

3738
427.11

AZ UJ TESTÁMENTOMI EKKLÉSZIAI HISTORIÁNAK

TÁBLÁTSKÁKBAN FOGLALT
RÖVID SVMMÁJA.

Mellyet

A^r D. SEILER F. GYÖRGY UR

XVIII-dik Szazadig, már hetedikször - is hasznos bővítésekkel Német nyelven ki
adott és,

A^r D. ROSENMÜLLER GY. JÁNOS UR

egészszén a^r mostani időig, ugyan azon nyelven fontoson hi dolgozott munkáikból, (mel-
lyek a^r Római Császároknak - is, egy más után való következéseit, nevezetes vifelt dol-
gaikkal egygyütt magokban foglalják) Magyarra fordított, és a, Réformátorol
való Táblátskával meg - bővítvén maga költségén ki - adott

FARNOS GYÖRGY.

Erlángában

A^r Kunstmann betüivel 1795.

507226

TISZTELETES TUDO'S

FARNOS JÁNOS URAMNAK

A' Magyar Bikali Réf. Sz. Eklésia Lelki Tanítójának, és a' Kolosi Ven.
Tractus égyik hités Affessorának

KEDVES ÉDES ATYÁM URAMNAK

Fiui igaz szeretetből ajánlom.

TISZTELETFS KEDVES ÉDES ATYÁM URAM!

Tagadhatatlan igazság az: hogy a' jó Szüléknek hűségek, szeretetek, fokkal nagyobb, jó - teteményeik fokkal többek, az Ö gyermekeik iránt, mint sem azokat a' gyermekek Ö nékik elegendő képpen meg - hálálhatnák, 's, viszfá szolgálhatnák. Ezt én meg - gondolván, előre nagy gyengeséget érzek magamban, azon Fiui kötelességnek tellyesítésére; mellyre engem nem tsak az Isten parantfolatja; hanem még a' jozan okoskodás - is, az Emberbe belé oltatott belső érzékenységgel egygyütt, ha szinte nem akarnék - is, tsak ugyan fel - serkentene, és kötelezne. Mert tsak közönfégesen szolván - is, az el - vett jók, azokkal való elés, és azoknak háládatos emlékezete, mint égy Adóflág, kötelezi az Embert, ha illendöképpen lehetetlen, leg alább a' hatalmában lévő modon haládatos szivének megmutatására. Menyivel inkább a' Fiut jó Atya eránt! Nékem mostan más modom annak ki - jelentésére nem lévén, engedjemeg T. E. Atyám U. az olvasoval égyütt, hogy ezen könyvetskének az elején, az A. Uram igaz Atyai szeretetével, bölts oktatásaival, hasznos tanás adásaival, érdemem 's, reményfégem felett való számlálhatatlan jó teteményeivel, mellyeket gyermekfégemtől fogva mind ez ideig igaz Atyai indulattal ve-

lem közleni méltóztatott, dicsőkedhessem, és azokat emlegethessem. Egyebeket most el-halgtván, például csak ez egyet emlitem; hogy T. E. A. Uram engemet nem csak a' Hazában szorgalmatoson taníttatni, tellyes tehetsége szerént igyekezett; hanem még külfő Országra - is, maga tulajdon költségén felküldeni, sőt a' mi több, el-induláskomkor - is, minden reményfégem 's, érdemem felett, a' maga minden napi szükségére, és erőtelen öregfégeben való táplálására hagyott költségét - is érettem meg - tsonkitani, és abból - is részeltetni, nem sajnállotta. Ezen és több meg - számlálhatatlan, 's, soha eléggé meg-nem fizezhető hozzám való Atyai indulatainak, és jó - teteményeinek, avagy csak valami részben meg-hálálni kíváno 's, alázatos Fiui kötelességemnek, szeretetemnek meg bizonyító jeléül, és E. A. Uram eránt tartozo örökös tiszteletemnek oszlopául emelem e' Német Nyelvből Magyarra fordított könyvetskét; tellyes bizodalommal lévén a' felől, hogy ezen elfő munkátskában meg - esett fok hibákat Atyai szeretetével el - fedezvén, bennem az igyekezett - is elégnek fogja tartani. Mellyek után midők e' világi egész életének végéig öregfégehez illendő erőt, állando egésséget, békefféget, tsendességet 's. nyugodalmat; annak utánna pedig boldogfágot kívánnék, magamat továbbra - is Atyai jó indulataiba 's szeretetébe ajánlom 's, vagyok

TISZTELETES K. ÉDES ATYÁM URAMNAK

Irtam Erlángában

1795ben. Juniusnak 2 kán.

engedelmes szerető fia

FARNOS GYÖRGY.

Elöl - járóbeszéd.

A' Histórianak nagy részét és az abban elő adandó dolgokat egy tekintettel által látni melly szükséges és hasznos legyen meg tétzik ebből; hogy így az Ember nem csak minden dolgokat különösen az elméjében könnyebben meg-tarthat; hanem még a' fok egy forma történeteket 's környüllállásokat is egytzerre által látván 's meg vizsgálván a' dolgokról az ő valóságos formájok 's állapotok szerént jobban tehet ítéletet. Ezek a' Táblátskák tehát a' Históriat szeretőknak hasznofok: azok a' kik Eklésiai Históriat halgatnak, ebben a' fontosabb 's hasznofabb dolgok elő adatván előre magokat belölle el készíthetik, és annak utána a' bővebben meg hallott dolgokat könnyebben meg-foghatják 's meg tarthatják; azoknak a' kik már sok Históriakat olvasának ebből a' nevezetesebbeket egytzeri tekintettel által látván, az annak előtte olvasott dolgok az elméjében ötlődnek. A' História megtanulásának leg jobb módja az: ha elsőben, mint szintén a' Mester Ember az épületnek, a' Fundamentomát jól meg-veti; ezen Táblátskákban pedig az Eklésiai Histórianak Fundamentoma melly jó móddal adattassék elő arra ezen könyvetskének már hetedikszor való ki nyomtatatafa elég hathatós bizonyfág, nintsen - is még eddig más Eklésiai História melly éppen eddig az ideig ki volna dolgozva, és a' Rom. Csász. okat nevezetesebb tselekedetekkel együt magában foglalná. Tapasztalván én - is ezen könyvetskének nagy hasznát nevezetesen az Eklésiai Histórianak kedvellőire nézve, azért kívántam le-fordítani, hogy az olyanok, a' kik vagy a' Német nyelvet teljesen nem tudják, vagy ha tudják - is, de ezen ujjabb 's hasznos bővítésekkel a' mostani ideig ki-dolgozott könyvetskét meg-nem szerézhetik mig jobb munkára tanálnának addig ezt olvashassák. En ezt nem azért fordítottam hogy, vagy a' Némettel öszve hasonlítván valaki abból Német nyelvet tanulhasson, vagy hogy legyen a' Könyvet meg-vizsgálóknak miről tégyenek ítéletet, vagy hogy a' Zóilusok rágalmazzák: mert meg-elmérem ezen fordításomnak hibás voltát, azt-is jól tudom melly nagy bővégiben legyenek a' könyvek, a' mellyekről a' könyv meg-vizsgálók meg-tehetik a' magok ítéleteiket (*Crisiffeket*), a' Zóilusok pedig e' nélkül-is kaphatnak az ő illetlen tzeljokra elég könyvet. Nékem tehát csak e' volt a' főbb tzelom; hogy Magyar nyelven - is olvashassák ezen hasznos könyvetskét. — A' fordításban arra figyelmezttem, hogy az egész értelmét a' dolognak, és minden szókat olly hathatóson ki tégyek mint a' Németben vagynak, leg kisebb szótskákban - is itten mint az Histórianak fontos rövid Summájában nagy ereje lévén a' dolognak, 's ki-tételnek helyhez-tettve; azért tehát sok helyeken azt az értelmet mellyet a' Szerző (Auctor) akart ki-tenni nem akarván meg-

meg - változtatni a' szótskákat (*pártikulákat*) is el nem hagyhattam és szóról szóra a' Német szerént le-fordítani kéntelenítetttem, a' Magyar stílusra nem-figyelmezhetvén, mert így a' Táblátskákön lévő szakaszotskákban ha leg kissebbet szaporítottatott volna - is a' beszéd, el-nem-férhetett volna; és ez okozta immár fok helyeken a' Magyarfágban meg esett hibákat. — A' Históriaokban előforduló nevekben nevezetesen az Eklésiai Irókban és Tanítókbán ezt a' rendet tartottam: a' melly nevek a' Németben Déák betűkkel 's Déákul vóltanak, a' Magyarban - is úgy hagyttam; a' melly neveket pedig Magyarra fordítottam, azokban a' vezeték nevet elől tévén a' Tulajdon Neveiket rendel égy más után a' mint a' Németben következtenek úgy raktam, a' melly neveket pedig Déákoson efméretefebnek lenni gondoltam Déákoson irtam. — A' Réformátzió felette rövideden adatván elő, szükségnek gondoltam a' XVI. Század' III. Táblátskájával meg-bővíteni. — A' nyomtatásbéli hibákat noha eleget igyekeztem meg - igazítani, de ezen könyv-nyomtató soha Magyar könyvet nem nyomtatván, nem-is lehet tölle mind a' ki még - tsák az írást - is tisztességesen nem tudtaolvasni hogy minden hiba nélkül maradott volna; a' Sillabákat meghozszító (*accentusok*) betű felette kevesek lévén, fok helyeken vagy el maradtanak az *accentusok*, vagy viszszá dülve tétettének; fok helyeken a' kitsiny-betűk helyet nagyok, a' nagyok helyet kitsinyek taláttanak, 'sat. Ezen nyomtatásbéli fok hibákat mind nekem, mind ezen Magyar írásához nem tudó könyv - nyomtatónak, úgy a' fordításban esett fogyatkozáfokat - is az érdemes olvasók reméllem meg - engedik 's. ki potolyák elméjekben forgatván ezt: e' se nem Sz. Irás, sem pedig nem azoknak számokra való, a' kik vagy olvasni, vagy Magyarul, vagy Németül, vagy igazán írni (*orthographiát*) akarnak tanulni, a' mi hibák vagynak mind a' nyomtatásban, mind a' fordításban, azok a' kiknek ezen könyvetské szükséges könyven ki pótolhatyák. A' dógoknak szép rendel égy más után való következése és az Esztendőknek számjai nem igen vagynak el - hibázva. Ezeknek jelentése után az 'Erdemes olvasóknak ezen Táblátskákából azon hasznot, a' mellyre ezek dólgoztattak szivéből Ohatja a' fordító. Erlánga Juniufnak 10én 1795.

B é - v e z e t é s.

I.

Az Ekklesiái Histórián mi értetik, (mi a' Definitiója) és mi módon osztatik - el.

- a) Az Ekklesiái Histórián értetik: Fundamentomos elő.befzélése azon emlékeztet-
re méltóbb dolgoknak, mellyek az Ekklesiában történtek.
- b) Nevezetesebb el - osztásai.
 - 1) O és Uj Testamentomi Ekklesiái Históriára. Itt csak az utólsób'adatik elő.
 - 2) Az Uj Testamentomi Ekklesiái História ísmét el - osztatik.
 - α) Az Időre nézve, régire, középsőre és ujra 's ujjabra.
 - β) Foglalatyára nézve, közönségesre, különőfre, különősebbre.

II.

Hafzna az Ekklesiái Históriának és szükfeges vólta.

- 1) Közönséges Hafzna, a' mely más Históriákkal közös. Ez: a) Az Isten Jófága, Hatalma, Böltséfege, Gondviselefe meg esmérésének kut-feje. b) A' Keresztyén Vallás' igazságának leg világosabb bizonyítója. c) Az Okosságot és a' Virtust tanítja, a' régi rosz Vélekedéseknek ki irtására hafznos.
- 2) Különös hafzna, mely meg tettzik: a) Az Anyaszent egyház' Törvényében, a' midőn a' régibb és ujjabb Törvényeit az Anya-szentegyháznak, és a' régula szerént való Törvényt (Jus Canonicumot) az Anyaszentegyház Históriájának tudása nélkül soha fundamentomofon meg - nem - lehet tanulni. b) Föképpen az Istenről való Tudományban, nevezetesen pedig az Hit' ágazatinak Históriájára, a' Sz. Irásnak magyarázására, a' Vallás erőslítésére, másoknak meg tzaolására, az Erköltfre, a' Hitnek Formájára a' Papi okosságra hafznos. c) A' Pól-gári Históriákban.

III.

Kut - fők és Segitő - Ezközök.

- 1) Kut - fők. Az Uj Testamentomnak Irásain kívül, mellyek a' leg régibb Ekklesiái Históriára leg hafznosabbak, különbözö (Classifokra) Szakaszokra osztatnak fel.
 - a) Bizonyfag tévö levelek. Ezek különb különb félék; de az erre tartozó könyvek közzül a' leg hafznosabbak és tökéletesebbek az Ekklesiái Gyülések végezé-

végezeleinek egybe szedései; a' melyekben nem tsak a' Római Püspököknek minden levelei és gyűléseknek munkái, hanem még az Ekklesiái Törvényeknek gyűjteményi-is 's fordításai és más igen sok Bizonyosság tévő leveli bé foglaltatnak; főként nevezetefek Labbes Filepnek, Harvin Jánosnak, Coleti Mik. és Manli Dom. Ján. gyűjteményei.

b) Valóságos Irók, még pedig:

α) Históriai Irók, a' kik hajdon az Anyaszentegyház' közönséges Históriajának le-írásához kezdettenek. Ide tartoznak a' Görögök közzül: Eusebius, Sokrates, Sozomenus, Theodoretus, Filostorgius, Lector Theodorusnak V. darabjai, és Evagrius a' mellyek egy egész Gyűteményben gyakran kinyomtattnak. A' Deákok közzül: Rufinus, Sulpicius, Severus, Orosius Pál, Cassiodorus. A' következő időknek Históriaját írói kevés hitelesek. Vagy nak mindazáltal még - is a' régibb és közép időbeli Históriai Iróktól némely hasznos gyűjtemények; nevezetesen Skaliger József a' régi időknek (Kronikáját) Lappe Filep pedig a' Közép időnek Kronikáját szedték össze, melyekhez lehet számlálni a' Konstantinápolyi Históriai írónak gyűjteményeit, és Muratori Antal Lajosnak munkáját *rerum Italicarum scriptores*.

β) Az Ekklesiái Tanítóknak minden írásai, akár Históriai, akár Vallást (Dogmat) akár (Polemicat) az ellen vetéseknek meg táfolását, akár (Moralt) erköltsi Tudományt, akár (exegetik) Bibliái Magyarázatot, akár más egyéb dologot foglaljanak magokban. Ezekből - is vadnak, főként a' régi és közép időnek Gyűjteményei a' melyekből mi tsak a' közönséges vagy az úgy nevezett Ekklesiái Atyák (Bibliothekáját) könyvét jegyezzük meg, mint a' Kolorniai és Párisi magna Bibliotheca Patrum, és maxima Bibliotheca veterum Patrum etc és Cotelier Bapt. Jánosnak, Combessens Ferentznek, Montfaucon Bernhardnak 's. a. t. gyűjteményei.

c) Emlékeztető jelek, Pénzek, Petlétek, Tablak, Oszlopok, 's. a. t. a' melyekben azok vagy belé nyomtattattak, vagy rézre ki metzettettek, a' többek között: A' Föld alatt lévő Róma, Gruteri Ján. *Theaur. inscript.* Muratori Lajos Antal *Theaur. veter. inscript. etc.*

2) Segítő eszközök.

a) A' Lutheránusoktól; rész szerént nagyobb, rész szerént kisebb munkák; A' Magdeburgi Centuriák, Oslander Lukátsnak rövid Summája: a' Gothai Compendium. Gotfrid Arnold' új formán eddig szokatlan módon *) de mindenek előtt nagy befűletett nyert vele; Cyprian Sal. Ernst, az új módon írt Históriai irók közzül egy, Vaissman Eberhard Christian. Heinsius György János, és annak tovább is folytatója Mosheim Lörintz János, a' kitől hasonlóképpen egy új (Epoca) idő Szakasz kezdődik; Pfaff Mat. Kristof, Baumgarten Jakób Sig., Walch György Ján., Walch Fer. Wilh. Krist.,

*) dólgozott

Semler

Sal Ján., B. Holberg Lajos, Reinhard Pál Ján., Cotta Frid. Ján., Schrock Mat. Ján., Cramer And. Ján., Bahrdt Frid. Karl., és mások.

- b) A' Réformátusok között: Frantzia Országban a' 17 Százban: Morneus Filep. Molineus Péter. Dalleus János, Claudius János, Blondellus David. Angliában: Pearson János, Bevergius Vilh. Dodvelio Henr. Bullo György, Binghamo József. Helvétziában, és Belgyiomban: Hottinger Henr. Ján., Spanhemius Frid., Basnage Sám., és Jákob, Beaufobre Ifák. Venema Herm. Jablontski Ern. Pál.
- c) A' Római Katholikusok között: Caesar Baroniushoz Annales Ecclesiastici, másoktól tovább is folytattak. Ennek a' munkának rövid Summája is vagyon. Natalis Alexander, Tillemont Nain Seb., Fleury Claude, Chofi Timol. Ferentz, Dupin Ellis Lajos, Orfi Agost. József, Bossuet Benig. Ják.
- d) Két Ariánusok; Sandius Cristof, és Viston Vilhelm.
- e) Egy Arminianus, Clericus Ján.

IV.

Tulajdonágai egy jó és hasznos Eklésiai Históriának.

- 1) Az első beszélt dolgok igazak legyenek. Az Eklésiai Históriában ugyan szükséges a' meséket is és azoknak különböző neveit megismerni, mivel abból fontos következtetéseket lehet kihozni. A' Históriai Igasságban ezt a' kettőt: bizonyos és bizonyosnak látszó, jól meg kell különböztetni. A' Históriának igazsága és bizonyos volta fundáltatik a' hiteles bizonyosságoknak vallás tétélein, a' mellyeknek meg vizsgáláskor, mind betű szerént, mind magyarázat szerént való igazságokra kelletik figyelmeztetni, és ezen ítélet tételnek minden legkisebb részre való hajlás nélkül kelletik megismerni.
- 2) Pragmatikák - Epitök legyenek, az az: a' közönséges életben, az ítélet tételben, a' dolgoknak folytatásában hasznos; nevezetesen a' Tudományokra nézve, a' mellyekre mi magunkat szenteltük. Arra szükséges azoknak a' Személyeknek, a' kik valamit tselekedtenek, Karaktereit, az akkori időnek tulajdonágát, mivoltát, egész rend tartását az akkori Világnak, és Tudósoknak históriáját meg tudni.
- 3) Az első adásnak módja lehet:
 - a) Az időnek rendi szerént,
 - b) A' dolognak rendi szerént,
 - c) Táblátskákban. Itéld meg ezeket.

A' Kriftus születésekor való Pólgári rendeléfről, és a' Vallásnak 's. Tudományak állapotjáról.

1) A' Római Birodalomnak állapotja.

a) Pólgári rendelés. Már többé nem volt szabad, és minden függés nélkül való közönséges Tártságg; azö régi fényességéből még is sok meg volt. Akkor Augustus uralkodott, okos és jó Fejedelem. Az egy Főtől (Monarchától) igazgattatott és szélesén ki-terjedett Római Birodalom, (mely által a' nyelveknek és erkölcsöknek különböző volta bizonyos tekintetben nevedett) az hozz szallabban mint mászszor tartandó Békeféség alatt a' Keresztyén Tudományak nagy hasznát vette.

b) A' Vallásnak állapotja. A' Pogány Vallás a' Római Birodalomnak minden Tartományiban, a' Palestinát ki - vévén, az uralkodóbb volt. A' Babonáságokat azö szerentés hadakozásai által mind inkább inkább ki-terjesztették, más Népeknek bálványait is bé vették. A' Bálványak imádása állott a' balgatag és rész szerent a' gyalázatos Tzerémöniából; tsak némely ugy nevezett titkokban (Misteriumokban) láttatik, hogy meg maradtanak a' természeti Vallásnak némely igazsággai (principiumi) A' Pogányoknak Vallások, nem a' Virtusra, hanem az irtóztatö és természet ellen való vétkekre vezette az embert. A' Bálvány imádö Papok, az erkölcsnek meg romlását nagyon segítették, és a' szokásba vett Babonáságokat, a' Tsudákrol és jövendölésekröl való költeményekkel meg erőssíteni igyekeztek. A' Pogányoknak Böltséik ugyan, sok dolgokban mélyebben láttanak, mint az egész sokaság, és nevétték a' közönséges Babonáságot, de a' Veszetséget nem irhatták ki, mivel rész szerent veszedelmes, rész szerent, ahoz való eszközök és Tudományok nem is lett volna.

c) A' Tudományak állapotja. A' Tisztességes Tudományok igen nagyon ki-pallérozódtanak volt, mellyet az akkori időbéli Poétáknak, Orátoroknak, Histroriát íröknak kezünkben lévő munkái bizonyítanak. De a' Filöföfiának akkori állapotja egy világos erősség mi nekünk az emberi elme (okosság) gyengeségének meg bizonyítására, ha a' Szent Irás által meg nintsen világosítva. A' Filöföfiának két féle neme a' meg jedzésre méltó.

α) A' Napkeleti, a' mely az Isteni természetnek képzelödü meg vizsgálásában a' rozsz' eredettének, a' lélek munkájának 's a' t. fel találásban foglalatoskodik. Az nagyobbára még is homályos, mivel azt tsak a' Gnosticusoknak Tártsággától tudjuk.

β) A' Görög Filöföfia, különböző (Sectákra) Tártsággokra osztatik a' mellyek a' Kriftus idejekor még meg voltanak; de nem volt akkor oly nagy tekintetek, és a' leg fontosabb Tudományokröl, egy mással keményen vetelkedtenek. Ezek közzül a' Nevezetesebbek:

αα) A' Plátó Társasága. Ez közelebb járt az igazsághoz mint mások és az ő erkölcsi Tudományoknak a' másoké felett való nagy Tekintete volt: de még - is sok hibás vélekedésekkel volt meg elegyítve, a' mellyek az erköltsben - is kárt okoztak.

ββ) A' Stoikusok Filozófiája az Istenféget az el - kerülhetetlen végezésnek (Fatumnak) alája vetette és a' Matériához hasonlította. Az ő erkölcsi Tudományok felette kemény volt, és akkor azon sok Pogányok tudálkozának.

γγ) A' Peripatetikusok és Arisztotelicusok Társasága akkor gyenge volt, mivel a' világnak örökké - valóságát erősítette, az Isteni gondviselet, az ember lelkének halhatatlanságát tagadta; azért ez a' Virtusnak inkább akadályára, mint előmozdítására volt.

δδ) Az Epikurusok Társasága a' vak Történetet tanította, (Caecum fatum) tagadta az Istennek gondviseletét, az emberi léleknek halhatatlanságát, és vissza éltenek az ő Fundálójoknak, a' Gyönyörűségről mint leg nagyobb jóról való Tudományával az erköltsnek nagy kárára.

εε) Az Akadémikusok Társasága, a' Sceptikusokkal, v. Pyrrhoniussokkal bizonyos tekintetben meg égyezett a' mely mindenekről kétségkedett, csak hogy azt hitte: hogy némelykor annak, ami igaznak látzik hitelt lehet adni. Még azon - is kétségkedett, vajon a' Virtust a' Vétéknek eleibe kelletik tenni vagy nem?

Hozzá lehet ezekhez adni az Eklecticusokat - is akik minden Társaságból ki választották magoknak azt ami nekik igaznak tetszett, noha leg több dolgokban Plátót követték.

2) A' Sidó Népnek állapotja.

a) Pòlgári rendelés. Ez akkor a' Római Uralkodás alatt volt, és Királyoktól igazgattatott, a' kik az ő Méltóságokat a' Rómaiaknak köszönhették. Akkor Uralkodott a' Nagy Héródes, születésére nézve Iduméabéli, az ő Vallására nézve külsőképpen 'Sidó. — gyanakodó Gonosz tévő, és kegyetlen Url, a' ki az ő tulajdon Feleségének és Familiájának nem kedvezett, de utóljára szomorú vége lett.

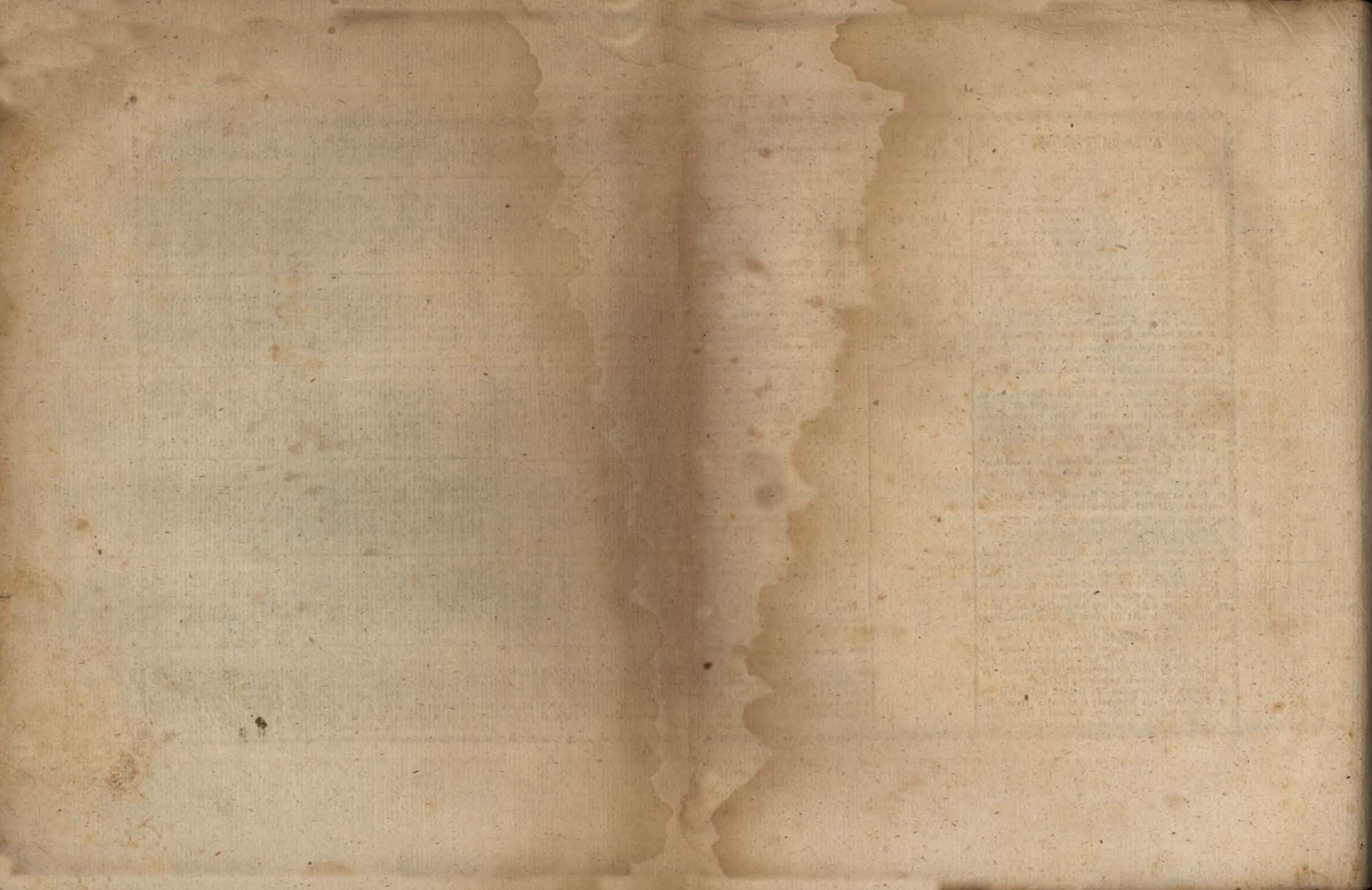
b) A' Sidók Vallásának állapotja. Ők irtóztanak ugyan a' Bálvány Imadástól, és a' Messiást - is várták, de ők az alatt képzelték egy Szabaditót, a' ki a' Római Uralkodótól és világi Fejedelmektől meg menti. A' Vallás, a' Babonáság és az emberi hozzá tételek által külsőképpen meg rutított volt, a' mely Veszettség a' Sidók Tudóssáinak veszekedéseik által nevedett. Ezek a' nevezetesebbek.

- α) A' Sidóknak különböző Társaságok:
- αα) A' Fariséusok, Szentiséget mutató Társaság. Ezek a' meg iratott igéken (a' Sz. Iráson) kívül a' Traditiókat is bé vették, hitték, hogy minden gonosz tsekedeteikből a' magoktól valasztatott munkák által idvezülhetnek, és aző szentiséget mutató Babonállagok által, a' közönséges Nép között való erkölcsnek meg romlasat felette igen sokat segítették. A' léleknek, égy testből más testbe való menetelét is hitték.
- ββ) A' Saddutzéusok. Az igaznak lázrik, hogy csak a' Móses 5. Könyveit vették bé A' Traditiókat meg vetették, tagadták az Angyaloknak lételet, a' léleknek halhatatlanágát, az Halottaknak fel támadásat, a' Halál után való büntetést, vagy meg jutalmaztatást, és csak é Világon való meg jutalmaztatást vartak. Akkor a' fővebbeknél nagy Tekintetben vóltanak.
- γγ) Az Esséusok, egy kistiny Társaság, a' mely az Elmélkedésről vagy a' Visgáladásról neveztetik. A' Theoretikusok lére tévén minden dolgokat, aző idejeket töltötték csak az Elmélkedésben és Könyörgésben. Ellenben a' Praktikusok azonban dolgoztanak és nem is kerültek el egészen az emberekkel való Társalkodást. Mind a' két résznek még más különös vélekedések által is a' több 'Sidóktól magokat meg különböztették. A' Therapeutusok is úgy látatik, hogy ahhoz a' Társasághoz tartoztak. Ugy tettik hogy a' Herodiánusok inkább egy (Politiai) Polgári mint Vallásbéli Társaságot tñáltak.
- β) A' Theologusok (Sz. Irást Magyarázók) vóltanak minden részről való Tudó-fok, a' kik vagy egyik, vagy másik résziben a' 'Sidók Tudományának mások felett el.hirefedtenek. Különös nevei γραμματεῖς, νομοδιδασκαλοὶ, νομικοί.
- γ) A' Samaritanusok elsőben a' Pogányokiak azon Neimeiből állottak, a' kik a' 'Sidókkal öszve elegyedve vóltanak, de azoknak Isteni tiszteletek, Manassesnek a' főbb áldozó Papnak Jójada fiának idejétől fogva jobb formában helyeztetett. Más Sidóktól főként az által különböztették meg magokat, hogy ök csak a' Móses 5. könyvét vették bé, melyet magok egy néhány helyyeken meg változtattanak, és a' Valóságos Istent a' Garizim hegyén imádták. Így romlott vólt meg aző Vallások, így lettenek még is némely részekben a' 'Sidóknál jobbak. Ha az ember mind ezeket öszve veti, a' mit eddig A' Római Birodalomnak és a' 'Sidó Népnek állapotjáról, a' Polgári rendelésekre, a' Tudományra és Vallásra nézve meg jegyeztünk, úgy meg győződik, hogy a' Világnak meg Váltója, valósággal a' leg alkalmatosabb időben jött el. Abból által lehet azt is látni, mely szükségés vólt, egy olyan meg Szabadítóknak el.jövele.

Az Első Száz Efstendő.

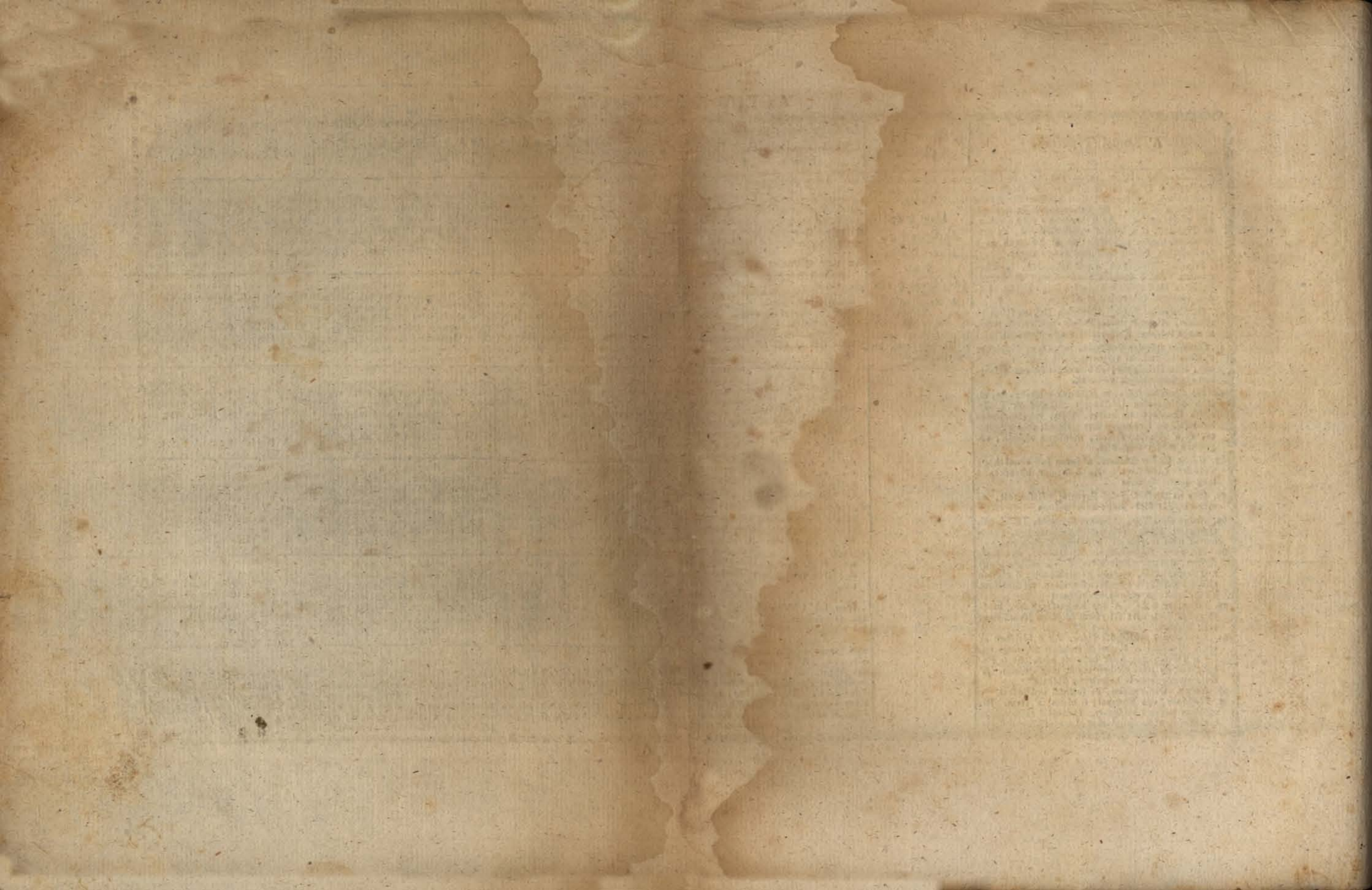
A' Romai Tízfázárok.	A' Romai Püf-pökök.	Az Anya - szent - egyháznak Tanítói, és Iroi.	Eretnekek (<i>Haeretikusok</i>) nem igaz dolgot Tanítók.	Az Anyaszentégyháznak Gyülelései (Concilia) és Szokásai.	Nevezetes dolgok.
<p>88av. <i>Augustus</i> Tízfázár. Iulius Tízfázár után telyes hatalommal uralkodott Romában. A' Romai Birodalomban, egy parantfolatott küldött - ki. Akkor született a' Krisztus. A' Tudományok az ő idejében virágoztanak. Az ő Mostoha - fiai; <i>Drusus</i>, és <i>Tiberius</i>, ő utánna a' Kántábrialakat, és <i>Aufriaiakat</i> meg - győzték; de a' Németek az ő Generálissát <i>Váruit</i> egészen meg - vitták.</p> <p>14. <i>Tiberius</i>. Elsőbb jó, rövid időmulva, igen kegyetlen. Az ő Kedves Embere volt a' <i>Gonofz Seján'</i>, a' kit ő még - is utollyára meg - öletett. Ennek idejében szenvedett a' Krisztus.</p> <p>37. <i>Ca. Caligula. Tsáfsz.</i> Istentelen Url. és felettebb tékozlo, A' lovát akarta Polgár - mesternek tenni, a' maga tulajdon Embereitől meg - ölettetett.</p> <p>41. <i>Claudius</i> erőtelen Uralkodo, még - is az ő idejében a' Romai Birod. ki terjedett Afrikában, Britániában, Rátz Országban; az ő Seregei Német országban - is szerentések voltak.</p> <p>54. <i>Tib. Claudius Néro</i>, az elsőnek mostoha - fia, elsőbb dítferetesen Uralkodott, Sénekának Tanács adása Szerént; de hamar, Buja, ragadományon kabdofo, és Kegyetlen lett. Romát fel - gyujtotta, és a' Keresztényeket, mondotta okának, végeztet meg - ölte.</p> <p>68. <i>Gálba</i>. Ekkor kezdett, a' Sereg Just venni hogy Tízfázárt válasszon. Az ő hamar következett meg ölettetése után</p> <p>69. <i>Otto</i> az Olofz Országi Seregtől választatott, ez maga magát ölte - meg, annakutána</p> <p>69. <i>Aulus Vitellius</i>, a' Német Seregtől, Tízfázárnak tétetett. Ez egy Telhetetlen dobzodo volt. 8 Holnapok után le tétetett, ő utánna következett.</p> <p>69. <i>Tit. Flav. Vespasianus</i>. A' Hadban, és békeségben, dítferetes Fejedelem. A' Közösleges kintnek szaporításán, nagyon gondoskodott; ő reudelt elsőbb közösleges fizetést, a Romában. fel állított. Tanítóknak. ő utánna következett</p> <p>79. <i>Titus</i>, az ő fia. A' leg Emberfégefebb, barátságosab' Url. Az Attyának idejében Jérusálemet meg hodotha.</p> <p>81. <i>Domizianus</i>. Második Néro. Az ő idejében az egész Britániá a' Romai Birodalom alá vettetett. De a' Dákufoknak Adót kellett adni. Az ő Felelégét hogy neki eleiben ment, meg - ölette. A' Keresztényeket - is keményen üldözte.</p> <p>96. <i>Nerva</i>. Dítferetesen, és szelidül uralkodott.</p> <p>98. <i>Trajánus</i>, egy Spanyol; ő alatta, a' Rom. Birodalom nagyon virágozott. Datzát Birodalmához foglalta, és a' Keresztényeket, karmadikszor üldözte.</p>	<p>Az elsőbb Püf-pöknek következők bizonytalanok.</p> <p><i>Linus</i> † 69.</p> <p><i>Anakletus</i> † 71.</p> <p><i>Klemens Romanus</i> † 81.</p> <p>(<i>Anakletus</i>) † 110.</p> <p>A' Neveiken kívül ezen Püf-pökökről semmit se tudhatunk. Mind azok a' miket rollak mondanak bizonytalanok.</p> <p><i>Ignatius</i> Antiokiai Püf-pök; a' kinek hasonló - képpen fok különböző leveleket tulajdonitanak, a' mellyek közül tsak mint egy 7. igaz.</p> <p><i>Barnabás</i>; a' melly levelek ő veinek mondatnak, nem igazak mint az ő Evangyélioma - is nyilvánlagon költemény.</p> <p><i>Polikárpus</i> Smirnai Püf-pök, a' kinek a' Filip - pi - bélekhez küldött levele meg vagon</p> <p><i>Hermás</i> a' kinek ezen nevezet alatt; <i>Pástor</i> egy irást tulajdonitanak.</p> <p>Igen fok irások vadtak; mellyeket ezen Század - beli emlékeztet méltó szemelvényeknek, nem igazán tulajdonitanak. p. o. A' Krisztusnak <i>Abgarus</i>hoz küldött levele, az <i>Apostoloknak Kánonjai</i>, <i>Péternek Menyei - jensefe</i>, fat. lárd <i>Fabricii cod. Apocr. N. T.</i></p>	<p>A' Jépus Krisztusnak életét, és a' tizenkét <i>Apostoloknak</i> rövid <i>Historiáját</i>, úgy a' Sz. Pál <i>Aplét - is</i>, lárd a' <i>Vallásnak</i> rövid <i>Historiájában</i> level 160. fat.</p> <p>Az ugy nevezett <i>Apostoli Atyák</i>:</p> <p><i>Klemens Romanus</i>, ennek a' <i>Korinthusiakhoz</i> küldött leveleivel, és más irásaival magát az <i>Ember meg - tsájsa</i>; mert tsak az első refzigaz.</p> <p><i>Ignatius</i> Antiokiai Püf-pök; a' kinek hasonló - képpen fok különböző leveleket tulajdonitanak, a' mellyek közül tsak mint egy 7. igaz.</p> <p><i>Barnabás</i>; a' melly levelek ő veinek mondatnak, nem igazak mint az ő Evangyélioma - is nyilvánlagon költemény.</p> <p><i>Polikárpus</i> Smirnai Püf-pök, a' kinek a' Filip - pi - bélekhez küldött levele meg vagon</p> <p><i>Hermás</i> a' kinek ezen nevezet alatt; <i>Pástor</i> egy irást tulajdonitanak.</p> <p>Igen fok irások vadtak; mellyeket ezen Század - beli emlékeztet méltó szemelvényeknek, nem igazán tulajdonitanak. p. o. A' Krisztusnak <i>Abgarus</i>hoz küldött levele, az <i>Apostoloknak Kánonjai</i>, <i>Péternek Menyei - jensefe</i>, fat. lárd <i>Fabricii cod. Apocr. N. T.</i></p>	<p>1) Már az <i>Apostolok</i> idejében, a' tiszta Tudománynak ellentéfele voltak, <i>Aleksander</i>, <i>Himeneus</i>, és <i>Filetus</i>.</p> <p>2) <i>Simon</i> aki közönfégesen <i>Varáslónak</i> nevezetett, lártatott a' <i>Keresztényen</i> vallásra hajolni; de minden éltég - nélkül, az ő hamis tudománya igaz fággal volt meg - eleyítve, ha ő az <i>Apostoloktól</i> meg - nem tsáfoltatott. Mert az ő <i>Tanítója</i> volt <i>Dofitus</i>, egy <i>Gnoitikus</i>. A' ki refszzerént a' <i>Napkeletl</i>, refszzerént a' <i>Görög Filofofiat</i> a' <i>Szent Irással</i> öfzve foglalta. Az ő Tudománya Nagy részében tsak e' volt: A' <i>Világosságnak</i> - is a' <i>Setéfégnak</i> - is vagon <i>Országá</i>. A' <i>Matéria</i> (mellyből valami van) rofz, és a' <i>Setéfégnak</i> közül, az <i>Istenből</i> valo ki - folyás, a' ki ara küldtetett, hogy az <i>Embernek</i> lelkét a' <i>Matériának</i> kötéféltől, meg - szabadítsa, és a' világosságnak országába' visszafá vigye. De <i>Simon</i> nem volt <i>Keresztényen Gnoitikus</i>; hanem azt mondotta, hogy ő benne volna, a' legfőbb <i>Eonásnak</i> <i>Emberi formája</i>, és az ő <i>Barátnéjában</i>, a' legfőbb <i>Eonásnak</i> <i>Afzfonyi formája</i>, olly tszélből, hogy az <i>Embernek</i> lelküket meg - szabadítaná.</p> <p>3) <i>Menduder</i> <i>Simonnak</i> <i>Tanítványa</i>, hasonlóképpen magát legfőbb <i>Eonásnak</i> mondotta, aki az <i>Emberi léfének</i> meg - szabadítására küldtetett.</p> <p>4) A' <i>Nikolaiták</i>, a' <i>Gnoitikusok</i> neméből valoknak lártatának lenni; a' kik az által különböz - tetek meg - magokat, hogy a' <i>Paráznafégot</i> szabadnak lenni állították.</p> <p>5) <i>Cerinthius</i> <i>Alekszandriában</i> <i>Tanította</i>; hogy a' <i>Jépus</i> tsak tsupa <i>Ember</i>; a' <i>Krisztus</i> egy legfőbb boldogabb <i>Eonás</i> melly az <i>Embernek</i> vagon. A' <i>Jépusra</i> az ő <i>Keresztelésekor</i> <i>Galambnak</i> formájában, szállott le, és velle egyesült, a' <i>Zidok</i> igye - keztek az <i>Istent</i> mint az elsőbb világnak <i>Teremtőjét</i> meg - gyóznl, és midőn a' <i>Jépus</i>, a' <i>Zidoknak</i> ingerléfékből, meg - fogattatott, meg - széztetett, az <i>Eonás</i>, a' <i>Krisztus</i>, esmét az <i>Istenhez</i> visszafá ment de ő esmét visszafá fogna jöni, és a' Sz. Földön, az övével együtt 1000 efstendőig dítféfégesen fogna élni, és uralkodni.</p> <p>6) Az <i>Ebioniták</i>, és <i>Naziráfusok</i> mind a' ketten, nagyon ragaszkodtanak a' <i>Mofes Törvényé - hez</i>; noha <i>Keresztényeknek</i>, mutatni akarták magokat. A' második Százhoz tartoznak ezek inkább. Az <i>Ebioniták</i>, azonkívül, a' <i>Krisztust</i> tsak tsupa <i>Embernek</i> tartották.</p>	<p>I. Tulajdonképpen valo Gyülelések ebben a' Százban nem voltak; noha némelly irok fokot számlálnak. Tfel. I. IV. nem voltak, és Tfel XV tsak nagyobb gyülelései, az <i>Apostoloknak</i>, és elsőbb <i>Tanítóknak</i>.</p> <p>II. <i>Anyaszent - egyházi</i>. (Ekleziái) szokások.</p> <p>1) Az elsőbb <i>Keresztényeknek</i> <i>Gyüleléseiben</i>, majd mindenek, a' <i>Zido Sinagogáknak</i> modjok szerént rendeltettek. Az ártatlan egygyléfé uralkodott; elsőben az ő <i>Tefamentumnak</i> irásait olvasták; azután az <i>Apostoloknak</i> irásait - is, <i>Könyörgéft</i> tartottanak, és az <i>Ur - Vafso rája</i> ki szolgálatott a <i>Szeretet</i> gyakorlására valo <i>Vendéfégnak</i> alkalmatofágával, eleinten tsak nem minden nap.</p> <p>a) A' <i>Keresztelés</i> így ment végben, hogy a' <i>Keresztelendő</i> magát a' vízben egészen belé mártotta; a' mindenkor véghez ment mikor valaki <i>Keresztényéné</i> lett, és kívánt meg - keresztelkedni. Meg - it a' szombatot meg - innepétek majd minden helyeken, a' <i>Zidokkal</i> egyet, leg alább, a' szent földön, <i>Jérusálemnek</i> el - pusztulásáig. Az <i>Ürnak</i> <i>Napján</i>, a' <i>Keresztényeknek</i> is innepi egyben gyülelések volt: ebben a' tszében, a' <i>Kereszténynek</i> különöfön tsak a' <i>Húvét</i>, és <i>Pünköfd</i> innepét lártatának meg - tartani.</p> <p>3) A' <i>Betegek</i> olly tszélből kenet - tettenek, olajjal, hogy az öregeknek <i>könyörgésekre</i>; az <i>Istennek</i> segítségé által, meg gyogyulnának; nem azért hogy boldogul meg - halnának.</p> <p>4) A' <i>Püf-pökök</i>, és <i>Öregek</i> ebben a' Százban mind - egyek voltak, Ezeken kívül említi Sz. Pál <i>Apostol</i>, az egyházi szolgákat, (<i>Diaconusokot</i>) szolgálokat; <i>Pástorokot</i> <i>Tanítókat</i>, <i>Profétákat</i> <i>Evangyellistákat</i> és <i>Aptókat</i> a' <i>Proféták</i> és <i>Evangyellisták</i> rend - kívül valo <i>Tanítók</i> voltak, akik az <i>Istentől</i> tsak addig rendeltetettek az <i>Anyaszent - egy házban</i>, míg az <i>Evangyéliom</i> ki terjesztésefe fundamentom vettetett.</p>	<p>1) <i>Keves</i> efstendokkal a' <i>Krisztus</i> halála után <i>Keresztényeknek</i> bé tölt a' <i>Szentföld</i>, és 68 dikig Sz. Pál, tsak nem az egész <i>Görög országban</i>, imit amot <i>Keresztényeni Gyülekezetek</i> állított. Ha a' <i>Zidok</i>, az akkor esméretes világon egészen el - terjedtenek, így bizonyos az, hogy a' <i>Krisztusnak</i> <i>Tanítványa</i>, a' <i>Messziáról</i> valo <i>Tudófitást</i>, minden <i>Tartományokban</i>, az ő <i>Atyáfiainak</i> el - küldeni igyekeztek.</p> <p>a) A' <i>Sidók</i>, valamint a' <i>Szent földön</i>, úgy más fok helyeken is üldöztek a' <i>Keresztényeket</i>. Amint ez eléggé indva van, az <i>Apostóli</i>, <i>Tfelekedetekből</i>, és a' Sz. Pál <i>Leveleiből</i>, p. o. Tfel. VIII. XXV. ide járul az - is mellyet, ezen <i>Tartományokban</i>, az ő <i>Atyáfiainak</i> el - küldeni igyekeztek.</p> <p>3) A' <i>Pogány Rómaiak</i>, a' <i>Keresztényeket</i>, mint a' <i>Sidóknak</i> egy társaságát úgy néztek, és fokig mind azokkal a' <i>Törvényekkel</i>, és <i>szabad - ságokkal</i> éltének, a' mellyekkel a' <i>Sidók</i>, a' <i>Római Birodalomban</i>, birtanak. <i>Nero</i> volt elsőben az ő üldözöfo, az után <i>Domizianus</i>.</p> <p>4) Az 70 ik Efstendőben <i>Kis Afzfony</i>. Hav 8 dik - an, vétetett meg. <i>Jérusálem</i>. A' <i>Sidóknak</i> <i>Historiáját</i> ebben a' Százban lárd a' <i>Vallásnak</i> rövid <i>Historiájában</i>. I. 246. Ez idötöl fogva egészen el - távoztanak a' <i>Kereszténynek</i>, a' <i>Sidóknak</i> <i>Tzcerémónias</i> <i>Törvényeiktől</i>.</p> <p>5) <i>Apollonius Tyan</i>, az ő költött <i>Tsudzái</i> által nagy <i>Tekintetett</i> szerzett.</p> <p>6) A' Nevezetesebb irok. <i>Fild Judás</i>; a' <i>Sidók</i> <i>Historiájának</i> iroja <i>Joséf</i>, <i>Pomponius Mela</i>; <i>Seneca</i>; <i>Perfus</i>; <i>Quintilianus</i>; az öregebb <i>Plinius</i>; <i>Juvenalis</i>; <i>Martialis</i>; <i>Tacitus</i>; <i>Calpurnilla</i>; <i>Strábo</i>.</p>

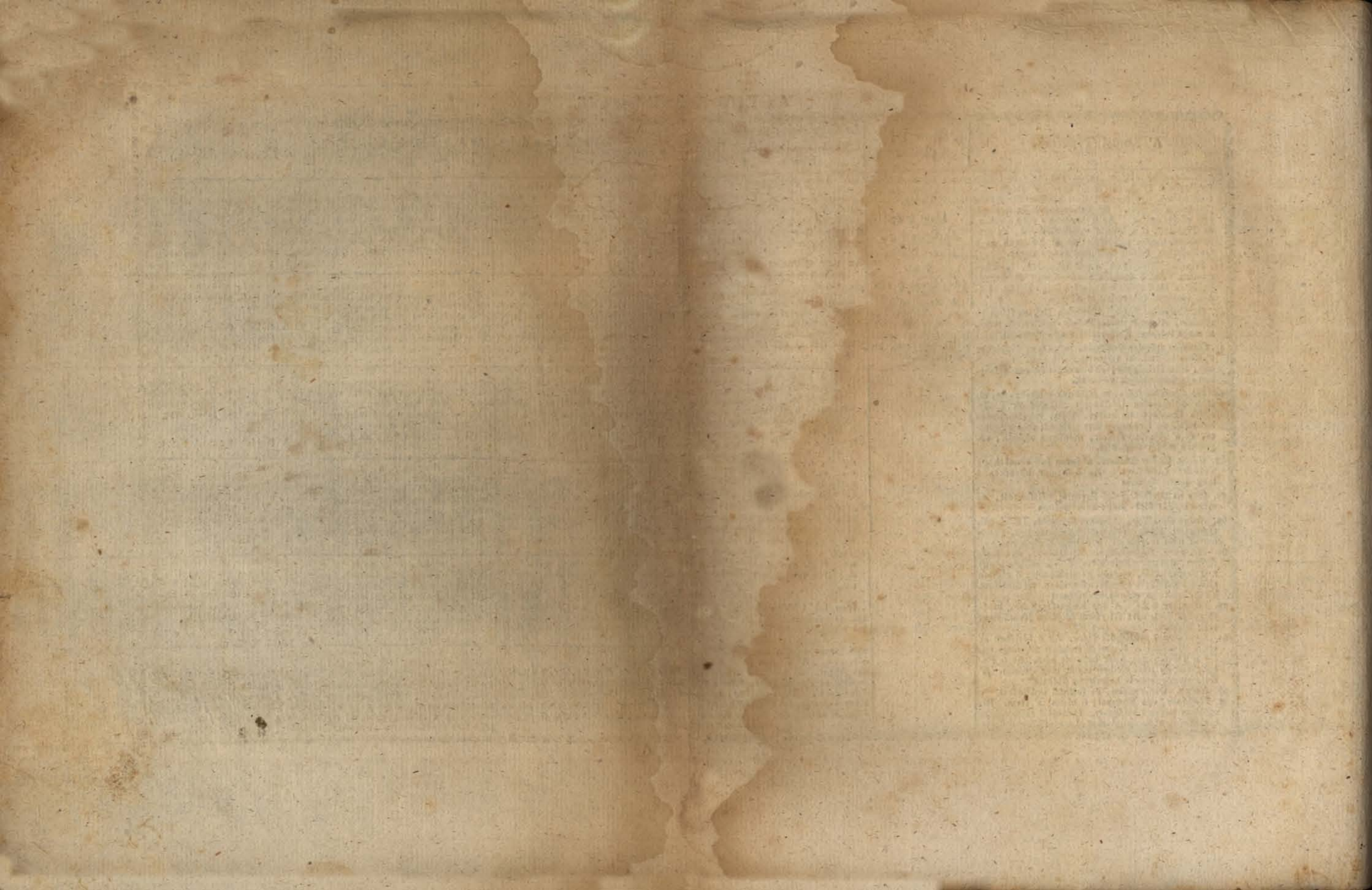

Második Század.

A' Romai Tsfázárok.	A' Romai Püf-pökök.	Az Anya-Szent-egy-háznak Tanítói.	Eretnekek. Nem igaz Tudományt Tanítók.	A' Gyülések, és az Ekklesiái szokások.	Meg-jegyzésre méltó dolgok, és személyek.
<p>117. Hádrián: Trájánusnak fogadott Fija. Ő el hagyta a' távol lévő Tartományokat, és a' Romai Birodalomnak határául tette az Eufrátest. Az ő Tartományait ösze járta, Anglia, és Skotzia között nagy kö-sfalat építtetett. A' Zsidók pártot ütöttek Bárkokábnak vezérfeje alatt, és azért kellett az ő országoknak örökön el veszni. Ő tölle építtetett-meg (Engelsburg) a' Sz. Angyal Kastélya.</p> <p>118. Antoninus Pius: egy a' leg jobb Romai Tsfázárok között, ő alatta mindenütt Bekeffég volt. Iustinus a' Keresztyének oltalmazására irt levelét neki által adta.</p> <p>161. Antoninus Filosofof: a' Romai-jo Uralkodók között, a' leg jobb és utólsóbb. Az ő uralkodó társja volt.</p> <p>Lucius Verus, az ő Attya fia: a' ki tellyefféggel nem volt hozzá hasonló. A' Keresztyének negyedik üldöztetésére, ez adott alkalmatosságot. Mind ketten a' Parthufok ellen szereztesek voltak; és Antoninus Verusnak halála után a' Markomaunufok ellen is, a' kiket tudálkozásra-méltó győzedelmet vett, a' Keresztyéneknek könyörgések által.</p> <p>180. Kommodus, Antoninusnak Fija: (mellyre nem érdemes) az ő kegyetlenségéért, a' maga tulajdon embereitől meg öletett.</p> <p>191. Pertinaks: a' Katonák tették Tsfázárrá de azoktól az ő szoros fenyttekéért, az harmadik hónapban, meg-öletett.</p> <p>193. Didius Julidnus: hasonlóképpen a' Katonák fors-vetése által, érte-el a' Tsfázárságot. De mivel ő nem fizethetett, két hónapok mulva meg-öletett.</p> <p>193. Septimius Severus: két ellenke-ő Tsfázárokat győzött meg. A' Parthufok, és Arabok ellen is szereztes volt, a' Keresztyéneket selette gyűlölte, ő alatta volt az ötödik üldöztetés. Ő utánna következtenek az ő Fijai: Karakalla, és Géta.</p>	<p>Eudrisus † 119. Alekszándar † 130. I. Siktus † 140. Telesforus, Görög. † 152. Hyginus, Athenébéli † 156. I. Pius † 165. Anicetus † 175. Sóter: ő segített, még a' távol lévő üldöztetett Keresztyéneket-is, a' fok egyben gyűlt alamishából † 179. Eleutherius: Romai Egyházi- szölgá volt (Diaconus) † 194. Viktor: egy kevéffé hirtelenkedő, és maga gondolatlan ember; a' ki mérsévelt, más közösfégeknak parafolui, a' melyet sohol se hagyának helyben, és ő neki mindnyájan elene mondottanak, az Anya-Szent-Egy-Ház bekeffégének firtódése nélkül. Mind-ezek a' Püfpökök, Eleutherius ki vévén; Mártíromságban hóltanak meg.</p>	<p>Pápiás: Pólikápusnak bizott Barátja. Iustin' Mártír: a' Keresztyéneknek menttfégekre, két feleletet irt. Irenaeus: Frantzia Országban Leonbán, Püfpök. Méltó: a' kinek az O' Testamentomi igaz (Canon) könyvekről való Laitroma, <i>Euf bün-nál</i> nevezetes. Atheagorás: a' hamisan el árultatott Keresztyéneknek javára irt, és útazott. Theofilus: Antio-kial Püfpök. Kelemen (Clemens) Aleksandriából való, ott Pap, és a' hit' ágazatait Tanító volt. Tertulidnus: Kárthágó-béli Pap; a' ki Montanistává lett. Pantónus Hegesippus. Hermiás: Keresztyén Filófofus. Kvadrátus Athenában. Arisztiás: Athenébéli Filófofus.</p>	<p>I. Gnostikufok. 1) A' mit <i>Elkai</i>, és az <i>Elefsaiták</i> tanítottanak; arról igen kevefet lehet tudni. 2) Saturninus: a' több Gnostikufoktól az által különböztette meg magát; hogy a' Világnak het Teremtőt tulajdonított, a' kiket az Isten maga nemzett, a' kik annakutónna töle el pártolván; a' Világon lévő jobb hatalmat, magoknak akarták tulajdonítani. A' Krisztus meg-jelent, hogy azoknak Birodalmát el rontsa, 's a' t. Azt-is tanították: hogy a' Krisztusnak nem volt valófágos; hanem tündér teite (mivel a' matéria rosz). Innen ök <i>De-céltáknak</i>-is nevezettek. Még-is ez a' név minden Gnostikufokkal köz volt. 3) Basilides: ez akarta Plátónak tudományát, és a' Világ eredetéről való Filófofiájakat az 'Egyiptomiaknak, a' Mófes Historiájával egybe-kötni. Tanította: hogy 365 Eónások rendek vagynak, melyek által, a' Teremtett dolgok lettenek. A' rosznak eredetéről, a' Plató értelmében volt, és a' Krisztusról úgy gondolkozott, mint Saturninus. 4) Karpokrates: hasonló-képpen az Egyiptomiaknak társfágokból, hamis Tudományt hívő, és buja, az ő Fijával Epifánussal együtt. Marcellina (Afaszony) Rómában az ő követői közül egy volt. 5) Valentinus: föléppen esmeretes, az ő 30. Eónásairól. Az ő Társfága kezdődött Rómában, és az után csak hamar az egész nap-keletre ki terjedt. Nevezetesebb követői voltak: Plólemeus, Heraklion, Márkus, Kollárbafof. 6) Bardejánus: Sírjában, a' Teremtésről, a' Krisztusról, a' teitek fel-támadásáról, való Tudományban hibázott. 7) Ordo, és Marcion: Plátónak követői. 8) Tacianus: igen kegyetlen ember. Az ő követői voltak az <i>Enkráiták</i>, a' kik <i>Severidunufoknak</i>-is neveztetnek. De mivel ő a' Materiat roszszának tartotta; helyefnek itelte, magát mind azoktól, a' mik az érzékenységet ferkentik; meg tartóztatni. II. Mások. 1) Praksz: a' Patripassianufok' szerzője. Ez tanította; hogy az Atya, Fijú, Sz. Lélek, csak egy Személy. 2) Theodotus, és 3) Artemon: mind a' ketten a' Krisztust, csak tsupa embernek tartották, a' kivel az Isteni erő egygyesítetett. 4) Montánus: a' ki az Ekklesiái fenytteketet nagyon meg-szaporította. Azzal dűfekedett: hogy a' Krisztustól meg igértetett Sz. Léleknek ajándékát, igen boméretében bírja, és úgy valekedett; hogy egy tekellertes erkölcsi Tudományt hirdetésére, küldetett az emberekhez. Az elsőbb Fánatikufok közé tartozik.</p>	<p>I. Gyülések. 1) Rómában, Czefáreában, Palestinában, és 'Esfusban, a' Hufvét Innepének idejéért. A' Nap-keleti Keresztyének tartották Hufvétot, a' 'Zidókkal együtt; a' Tavafzi első Hóldnak 14dik Nappján. Osof országban, és más Nap-nyugoti Tartományokban; az, azután következendo Vasárnapon. Abból egy fokáig tartó vetékedés származott: mint a' Böjtek idejéről-is. II. Ekklesiái szokások. 1) A' Kereszteléskor, a' Keresztelkedőnek, a' hit' jobb ágazataiból próbát kellett adni. Innen az Apostoli hitnek formája; az <i>Irénusé</i> fat. A' Keresztelés, Hufvétban; és Pünkösfőben, közösféges helyen szölgáltatott-ki. Már akkor-is szokásban voltak a' Bizonságtévék, vagy Kereszty-Atyák. Hogy a' gyermekek-is meg-kereszteltetettek, rész-szerént Irénusból, (<i>Lásd. Lib. 11. cap. 39.</i>) rész-szerént Origenéből meg tettük. Mert midőn ez a' Férfijú, a' ki 13ben született, a' gyermekek meg kereszteltetését oly nyilvánfágosan bizonyította; az is bizonyos abból, hogy a' Második százban szokásban volt. 2) Az Ur Vaforája után, a' szeretetnek gyakorlására való Vendégekedés tartatott: némely helyeken pedig ez a' vendégfég elötte tartatott. Az Ur-Vaforájában, éltenek közösfégesen kováfos kenyérrrel. A' bort, a' Napkeletiek, az ő szokások szerént, vízzel meg-elegyítették. 3) A' Keresztek jelét, a' Kereszteléskor, az Ur Vaforájának ki szölgáltatásakor, 's egyébkor is, igen nagyra befülték. 4) A' Mártírok Sírjainál alamishát ösztöztöttek ki. Ezt nevezték, a' halottak emlékezetére való áldozatnak, vagy a' halottakért valóknak. 5) A' Nagy Várafokban lévő föbb Püfpökök, az öregektől kezdettének el-fzakadul. Már a' falusi Püfpököket nevezték: <i>Chorépiszopufoknak</i>. Külömben meg maradtanak mint az első százban. A' Püfpökök, és az öregek, rövid és együgyü Beszédekkel éltenek a' gyüléseben, 'Soltárokat-is, dűfereketet-is énekeltenek abban. 6) A' bünbben estek, kényszerítettek annak a' Háznak a'jtánát, a' hol az Isteni szölgálat tartatott; a' bé menoktól engedelmet kérti, az ő büneiknek meg bawáfát, böjtölések, alá-való ruhák, 's egyéb jelek által is, meg kellett esmérteni. 7) Az Uj Testamentomi Isteni szölgálatot, a' Léletké szerént akarták el rendelni: a' melyből fok új szokásokat gondoltanak, a' Püfpököt mint áldozó Papot, az Ur Vaforáját mint áldozatot úgy nézték 's a' t.</p>	<p>1) A' Keresztyén Vallás, ki terjedett volt a' Sz. Földön, Sírjában, Arméniában, Arabiában, Parthiában, Babilloniában, kis Ásiában, Európának, és Afrikának nagy részében Szeretsen és Spanyol Országig. 2) Aurélius Antonius Tsfázárnak seregéről beszélik, hogy Ményköveket hullató volt; de ez nem egészen igaz. 3) A' 'Zidókhöz küldött levél ellen, a' Sz. péter' 2dik, János' 2dik és 3dik, Júdának, Jakabnak levelek ellen, 's a' Mennyei Jelenések ellen; kétfégekédéseket formáltanak. 4) A' 190dik esztendőben kezdettének a' Talmudhoz, a' mely a' hatodik Században végeztetett-el. Magában foglallja, a' Misnát, (az újonnan elő-hozott Törvényt) és a' Gemarát, melly gyűjtemény áll a' Rabbimufoknak, a' Misnáról, és a' Törvényről való vetékedésekéből. 5) Az Uj Testamentom Sírjára fordított, ki hagyván némely kétféges leveleket, és a' János Mennyei Jelenéseket. 6) Ekkor fordították Olaszra, és Deákra is, a' mellyet annakutónna Hieronimus meg-bővített. 7) Symmakus fordította, az O' Testamentomot. 8) A' Zidó Tanítók közül nevezetes <i>Agquila</i>, a' ki az O' Testamentomot Görögre fordította. 9) Theodotzion: a' kinek hasonló tfelekedete, a' LXX fordítottokhoz inkább közelített mint a' két elsőbbe. 10) Onkelos a' Mófes öt könyveit Kaldéaira fordította. Ez az első S.ában már elt. A' Krisztus születése elott kevéffé, már Jónathán a' Profétákat fordította. 11) Lucianus, és Celfus, a' Keresztyének ellenfégeinek esmértek. 12) Tudók: Pausanias; Iustinus; Lucianus Samofatenus; Aulus Gellius; Suetonius; Diogenes Laertius; Florus; Celsus; Max. Tyrius; C. Plinius; Plutarchus.</p>

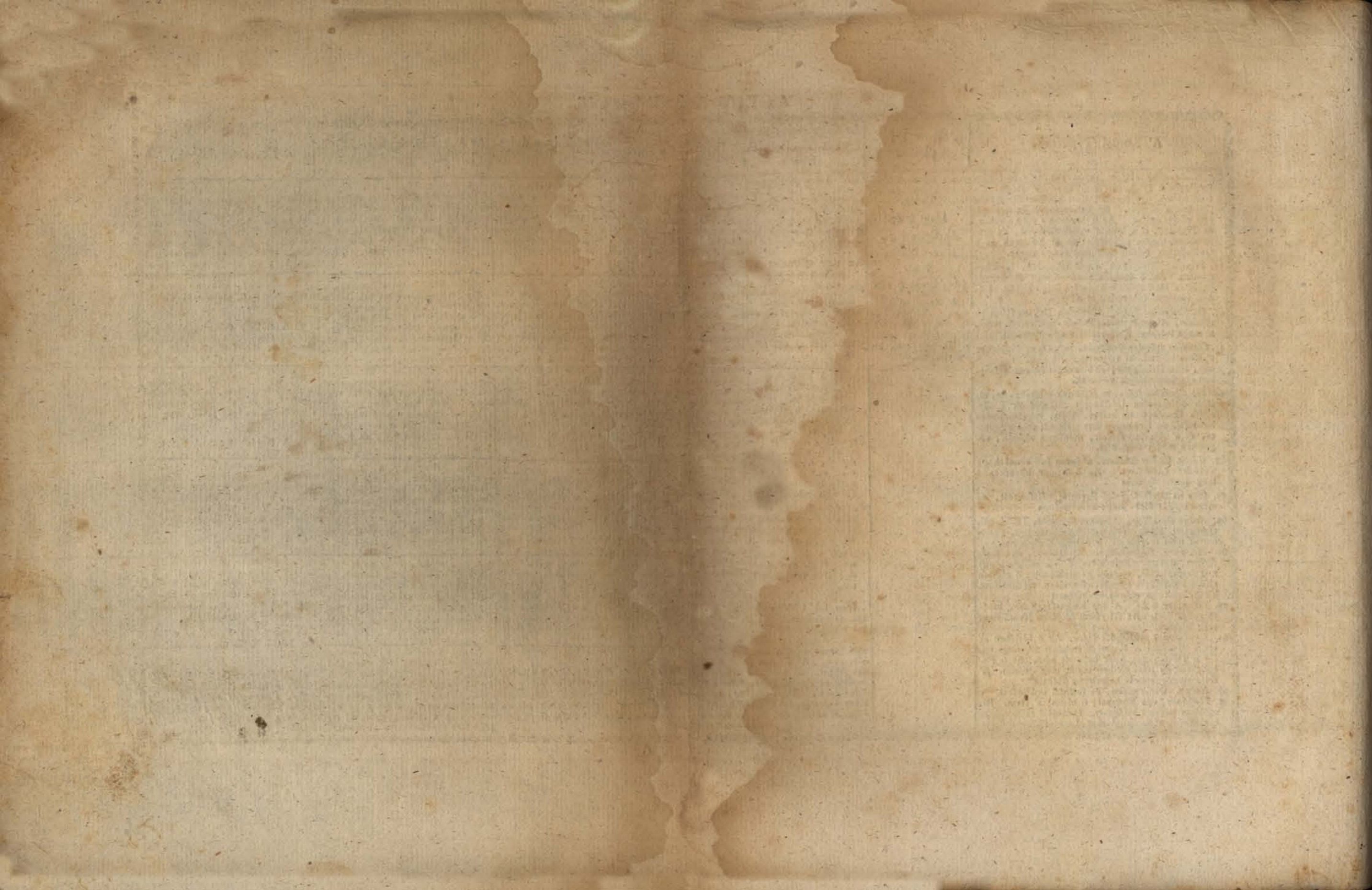

A' Romai Tsfázárok.	A' Romai Püf. pökök.	Az Ekklesiának Tanítói, és Irói.	Eretnekek.	Gyülések és Ekklesiái szokások.	A' Tudományoknak és más Emlékezetre méltó dolgoknak állapotja.
<p>211. <i>Caracalla</i> és <i>Géta</i>, ez az utolsó a' maga Testvéreitől megölettetet.</p> <p>217. <i>Maerinus</i>, a' ki <i>Caracallát</i> megölte. Ő a' Párthosok ellen szerentfelen volt, a' mellyért gyűlölték, és az ő Fiával <i>Diaduménussal</i>, a' ki az Uralkodásban tárfa volt, megölettet. A' Gyllkos</p> <p>218. <i>Heliogabalus</i> nyerte el az Uralkodást. A' ki minden előte valoknál bolondabb és tekozlóbb volt, a' Katonáktól megölettetett, és helyében következett az ötlet erőfien gyűlölt.</p> <p>222. <i>Alexander Severus</i>, a' kit az, fiának fogadott volt. Ez diltéretesen uralkodott, a' Pársák és Németek ellen hafznos hadat folytatott, de az ő kemény hadi fenyltekel miatt, az ő Katonáitól megölettetett.</p> <p>235. <i>Maximianus Thrax</i> kegyetlen Ur. ez alatt volt a' hatodik üldöztetés. A' Tanás szolgálatot alkalmatosságot az ő megölettetésére, és e' két Polgar - mestereket nevezte ki</p> <p>236. <i>Pupinnus</i> és <i>Bábinus</i> Tsfázrágra. De a' Test örzök választották</p> <p>237. <i>Gordianus</i>, a' Pársák ellen igen szerentfés volt. Az alatt tettek magokat elsőben esmértefekké a' Frantziák, és az ő helyében következett</p> <p>244. <i>Philippus Arabus</i> megöletett. E' nem diltéretes békeséget kötött a' Pársákkal, és annakutánna a' Roma építettése után valo 100odik Efsatendőt nagy Pompával meginneplette.</p> <p>250. <i>Decius</i> kegyetlen üldözöje a' Keresztyéneknek, a' Gothusokkal valo hadban ölettetett meg.</p> <p>253. <i>Gallusnak</i> a' Gothusokkal, gyalázatos békeséget kellett kötni, és úgy ölettetett meg mint az ő helyében következett <i>Volusianus</i> és <i>Aemilianus</i>. Ez után következett</p> <p>254. I. <i>Valerianus</i>. Ez indította a' nyoltzadik üldöztetését a' Keresztyéneknek, a' Pársáktól megnyuzatott. Ő utánna lett az ő fia</p> <p>259. <i>Gallienus</i> és II. <i>Valerianus</i>. Ekkor támadtak a' 30 kegyetlen uralkodók. Gallienus az életét az árultatás által vesztette el.</p> <p>268. II. <i>Claudius</i> gyözdödelmekedett a' Gothusokon. Az ő Testvére <i>Quintillus</i>, ő utánna 17 napokig uralkodott, és azután lett Tsfázrára</p> <p>270. <i>Aurelianus</i>, a' ki minden tekintetben igen szerentfés volt, és <i>Zenobia</i> néki gyözdödelmi pompát tett. Ez alatt volt a' IXdik üldöztetés a' Keresztyéneknek, ennek hálála után 8 holnapig (Interregnum volt) nem tettek Királyt. A' Tanás választotta</p> <p>275. <i>Tacitus</i> és <i>Florianus</i>, de ezek hamar megölettek. Kik után a' Katonák</p> <p><i>Probus</i> emelték a' Tsfázári méltóságra, ez a' Romai Birodalmat minden hatáira nézve nyugodalomba helyhezette, de utoljára a' maga katonáitól, alattomban valo gyilkosság által megölettetett.</p> <p>282. <i>Carus</i>, ő az uralkodásban mindjárt társul vette magának, a' két fiait <i>Carinus</i> és <i>Numerianus</i>. Magát a' menykő megütötte. <i>Numerianus</i> az ő Jpjától s <i>Carinus</i> pedig az ő utánna következendö</p> <p>284. <i>Diocletianus</i> ölettetett meg. Ez <i>Maximianus</i> vette segittségül az uralkodásban, és annakutánna a' Tsfázári méltóságot <i>Constantius Chlorusnak</i>, és <i>Maximianus Galeriusnak</i> adta. E' volt a' Keresztyéneknek Xdik üldözöje és annak utánna <i>Maximianus</i> együtt az uralkodást le-tette.</p>	<p><i>Zefirinus</i> † 219. I. <i>Callistus</i> † 224. I. <i>Orbán</i> † 231. <i>Pontianus</i>, számkivetésben holt-meg 235. <i>Anterus</i>, alig Uralkodott egy holnapig, és Mártiroságban meg - holt. 236. <i>Fébianus</i>. Diltéretre méltó Püfök; ő rendelt 7. (Diakonofokat) egy - házi szolgákat, a' szegényeknek táplálatafokra. Mártiroságot szenvedett 251. Erre a' Méltóságra lépet 16. Holnapok mulva <i>Korndius</i>, a' leg szeledebb a' bünsöfökre nézve; Kulomben pedig egy Kevéfé Uralkodáson kabdofo ember. Számkivetésben holt-meg 253. I. <i>Lucius</i>, elebb Számkivetett az után Mártir 255. I. <i>István</i>. Meg-utáltatta magát az ő kevély ségével, az <i>Hadakozásra</i> valo hajlando ságával, a' részre nem hajlottak előtt. † 257. II. <i>Sikstus</i>, egy hajdoni Athénabéli Böls, Mártir lett 258. egy Efsatendö mulva választatott <i>Diénos</i> (= <i>Dionysius</i>) Kálábriai és Tudos Ember. † 270. mint a' ki a' tiszta Tudománynak oltalmazója. <i>Felix</i> Mártiroságban holt-meg 275. <i>Eutyshianus</i> † 283. <i>Cajus</i> † 296. <i>Marcollinus</i> † 304.</p>	<p><i>Minucius Felix</i> Római Szó - szóló. <i>Hippolitus</i>, a' Római Portusbán Püfök. <i>Ammonius</i>. Alexandriai Böls. <i>Julius Africanus</i>. <i>Origenes</i>. Alexandriában, a' hitnek ágazatait Tanító. (Catecheta.) <i>Cyprianus</i>. Káthágobéli Püfök. <i>Theognestus</i>. Alexand. Öreg Tanító. <i>Gregorius</i>. Tfüdökát tfelekedő; Uj Césariában Püfök. <i>Dionysius</i>. Aleksándriából való, ottan Püfök - is. <i>Methodius</i>, a' Licéai Olympusban Püfök. <i>Victorinus</i> Patáviabéli, Magyar Országi Püfök. <i>Anatolius</i>. Alexandriai, Laodicéában Püfök. <i>Archelaus</i>, Mésopotámiai Püfök. <i>Lucianus</i>. 'Antiokiái Öreg Tanító. <i>Hefsius</i>. <i>Ambrosius</i>. Aleksándriában, egy-házi szolgá. (Diak.) <i>Diénos</i> (= <i>Dionysius</i>) Kálábriai és Tudos Ember. † 270. mint a' ki a' tiszta Tudománynak oltalmazója. <i>Felix</i> Mártiroságban holt-meg 275. <i>Eutyshianus</i> † 283. <i>Cajus</i> † 296. <i>Marcollinus</i> † 304.</p>	<p><i>Novatiánusok</i>, az ő szerzőjök volt <i>Novatianus</i>, egy Romai Öreg Tanító (Presbyter) a' ki a' Romai Püfökkel <i>Cornéliussal</i> elszakadott: Ezt állították: A' nagy Bünsben esteket nem kell vissza venni az Anya szent egy ház gyülekezetében, Magokat <i>Kathariánusok</i> neveztek. A' <i>Novatiánusok</i> a' Smyrni <i>Novatus</i>ól. Ezek azt tanították, hogy tsak egy személy vagyon t. i. az Atya, a' ki magát a' Krisztussal mint tsupa emberrel egyesítette, és minket magával az ő szenyvedése által megökéltetett. Innen ezek <i>Patriszianusok</i>nak (az Atyában szenyvedeknek;) nevezettek. A' <i>Sabellianusok</i> tudománya; az Afrikai <i>Sabellius</i>ól, ez: az Istenfegben tsak egy személy vagyon, az Atya. Ebből származott egy Isteni erő, melly egyesítette magát az ember <i>Jesussal</i>. A' szent Lélek - is az Isteni származott erő. 'Epen ezt láttatik a' <i>Bostrial Boryllus</i> is erősíteni. A' <i>Paulinusok</i> tudománya, a' Samofatabéli <i>Paulus</i>ól, ez: Az Isten tsak egy személy, ezen személynök természetü bölséffége a' <i>Fü</i>, a' munkálkodásra való ereje a' szent Lélek. Az Isteni származott az örökké való Bölséffég, vagy okosság, és az ember <i>Jesussal</i> egyesült. A' <i>Manichaeusok</i> tudománya, a' <i>Perfi</i>ai <i>Cubrikus Manes</i>ól, ez: A' Világosságnak vagyon egy országa, mellyben az Isten az Uralkodó. A' Setétfegnek - is vagyon egy országa, mellyben uralkodik az ördög. Az embernek teste a' Setétfeg Országának materiájából vagyon. Az embernek <i>Lelke</i> vagyon az Isteni a' Világosságnak országából. A' <i>Krisztus</i> el - jött, hogy az embereknek <i>Lelkeit</i> a' rozfsz materiának nyugétól megmentse, és az Istenhez vezérelje. A' <i>Hieraxiták</i>, (az Egyiptombéli <i>Hierax</i>ól) tudománya: A' <i>Krisztus</i> még szoroffabb Törvényeket adott mint <i>Mófes</i>. A' <i>Melkifedek</i> a' szent Lélek. Fel - támadás nem leszen. Az <i>Arabok</i>. Az embernek <i>Lelke</i>, az utólsó lélet napjáig érzékenység nélkül van. Vékony testet láttatnak tulajdonítani a' <i>Léleknek</i>.</p>	<p>Gyülések, és 'Sinátok. 1. Káthágóban 215dik Efszandóban. 2. Aleksándriában <i>Origenes</i> ellen 230. 3. Efszusbán <i>Noëtus</i> ellen 245. 4. Antiokiában <i>Novatiánus</i> ellen 251. mint Rómában - is. 5. Káthágóban a' Gyermekek meg - keresztesztése eránt 253. 6. Káthágóban a' Eretnekeknek ujjonnan való meg - keresztesztésekről 256. 7. Antiokiában 264 és 270dikben a' Sámofatabéli Pál ellen. Ekklesiái Szokások. 1. Az Anya Sz. E. Házbéli Hivatalok szüntelen nevedtek. p. o. Alsóbb Egy Házi szolgák (Subdiaconi) ördög özők, Ajtón állók, Hit ágazatit Tanítók, Kántorok, Pap mellett szolgálok. 2. A' bünsben estek' penitentsia tartásfoknak gyakorlása terhes volt. Az ő büneiket nem tsak mindenek előtt, meg kellett esmérni (nap keleten imitt amott titkous) hanem meg kellett, a. sirva az ajtó előtt állani b. az Isten beszédét meszfáiról a' Kapu előtt halgatni. c. Térdepelni d. Végtere a' Hivök közé állani. Ezt neveztek elég tételnek, a' melly t. i. a' Temploban ment véghez, ezt az elégtételt főképpen a' <i>Libellaticusok</i>ól és a' <i>Traditorok</i>ól szoroffan meg - kívánták. 3. A' Püfökök, az Öregek, és a' Néptől választatott Elöl - Járók, öregek és Egy Házi szolgák, kik kezeknek reájok való tételével rendeltettek - ki. A' Romai Püfököknek még semmi hatalmok nem volt más Püfökökön. 4. A' Külfö Isteni tisztelet már igen <i>Pompás</i> volt. A' szent Edények Aranyok és ezütsök voltak. 5. Az Isteni szolgálatra bizonyos Házak szenteltettek, és ezeket neveztek kápolnáknak, Templomoknak, Isten Házának, azokban óltárt építettek, tömjénnel füstöltek s. a. t. 6. Efszandóban kétszer keresztesztettek közönfeges helyen. A' keresztesztés előtt vagy a' keresztesztéskor az Ujj keresztyének gyakorta meg - kiserítették, és az ördög kiüzésnek igen nagy eröt kezdettenak tulajdonítottani. Az Ur vatforájakor hosszas könyörgést, majd itt 's majd amott szeretnek vendégfégét, tartottak. A' kis gyermekeknek is ösztogatták az Ur Vatforáját, a' Házakhoz - is el küldötték, fokot tulajdonítottak a' Böjtölésnek és a' Nötelenfégnek.</p>	<p>I. A' Tudományok. 1. A' Nap - Keleti és Görög, különfön a' <i>Plátó</i> Filozofáját mind inkább inkább, meg elegyítették a' Keresztyén Vallásnak igazságaival, hogy azokból a' titkokat ki magyarázzák, és mind a' Kettött öszve foglalják, főként tfelekedte ezt elföben <i>Ammonius Sacca</i>, ő utánna <i>Origenes</i>, a' mint már azelőtt az <i>Alexandriai Kelemen</i>. 2. Kezdtették a' Sz. Irás Hítoriájának titkos értelmét ki keresni, nevezetesen ezt tfelekedte <i>Origenes</i>. 3. A' külfö tfelekedeteknek fokot kezdtettek tulajdonítani 4. A' hamis tudományoknak meg tsáfólasára mindenféle mesterfégekkel éltenek. Innen vagyon <i>Disputandi genus oeconomicum</i>. 5. A' Keresztyén gyülekezetben lévő beszédek igen tsáfrák, kevélyféggel fel ékesítettettek, és haszontalanok voltak; mivel sok órátorok Keresztyénekké lettek. II. A' Nevezetes dolgok. 1. Frantzia Országban, Skótzdiában, Spanyol Országban az Anya Sz. E. Ház nagyon ki terjedett, Német Országban - is <i>Eucharinus</i>, <i>Valerius</i>, <i>Clemens</i> és mások által. 2. A' Thébébéli <i>Paulus</i>, és <i>Antonius</i>, a' leg első (esmértes) Remetek, kiknek követői - is lettenek 3. A' Római Püfök <i>István</i>, és a' Káthágobéli Püfök <i>Cyprian</i> között, az eretnekeknek keresztesztésekről nagy háborgások származtanak. Abban az időben történt az - is, hogy a' különböző gyülekezetek jobb móddal egy máffal egyesítettettek. Így vettetett fundamentum a' Zinatnak gyűjtésére, és az Ekklesiái tiszteletfélékre. 4. A' Keresztyéneknek üldöztetésük ritkán volt közönfeges; de a' mellyet <i>Decius</i> indított, a' leg rettenetesebb volt. 5. Innen sok Mártirok lettenek, és azoknak méltóságok minden nap úgy nevedekett, hogy ok a' bünsöföknök szabadságot adtanak (<i>libellos pacis</i>) 6. A' Tüdsök <i>Julius Africanus</i>, <i>Herodianus</i>, <i>Ulpian</i>, <i>Dio - Cassius</i>, <i>Porphirius</i> Filozofus a' Keresztyéneknek ellenfége.</p>

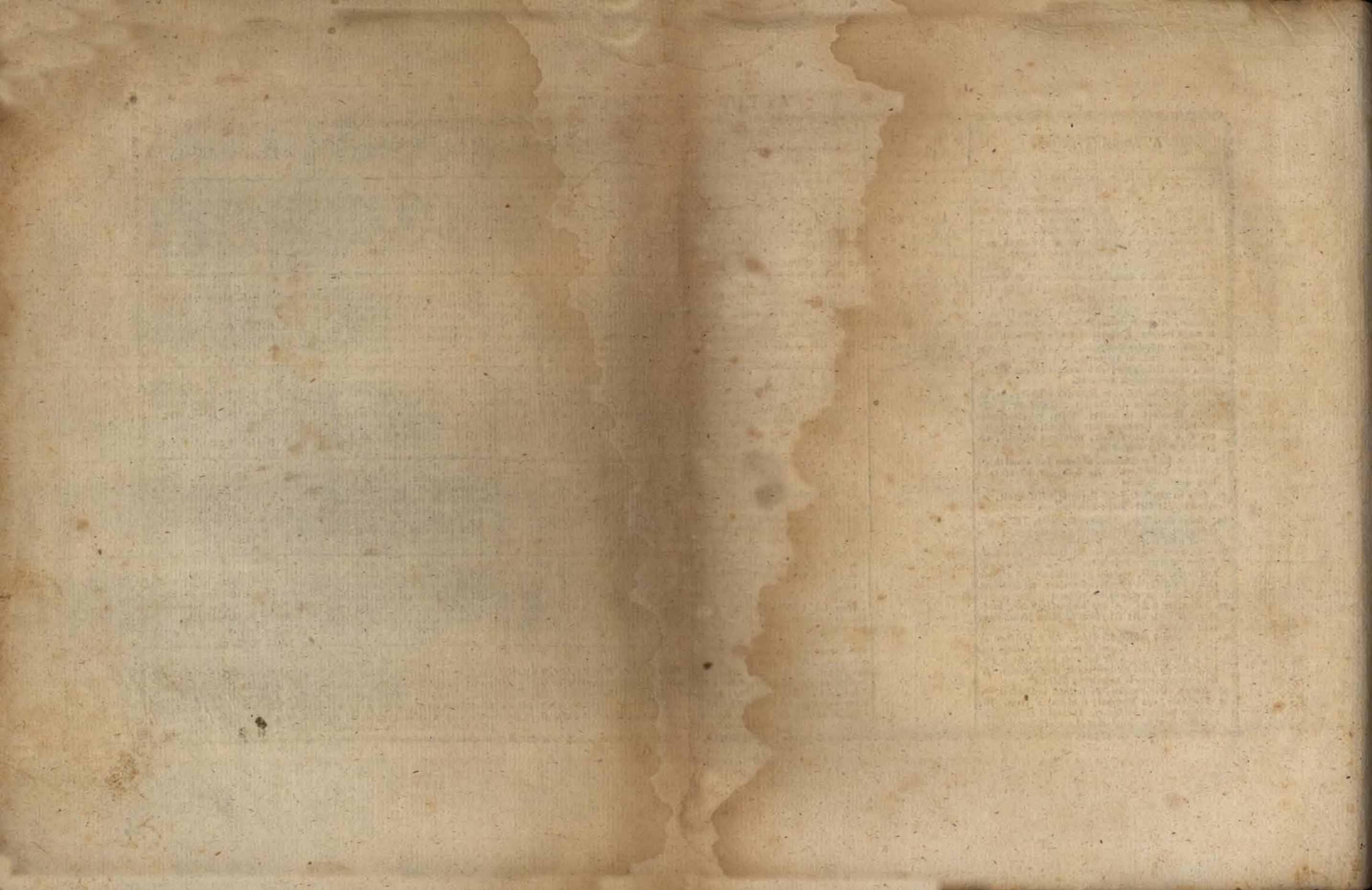

A' Negyedik Század.

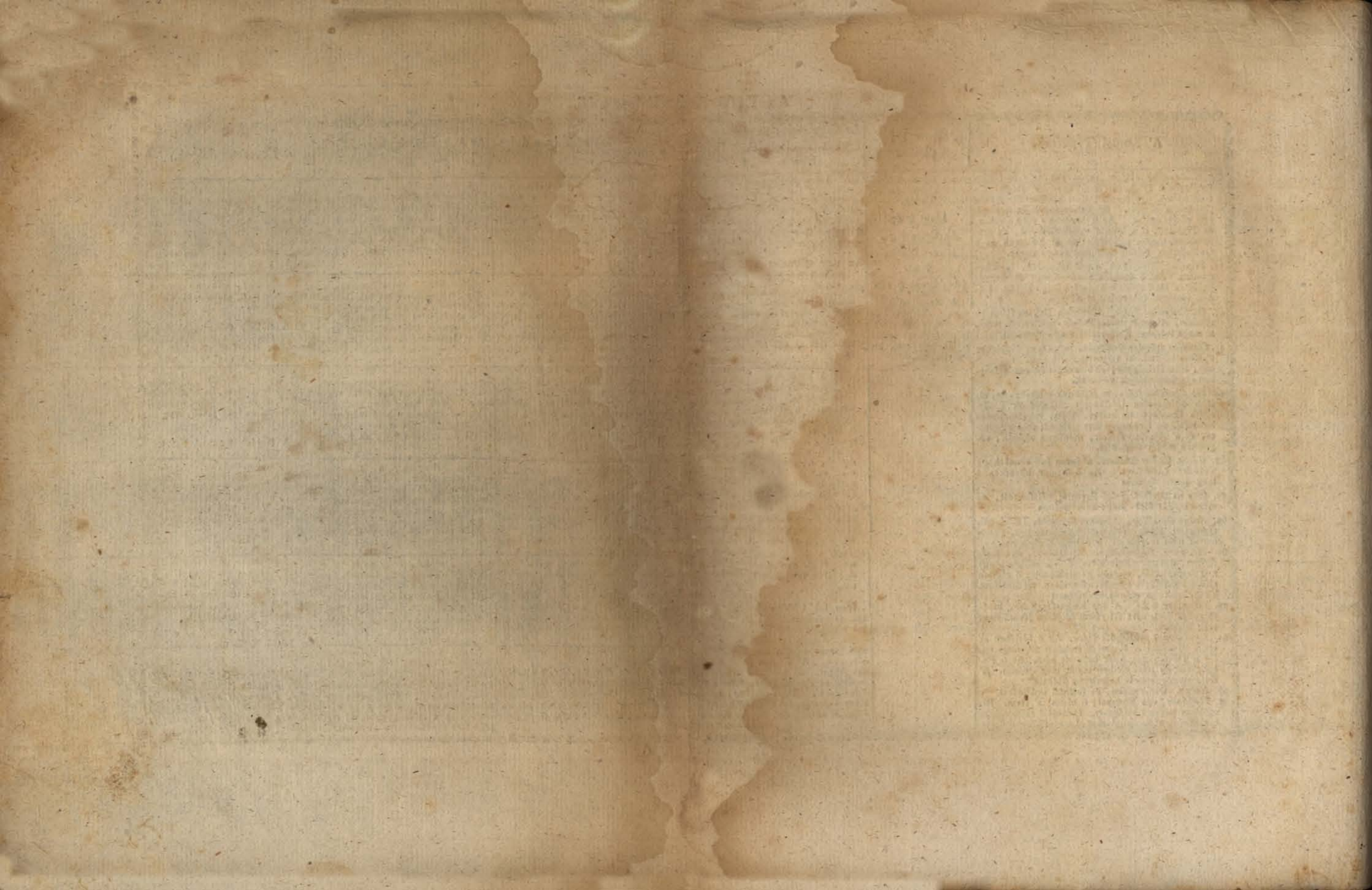
A' Római Tsfázarak.	A' Római Püspökök.	Az Ekklesiának Irói, és Tanítói.	Az Eretnekek' Historiája.	Ekklesiái Gyűlések, és Szokások.	Nevezetes dolgok.
<p>306. <i>Constantinus</i> és <i>Galerius</i>, a' Birodalomban megosztotának, 's az utótfőbb esmét a' Tsfázárokat tevé.</p> <p><i>Maximianus</i> és <i>Severus</i>. <i>Const.</i> Clorusnak helyébe következett az ő fia, a' Nagy <i>Constantinus</i>. Annak utánna.</p> <p><i>Maxentius</i> Maximianának fia tette magát Tsfázzrá, és minekutána a' Galériustól meg győzöttetett <i>Severus</i> meg ölettetett; az ő helyébe.</p> <p>307. <i>Licinius</i> választották. E' <i>Constantinus</i>nak gyakorla bajt szerzett; minekutána a' több ellenkező Tsfázarak meg ölettetek, de végtére meg győzöttetett, az ő birodalmától, és tsak hamar azután az életétől-is meg fosztattattak.</p> <p>324. A' Nagy <i>Constantinus</i> maradt tehát egyedül a' Római Birodalomnak Urává, a' Keresztvény Vallást bévette; ő hirdetett Nicéában elsőben Gyűlést 325. A' maga lak-helyét Konstantinápolyba tette által, és az ő Tartományát a' három fia.</p> <p>337. II. <i>Constantinus</i>, II. <i>Constantius</i> és <i>Constans</i> között fel osztotta.</p> <p>II. <i>Constantinus</i> Akvillejánál hólt meg, az ő Testvére, <i>Constans</i> ellen való hadban. <i>Constans</i> Magnentiustól ölettetett meg; de II. <i>Constantinus</i>-el nyomvan ötét; az egész Birodalmot hatalma alá vetette, és elsőben az Attyafát Gallust, annak halála után, ugyan ennek mostoha Testvérét Juliant tette Tsfázzrá.</p>	<p>I. <i>Marcellus</i>. Az Ekklesiái fenyték' tokéletes meg-tartására való buzgófsága, neki fok bofzfuzó okozott † 309.</p> <p><i>Eusebius</i>, Siciliában szám-kivetésben küldtetett. † 311. Kilentz Holnapok-mulva választották.</p> <p><i>Miltiades</i>, a' mellyért a' Donatisták nagyon fel-háborodtak † 314.</p> <p>I. <i>Sylvester</i>. Az alatt fok gyűlésef voltanak az Ekklesiáknak, nevezetesen Nitzeában. De ő oly Keveset gyújtott egyben, hogy abban ő volt a' leg első. Ekkor lett a' Római Széknek, némelly Ekklesiáknak Elsőfeje (Uralkodás) de a' Püspök magát <i>Constantinus</i>nak alája adta. † 335.</p> <p><i>Marcus</i> † 336.</p> <p>I. <i>Sz. Athanasius</i> miatt fokot tfelekedett, és ő-erette tartott Gyűlés <i>Sárdicában</i> † 352.</p>	<p><i>Lucius Caeilius Lactantius Firmianus</i>.</p> <p>A' Césáréal <i>Eusebius</i>, a' Szent-földön.</p> <p><i>Eusebius</i>. Püspök Césáréában-Kappadociában.</p> <p><i>Eusebius Vercellensis</i>.</p> <p>Emesa-béli <i>Eusebius</i>.</p> <p>Nicomediai <i>Eusebius</i>.</p> <p>Antiokiai Püspök. <i>Eustathius</i>.</p> <p><i>Atradius</i>, Alexandriai Püspök.</p> <p><i>Juvenius</i>. Spanyol Ország, Vers-író, és öreg Tanító.</p> <p><i>Arnobius</i>.</p> <p><i>Cyrillus</i>. Jerosalemi Püspök.</p> <p><i>Julius Firmicus</i>. <i>Maternus</i>.</p> <p><i>Theodorus</i>. Heracl. Püspök.</p> <p><i>Hilarus</i>, Püsp.</p> <p><i>Lucifer</i>, Kalaritani. Püsp.</p> <p><i>Eunomius</i> Gyzik. Püsp.</p> <p><i>Prudentius</i> Keresztvény Vers-író.</p> <p><i>Ulphilas</i>. A' Gothufok Püspöke.</p> <p><i>Damasus</i> Rom. Püspök.</p> <p><i>Optatus</i>. Milévai.</p> <p><i>Ephrem</i>, Sírjai. Edesében, Diakonus.</p> <p>A' Nagy <i>Basilus</i>, Césáriai Püspök Kappadociában.</p> <p><i>Gregorius</i> Nissai Püspök. (Gergely)</p> <p><i>Evagrius</i>. Nissai, egy hazi szolga, (Gergely) Nazianzenus, Gergely Konstantinápolyi Püspök.</p> <p><i>Amphilogius</i>, Iconiai Püsp.</p> <p><i>Dydimus</i>. Alekandriai, hitnek ágazatit magyarázó.</p> <p><i>Macarius</i>, az Öregebb egy Barát.</p> <p><i>Hegesippus</i>, a' Josef irásainak rövidítője.</p> <p><i>Hieronimus</i>. Stridoniai Öreg Tanító.</p> <p><i>Ambrosius</i>, Majlandi Püspök.</p> <p><i>Nemesius</i> Emesai Püsp.</p> <p><i>Philastrius</i> Bresciai Püsp.</p> <p><i>Johannes</i>. Jerosalemi Püsp.</p> <p><i>Paulinus</i>. Nolai. Püsp.</p> <p><i>Ioh. Chrysostronus</i> Konstantinápolyi Püsp.</p> <p><i>Theophilus</i>, Alexandriai. Püsp.</p> <p><i>Martinus</i>. Touri Püspök.</p> <p><i>Aufinus</i>. Aquilejai Püsp.</p> <p><i>Epiphanius</i>. Const. Cypr.</p> <p><i>Vigilantius</i> Presb. Bare.</p> <p>A' <i>Pseudo-Dionysius</i>.</p>	<p>1. A' <i>Manikéusok</i>, magoknak más nevet adtanak, p. o. Enkrátikák, Hidroparastáták, Apotaktikák, Solitáriák; így Kerültek - elgyakorta az Üldözéseket.</p> <p>2. A' <i>Donatisták</i>: a' nevek vagyon <i>Donatus</i>tól, egy Afrikai Püspöktől; <i>Tudománya</i>: Tsupan tsak egy igaz Anya-szent-egyház vagyon, a' mellynek valóságos Szentekből Kelletik állani; ez az egyetlen egy valóságos igaz Anya-szent-egy-ház a' Donatistáké. Más Keresztény nem jó; hanem a' melly tsak abbanmgyen végben. Azért azoknak a' Keresztvényeknek, a' kik a' Katholikuskoktól Keresztelteinek - meg, megétér meg - kellett Keresztelkedni. Így a' Katholikuskoknak rendeléseik-is, semmit-se ér. Erre alkalmazhatóságot szolgáltattott <i>Caeilianus</i> Kartagobeli Püspök, a' Kinek elleneben szegtek magokata <i>Numidianusok</i>, fokent <i>Dondus</i>.</p> <p>3. <i>Arianusok</i>; Alekandriai Öreg Tanító: <i>Tudománya</i>: az Istennek, Fia ugyan e' Világnak teremtése-előtt, az Atyától származott, de nem hasonlított természetű vele; nem <i>OMOIOSTIOS</i>.</p> <p>4. Ebből származott a' <i>fel Ariánusok</i> <i>Tudománya</i>: a' Fia az Atyával egyenlő Természeti <i>OMOIOSTIOS</i>.</p> <p>5. Más rész-e az <i>Ariánusoknak</i>, az <i>Anoméusok</i> tanították, hogy a' Fia az Atyával; nem egy állato, és nem egyenlő Természeti <i>OMOIOSTIOS</i>. Az ő Vezérek volt <i>Detius</i>.</p> <p>6. Az <i>Apollináriusok</i> a' Laodiceai Püspök-től <i>Apollinárius</i>tól. <i>Tudománya</i>: az Isteni Természet a' Krisztusban volt, az értelemmel fel-ruházatot lelek helyett. Az Embertől Természete a' Krisztusnak állott, tsak testből, és érekeny lélekből.</p> <p>7. <i>Marcellus</i> tanította. Az Istennek Fia, és a' Sz. Lélek, az Istenből való ki-follyások, és esmét az Istenben vis-szák térnek, ha a' világnál általok meg-jobbittatik.</p> <p>8. <i>Fotinus</i>. <i>Tudománya</i>: az Istenből való ki-follyás, és sugár, az Ige, egyestül az Ember Jéssal; a' ért nevezetik, ez a' Ember Isten Fianak. A' Sz. Lélek nem Személy hanem tsak Isteni erő.</p> <p>9. <i>Macedonius</i> Konstantinápolyi Püspök, <i>fel Ariánus</i> volt, és e-t-is tanította: a' Sz. Lélek nem Személy; hanem tsak egy olyan erő, a' melly mindeneket által hat.</p> <p>10. <i>Priscillianus</i>. Abilénabéli Püspök. Spanyol országban a' Gnostikusok hamis tudományát tovább-is terjesztette. A' <i>Materia</i> rosz fat. A' Fia az Istenből való ki-follyás; alább való az Atvánál.</p> <p>11. <i>Andreas Jovinianus</i>, <i>Vigilantius</i>, és <i>Aerius</i>; inkább a' bevett rendtartástól el-távoloztak és Kegye-tek, mint Eretnekek, r' sz'ferent az igazságnak bizonytói-is voltak.</p>	<p>I. Gyűlések.</p> <p>1. A' <i>Nicéai</i> 325. Elsztendőben nevezetesen <i>Arianus</i> ellen: fok más dolgok mellett; a' Hufvét felett való nagy ellenkezéseket-is le-tfendefítették.</p> <p>2. A' <i>Konstantinápolyi</i> 381. Elsztendőben; r' sz'ferent <i>Arianus</i> ellen; de fokent <i>Macedonius</i>, és <i>Apollinárius</i> ellen.</p> <p>II. Ekklesiái Szokások.</p> <p>1. Midőn <i>Constantinus</i> Keresztvényé lett; fok drága Templomokat építetett. Innen mind gyárt ottalmazójok és Papi Isfok származott.</p> <p>2. Az Isteni szolgálat Pompásabb lett; az Isteni tfeleteiben render szabtanak. Ebben az időben fok Uj rendelések állítottanak-fel, a' fobb Papok között. Ők Felsoknek (Primásoknak) v. Exarchaknak, vagy Patriárkának, az után első Püspököknek az Országban (Metropolitánusoknak) főt az annak utána való időben Ersekeknek - is neveztettenek. A' Püspökök után az Esperestek. A' Bajtót, imit amor, tsak a' Hufstól való meg-tartoztatásra határozották.</p> <p>3. A' Vasárnapot szentelt meg - inepelték. A' Krisztus születésének, és meg-jelenésének Innepé fel - állott; imit amott innepeltenek Péternek és Pálnak, 's, némelly Mártíroknak a' Menyben fel-menetelnek - is emlékeztetere.</p> <p>4. A' Keresztelésekor a' Söt használták mint a' Tisztafságnak egy jelet, a' megkereszteletteket meg - kenték olajjal, 7 Napokig sejer köntöst, viseltének; mint már az előtt fok helyeken szoktanak volt. A' Nap Nyugoti Ekklesiáiban, a' bönönöknek közönséges helylyen való meg - vallása mellett, a' különös Gyónás - is meg maradt. De Nap-keleten elsőben Nektariustól Konstantinápolyban el-töröltetett. Az Ekklesiái közönséges helylyen való pénitencia tartásnak el-hagyása lassan lassan be-tfuzott <i>indulgentiae emissio</i>.</p> <p>5. Ur' Vaforját imit amott tsakrabban ofztotának egy heten, a' Mártírok emlékeztetere - is. A' <i>Mise</i> fel - állott. Némelly Papok magofan fel-emelték a' meg - szentelt Kenyeret, és a' Nep ezt tfeztelte.</p> <p>6. Egy nap háromszor a' Templomokban, és Könyörgő Hazakban a' Könyörgésre fok Keresztvények egyben gyűltenek.</p>	<p>1) A Nagy <i>Constantinus</i> lett a' Tsfázarak között leg elsőben Keresztvényé 312 Elsztendőben. Még is <i>Julian</i> alatt, fokot kellett a' Keresztvényeknek szenvedni. Mert már a' Keresztvény Vallás más Tsfázarak alatt hatalmason oltalmaztatván, a' Templomnak építésén kívül, Ofkolákat és Könyves-házakat-is állítottanak fel, és fok nagy ajándékokat adtanak az Ekklesiáknak. A' Tsfázarak - is tehát az ő hatalmokat dítferetesen gyakorlották az Ekklesiákon.</p> <p>2) Az Indiákon, Iberiában, Szeretsen Országban a' Sarazénusok között, Német Országban a' Rhénus körül, mint a' Gothufok között - is, és Hiberniában mind inkább inkább ki-terjedett a' Keresztvény Vallás.</p> <p>3) A' Keresztvények Olofz Országban, és a' Róm. Birodalomnak más Nap-nyugoti Tartományiban, a' Gothufoktól, Hérufoktól, Hunnufoktól, és Frantzaktól fokot szenvedtenek. Az Ariánusok, és az igaz Hite vallók, mint a' Donatisták - is, és igaz hitnek, halálra üldöztek egymást. Persiában <i>Abdás</i> Sufai Püsp. a' Pogányoknak Templomait fel gyújtotta. Azért a' Keresztvényeknek fokot kellett szenvedni.</p> <p>4) A' Keresztvények Vallásának, a' Pagányok Filsófiájával való egybe elegyítését, tovább-is folytatták, mellyből fok hamis <i>Tudományok</i> származtanak. Még - is a' Keresztvényeknek tfeista <i>Tudománya</i>, fok irásokban, és Ofkolákban, jó Tanítók által tovább-is plantáltatott.</p> <p>5) Az <i>Origenestól</i> maradt munkákban fok Allegóriák (más értelmű beszédek) vagynak.</p> <p>6) <i>Lucifer</i>. Sardiniai Püsp. Sok nyughatatlanságokat indított, mert sem az Ariánusokkal, sem pedig az igazat hívőkkel nem akart tartani.</p> <p>7) Egyiptomban <i>Melitus</i> Püspökért, és annak letételeért, nagy háborúfagok származtanak. Még nagyobb háborúfagot okozott <i>Melitus</i>nak Antiókiában való-meg-hasonlése (különböző értelme).</p> <p>8) A' szent Erejkékel való babonáság, a' nötelen és szerzetes életet nagyon nevelte. A' Szerzeteseknek tárfagok - is fel állítottak. A' szent helyeken való Butfu-járafok - is el kezdőtenek, és a' fobb embereknek példájok által nagyon szokásba vétettek.</p> <p>9) A' Sz. Mártírok, és a' Szűz Mária, fokent az Orátoroktól igen nagyon dítferettenek; abból származtanak azoknak módnelkül való nagyra befűlletek, és tfeletelek.</p> <p>10) Az öfve gyűlések helyére a' Keresztvények képeket raktanak fel, de nem a' ért, hogy imádják, hanem az ő érdemeinek és jófagos tfelekedeteinek idvefleges emlékeztetere.</p> <p>11) A' Papoknak ugyan már meg akarták parantfolni, hogy nötelenfében maradjanak, de hibáznak. Némelly Papok Afzfzonyokkal eltenek, minden Házassági szeretett nélkül.</p> <p>12) <i>Constantinus</i>; <i>Silvester</i> Pápanak nagy just ajándékozott; de nem lehet meg bizonyítani.</p> <p>13) <i>Hierokles</i>, <i>Libanius</i>, <i>Symmachus</i> és <i>Maximus</i> a' Keresztvények ellen irt Pogány-írók közé tartoznak.</p> <p>14) A' Tudófsok: <i>Jamblicus</i>; <i>Themistius</i>; <i>Ammonius Marcellinus</i>; <i>Aurelius Victor</i>; <i>Ausonius</i>; <i>Dionatus</i>; <i>Eutropius</i>; <i>Claudianus</i>.</p>
<p>361. A' hite szegett <i>Julianus</i>. Egy tsalárd, és a' Keresztvény Vallásnak irtózatog ellenfeje, de külömben tudós ember, az ország igazgatásában igen jártas és vitéz Vezér.</p> <p>363. <i>Jovianus</i>. Ő a' Keresztvényeket felettébb megvisgálta; de a' Pogányoknak - is meg engedte az ő szabadságokat. Hét hólnapokig tartott Uralkodása után, következett.</p> <p>364. I. <i>Valentinianus</i>. Magának tsak Nap-nyugoti tartotta meg. Nap-keletet által adta a' Testvérenek <i>Valens</i>nek, aki a' Gothufoktól való futásban hólt meg. <i>Valentinianus</i>nak következett helyébe a' Fia.</p> <p>376. <i>Gratianus</i>. Ez az Uralkodásban tárfol vette az ő Testvérét II. <i>Valentinianus</i>, és <i>Valens</i> halála után a' Nagy <i>Theodosius</i>. Végtére az egész Birodalom <i>Theodosius</i> lett. A' Pártos Theffalonikabeliek ellen igen kegyetlen volt, és azért <i>Ambrósius</i>tól ki-átkoztatott. Halála előtt el osztotta a' Birodalmot a' két Fiai között.</p> <p>Nap-nyugoti Tsfázarára. Napkeleti Tsfázárságára.</p> <p>395. <i>Honorius</i> lett a' 395. <i>Arkadius</i> lett a' Nap-nyugoti Birodalom; keleti Tsfázárság, az ő fobb ekkor <i>Rufinus</i>nak ofzt-ndó. v. delmez-je, és Országának zétéből a' Nap-nyugoti Go-igazgatója volt <i>Rufinus</i>, a' thufok, a' Havafokok kerefe ki az ő nyughatatlan, és túl nyomultanak, Olofz Isten-ellen tanításával az Országba, és Rómát máso-Országban nagy szűkféget dikfzor vettek meg. okozott.</p>	<p><i>Liberius</i>. Ennek az Ariánusokért fokot Kelletett szenvedni; fokáig volt álhatatos hívője az Igasságnak; végtére el-pártolt; de az ő értelmét esmét meg-változtat-ta, 's, magát meg - jobbitotta; † 367: Szakadás lett <i>Licinius</i> és <i>Felix</i> között; Az Ariánusoknak Barátja, egy hit-szegett. Abban az időben a' Római Ekklesiáknak igen nagy szakadások voltak.</p> <p>A' <i>Damasus</i>, és <i>Urficinus</i> között való szerentfélen egyenlenségg (el - szakadás) <i>Urficinus</i>nak el-tározása által el-töröltetett. Az ő Tanítása nem egészfében helylyben hagyható; noha a' tfeista <i>Tudományhoz</i> buzgónak mutarta magát. Ez alatt adott <i>Valentinianus</i> Tsfáz. a' Római Püspöknek <i>Just</i>, a' máfok igazgatására, és az Ekklesiái Vezekedéseknak, el-tfendefítésére: meg - is nem minden meg - Határozás nélkül. A' távol lévo Püspököket Viteznek ő tette leg - elsőben. † 384.</p> <p><i>Siricius</i>. Római. Egész buzrófssággal ellene állott a' hamis <i>Tudomány</i> Tanítóknak † 398.</p>	<p><i>Gregorius</i> Nissai Püspök. (Gergely)</p> <p><i>Evagrius</i>. Nissai, egy hazi szolga, (Gergely) Nazianzenus, Gergely Konstantinápolyi Püspök.</p> <p><i>Amphilogius</i>, Iconiai Püsp.</p> <p><i>Dydimus</i>. Alekandriai, hitnek ágazatit magyarázó.</p> <p><i>Macarius</i>, az Öregebb egy Barát.</p> <p><i>Hegesippus</i>, a' Josef irásainak rövidítője.</p> <p><i>Hieronimus</i>. Stridoniai Öreg Tanító.</p> <p><i>Ambrosius</i>, Majlandi Püspök.</p> <p><i>Nemesius</i> Emesai Püsp.</p> <p><i>Philastrius</i> Bresciai Püsp.</p> <p><i>Johannes</i>. Jerosalemi Püsp.</p> <p><i>Paulinus</i>. Nolai. Püsp.</p> <p><i>Ioh. Chrysostronus</i> Konstantinápolyi Püsp.</p> <p><i>Theophilus</i>, Alexandriai. Püsp.</p> <p><i>Martinus</i>. Touri Püspök.</p> <p><i>Aufinus</i>. Aquilejai Püsp.</p> <p><i>Epiphanius</i>. Const. Cypr.</p> <p><i>Vigilantius</i> Presb. Bare.</p> <p>A' <i>Pseudo-Dionysius</i>.</p>	<p>11. <i>Andreas Jovinianus</i>, <i>Vigilantius</i>, és <i>Aerius</i>; inkább a' bevett rendtartástól el-távoloztak és Kegye-tek, mint Eretnekek, r' sz'ferent az igazságnak bizonytói-is voltak.</p>	<p>12) <i>Constantinus</i>; <i>Silvester</i> Pápanak nagy just ajándékozott; de nem lehet meg bizonyítani.</p> <p>13) <i>Hierokles</i>, <i>Libanius</i>, <i>Symmachus</i> és <i>Maximus</i> a' Keresztvények ellen irt Pogány-írók közé tartoznak.</p> <p>14) A' Tudófsok: <i>Jamblicus</i>; <i>Themistius</i>; <i>Ammonius Marcellinus</i>; <i>Aurelius Victor</i>; <i>Ausonius</i>; <i>Dionatus</i>; <i>Eutropius</i>; <i>Claudianus</i>.</p>	

A' Nap - keleti Társzárak.	A' Nap - Nyugoti	A' Római Püspökök.	Az Ekklesiának Irói, és Tanítói.	Az Eretnekek Historiája.	Ekklesiái Szokások, és Gyülések.	Nevezetes dolgok.
<p>Honoriusnak halála után magává tette a Királyi széket János a' kit</p> <p>431. III. Valentinian, az ő Attyafiai közüli II. Theodosius által-mazván; el nyomott. Ő alatta mentenek a' Vandalusok Afrikán keresztlől, a' Burgundiaiak, ez ideig volt frigyefi a' Rómaiaknak, Frantzia Országban, és a' Sakfoinat Anglusok Britannia, alhatatosan meg - telepedtenek. De maga Olasz Ország Atillától. a' Hunnufok Királyától, rettenetefül el pusztított, és a' Rómaiaknak, a' mi még Frantzia országban, hátra maradt volt az óitól fogva kezdettek lassan lassan a' Frantziák el foglalni. A' Tísfázár az ő bűja életének neméért</p> <p>454. Maximusnak östönözésére meg ölettetett. Még - is ez három hólnapok mulva, a' Népek fel zudulásában, széjjel szaggattott. Ezen fel háborodás után, a' következendő Tísfázároknak, tfak a' tfupa Titullusok volt. Azok e' következendők: Avithus, a' ki a' Gothufok Királya Theodor által nyerte - el a' Királyi széket: Majorianus, Severus, Anthemius, Olybrius, Glocerius, Julius Nepos, és az utólsó Romulus Augustulus a' ki alatt a' Napnyugoti - Tísfázárnak, a' Herulufok Vezérjétől Odoacertől 476. vége szakasztott.</p> <p>A' Gothufok Napkeleti Birodalma.</p> <p>A' Herulufokkal nem sokáig tartott, és már kezdődött Olasz Országban a' Napkeleti Gothufoknak birodalma, a' mely 60 éfatendeig tartott, és az első Király Olasz Országba volt</p> <p>491. Theodorich az ő Udvari Embereinek, ingerlésére a' Tudos Polgár Mestert Boetius, és az ő Jpát Simmachust meg ölette. Romában az ő Méltóságának Jusfait egészen gyakorolta. Ő egy érdemes Uralkodó volt.</p>	<p>II. Theodosius. Jó de erőtelen Urak. Placedianak fiát III. Valentinianust tette Tísfázárnak; az ő tölle így nevezett könyvet Cod. Theodosianus; őszve gyűjtette, és tartotta. Efésufban a' Harmadik közönséges. (Oecum. Conc. gyűlést a' Nestorianusok ellen. A' Hunnufok Királyának, Adót kellett fizetni, és azután, másodíksor bekefféget kötni.</p> <p>450. Marcian. Pulcheriával való házafága által lett Tísfázár, a' negyedik közönséges Gyűlést tartotta az Eutichianusok ellen Chalcidoniában, és nagy hatalommal ellene szegezte magát Atillának.</p> <p>I. Leo Trax. Ő meg verte a' Napkeleti Gothufoknak királyát Theodorikot; és a' Majorianus Nap - nyugoti Tísfázárnak segítségére volt, s. Severusnak halála után, Anthemius tette Tísfázár.</p> <p>474. II. Leo az ő unokája, és az után két hónap-pal Zeno ennek Atya, I. Leonak Veje, a' ki Basiliskustól le tétett volt; még - is az ő ellenségének el üzetése után ifmót 477. A' Tísfázári méltóságra lépett.</p> <p>491. Anastasius következett Zeno után, A Bulgáriaiak, és Perfák háborgatták a' Tísfázári Tartományokat. Hasonlóképpen az Eutichianusok is rontották a' Birodalomnak nyugodalmát.</p>	<p>I. Anastasius ő kárhoztatta Origenest, és Ruinust, a' maga Tírfafágó ki rekeftette † 402.</p> <p>I. Innotzentius. Ő tfelekedetek, és irások által igyekezte a' Római Püspöknek hatalmát másokra ki terjeszteni, és azoknak tekinteteket az Anyaszent egy hában meg nagyítani: Neki mint egy Követnek Romából Ravennába kellett menni. † 417.</p> <p>I. Zofimus uralkodáson kapdosó, és az igaz Tudományban alhatatlan Ember. a' tudatlanság tette őtet szenté † 418.</p> <p>I. Bonifacius. Egy nagy érdemi Papnak a' fija, ő között, és Eulátius között nevezetes hasonlós szarmazott. De ő a' Tísfázárnak kegyelme által a' maga jussát meg nyerte, mint egy részre nem hajló, és bekefféget szerző Ember. A' Római székeknek méltóságát nagyon igyekezte meg tartani † 423.</p> <p>I. Caelestinus ő alatta Apjárifusnak munkái nagy háborufogot tñáltanak; de neki kevés beifülletet. Ellenben az ő Nestorius ellen való nagy buzgósa, őtet a' szentek közé emelte. † 433.</p> <p>III. Sikstus. Híjjában munkálódott, hogy Napkeleten a' hibákat el töröllye, Pelagiusnak tudománvára hajlando volt, de azt az igazságnak haznára változtatta. † 440.</p> <p>A' Nagy Leo. A' milyen dítféretes az ő Tudománya, ékeffen szollása, és buzgósa a' hamis tudományok ellen: éppen olyan gyalázatos az ő fel fuvalkodása, és igyekezete a' Római szent székek hatalmának, ki szélesítében. Teljes hatalmat tñfuztatott bé a' Frantzia Országi Ekklesiákra. Atillát mint Tísfázári követet a' Bekeffégre östönözte; holott ő ellenben Genferikhnél semmit se vitt végben † 461.</p> <p>Hillaricus. Hasonlóképpen, a' Papi egyedül való uralkodásnak (Monarchianak) fel állításában munkálkodott; a' Tolerantianak ellene állott, a' melyet Anthemus Tísfázár Romába, bé akart vinni. † 467.</p> <p>A' Tivoli Simplicius, a' Napkeleti háborgások neki nemefy bánatot okoztanak. Acatius Konstantinápolyban ő felette való akart lenni. † 483.</p> <p>II. vagy III. Felix, Az ő kevelységét, és buzgósa tovább terjesztette mint mások ő előtte, sokáig tartó hasonlást okozott, a' Görög, és Deák Ekklesia között, a' mely</p> <p>I. Gelasiusól, igen nagy szorgalmatossággal tovább is folytattott. Ez meg veté ezt a' Tudományt, mint valami Istentelenséget, hogy az Ur Vatorájában tfak kenyérral kell élni. † 496.</p> <p>II. Anastasius. Római, és bekeffé szerző Ember. † 498.</p> <p>I. Symmachus. Sardiniai: a' ki Romába (Diakonus) egy házi szolgáló volt. Az ő között, és Laurentius között való vetélkedés, nagy rosszat szült, azért Theodorich Tísfázár el ment Romába, és tartotta a' Virág vasárnapjáról való gyűlést (Concilium Palmare). Itten vették bé elfoben, hogy a' Püspök az Istenen kívül más itello Birót ne emérjen. Halála után a' Szentek közé iratott. † 514.</p>	<p>Augustinus. Hipponi Püsp. Sulpicius Severus, Galiléában Aginnai Püsp. Severianus.</p> <p>Sedulius egy leg. Öregebb. Sidonius Apollinaris, Klermonti Püsp. Oforius Pál, egy Spanyol Öreg. Palladius. Helenopolisi Püsp. Heraclides Efesusi Püsp. Teodorus. Mopsfesti Püsp. Viktor. Vitai Püsp. Polychronius.</p> <p>Gennadius. Marsajliai Öreg. Prosper. Akvitániai. Idacius. Rhemigijs. Rémi Püsp. Petrus Chrisologus. Ravennai Püsp. Hilarius. Arlesi Püsp. Az Jfiabb Arnobius. Marius Mercator. Maximus. Turini Püsp. Alcinus. Esadicus. Avitus. Viennai Püsp. Cyrillus Alekfandriai Püsp. Siodorus Pelusota, egy Barát. Synesizus, Ptolemai Püsp. Teodoretus. Syriába, Tzyr. Püsp. Socrates Scholasticus. Sozomenus, Palestínából. Gelasius Cyzicenus. Trésaraban Püsp. Basilius. Seleuciai Püsp. Eucherius. Lyoni Püsp. Primasius. Afrikai Püsp. Solonius Viennai Püsp. Nonnus. Egyptomi Poéta. Nilus Constant. egy Barát. Claudianus Mavertus. Viennában leg Öregebb. Faustus. Riezi Püsp. Vigilus. Tapfusi Püsp. Pelagius. Britanniai Barát. Coelestinus. Julianus. Ioh. Cassianus. Marfelli Öreg. Tiro Prosper, Leonis.</p>	<p>1. A' Manikenek, Donatisták, és Arianusok, moft - is fok háborufogot okoztanak.</p> <p>2. Az Arianusok, szaladtanak a' Gotthufokhoz, Herulufokhoz, Svénu-fokhoz, Vandalufokhoz, és ezek között a' Népek között, a' Keresztyén vallást el terjesztették.</p> <p>3. Nestorius. Konstantinápolyi Püspök; nem akarta Máriát, Istent szölőnek nevezni. De hogy ő azt tanította legyen; a' Krisztfban két személyek vagynak, Isteni és Emberi; azt nem lehet világosan meg bizonyítani. Ezzel a' hamis Tudománnyal nem igazán vádolyák az ő Ellenfegei. Ő jobban látott, hogy gondolkazott, mint befzellett.</p> <p>4. Eutikhs. Konstantz. Apát - ur ellene állott neki, és éppen ellenkező hamis tudománnyal vádolta: mintha azt tanítaná: A' Krisztfban tfak egy természet vagyon, a' mely az Isteni, és Emberi Természetből vágyon őszve alkatva. Innet neveztek az ő követőit Monophysitáknak.</p> <p>Az Eutikhiánusok, fok Tírfafágókra östáttanak, nevezettnek Acefalufoknak - is, mivel az ő Föbjoktól Moccus Pétertől el pártoltak. Nestoriusnak Tudománya Sírjában, Arménia-ban, nevezetesen Barsumas Apát Ur által el terjedett.</p> <p>5. Pelagius Britanniai Barát, és Caelestinus Hiberniai Barát tanították; az Embernek a' Természetből vágyon még ereje, hogy jót tfelekedhettik; a' Szent Léleknek tfak segítése kellett, hogy ezt az erőt fel serkentse, és mellettel legyen. Az Adam esete minékünk nem tulajdonítottatik. A' jó tfelekedetek magokban - is kedvesek az Istennek fat.</p> <p>6. Ennek ellene állott Augustinus, a' ki a' vetélkedésben fell forrott indulatya miatt, nem mindenkor elég világosan magyarázta ki magát: innen Istátiik az, mintha erőstette volna; az Emberek az Istennek válto hatatlan végezése által, vagy az Boldogságra, vagy a' Kárhozatra, előre el választattanak. Mindenek az Istennek Kegeyelméből vagy nak. (de e' nem eretnekefé)</p> <p>7. Innen vagynak a' Praedestinatistidisták.</p> <p>8. Ioh. Cassianus és mások a' közep utat tartották, Innen a' Sempelagianusok.</p>	<p>I. Gyülések.</p> <p>1. A' Donatisták ellen volt Kärthágoban Gyül.</p> <p>2. A' 3dik Közönséges Gyülés volt Efésufban 431. ben. Nestorius ellen.</p> <p>3. A' Negyedik Közönséges Gyül. Chalcidoniában 451. ben Eutikhs ellen.</p> <p>4. Millevdában egy Sinat 416. ban Pelágius ellen. Már az előbbeni Százban hitték, és még inkább ebben, hogy az Ekklesiái Gyülések a' Sz. Lélektől különöfön igazgatattanak.</p> <p>II. Ekklesiái Szokások.</p> <p>1. Már az Ekklesiáknak Traftuf-fal - is inkább rendben szedetettnek. A' Patriárkák, még nagyobra emeltetnek, és az ő Jusfok, jobban meg - határozottak. Sok külömböző Nemzeteknél Primáfokat (Felsőbket) tettek; Uj Ersekeket, és Fö Papokat tettek imitt amott. A' Patriárkák - is voltak, Vitzai; az ő Hivatalokat, fojtatói. Az Abbási név fel állitott. (Apát Ur)</p> <p>2. A' Szeretettnek gyakorlására való Vendégfé el - töröletett; az Ur' Vatoráját ugy nézték mint az Aldozatot: a' Gyermekeknek - is östogattott; és innen gyakorta a' Kenyeret, a' Borba mártván, a' kettőt együt östötták.</p> <p>3. Az Eutikhiánusok, és Igaz Hitűek, Máriának Képét, a' Karján lévő gyermekkel, edgyüt fel - állították; annak meg - mutatására, hogy ő legyen az Istennek szölője. Nevezetesen innen vagyon a' Képeknek imádása.</p> <p>4. A' Temetési Tízfestégtételek, a' Keresztyéneknek igen drága volt.</p> <p>5. Jánosnak Innepe fel - állitott.</p> <p>6. A' Litániakkal való és (alázatos imádás) bé - vétetett: azt mondják hogy Konstantinápolyban.</p> <p>7. Az Ekklesiái épületek, imitt amott a' Negyedik Százban, (Baszilikákra,) föb Templomokra és (Martyriákra) Martiromok helyére östáttanak - el.</p>	<p>1. Hiberniában, a' Skotziai Sukkathus vagy Patrizius ki terjesztette a' Keresztyén Vallást igen szerentéffen. A' Burgundufok, Vandalufok, Svénu-fok, és Allanusok, a' Keresztyén tudományt bé vették, foként abban a' reménységben, hogy a' Krisztfól a' Romaiak Istentől meg fognak östalmaztatni. Klodovus a' Frantziák Királya - is Keresztyénné lett: az ő Feleféének - is Klotildifusok része volt abban a' dologban. Napkeleten - is a' Libánusfiak, Arabiában a' Hamériaiak, és mások, az Evangéliumot bé vették.</p> <p>2. A' Gothufok, Herulufok, Hunnufok, fat. a' Római Birodalomban bé öttötek, és a' Keresztyének azoktól igen fokot szenvedtenek.</p> <p>3. A' Pláto Tanítványinak Tírfafága ugyan felette híres volt. A' Keresztyén Tudofok közül még - is az Arisztotelesten többen kezdettek bé - venni. Abból szarmazott, hogy az annakutánna való időben a' Keresztyén Vallást más módon adták elő (tanították).</p> <p>4. Az Egyiptomban lévő Origenisták által és az Afrikában lévő Donatisták által, az Ekklesiának belső bekefféje fel háborítottott, Spanyol Országban, Frantzia Országban, az igaz Hitűek vagy Katholikufok, az Ariánusoktól fokot szenvedtenek.</p> <p>5. A' Római Püspököknek, Méltóságok, és Jusfok, felette nagyra nevedekett.</p> <p>6. A' Szerzeteseknek életek vetkes volt. A' Klastromoknak szama szaporodott. A' Papok fok helyeken felett erköftűek voltak.</p> <p>7. Még - is némelyek felettebb való szentfében merltenek el p. o. Stilités Simon.</p> <p>8. Az Erejkével irtóztatatos Babonáfogokat vittnek végben.</p> <p>9. A' Tudományok még - is szüntelen imitt amott nagy buzgóssággal fojtattattanak, foként a' fő Varosokban. Bononiában, az Ifju Theodosius Akademiát állított, mint Konstantinápolyban - is maga hasonlól jó kézfűleteket tétett. Még ebben a' Százban Romába Gelasius Pápától a' rendes Kanonikufoknak rende - is fell állitott; ezek a' következendőköl még - is igen fokot külömböztenek.</p> <p>10. Az igazságot ki terjesztették gyakorta erőszakos eszközökkel, és költött tudakkal p. o. Ampulla Rhemenfis, és foként az Arianusokkal való tfelekedet által.</p> <p>11. A' Tudofok Olympiodorus; Philostrogus. Zofimus ezek Historiát irtanak. Gelasius; Sinodius Apol. Proklus, Plato tárfafágó való. Macrobius.</p>

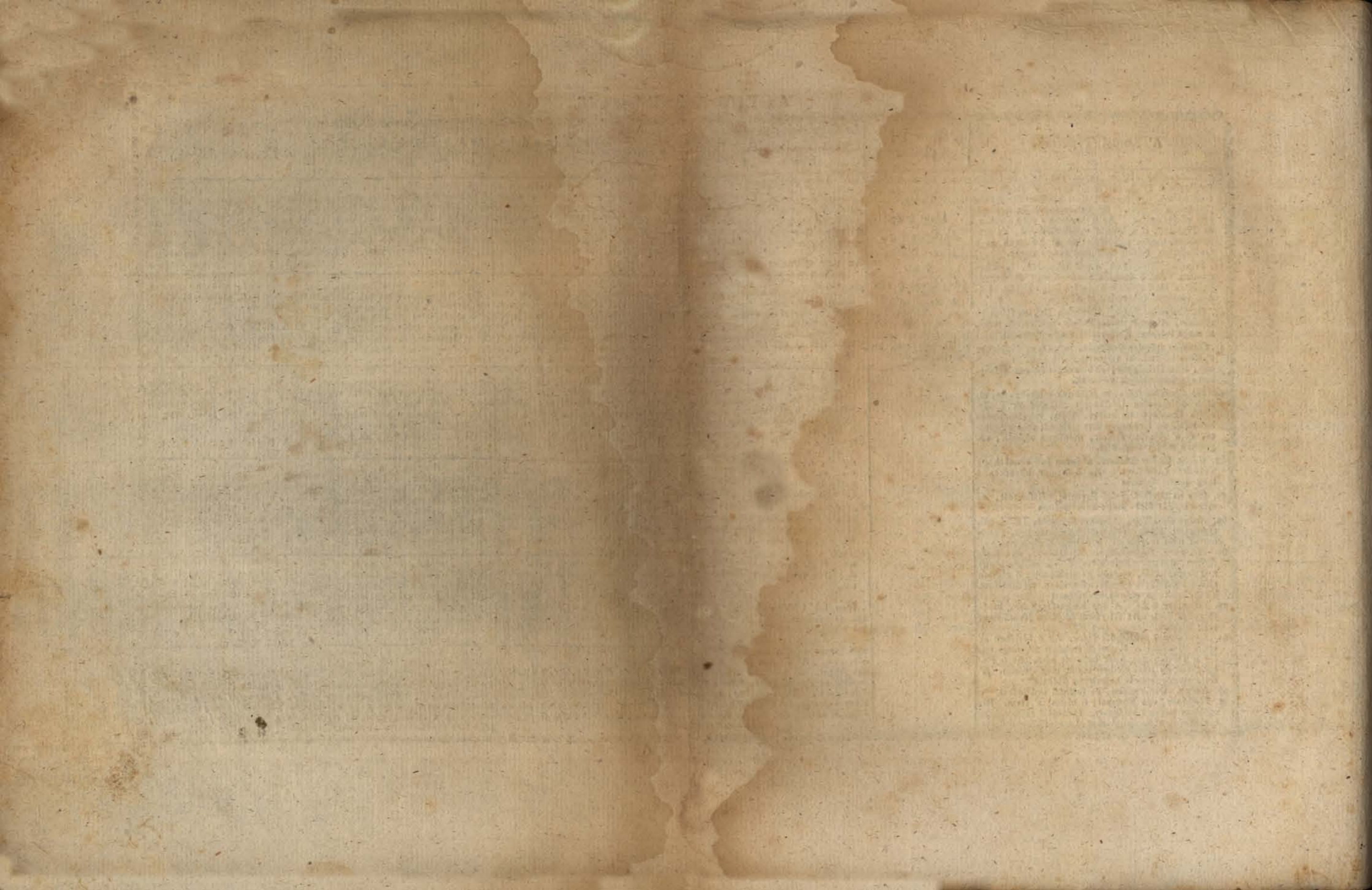

A' Nap - keleti Gotthufok Királyai nap - nyugoton.	Nap - keleti Tzfázá- rok.	A' Római Püspökök.	Az Ekklesiárok, és Tanítók.	Az Eretnekek Historiája.	Ekklesiái Gyűlések, és Szo- kások.	Nevezetes dolgok.
<p>526. <i>Atarik</i>, az elsőnek Unokája a bujalkodás által hamar meg holt.</p> <p>534. <i>Teodahát</i>, Az ő Atya Nényéhez való hűségtelenségeért, le tetetett és meg olettetett.</p> <p>536. <i>Vitiges</i> a győzedelmes Beliáriusnak Kényszerítettett magát adni.</p> <p>540. <i>Teudobald</i> választott. Az ő Emberei meg öltek őtet. A' Polgár Mesterek szerént való időnek Izámlása 541. északdöbe meg szünt.</p> <p>541. <i>Ararik</i> egy Rugir, hamar meg olettett.</p> <p>541. <i>Totilas</i> egy nagy és virtust szerető király, sok győzedelmei, és ostromlása után, a' Nárselek ellen való Hadsban, meg holt.</p> <p>552. <i>Teias</i> Vités uralk. A' Kannánál lévő ötközében el - esett, az után Olasz Ország 552 a' Görög Tzfázárlághoz kezdett tartozni. Az ország igazgatója volt Narfes. A' Tzfázárlás utfolkodásból származott haragból, a' Longobárdusok Olasz országba hívta.</p> <p>A' Longobárdusok Birodalma.</p> <p>568. <i>Alboin</i> Paviát lak helyének foglalta, és végeztette a' Felelőgenek Hűségtelensége által meg olettetett.</p> <p>575. <i>Clephas</i>, kegyetlen. Az ő Testörvönit megolettetett, ő a' tóna X. Északdöbeig nem volt Király. 36 Hertzegek, mindenik a' maga részében teljes hatalommal uralkodott; a' mellyet annakutána - is meg tartottanak. Ez az Olasz országi fok Fejedelmeknek kezdete.</p> <p>585. <i>Autharich</i> minden maradék nélkül holt - meg. A' Hertzegnek hatalmát, a' Jofzágok örökösön való elajándékozása fel állítása által mérfeklette (akadályoztatta).</p> <p>591. <i>Agilulf</i> Az özeveg királynének Teudelinának Férje, a' kinek utótere az Ariánusok Tzfázárlását el - hagyta.</p>	<p>518. I. <i>Justinus</i> alavalo nemzetiségből való, de nagy értelmű, és okos: A' Persák ellen szerentés volt, és az ő Unokáját vette az Uralkodásban társul</p> <p>527. <i>Iustinianus</i>, Ez Bézariánus által meg győzte a' Persákat. A' Vandalusok királyát Gelimert és a' Gotthufok királyát Vitigest elfogatta, és utolyára a' Gotthufok birodalmának végett vette, ezt a' könyvet <i>corpus Iuris Civilis</i> utolyára az Eutichianusok részére hajtott. Utána következett</p> <p>567. II. <i>Iustinus</i>, A' gyalazatos Narfes a' Longobárdusok, Olasz országban hívta, és a' Tzfázárlás Exarchának maradt, és meg tébolyodott.</p> <p>578. II. <i>Tiberius</i>, ez az ő jó természetűre nézve híres. Az ő Vége volt a' ki helyébe - is következett</p> <p>582. <i>Mauritius</i>, ő a' Persák fokáig tartó hadakozásnak szerentésen vetett végett. Az Avaresektől el - fogatott katonákat nem akarta ki - szabadítani azért pártot ütöttek, és</p>	<p><i>Hormisdas</i>, felette kevely, és kegyetlen volt; a' Nap - keleti, és Nap - nyugoti Ekklesiákat ismét edgyesítette, és ezt az igaz tudományt kárhóztatta, hogy a' szent Háromságnak edgyik személye testben szenvedett, mint eretnekséget 523.</p> <p>I. <i>János</i>, <i>Thiederik Tzfázárlás</i> ötlet mint követet az Ariánusok ellen való kemény parantsolatért Konstantinápolyba küldötte, és annakutána őtet a' Tomlötözbe vetetvén, ott meg - holt 526. Annak helyébe vette ő III. vagy IV. <i>Felikes</i>, egy Beneventumi ádozó Papnak a' fiját, 7 529.</p> <p>II. <i>Bonifacius</i>, Az ő között, és a' II. <i>Dioscorus</i> között való hasonlóság adott alkalmatosságot a' Római Tanácsnak a' Püspökök választásakor szokásban vétetett egyházi dolgoknak pénzben való el - adása ellen, hogy kemény végezést tegyen, e' híjába kereste azt a' szabadságot, hogy az utána következő maga nevezze - ki. 7 532.</p> <p>II. <i>János</i>, ő maga saólgáltatott alkalmatosságot, hogy <i>Atarik</i> a' Római Tanácsnak ki - gondolt vége - esét meg erősítse. A' választásnak meg - erősítését magának tartotta, és azért egy summát határozott. 7 535.</p> <p>I. <i>Agapius</i>, <i>Teodatus Tzfázárlás</i> követtségben Konstantinápolyba küldötte, a' hol ő azután csak hamar meg - holt. 7 536 és ő helyébe választották.</p> <p><i>Sylvester</i>, <i>Hormisdas</i> Püspöknek fiját. De mindjárt ő közele, és <i>Vigilius</i> között hasonlóság származott, mellyben le - tetetett, és Számkivetésbe küldetett.</p> <p><i>Vigilius</i> tilt a' Római székben, a' ki a' kevelység, bujalság, és Istentelenség miatt a' leg nagyobb mértékletlenégekre vetemedett. Az Eutichianusok előtt ki - beszélte a' maga értelmét, és az ő dítéretes három Kapitulumért állandó állapotot nyert, számkivetették, és megint visszát hívták, Sirakusába való uttvába holt - meg. 545. <i>Iustinianus</i> Tzfázárlás az ő Meltóságát adta</p> <p>I. <i>Pelagius</i>nak e' fő születési Ember. Az ő uralkodásának kezdete igen nyughatatlan volt; ő el - rendelte vala, hogy az Eretnekek ellen külföldi hatalommal - is kellene élni. De ő maga gyanúságra esett, és az ő Hitinek vallás - tételével tisztította - ki magát 558. vagy 560.</p> <p>III. <i>János</i>, Római fő Ember, addig az ő hivatalyára fel - nem - szenteltetett, míg az ő hatalmát a' Tzfázárlás meg - nem erősítette. 572 vagy 573.</p> <p>I. <i>Benedek</i>, ő 10 Hónapok mulva mindjárt el - érte ezt a' mlétőségét 579 vagy 577.</p> <p>II. <i>Pelagius</i>, Az ő tzfázárlása és hatalma az Istria. Püspök ellen semmit - sem - ért. A' közönséges Püspök titulat, a' Konstant. Patriarkára vette mint valami Istentelenséget, irtoztatosságot, és ördögiséget. 7 590</p> <p>I. vagy Nagy <i>Gergely</i>, Tudós, ékefen szollo, és az ország dolgában okos Ember, ő akkor kényszerítettett ezen méltóságra, mikor hathatósan munkálodnék a. on, hogy az edgyesség, és az erkölcsnek meg - jobbitása az a' Papjaik között visszát állítratták. <i>Mauritius</i> Tzfázárláshoz igazalzatosságot, és engedelmességet mutatott, de nem vala meg - öröké az a' tiszta szándék, és leg jobb szíve. A' Purgatoriumról való Tudományt, a' Hit edgyik Tzikkelyének, mondotta. Tífuda - tévőnek tartott. 7 604.</p>	<p><i>Casarius</i> Arlesi Püsp.</p> <p><i>Fulgentius</i>, Afrikából való. Rufal Püsp.</p> <p><i>Epiphanius</i>, Boethius Római Pölg. Mest.</p> <p><i>Timotheus</i> Konstant. Öreg.</p> <p><i>Magnus Felix</i> Ennodius Paviai Püsp.</p> <p><i>Saverus</i>, Antiokiai Patriárka</p> <p><i>Cassiodorus</i>, Római Tanácsos Ur</p> <p><i>Procopius</i>, Césáréai. Konstantz. Orátor, és Tanácsos.</p> <p><i>Procopius</i> Gazaeus, Sofista.</p> <p><i>Petrus</i> Dikionus.</p> <p><i>Joh. Maxentius</i>, Scythiai Barát.</p> <p>A' Kissebb. <i>Dionisius</i> Rómában egy Klastromnak Apát - Ura.</p> <p><i>Fulgentius Ferrandus</i> Kartagói. Egyházi Szólg.</p> <p><i>Marcellinus</i>, <i>Zacharias</i> Skolastikus.</p> <p><i>Facundus</i>, Afrikában, Hermiában Püsp.</p> <p><i>Vigilius</i> Rom. Püsp.</p> <p>A' Nagy. <i>Gergely</i>, Rom Püsp.</p> <p><i>Vitor</i> Kapuai Püsp.</p> <p><i>Jornandes</i>, vagy <i>Jordanus</i>, Gothus, Ravennai Püsp.</p> <p><i>Liberatus</i>, Elpereft. Kartagóban.</p> <p><i>Vitor</i> Tunnunumi Püsp.</p> <p><i>Venantius</i>, <i>Fortunatus</i>, Póti Püsp.</p> <p><i>Anastasius</i>, Sinai Barát. és Antiokiai Püsp.</p> <p><i>Johannes</i> Skolastikus.</p> <p><i>Johannes</i> Siriai Skolastikus.</p> <p><i>Gregorius</i> Fouri Püsp.</p> <p><i>Cyrillus</i> Scythopolisi Barát.</p> <p>A' Bölts <i>Gildas</i>, ma sok szerent <i>Bodonikus</i>, egy Barát.</p> <p><i>Johannes</i> a' Bielaroi Kl. fundálója.</p> <p><i>Benedictus Umbdr</i>, egy Barát</p> <p><i>Theodorus</i> Konstant. Tanító.</p> <p>A' Bölts <i>János</i>, Konstantz. Patriárka.</p> <p><i>Leontius</i>, Cypriai.</p> <p><i>Columbanus</i>, egy Hiberniai Barát.</p> <p><i>Evagrius</i> Skolastikus.</p> <p><i>Isidorus</i>, Sevillai Erfek.</p> <p><i>Lucius</i> Charinus.</p> <p><i>Joh. Philippus</i>, Grammatikus, és Alekszandriai Filósofus.</p> <p><i>Agathias</i>, Skolastikus.</p>	<p>1) Az Ariánusok, ennek a' századnak az eleén Afrikában Afrikában, és Európában igen hatalmasok voltak: A' Görögök, Vandalusok, és Gothusok között s. at. Ennek a' Század vége féle kezdettenek meg ke veselni.</p> <p>2. A' <i>Manikheusok</i> nevedetenek Perfiában.</p> <p>3. A' <i>Donatisták</i>, ennek a' századnak vége felé, csak nem egészen ki irttanak, a' Nestorianusok erősen meg telepedetenek Perfiában.</p> <p>4. A' <i>Monophysiták</i> leg sebbelben ki - terjedetenek. <i>Anastasius</i> Tzfázárlás szerette őket, és noha annak halála után nyomattatni kezdettenek, meg - is <i>Jacobus Baradaeus</i> vagy <i>Zenobius</i> egy indiatos Barát, if - mét hirtelen fel emelkedett, midőn ő a' <i>Monophysiták</i> különböző Tarfáságait p. o. Aphthardotzetákat Phtartoltrákat, s. at. egyesítette. Mert ezek vetelkedetenek annelotte egy más közöt; valyon a' Kri - stusnak teste rothadlandó volna é vagy nem? valyon teremtetett é? vagy nem: valyon valóságga szenvedett é? s at.</p> <p>Ezen Tarfáságból valók voltak, az <i>Agnostikák</i> a' kik tanították: A' Kristus nemelyi dolgokat nem tudott.</p> <p>5. <i>Aksusnáge János</i>, és <i>Filoponus Ján</i>, ebbe a' veledésbe estenek; az Istenben három Leikek vagynak, a' melyek közül mindeniknek természeti valósága vagyon. Innen neveztek őket <i>Tritheistáknak</i> (három Istent hívőknek) Az igazat hívok között - is vetelkedés származott arról; valyon a' Szent Háromság közül egyik meg - feszítettett é?</p> <p>6. A' Jóságos tfelekedeteknek igen nagy erőt kezdettenek tulajdonítani, és már sok szóllások formáit - is találtanak, ezen időbeli Iroknak írásaikban, a' mellyek alkalmatosságot adtanak a' Transubstantiációról (által változástól) való hamis tudományra.</p>	<p>I. Gyűlések.</p> <p>1. Az ötödik közönséges Gyűlés volt Konstantz. 553. északd. az Origenisták ellen, és a' három <i>Capitulumokról</i> való vetelkedéseknek meg - itelelére; az az; három Püspöknek némely írók felett való vetelkedésekért a' Mopsvesti Teodor - nak, a' Cyrofti Teodorának, és az Edeffai Ibáfnak, midőn abban a' vélekedésben voltának, hogy a' Nestorius hamis tudományának kedvezni kellene.</p> <p>2. <i>Toledóban</i> 589 dikkem. A' Gotthufok, abban, az Ariánusok hamis Tudományyáról, a' Keresztényi igaz tudományra tértenek. A' köz Népeknek Tzfázárlai, és Királyai a' Gyűlésekre való hivogatásban, és más egyéb Ekklesiái dolgokban, az őket illető hatalom szerent magokat igazról gyakorolták.</p> <p>II. Ekklesiái Szókások.</p> <p>1. Az Ur Vaförája <i>Pompas</i> Tzereoniával szaporítottott. A' Nagy <i>Gergely</i> Papa a' Miféről való regulákat (Canont) el - kézfizette.</p> <p>2. A' Litániában már a' Szenteket kérték, hogy erettek esedezenek.</p> <p>3. Az annak előtte fel állított Innepekhez a' Sz. Mihálynak, a' Meg - Tisztulásnak, és a' Mária - nak való meg jelenésnek, Az új északdönek, vagy a' Kristus környülméletkedésnek Innepet - is hozzá ragasztottak.</p> <p>4. A' Templomok, <i>Pompas</i> Miféssel, viafz gyertyákkal, Füstöléssel, Szentelt vízzel, és hasonlók szenteltetenek - fel.</p> <p>5. <i>Pelagius</i>, és Nagy <i>Gergely</i> az ellen nagyon zúgolódtanak, hogy a' Konstantzina polyi Püspököt, a' közönséges Püspök Titulussal illeték.</p> <p>6. Ujj hivatalokat gondoltanak a' Klastromokra, és Templomokra nézve; p. o. <i>Magnus Sacellarius</i>. Főbb a' ki a' Munkásoknak fizet (<i>Magnus Oecononus</i>) Fő Gondviselő; <i>Carthrophylax</i>: Levelekre gondot viselő, vagy Archivarius, <i>Scephophylax</i>, a' ki a' szent edényeket őrizte.</p> <p>7. A' Papok többnyire a' Népek egyben Gyűjtésével választottak.</p>	<p>1. A' Hérulufok, Alanufok, a' Észak Népek, a' Saxoniai Anglusok, a' Piktiaiak, és a' Skotiaiak lassan - lassan kereftvényekké lettenek. Tfeb. Országban, Faringiában, Bavariában, az Evangélium kiterjedett. Sidók - is sokan lettenek Kereftvényekké, de fájdalom, hogy erőszakoson.</p> <p>A' Burgundusok, és Longobárdusok, az Ariánusok vallásáról az Igaz Hitre állottanak: így a' Svédiaiak - is.</p> <p>2. Olasz Országban, és a' Nap - nyugoti Tartományokban eleintén a' Kereftvények sokat szenvedetenek a' Longobárdusoktól. Perfiában, a' Király <i>Cosros</i> a' Kereftvényeket sok kegyetlenségekkel áldozte.</p> <p>3. A' Papi Tudománynak méltósága a' Kereftvények között, a' Világi által meg - kissebbítettett.</p> <p>4. A' Papok már az elejkebe szabott bizonyos mod szerent nyirték a' hajokat. Innen vagyon a' meg nyírés; Annakutána való időben, azért vetelkedés származott. A' Papok, és Püspökök meg sok helyeken, a' Néptől és a' Papi rendtől választottak, és a' Tzfázárlaktól, és Királyoktól, meg - erősítettetenek. A' Rómákat - is ide értvén. Szerre - széjjel péznt - is fordítottanak arra, hogy a' Papi állaptra (hivatalra) állanának.</p> <p>5. A' Római Püspökök, minden tekintetben mint Itelő Birák nyg hivattattanak bizonyfágu, és a' Hízkelkedőktől mint az Anya - szent - egy híznak Fejei fel - magasztaltattanak.</p> <p>6. A' Kissebb Diénes (<i>Dionisius</i>) a' Gyűléseknek vége - esét, és a' Pápáknak Decretumait, (rende - leseit) öfve győjtötte. Az Antiochiai János szedte elsőben jó rendben a' Gyűléseknek vége - esét, <i>Fulgentius</i>, <i>Ferrandus</i>, a' <i>Kanonok</i> - nak rövid summáját ki - dolgozta.</p> <p>7. A' Vallás nagyobbára a' külföldi gyakorlásokban, Bojtolékekben, <i>Bustu</i> járáskban, Klastromi életben állott, a' Klastromi élet fokent <i>Kolumbán</i> által és azután a' szent <i>Benedek</i> által terjesztetett - ki.</p> <p>8. Tudósok <i>Hefychius</i>, <i>Procopius</i>, <i>Priscianus</i>, <i>Tribonianus</i>, <i>Symmachus</i>.</p>

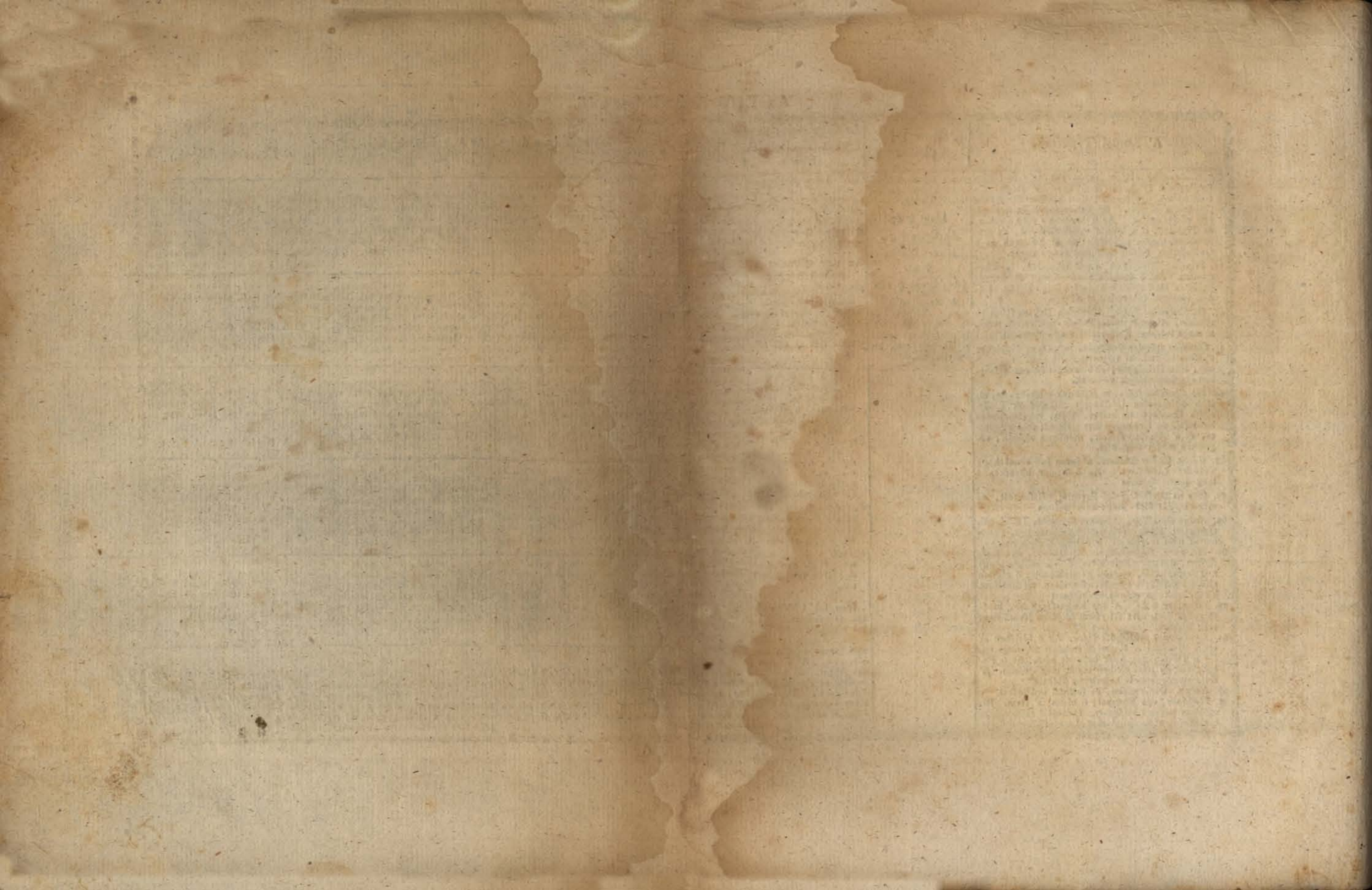
A' Hetedik Század.

A' Longobárd. Királyai Nap-nyugoton.	Nap keleti Tízfázrok.	A' Római Püspökök.	Az Ekklesiái Irók és Tanítók.	Az Eretnekek Historiája.	Gyűlések, és Ekklesiái Szókáfok.	Nevezetes dolgok.
616. <i>Adabald</i> , az Annyával együtt ki-üzetett.	602. <i>Fokáslól</i> meg-ölette. Ő nevezte a' Római Püspököt, a' keresztény Anya - szent-égyház közönséges fejének.	<i>Sabinianus</i> Volaterrai; kegyetlen. Ur. halála után is gyűlölték 7605. III. <i>Bonifatius</i> , Római. Ő alatta neveztek ki a' Római Ekklesiát minden Ekklesiának fejének, és ő volt az, a' ki legelsőben a' közönséges Püspöki Titulust viselte; a' melyet, ő mingyárt egy valóságos hatalommal kezdett változtatni. 7607. IV. <i>Bonifatius</i> Marfiai. Ő szentelte <i>Pantheon</i> Romában, minden szenteknek, holtá után a' szentek közé számláltott, 614. I. <i>Deodatus</i> az újabb időben szent. 7617. V. <i>Bonifatius</i> Neápolisi. Emberséges Ember. 7625. I. <i>Honorius</i> Ez magát érdemessé tette a' Templomoknok meg-építése és fel-ékeftése által, az Anglusokat szorosabban igyekezte a' maga székével öfzve kötni; de nyilvánfágozon meg-ésmértette magát Monotelétának lenni. 7638. I. <i>Severinus</i> . Rommai. 7639. IV. <i>János</i> . A' szerzeteseknek Barátja. Ő el-törölte a' nevezetes Ektélist (a' vallás tételét hogy a' Krisztusnak tsak egy akaraja vagy) és sok jó dolgokat tfelekedett. 7641. I. <i>Theodor</i> . A' Monotelétának ellene állott, Pirhust kárhoytatta és Péter Paulust számkivetésben küldötte, a' melynek rofz következei voltak. Az ő jó tfelekedetei öt szentnek tették. 7648. I. <i>Márton</i> ditferetes tulajdonfágu Ember. A' Pápa tekintetének meg-tartásában kevély. A' Lateránumi Ekklesiái Gyűlésben kárhoytatta a' Tízfázi Parantfolatot (Typust) ez által seinte el - vesztette az életét; Végtere a' Birodalomból számkivetésbe küldetett; és Kerfionefusban meg - halván szentnek tartott. 655. I. <i>Eugenius</i> . Meg az ő elötte valónak életében válfasztott, a' Papokhoz kemény, és halála után szent 7656. <i>Vitalianus</i> . Az Ekklesiái fenyítéket szorofon meg-tartotta; a' Tízfárhoz Tízfázelettel viseltetett, a' Teüvéreihez fel-favalkodott, és különöfön a' Ravennai Püspökre, Maurusra haragudott, ennek a' Pápától való nem föggézet maga a' Tízfármeg-eröfítette, az Angliai Ekklesiákat mind inkább, inkább öfzve foglalta, meg-hólt. 671 és ő szent. II. <i>Deodatus</i> . Rómái. Barát volt. I. <i>Domnus</i> ő alatta a' Ravennai Vetélkedés egy darab ideig meg - szünt. 7678. <i>Agatho</i> . Ő Vilfridet, a' Jorki-Püspököt, mentegette a' Római Ekklesiái Gyűlésben: A' Monotelétákat és Honorust, a' Vlik Közönséges Gyűlésben Konftánzinápolyban kárhoytatta; ez alatt küldött a' Tízfázir Pénzt, a' Római Püspöknek, az ő hivatalában való meg-eröfítteféért: de ezt a' Just azutan is meg-tartották. 7688. II. <i>Leo</i> . Halála után szentek közé tetetett, 7684. II. <i>Benedek</i> adakozo Ember volt: Ez alatt engedte-meg Konftantinus Tízfázir, hogy a' Pápanak ki - rendelése ezutan, minden kéfedelem nélkül folyhaffon. 685. V. <i>János</i> . A' Sardiniai Ekklesiákat, igyekezte a' maga birodalma alá vetni. 7686. <i>Conon</i> . Egygyü, tüntelen beteges Ember. 7687. I. <i>Sergius</i> Ez botránkozott meg-hasonlása után, Pénz által lett Püspök: Kedovalla Királyt maga keresztelte-meg. A' Római szent széknek, tekintetét ki terjefztette, és meg erőfítette, a' térítésre ki-köldetett Papok Misszionáriusok által; a' Trulani Gyűlés végezefésében tellyefféggel nem akart meg - e gyezni, és meg-is azt a' Vefzedelmet el-kerülte mellyel azért fenyegettek.	<i>Johannes Malala</i> , Antio-ki. <i>Hefychius</i> , vagy <i>Ifyehius</i> Jerufálemi Patriárka. <i>Sofronius</i> , Jerufálemi Patriárka. Az Aleksándriai Kronikának írója. <i>Georg</i> . Pifidiai, Konftánzinápolyi 'Egyházi szöf-ga. <i>Joh. Moschus</i> , vagy a' meherlt; Szerzetes. <i>Andreas</i> Damaskusi, Kré-tai 'Erfek. <i>Maximus</i> . Igaz Hitü. Barát. <i>Antiochenus</i> . Palestinali Barát. <i>Theodorus</i> . Arabial Püsp. <i>Theodor</i> . Róm. Püsp. <i>Martin</i> . Róm. Püsp. <i>Makarimus</i> . Antiokiái Patriárka. Alamifnákra gondot viselő <i>János</i> Aleksándriai Püsp. <i>Agatho</i> , a' Konftánzinápolyi Templomnak Papja. <i>Johannes</i> . Tefzáliai 'Erfek. <i>Tajo</i> , v. <i>Tago</i> . Saragofiai Püsp. <i>Maurus</i> Ravennai. <i>Anastafius</i> , <i>Apocrifarius</i> , a' Róm. Templomban Vitéz Pap. <i>Ildesofus</i> . Tolédói 'Erfek. <i>Julian</i> (Pomerius) Tolédói 'Erfek. <i>Theodor</i> . Kánt. 'Erfek. <i>Markulfus</i> . Barát. <i>Theophylactus Simocatta</i> . <i>Ifodorus</i> Sevillai. Az Aleksándriai Kronikának írója.	1. Görög Országban, a' Manikéusoknak egy Neme; a' <i>Paulinisták</i> , inkább Hatalom által nyomattattanak-el; mint meg-gyözödsé által, tértenek-meg. 2. A' Longobárdusok között Olofz Országban az Ariánusok ki-terjedtenek, Frantzia Orfz és Angliában, a' Pélágianusok. 3. A' Nestorianusok, és Monafisták Nap-keleten a' Saraténusok alatt, meg-lehető békeféggben voltak. 4. A' Görög Tízfázir <i>Héraklius</i> , a' Monofitákat igyekezte meg-nyer-ni, és abban <i>Anafápus</i> Püspöknek tudományát helybelte meg-hagyta, hogy a' Krisztusban, tsak egy Akarat légyen. Innen vadnak a' <i>Monotheléták</i> . De ezek még - is hamar <i>Pogonatus</i> Konftantinus Tízfázirtól ísmét meg-vettetenek. 5. <i>Joh. Moro</i> , ezt a' Tírfáfágot a' Libánus kegye körül ki-terjefztette. Innen a' <i>Máronisták</i> . 6. A' Purgatori-umról, a' jó tfelekedet által való elégtételtől, a' Szentek segitfégül való Hiváfárol, az Ur Vafforájának által változfárol, való Tudományok fat. mind inkább inkább, ki terjedenek.	I. Gyűlések. 1. A' Hatodik közönséges Gyűlés Konftánzinápolyban 680 dik Efstendöben volt, a' Monoteléták ellen. 2. A' VII dik közönséges Gyűlés, Konftánzinápolyban 692 dik Efstend. A' mellyben 102 Kánonokat; (régülakat) tsináltanak, a' közönséges helyen való Isteni szöfgálatra - Ekklesiái fenyítékre - Ekklesiái igazgaráfra nézve. Ezt Neveztek <i>Kvinifektumnak</i> - is (az ötödik, és hatodik Toldalekjának) és némellykor <i>Trullanuminak</i> , a' Konftánzinápolyi Toronyról, a' hol a' Gyűlés szokott volt lenni. II. Ekklesiái Szókáfok. 1. Spanyol Országban a' Tolédói 'Sinatban 589 dik Efstendöben, az Apostoli Hitnek Formájában, belétetett ez hogy a' sz. Létek, a' <i>Fintól</i> - is származik. Arról ebben a' Században nagy vetélkedések származtak. Mert a' Nap-nyugoti Ekklesiák, ezt a' hozzá telt, az Ariánusok ellen hafznosnak tartották, de a' Görögök azt nem akarták szenvedni. 2. Azok ez Ekklesiái szókáfok a' mellyek a' <i>Kvinifektumi</i> Gyűlésben rendelkeztenek, majd tsak nem az egész Nap-keleten, bétvetettek. De a' Nap-nyugoti Tartományokban, majd minden Pápa, Uj Tzeremoniáknak rendelési által, igyekezett magának ő rök emlékezetet szerezni. 3. IV. <i>Bonifatius</i> 'rendelte a' minden <i>Mártíromok</i> Innepét. a' mellyből annakutána a' minden Szentek Innepé lett. <i>Heraklius</i> Tízfázir a' Kereszt fel - emelések Innepét fel-áitotta. A' <i>Mária</i> születésének Napját - is meg - Innepelték. 4. V. <i>Bonifatius</i> . A' Templomoknak ezt a' Privilegiumot (szabadfágot) adta; hogy a' Gonofztévök, abban mint szabad Városban szaladhaffanak. A' Klastromok Naponként szaporodtanak; ugyanyi-ra hogy a' Királyok - is p. o. <i>Sigbertus</i> , 's más fő szembélyek - is Klastromi életre adták magokat.	1. A' Báváriaiak, és Frankoniaiak, között a' Keresztényi Tudomány mind inkább inkább ki-terjedett; a' szent <i>Kilian</i> főképen Frankoniában tanított, a' szent <i>Gallus</i> főképen Helvétziában és Svéviában, <i>Villebrord</i> egynehányad magával, <i>Frisiában</i> és <i>Dániában</i> ; szinte az egész Anglia keresztényenné lett, és onnan sok Prédikátorok, Frankoniába Svétziába, és Báváriába küldettetenek. Nap-keleten a' Nestorianusok a' Tatarok, és Khinaiak között, Keresztényen Gyülekezeteiket állítottanak - fel. 2. A' Sidokat, Frantzia országban, Spanyol Országban Görög Országban, erővel - is keresztényenné akarták tenni. 3. A' Püspökök, Öregek, és más Tanítók - is ebben az időben nagyobb részént tudatlanok voltak. A' szent Irásnak valófágos értelmét, és Tzelját nem tudták. Leg-fobb tfelekedetek ez: Némely (jo gondolkodáfokat,) értelmes Mondáfokat, gyűjtöttek öfzve, a' régi iráfokból. 4. <i>Mahumed</i> , a' 608dik Efstendötöf fogva kezdette magát Isten követének mondani; Mekkából, 622dik Efstendöben jött ki. X. Efstendökig fegyver által, nagy darab részében a' Nap-keleti Tartományoknak, a' maga tudományát ki-terjefztette. 5. Ebben a' Században némely kegyes Emberek, a' Pedomontziumi, völgyekben kéntelenitettek meg - telepedni, és a' <i>Valdenser</i> v. <i>Valenseri</i> Név alatt, az ő tulajdon Isteni Tízfázeleteket véghez vinni. 6. Angliában A' Fő beretvárfrol, és az Husvétnek Innepéről nagy vetélkedések származtanak. 7. Ebben az időben kezdettek leg - előfőben Harangokkal az Isteni szöfgálatra való egyben gyűlést ki - jelenteni. A' Veneztziaiak által vitettekbe a' Nap-keleti Tartományokba. 8. A' Papok és Ekklesiái Irók kivál, kevesen voltak mások Tudófok.

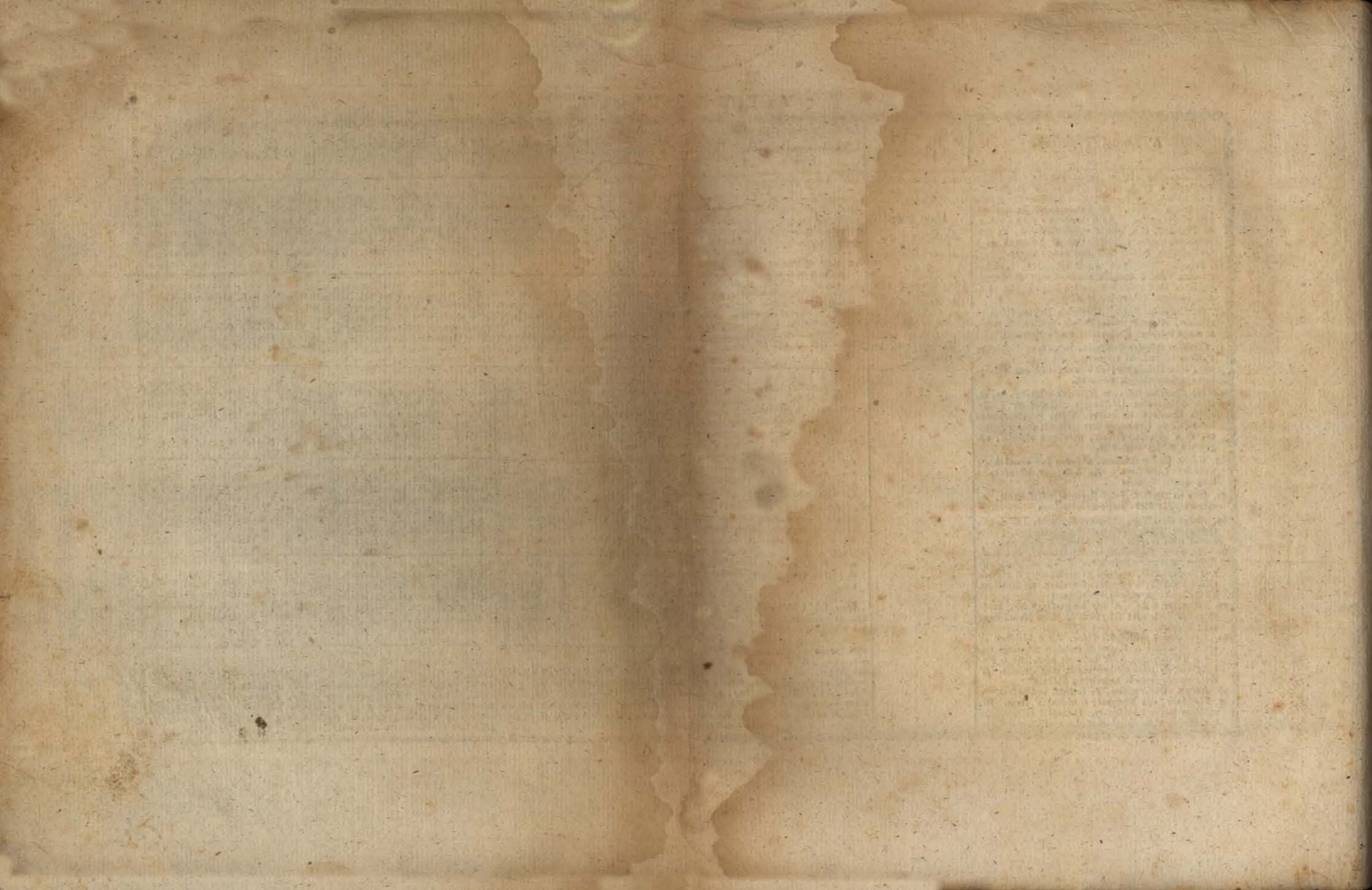
A' Nyóltzadik Század.

A' Longobárdok Királyai nap - nyugoton.	Nap - keleti Tsfázá- rok.	A' Római Püspökök.	Az Ekklesiái Irók és Tanítók	Az Eretnekek Historiája.	Gyűlések, és Ekklesiái Szo- káfok.	Nevezetes dolgok.
703. <i>Luitpert</i> a' Partot- ütötteköl- le - tetett.	711. <i>Filippikus</i> , hivatal nél- kül való embernek jó, de rossz Uralkodo. A' Római Pápa I. Konstan- tin ötöt, mint a' Mo- nothétiának Barátyát ki-átkozta és meg va- kitotta.	VI. <i>János</i> . Adakozó, és békef. get szerető ember. † 705 v. 704. VII. <i>János</i> . Felelmes; de tudós. † 707. <i>Sifinus</i> az Napok mulva meg holt † 708.	Angliában <i>Beda</i> <i>Venerabilis</i> . <i>Bonifatius</i> vagy <i>Winfriidus</i> , Mo- guntia-i 'Erelek- közönségesen a' Németek Apo- stola.	1. Arabiában, Mésopotamiában, és más Nap-keleti, Tartományokban laktanak a' Manik- heusok, Nestoriá- nusok Monofisták, és más Törszáfok: főt a' <i>Monotelék</i> - nak, felette nagy ofzlopai voltak <i>Fil- lippikus</i> Tsfázár, és a' Konstantzi- napolyi Püspökök.	I. Gyűlések. 1. A' Római Sinat 724. Efszen- döben, a' mellyben a' Képeknek imádása meg - erősített.	1. <i>Bonifidzius</i> , vagy <i>Vinefrid</i> . Benedek Szerzete-béli Barát a' Fran- tziaik és Németek között nagy Szor- galmatossággal igyekezte a' Keresz- tyéni Tudományt ki - terjesztetni. <i>Corbrianus</i> , és <i>Pirminus</i> Helvétz- ban, és Bavoriában hasonlóképpen tfelekedtenek.
Ragumbert Turini Hertzog. Meg- ölettetett, még mikor az ural- kodáshoz jó móddal hozza sem- gott.	713. II. <i>Anastafius</i> . A' következendő ezten- döben a' Klastromba men- ni kényszerített.	Konstantinus. Ő újra Ravennát a' Római székek alája ve- tette, és neki maga a' Tsfázár tőskolta a' lábát. 714. v. 715. II. <i>Gergely</i> . A' maga hasznára; az ő Székinek méltóságát, fok kevélyféggel, és a' Pogányokat meg - tőritő Bonifidzius által terjesztette - ki. Az ő idejében a' képek pusztítása nagyon sembe tűnt, és hatalommal szegerte ellene ma- gát III. <i>Leó</i> Tsfázárnak, és annakutánna ravasz okossággal. Szétnek tetett. † 731.	<i>Teodulfus</i> . Orléán- ni Püsp. <i>János</i> . Damaskusi. <i>Theophanes</i> . <i>Fredigarius</i> Sko- lástikus <i>Ambrosius</i> <i>Aud-</i> <i>perius</i> , vagy <i>Ausbertus</i> . Nagy Károlynak Tan- ító Mestere.	2. A' Frantzia Országi <i>Adalper- tus</i> Frantzia Or- szágban, a' Sko- tziai <i>Klémens</i> , Hi- berniában, fok ze- nebonákat tőn- tanak. Nem bizo- nyos az ő Hamis Tudományok hon- nan származott.	2. Angliában a' Kloveshoveni 'Si- nat 747. Efsz. Abban a' Római Ek- klásiának fenytéke meg - állított, és meg - erősített. 3. A' Konstantzinapolyi 'Sinat 754 Efszben. a' Konstantin. Kopron- kép imádása ellen.	2. <i>Nagy Károly</i> az ő Birodalmá- nak szélein Püspököket tett, és nagy hatalmat adott nekik. Azok által, és fegyver által terjesztette ki Sa- xonniában a' Keresztyéni tudományt. Gyakran terjesztették ezen fontos dolgot, nem igaz Tűda tfelekkel, és költeményes Mesékkel.
703. II. <i>Aribert</i> . Az ő utánna kö- vetkezett	714. III. <i>Theodosius</i> . Bol- száfágból ment a' Kla- stromba.	III. <i>Gergely</i> . Hasonló indúlattal, de nem minden bősáfűség nélkül állottellen a' Képek ellenféggének Leonak; Bonifidziust leg nagyobbban el - kötelezte; <i>Luitpránd</i> Tsfázárral és <i>Hil- debránd</i> veszekedett, és <i>Mártel</i> Károlyval meg egyezett, a' kinek gyalázatosan meg - igerte hogy a' Római Tsfázár- nak nem engedelmessékedik † 741. még - is szent.	<i>Adrian</i> . Rom. Püsp. <i>Florus</i> . Sz. Tru- geni Barát. <i>Paulus</i> <i>Didkonus</i> . Vezeték névvel <i>Warnefrid</i> Ak- villejai Egy há- zi főlga.	3. <i>Feliks</i> <i>Ur- gellitanus</i> . (t. i. Püsp.) Spanyol Országi; Tanítot- ta: a' Krisztus va- loságos Isten, de az Ember <i>Jesús</i> az Istennek fog- dott fia, <i>Filius Dei</i> <i>adoptivus</i> . Innen vadnak az <i>Adop- tívusok</i> .	4. A' Nitzcai 'Sinat 787ben a' Tsfázárnak Irenének kép imád- sáért. 5. A' Ménus mellett lévő Frank- furtban 794ben. Az Adoptívusok, és képet imádók ellen. Regens- burgban, is, Vormatzsiában - is völtanak 'Sinatok.	3. A' Nap - keleti Tartományok- ban a' Képek felett való vetélke- dés által mindenek fel - háborítottanak 4. A' Torókok, egy Tatrókból álló Nep, a' melly a' Kaukásus hegye korül lakott a' Görög Birodalmat el - borította 755 efsz.
711. <i>Asprándtól</i> ki - űzetett, a' ki tők 3 Hónapig uralkodott.	716. III. <i>Leó</i> . A' Sarace- nusok, és annakutánna a' Bulgárusok Konstan- tinapolyt meg - hódol- ták. A' Tsfázár paran- tfolatot adott - ki a' ké- pek imádása ellen, a' mellyert a' Rómaiak pár- tot ütötenek.	II. v. III. <i>István</i> . Ő indította - fel <i>Pipinus</i> Tsfázárt hogy az Ekszfarkafogot ismét vissza végye, és dísferetes ajándék által a' Pápa világi uralkodásának első fundamentomat meg - vesse Olafz Országban. A' Gorogoknak a' Képekről való Tudu- mánnya ellen buzgózkodott és † 757.	<i>Paulinus</i> . Akvil- léjai Pátriárka. <i>Flakkus</i> <i>Alkuinus</i> , vagy <i>Alcvinus</i> , Nagy Károly- nak és az ő Fiának Tanító Mestere.	4. Ebben a' Szá- zadban, a' Déák, és Görög Ekklesiá között Nagy Ve- télkedés száma- zott.	II. Ekklesiái Szókáfok, és a' Tudományok változásai. 1. <i>Nagy Károly</i> állította - fel hogy a' Szent Atyák írásákból Prédiká- tziók fedezgettefenek - ki, és az Ek- klésiákban olvastassanak: mivel fen- ki sem tudott prédikállani. Ezt tfelekedtette főképpen <i>Paulus</i> <i>Diá- konussal</i> vagy <i>Varnefriddal</i> , a' ki- nek fogitott <i>Alkuinus</i> . A' mostani Evangeliumok, és Apostolek' <i>Le- velek</i> szerént való prédikállások - is igy állítottanak - fel.	5. A' Saratzenusok szinte az egész Spanyol Országot meg győzték; de <i>Mártelli</i> Károly 732 Efsz. egy ke- véssé vissza űzte. 6. <i>Damaszenus</i> <i>János</i> írta az <i>el- ső Systematica Theologia</i> t. (Szede- jo rendben az Istenről való tudomá- nyt) Irt t. i. négy könyvet az igaz hitről (de fide Orthodoxa)
711. <i>Luitpránd</i> meg - hódolta Ró- mát; de a' Pápától le tfelecsit- tetett.	721. V. <i>Konstantinus</i> <i>Ko- proninus</i> . A' Képek pusztítását tovább is fojtatta, a' Pápanak Me- sterfége által az egész Ekszfarkafogot el vesztet- te: mindazáltal a' henye Barátok 's, Szerzetefek ellen egy parantfolatot tötetett közönségesse. En- nek a' Saracenusokkal és Bulgárusokkal fok bajof- kodása volt.	I. <i>Pál</i> . Az előbbinek Attyafia. Az ő közötté, és <i>Teofil-</i> laktus között való Hasonlás után űlt a' Székbe, de nem igaz uton módon. A' <i>Pipinussal</i> való Barátságát tovább is fojtatta másoknak kárára, és fok Templomoknak fundál- tásáért, Szentek tfontainak abba való hordatásáért lett érde- mesté † 767. szent lett.	<i>Teophanes</i> <i>Isaa-</i> <i>cius</i> , vagy. az Igaz hitű.	3. A' különös Miséknek nyom- dokait már ekkor lehetett látni. Hátvétban, és Pánköstben keresz- telkedtenek, igen ritkán egyébkor. Az Ur Vatsorája még mind két szín alatt osztatott.	2. A' különös Miséknek nyom- dokait már ekkor lehetett látni. Hátvétban, és Pánköstben keresz- telkedtenek, igen ritkán egyébkor. Az Ur Vatsorája még mind két szín alatt osztatott.	7. <i>Nagy Károlynak</i> munkálódása Nap - nyugoton fokokban szeretett gerjesztett a' Tudományok eránt. Párisban Akadémiát épített, min- denünnen oda Tudós embereket vi- tetett. <i>Aristoteles</i> az Oskolákba be- vitetett, és ez a' (fundamentoma) kezde a' Scholástikusok Theolo- giájának.
744. <i>Rachis</i> , minekutánna <i>Hil- debránd</i> , <i>Luitprándnak</i> , <i>Attyafia</i> le - tetett. A' Pápával veszeke- dett, vele meg - bekellert, és a' Klastromba ment.	741. V. <i>Konstantinus</i> <i>Ko- proninus</i> . A' Képek pusztítását tovább is fojtatta, a' Pápanak Me- sterfége által az egész Ekszfarkafogot el vesztet- te: mindazáltal a' henye Barátok 's, Szerzetefek ellen egy parantfolatot tötetett közönségesse. En- nek a' Saracenusokkal és Bulgárusokkal fok bajof- kodása volt.	II. <i>Konstantin</i> . Ezt a' Méltófogot birta az ő közötté, <i>Filip-</i> picus, és <i>István</i> között való hasonlaskor tovább esztendőnél, és akkor hatalommal tötetett - le, és ő helyben lett	<i>Germannus</i> . Kon- stantzinapolyi Pátriárka.	4. A' Papokat el - tiltották mind inkább inkább a' Hazafágtól. Több- nyire Agyafokart tartottanak.	3. A' tetemesebb vétkek holmi tfelekly penitentzia tartás által tö- röltetenenek - el.	8. A' Nap - keleti Tartományokból be - vitettek az Orgonak Frantzia Or- szágba. Mert <i>Konstantinus</i> <i>Kopron</i> , a' Királynak - <i>Pipinnek</i> egy olyan alkotmányt ajándékozott.
750. <i>Aistulf</i> , Rákhiának Attyafia. Az Ekszfarkát meg - hódolta. <i>Pipin</i> azt ismét vissza vette, és a' Pá- panak ajándékozta.	775. IV. <i>Leó</i> . Meg - űjji- totta az ő előtte való- nak a' Képek ellen tett parantfolatvát, és a' Felelőgét Irenét azért vetette - meg.	III. <i>Leó</i> vagy IV. <i>István</i> Pápa, a' ki felette kegyetlen volt azok- hoz, a' kik az előtte valónak követői voltanak, és ő réá nézve hasznos Barátságát tartott a' Nagy Károly Tsfázár- ral. Ő alatta erősített - meg az, hogy a' köz nép köz- zül egy sem alkalmas az el választásra. † 772.	<i>Tarafius</i> . Kon- stantin. Pátriár- ka.	5. A' Képek imá- dásáról.	4. A' Papokat el - tiltották mind inkább inkább a' Hazafágtól. Több- nyire Agyafokart tartottanak.	9. <i>Pipin</i> Király és <i>Nagy Károly</i> által a' Pápnak hatalma, és jó- vedelme Olafz Országban meg - sza- porodott.
757. <i>Desiderius</i> . Az egész Olafz Országon való Uralkodáson igye- kezett. <i>Nagy Károly</i> a' Pápanak kérelmére fel költ és az egész Lom- bardiát meg hódolván <i>Deside-</i> riust a' Klastromba küldötte.	780. VI. <i>Konstantinus</i> <i>Por- phirogenitus</i> . Az Ural- kodóné az ő Anya Irené a' Képeknek imádását, és a' Barátokat ismét helyre állította. A' Fiát meg vakította, és maga kezde uralkodni.	I. <i>Hadrián</i> . Az Adoptívusok ellen nagy buzgófogot muta- tott, a' hitnek ágazatit pedig rosszul tudta. A' Római és Olafz Országi Ural - Nagy Károly ő alatta mutatott a' Ró- mai Székhez Háládatosságot, fok izben adott ajándéka által, de még - is az ő Méltóságát leg kissebben sem alacsonyította. Ő meg - nyerte a' Pápa választására való <i>Iust</i> 773ban. <i>Had-</i> <i>rián</i> 794.	<i>Syncellus</i> . Hires A' Historiák írá- sában.	b. A' Szent Lé- leknek a' Fiutól való származásáról; a' melly to- vább - is terje- dett.	6. A' Ur Vatsoráját még mind ugy nézték mint áldozatot.	10. A' Saratzenusoktól Nap - ke- len a' Keresztyének fokat szen- vedtenek. p. o. az Arabiá Feje- delemtől <i>Omártól</i> , a' <i>Damaskusi</i> <i>Fejedelemtől</i> <i>Gamértől</i> .
A' Frantziák Királya <i>Nagy</i> <i>Károly</i> a' Pápa kérelmére a' Lon- gobárdok Olafz Országban va- ló Birodalmának véget vetett. A' Római Patriciusi Titulust el- nyerte, és annakutánna 800. a' Tsfázári Koronát. Szerentés fegy- verkezése által Német Orszá- got a' maga Birodalmával egy- gyesítette. A' Pogány Népek kö- zött a' Keresztyéni Tudományt ki - terjesztette. Az Ekklesiának, és Tudományoknak javát mun- kalólván fok fele módon érde- mesítette magát. Az annakelőt- te való egyesülés a' Deák, és Görög Tsfázáfok között ismét vissza állított.	797. <i>Irena</i> . <i>Nagy Károly</i> - hoz igyekezett <i>Ferjhez</i> menni; de számkivetés- be küldtetett.	II. <i>Leó</i> Nagy Károlytól való függését meg - bizonyította, még - is az Adoptívusokat kárhóztatta. A' Párt tfelek- or el - kellett neki szaladni, és fokat szenvedni. <i>Károly</i> alatt ismét vissza ment Rómába, és eskövés által mentette meg- magát. Ennek idejében kapott <i>Nagy Károly</i> Tsfázári Ti- tulust; abban a' vetélkedésben, hogy a' szent Lélek származik a' Fiutól nem viselte magát úgy mint egy tfelehatatlan Tanító. Némellyeket meg öletett, hogy ujjonnan pár- tot ütötenek, azért ő réá rohantanak, de a' dolog az ő javára vált. † 816.	7. A' Purgatoriumról való Tudu- mány - is el - terjedett.	7. A' Purgatoriumról való Tudu- mány - is el - terjedett.	11. Más Tudók: <i>Georg</i> . <i>Synce-</i> <i>lus</i> ; <i>Theodor</i> <i>Studit</i> ; <i>Carl</i> . <i>M.</i>	

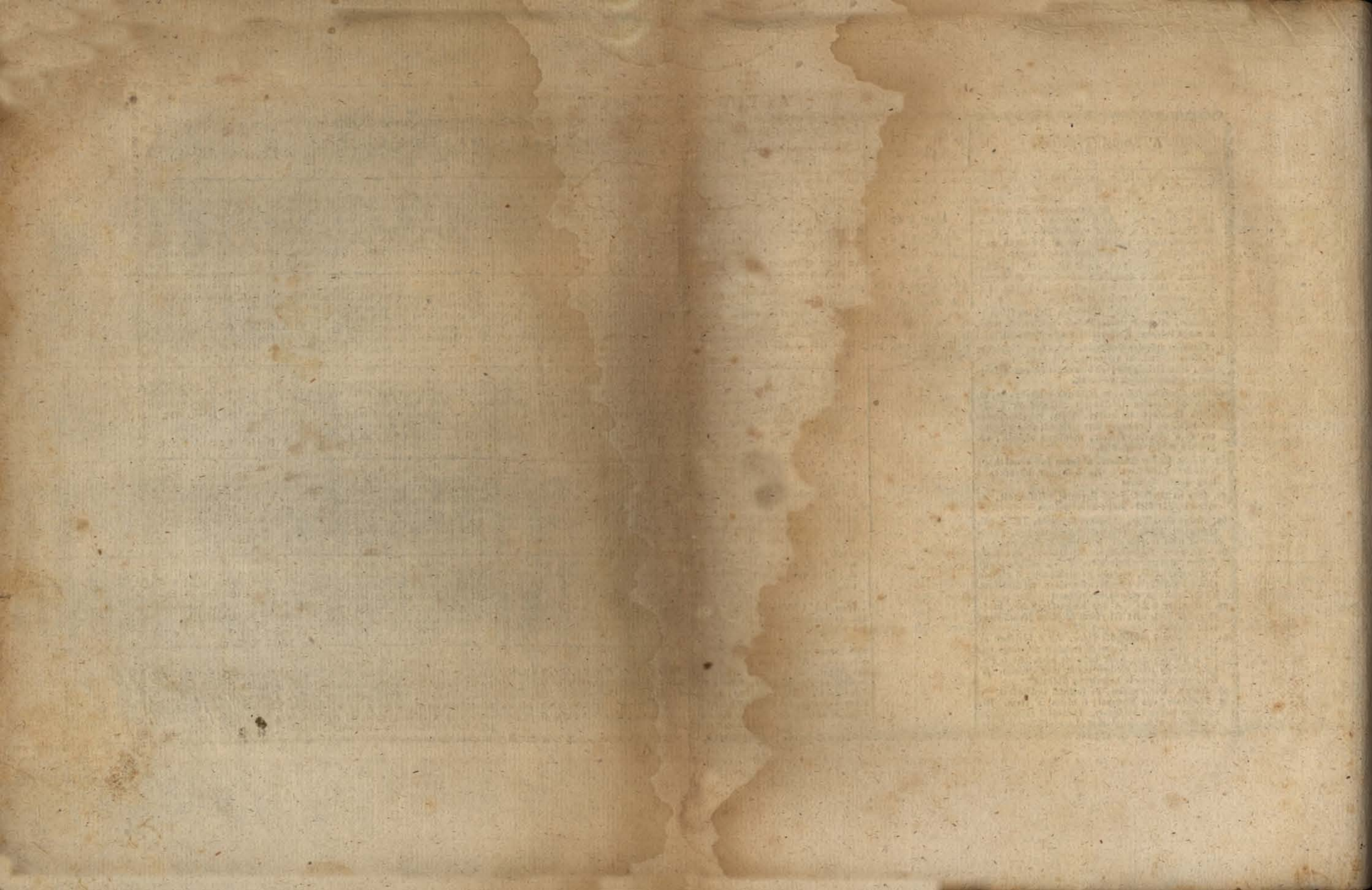
Kilencedik Század.

Nap - Nyugoti Tfáfzárók.	Nap - keleti Tfáfzárók.	A' Római Püspökök.	Ekklesiái Tanítók, és Irók.	Eretnekek, Gyülések, és Ekklesiái Szokások.	Nevezetes Dólgok.
<p>814. I. Lajos inkább kegyes, mint bölts volt; a Birodalomnak el oztása által Hazafiak között való hadat okozott, az ő fiatól fogfágba tétett, Ismét a Tfáfzárú Meltófágra lépett, és ujjonnan Szerentfétlenül el-oztotta.</p> <p>840. I. Lotharius. A' Károlingiai Tfáfzárának Olasz Országi Atyafága ő vele kezdő dött. Az ő Birodalma három részre oztott.</p> <p>855. II. Lajos Olasz Ország jutott néki. Az ő két Testvéreinek hamar történt halála után, azoknak Birodalmiban meg oztot tanak a' Német Lajos és a' Kopasz Károly, és a' Tfáfzárának halála után, a' ki vel az Olasz Országi Atyafág el enyefzett.</p> <p>876. Kopasz Károly a' Frantzia Familiától a' Tfáfzárú Meltófságot VIII. János Pápnak segitfsége által el vette. Az ő Fhánek II. Lajos Hertzegnek kellett volna ő utánna a' Pápnak akarattya szerént a' Tfáfzárúgra következni, de</p> <p>877. Karlman a' Németek Hertzega Lajos, Olasz Országot el foglalta, és a' Tfáfzárú Meltófságot a' Német Familiákra által jött. (Lineára)</p> <p>881. A' Nagy testü III. Károly. Nagy Károly nak minden Birodalmai övd lettenek, de azoktól meg-oztatott egyszerre, noha a' Pápa, és Papfág nem volt ellene. A' Frantzia Országi egyedül való Uralkodás (Monarchia) selettebb fel-háborítottot főként Olasz Országban, a' midn ott fokfele Hertzegek akartanak Királyok lenni. A' Német Országi Karolingiai Házból tfak egy Fiu volt életben.</p> <p>887. Arnulf a' ki Német Országban mint Király következett. Nagy értelmű és vitéz Uralkodó volt. Romának meg-hódolása által 895ben a' Pápat kényszerítette hogy ötet meg-koronázza, halni Olasz Országba vitette magát. A' Pápa ugyan Lambertust Tfáfzárúnak koronázta, de Német Országban következett a' Gyermekek</p> <p>899. IV. Lajos. A' Birodalom a' Magyaroktól, és Normannoktól igen fokot háborúgattatott, és efatendőként tartó Adó fizetés által kötötenek bökességet. A' Tfáfzárú bújában meg-hólt, és ő benne a' Német Károlingiai Familiának 911ben vége szakadott. A' Pápa Olasz születesűt akartanak tenni, de az ottan lévő Hertzegek a' kik 896tól fogva 961 ig 1000en számlálatnak, egymást el-pufatították. A' Frantziáknak fok dólgok lévén a' Hazájokban, azután így nyerték-el a' Németek a' Tfáfzárú fágot.</p>	<p>802. I. Nitzeforus. Ujj Római Tfáfzárúnak Nagy Károlyt meg-ismerte mel-tonak lenni. A' Kezdetlen Uralkodók, és Katonák fok zenebonattfánal-tanak és a' Bulgariák-nak, és Saratzenúfoknak igen nagy Szerentfések volt.</p> <p>812. I. Mihály A' Bulgariák ellen Szerentfétlen lévén Klastromba ment.</p> <p>813. V. Leo, az ellenséget meg-oztá, a' képek imádalanak ujjonnan el-lene fizegte magát.</p> <p>821. II. Mihály Balbus. El vezette Krétát és Sici-liát.</p> <p>829. Theophilus, dífere-tes, és értelmes Uralk. A' Saratzenúfok ellen való hadban változó Szeren-tseje volt.</p> <p>842. III. Mihály. Az ő Annya Theodora az Uralkodást díferelesen fojtatta. A' képeknek tífz-teletét ismét vissza állította. Ennek Uralkodása alatt a' Tudomány telette nevedett. A' fia a' ke-gyetlenfégedért meg-ölet-tett.</p> <p>867. Basilius Matzédó dífere-tes és Tüdös Uralk. Sírjában a' Saratzenúfok ellen Szerentfés volt.</p> <p>886. VI. Leo. Tüdös Uralk. a' Bulgariáktól meg-ve-rettett, és meg-hólt a' Saratzenúfok ellen való hadban. Törvényes kö-nyvet készített az Agyuk-ról.</p>	<p>IV. vagy V. István, ő hűfénos utazást tett a' kegyes Lajos Tfáfzárúnak, meg-hólt 877.</p> <p>I. Paskális. A' képek imádásáért buzgólkodott, Lothariust meg-koronázta; meg-ozonyította az ő ártatlanfágot a' köz-népnek párt ítéfelet; nyilvánfágosan gyülétek az ő halála után 824. de még - is szent.</p> <p>II. Eugenius. Az ő között, és Zinzinnus között való ha-sonlás adott alkalmatosságot Lotháriusnak ezen Tü-dös adásfára, hogy a' Pápa a' Tfáfzárú Követelnek jelen letele-és választásfák és esküvéssel kötelezták a' Tfáfzárúnak való hűfégre. Az Ekklesiái fenytéfelet tett érdemé. A' ké-pek felett való vetekedésben munkás volt. † 827.</p> <p>Valentinus még 5 Hónapokig élven meg-hólt † 827.</p> <p>IV. Gergely. A' Lajos fiának a' magok Attyok ellen tett gyalazatos Párt ítésben részés volt az ő íntelen mef-té-ge által, és Ostianál ujj Vároft épített † 844.</p> <p>II. Sergius. Egy János nevü Diakonufnak ellenére, ő nyerte a' Tífzféget. A' Nevezetes szent. Lajtorját ő állította-fel és 847.</p> <p>IV. Leo, ugyan annak önként való meg-szentelése a' Tfáfzárú tífzfeletének semmi kárt nem okozott. II. Lajos ő tölté-koronáztatott-meg. † 855. szent.</p> <p>János Pápnak Johanna Pápisza A' rólla való Mese nem bizonyos.</p> <p>III. Benedek Anasztásius ellen az El-fóféget el-raferte. 858.</p> <p>I. Miklós kevely, Uralkodásra vágyódó, és nagy értelmű. E' szolgáltattot alkalmatosságot a' Görög Ekklesiának a' Deák-tól való el-fakadásfára. Lotharius Tfáfzárúnak Házassági dol-gában elegítette magát, parantfolatot adott-ki a' Papoknak notelen életékről, hibafon tanított, a' Keresztfégről. Az ő buzgófsááért Nagynak nevezetett, és mint szent tífzfelet-tett. † 867.</p> <p>II. Hadrianus. Övegy Ember; az ő parantfolatydra keveset figyelmenekett † 872.</p> <p>VIII. v. IX. János a' Kopasz Károlyt meg-koronázta, és akarattya ellen a' Nagy Testü Károlyt. Amaz ötet Kápu-ban küldötte. A' Polgári dólgok az ő életét nagyon nyug-hatatlanokdtaták és gyilkossággal ölettetet-meg. 882.</p> <p>I. máfok sz. II. Márton. Az ő választása a' Tfáfzárú Jufnak nagy kárára volt Fotiust kárkoztatta és a' Nitzzeai hitnek formáj hozá tétette ezt a' szót: a' Fiumak-is. † 884.</p> <p>III. Hadrianus nem fóra meg-hólt a' Vormátzai útyában. 885.</p> <p>V. v. VI. István a' Nagy Testü Károly Tfáfzárú ötet hamar le-tette; de még - is meg-engeszteltett. A' Spoletti Widé Tfáfzárúnak meg-koronázta és meg-hólt 890.</p> <p>Formofus az íntetlen Sergiufnak ellenére el-nyerte a' Ró-mai széket: előbb Lambertust, a'nnak utánna a' néki se-gittféggül ment Arnulf Királyt Tfáfzárúnak meg-koronázta. 897.</p> <p>VI. Bonifotzius 15 napokig élt. 897.</p> <p>VI. v. VII. István. Ő meg-motkolta a' maga emlékezetét Formofus' hólt teste és ftelekedete ellen való ílletlen ma-ga vífelete által; és a' partos Rómaiaktól meg-fojtatott. 897.</p> <p>Romanus. A' Formofus ellen való ftelekedetét az előtte vá-lónak kárhoztatta, az ő hivatalának negyedik Hónapjában hólt-meg. 898.</p> <p>II. Teodor Formofusnak Baráttya † 20 napok múlva.</p> <p>IX. v. X. János. Sergius ellen el nyerte az elsőféget. Ró-mába, és Ravennában Ekklesiái gyülést tartott, a' melyben Formofusnak bésülletét vissza állította, és Lambertus Tfáfzárú koronázását meg-erofítette. Meg-hólt 900.</p>	<p>Nitzeforus. Konftantziná-polyi Pátriárka. Amalrik Metzai Püsp. Teodor Studites. Konftán-tzinápolyi Apát-Ur. Agobardus. Frantzia Or-szágbán, Lion Ersek. Eginhard. Nagy Károly Tfáfzárúnak Titoknakja. Frekulfus. Püsp. Rabanus Maurus. Mogun-tzai Ersek. Paskásius Radbertus. Kor-vai Apát-Ur (Corbeja.) Godskalk. Szerzetes. Joh. Erigena Scotus. Oxo-miumi Profefor. Valafried Strabo Rajke-nai, Apát Ur (Angia díves.) Hinkar. Rémi Püsp. Klaudius. Turini Püsp. Aufcharius. Hamburgi, Erl. Lupus Servatus. Ferrarai Apát Ur. Drepanius Florus. Lion. 'Egy házi szolgá. Ratramus vagy Bertram. Korvei öreg Tanító. (Cor-beja.) Prudentius. Tricásin Püsp. Rheogius. Lion Ersek. Fotius. A' Tfáfzárú Udva-rában fő Cancellarius, de annak utánna Kon-ftantzinápolyi Pátriárka. Teganus. Trieri Kauonikus. Theodor Abucara. Kariai Ersek. Petrus Siculus. Anastasius. Rom. Apát. Ur. és Bibliotekárus. Hajno. Halberftadi Püsp. Ado. Viennai Püsp. Nicedás David Passagóniai Püsp. Mofas Barkefás. Sírjai. Methodius Confessor. Kon-ftantzinápolyi Pátriárka. Ifidorus Mercator. A' Ró-mai Pápa, végezeifeik-ből álló levelek meg-je-gyefte meltek. (Epistolas decretales.)</p>	<p>I. Eretnekek.</p> <p>1. A' Nestoriánusok, és Monofiták A-bissiniában meg telepedtenek, és Nap-ke-leten meg-lehető nyugodalomban maradtanak.</p> <p>2. A' Paulinisták meg-is szüntelen nyomatattanak, a' Törvények és Bűntetélek által. Nékiek a' Manicheusok között vá-lóknak kellett volna lenni, de még - is in-kább az Igafágnak voltak bizonyítói.</p> <p>II. Gyülések.</p> <p>1. A' Konftantzinápolyi 'Sinat 861 dik Efatendőben 860ben 879ben. A' Konftán-tzinápolyi Pátriárka Photius ebben hol le-tétetett, hol fel-vetetett. Végtere ő győze-delmeskedett.</p> <p>2. A'kenben 'Sinat tartatott Nagy Károly-tól 809ben. A' szent leleknek a' Fiútól való származásáért.</p> <p>3. Kordubában 'Sinat volt 852ben; a' melyben meg-ültatott a' buja Mártírok-nak tífzfelete.</p> <p>4. Kodeskalkus ellen fok 'Sinatok tartat-tanak.</p> <p>*) A' Konftantzinápolyi Pátriárka Photius a' Görög, és Deák Ekklesiáknak el-fa-kadást lokat igyekezte, refz-fzerént a' képeknek imádásáért, refz szerént mi-vel a' Görög Ekklesia nem hitte a' szent leleknek a' Fiútól való származását. De főként a' Pápnak uralko-dásáért.</p> <p>III. Ekklesiái Szokások.</p> <p>1. Az Isteni szolgálat ugy maradt, mint az előbbi században.</p> <p>2. A' Nap-nyugoti Tartományokban fok helyeken az Ur Vafforáját és Keresztféget Deák nyelven szolgáltatták-ki. Az Ur Vafforáját még mind eddig két szin alatt.</p> <p>3. I. Miklós állította-fel a' Mária Meny-be menetelenek Innepét A' sz. Mihály, Minden szentek, Innepei is ide tartoznak.</p> <p>4. A' Nap-keleti Tartományokból származhatatlan fok sz. Erejkeket vittek a' Nap-nyugoti Templomokba, és Klastromokba. Sok Templomokban tudákat tévő képek voltak.</p> <p>5. Nyilvánfággal lehet látni, hogy már ekkor áldozatot tanítanak-fel a' leleknek a' Purgátoriumból való ki-fabadulása a' melly Tudományt lassan lassan bé-vennek.</p> <p>6. A' Pápa, főként Miklós minden Vi-lági hatalmok felett igyekezte magát fel-magsztalni. A' lábait ffolkoltatták, és egy nézetek (tartották) magokat, mint-ha az Istennek é földön lévő Vitzei (hely-ette valói) volnának.</p>	<p>1. A' Nagy Károly a' Ktyen Vallást a' Nap nyugoti Tartományokban fok tekintetben teté-bátorfágossá, midn ő a' Hunnufokat, Tó-tokat, Saratzenúfokat meg-áizta.</p> <p>2. A' Dániak Normanniak és Bri-tánniak az ő birodalmának határait hábor-gatták, és a' Keresztényféget. Meg-is. Efszak-fel a' Ktyeni Tudomány ki-terjedett. A' Ruffiaiknak - is egy része a' Ktyeni Tudu-mányt bé-vette.</p> <p>4. A' Napkeleti Tartományokban a' Tü-rökök szaporodtanak. Még-is Methodius Tzi-riillus, és más Tanítók a' Ktyeni Tudu-mányt a' Bulgariák Maforeták, Tífhek és Moráviaiak között ki-terjesztették.</p> <p>4. Mivel Nagy Károly az előbbi század-nak végefele a' Tudományokat nagy befü-ltetben kezdette helyheztenni: már ekkor származtanak némelly Tüdös Férjfiak, a' kik a' Villági és Istenről való Tudományban el-bírefedtenek.</p> <p>5. Az Aristoteles Filofofiaja nevezetesen Skotus János által kezdődött a' Theologia-ba belé elegítteni. Pádo a' Klastromba bé-vetetett, a' melyekben az ő írásainak olvasása által a' Mystica Theologia neve-ke-dett. Ugyan ez a' Skotus fordította Dionisius Areopagitanak írásait. Az által telet annak utánna fok refz vélekedéfele terjed-tenek-ki.</p> <p>6. Paskásius Radbertus Korvei Klastrom-ban 'Apát-Ur, a' Krifufnak szentféges Te-stéről, és Véreéről való könyvet írta (de Sa-cramento Corporis et Sanguinis Christi). Ő láttatik a' Transzubbantiantionak, (által változásnak) szerző okának lenni.</p> <p>7. Ennek ellene állott Bertramus, vagy Ratramus ezt állítván: A' Kenyér és bor tfak jelei a' Krifus Testének, és Vére-ének, melly értelem jó - is.</p> <p>8. Godskalk ismét a' (Praedestinatit) az előre való el-választást hitte. Ez a' Nap nyugoti Tartományokban nagy hábrúfágot okozott.</p> <p>9. Az erköftök azonban a' Keresztények között kevéfele jobbítottanak-meg, és a' Pa-pok s a' Nép közt a' leg tetemelebb vet-kek uralkodtanak.</p> <p>10. Ez idő tályban voltak közönsé-gek az Ordáliak v. a' mint nevezik az Isten-nek íteletei, mint a' tűzzel, kettő között való viadállal, vízzel, keresztel, való próba tételek; az Urnak sz. Vafforája.</p> <p>11. A' Tudófsokat lásd az Ekklesiái Tani-tók között.</p>

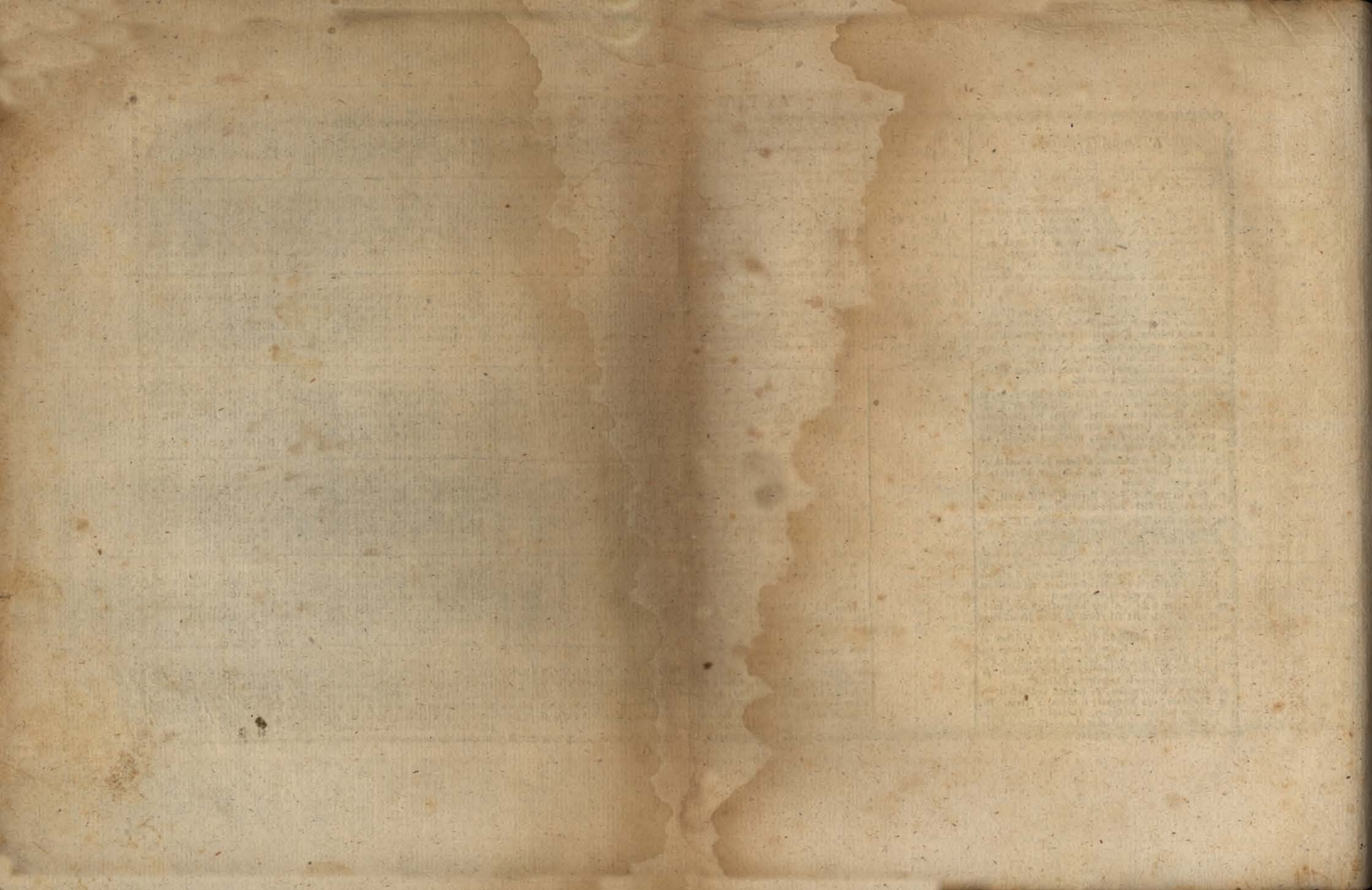

Tizedik Század.

Nap - Nyugoti	Nap - keleti Tfázarok.	A' Római Püspökök.	Az Ekklesiát Irók és Tanítók.	Eretnekek, Gyülelések, és Ekklesiái Szokások.	Nevezetes Dólgok.
<p>A' Német Károlingiai Familliaának kezdete után, a' Német Birodalmok, az ő Veszedelemes szomszédaiak miatt, egy közönséges Fő alá adták magokat. Ezt a' Méltóságot nyerte-el a' Sakszoniai Hertzegnek Ottónak dítferetere</p>	<p>911. <i>Alexánder</i> amannak Attya-Fia. Roszul és igen rövid ideig uralkodott.</p>	<p>IV. <i>Benedek</i>. Ő koronázta - meg Lajos Királyt Rom - Tfázarok, és meg - holt 903.</p>	<p><i>Abbo</i>. Fleute Apat - Ur. (<i>Floriacum</i>). <i>Aelfricus</i>. Kanterburi Ersek. (<i>Cantuaria</i>). <i>Ansbertus</i> Püsp. <i>Atto</i>. Vertzei Püsp. (<i>Verce-lois</i>). <i>Aimonius</i>. Fleuri Bardt. <i>Bukhardus</i>. Wormátziai Püsp. <i>Dunstanus</i>. Kanterburi Ersek.</p>	<p>I. Eretnekek.</p>	<p>1. A' Tatár Népnék Királya <i>Rerith</i>, a' Keresztyén vallást bé - vette, és a' Nestorianusok azok között ki terjedtenek.</p>
<p>912. I. <i>Konrad</i>. A' Frankoniai Hertzeg, még - is a' mint vétkednek meg - határozott hatalommal. Sok hatalmas ellenfelei voltak, és a' Főbbek még az ő életében tanácskoztanak az ő utána következőkről.</p>	<p>912. VII. <i>Konstantinus</i>. Az ő Tutora a' maga háznér a' Birodalmot olyanná tette, mintha valóságos ellenség ütött volna rá. A' Tl. Romanus az Uralkodásban járul venni kényszerített. a' ki annak utána Tfázara is lett; Konstantinus igen tudós Uralt volt; és a' Konstantinápolyi Univerzitást, az egész Európából meglátogatták. Románus utólyára Klastromba menni kényszerített és Konstantin után következett a' maga Fia</p>	<p>V. <i>Leo</i>. Ő az ő utána következő I. <i>Krisztófol</i> a' Rom Székből le vettette, ez ugyan az ő Istentelenségének jutalmát el - is vette, mind a' ketten Töm lözbe holtanak - meg 904. III. <i>Sergius</i>. Az ő fok vétkei és Marotziával való szerelmesség miatt utálatos Ember. Ujra építette a' Lateranumi Templomot † 910. III. <i>Anasztasius</i>. Római † 912. <i>Lando</i> Sabinaia 6. Hónapok múlva † 912. X (XI). <i>János</i>. Az ő bizott Barátya a' tisztátalan Teodora által érte - el ezt a' Méltóságot. Meg gyozte a' Saratzenulokat. I. Berengariust R. Tsaszárnak Koronázta, a' tom lözben holt - meg, a' melyben ötöt Marotzia vetette volt 928.</p>	<p><i>Eutichius</i>, <i>Batricides</i>, vagy <i>Saidus</i>. Orvos. és Aleksandriai Pátriárka. <i>Flodoardus</i>. Kánonikus Rémben. <i>Gerbertus</i>, annak utána II. Silvester. Római Püsp. <i>Gisbertus</i> Angliában Doctor. <i>Hrigerus</i>. Laubai Püsp. <i>Leontius</i>. Bizantzinumi. <i>Luitprandus</i>. Krémonai Püsp. <i>Nicon Armenius</i>. <i>Nothkerus</i>. Lütiki Püsp. <i>Odo</i>. Kanterburi Ersek. <i>Odo</i>. Klugni Apát - Ur. (<i>Cluniacum</i>). <i>Ocumenius</i>. Görög Skolastikus. <i>Olympiodorus</i>. Görög Szerzetes.</p>	<p>2. A' <i>Paulisniflak</i> Rátz Országban ki - terjedtenek, Rátz Országból tovább mentenek Bulgariában és Tót - Országba. 3. Napkeleten imitt amott mutogatták magokat ímmit az Evkiták vagy Mallianiták. 4. Veronában <i>Ranterius</i> némely Anuroponifitákkal vetelkedett.</p>	<p>2. <i>Rollo</i>. Norvégiai Graf. a' Frantzia Királynak <i>Simpleks Károlynak</i> Léányát <i>Gisela</i> Hertzeg Afzsonyt vette - el és azon Sereg - vel együtt Keresztyén - lett, a' melyel a' Frantziákat meg gyozte.</p>
<p>919. I. <i>Henrik</i> a' Madarász, a' Sakszoniai Hertzegnek Ottónak Fia. Az ő Ellenfeleit meg - alázta, az el - erőtelenedett seregeket jobb Lábra állította, a' Birodalmot Gyozedelme által, Mark. Grófoknak fel állította és bizonyos határoknak rendelése által, meg - erősítette, a' mint némelyek tartják a' Lovaglásban való vetelkedés ő tölle vette eredetét.</p>	<p>959. I. <i>Romanus</i>. A' Saratzenulok Sírjában mind egy lábíg le - vágatattanak. Méreg által holt - meg.</p>	<p>VI. <i>Leo</i>. 7. Hónapokig és 5. Napig † 929 VII, VIII, <i>István</i> † 931. XI. (XII). <i>János</i>, igen ifju Ember <i>Sergius</i> Pápnak Marotziától való fia, a' ki ötöt a' Székben álltette. 936. VII. <i>Leo</i>, házfantalán igyekezte az Olasz Orzági Beketésget vízfza állítani, és meg holt 939. VIII. vagy IX. <i>István</i> † 942.</p>	<p><i>Gerbertus</i>, annak utána II. Silvester. Római Püsp. <i>Gisbertus</i> Angliában Doctor. <i>Hrigerus</i>. Laubai Püsp. <i>Leontius</i>. Bizantzinumi. <i>Luitprandus</i>. Krémonai Püsp. <i>Nicon Armenius</i>. <i>Nothkerus</i>. Lütiki Püsp. <i>Odo</i>. Kanterburi Ersek. <i>Odo</i>. Klugni Apát - Ur. (<i>Cluniacum</i>). <i>Ocumenius</i>. Görög Skolastikus. <i>Olympiodorus</i>. Görög Szerzetes.</p>	<p>II. Az <i>Ausburgi Gyüldésben</i> 952. A' Papoknak notelen állapottya meg - erősített. Ezenn kívül voltak fok 'Sinatok de nem emlekezetre méltók, Romában, Londonban, Erfurtban, Ingelheimban, és más helyeken, a' melyben a' Házasági dólgot el törölték, vagy pedig az Ekklesiái Jókrol az Ekklesiái tenyítteknek meg - jóbittatásról dólgoznak. * A' Deak és Görög Ekklesia között még - is tartott a' Sz. Léleknek származásáról való vetelkedés.</p>	<p>3. <i>Miecslaus</i>. Lengyel Orzági Hertzeg. a' ő tartományában, a' Keresztyén vallást bé vitette, Rusziában hasonlóképpen, rész szerént, midőnn <i>Olla</i>, egy a' leg - hiressebb, akkori időbéli Uralkodónék között, meg - keresztelekedett, de még jobban <i>Basilus</i> által, a' ki a' Görög Tfázárnak <i>Basilusnak</i> Testvérjét vette <i>Felelegül</i>. 4. Magyar Ország fokent <i>István</i> Hertzeg által, <i>Dania Harald</i> Király által, vette - be a' Keresztyén Hitet. <i>Norvégiában</i> - is bé - kezdtek venni.</p>
<p>936. A' <i>Nagy I. Otto</i>. Az ő meg - koronázásakor, a' mely felett három Erfekek egy mással vetelkedtenek, a' Fő hivatalok kijelentettenek, az ő ellenfelei mind özfességgel - is, ő ellene semmit is végbe nem vihettek. Ő Olasz - Országban - is el - ment, a' meg - gyozetteit, utolsó II. Berengariust, a' ki Olasz - országban, Tfázari Titulust viselt a' <i>Lombardusokkal</i> meg - ajándékozta. El ment második - is oda és magát <i>Mediolánumban</i> és annak utána Romában XII. <i>János</i> Pápa által, meg - koronázta. A' pártos Pápat, hivatalból letette, és a' következő VIII. <i>Leoval</i> meg - edgyezett, hogy a' Romaiak minden Német Királyokat Rommai Tfázárnak meg - emérjenek, és nem más hanem tñak az vetések bé Pápnak a' kit a' Tfázár ki nevez. A' Papi renden való Fő Uralkodását meg tartotta; de a' Pápa az ő szent öltözete által igyekezte az Erfekeket, közelebről magához el - kötelezni. A' Fejedelmek Insa, a' két személyek között való vetelkedés, a' Hadakozásra való izenetek jobban jobban fel állottanak.</p>	<p>963. II. <i>Nitseforus</i>. A' Tfázári két Printzeket, <i>Basilium</i> és <i>Konstantinum</i> az Uralkodónal az ő Anyokkal együtt el - űzte; a' Saratzenulokat Sziziliában meg gyozte.</p>	<p>II. <i>Agapetus</i>. † 956. XII. (XIII). <i>János</i>. Ő Változtatta - meg leg - elsőben a' maga Nevét, és igen feslett erkölcsű életet élt, pará - na, Hazárduló; Hite - szeg volt; meg koronázta a' nagy Otto Tfázárt, a' ki ötöt annak utána le tette. 964 és mingyárt választotta VIII. <i>Leot</i>. Ennek fokat kellett szenvedni, az előtte való - tól és <i>Benedek</i> a' más reszről néki ellenébe Pápnak tette, a' ki annak utána számkivetésben küldetett. Mind a' ketten meg - holtak 965.</p>	<p><i>Pilgrinus</i>, vagy <i>Peregri - nus</i> Louki Ersek. <i>Radulphus</i> a' Flakfi Sz. Gerber Tárfalágabol való Barát. <i>Ratherius</i>. Veronai Püsp. <i>Rosvida</i>. a' Gauderhámi lovas rend Klastromában való afzsony. <i>Simon Metaphrastes</i>. a' Konstantinápolyi Udvar életének írója. <i>Witikindus</i>, vagy <i>Vindukindus</i>. Korvei Bardt. Sakszoniból való. (<i>Corbeja</i>).</p>	<p>III. Ekklesiái Szokások.</p>	<p>5. A' Magdeburgi, Naumburgi Püspökségek, és máfok igyekeztek fokent a' Határos Pogányokat megtéríteni. Ezenn, és más Helyeken levő Püspökök, nagy Júst nyertenek, és azt nagyon kiterjesztették.</p>
<p>974. II. <i>Otto</i> Némelykor háborgattott. A' Saratzenulok ellen szinte el - vesztette az életét az Olaszoknak hűség telenségek által; Végére azok ellen és a' Görögök ellen dítferetes Gyozödelmet nyert.</p>	<p>969. I. <i>János</i> Zimisces. A' Saratzenulok és Rusulok ellen, szerentés volt Méreg által holt - meg.</p>	<p>II. <i>Donus</i> vagy <i>Domnus</i> † 975. VII. <i>Benedek</i>. † 983. XIV. (XV). <i>János</i>. Ő a' vízfza jött Gonosztévő VII. <i>Benedek</i> - től meg - ölettetett; a' ki égy - néhány - hónapokig a' Széket magának foglalta volt † 984. XV. (XVI). <i>János</i>, Léonak fia le tette, megint fel - vettette, igen ösvény volt, a' Rhémiert való tfele - kedetiért kevés betűletet kapott. † 996.</p>	<p><i>Ratherius</i>. Veronai Püsp. <i>Rosvida</i>. a' Gauderhámi lovas rend Klastromában való afzsony. <i>Simon Metaphrastes</i>. a' Konstantinápolyi Udvar életének írója. <i>Witikindus</i>, vagy <i>Vindukindus</i>. Korvei Bardt. Sakszoniból való. (<i>Corbeja</i>).</p>	<p>1. Az (<i>Communio Praesandificatorum</i>) előre meg - Szenteltetteknek egyesülése a' mely már valamelyre a' Görögöknel Szokásban volt, a' Déak Ekklesiák között igen bé - vetetté vala, t. i. Nagy I. István - tñak a' Kenyeret szentelték - meg egy - dül, abból a' következő Napon valamikét a' Borban vetetnek és a' bort - is meg - Szenteltetnek tartván, az Ur Vatforájában való élésre alkalmatosnak gondolták; Hasonlóképpen egy kevés meg - szenteltett Bort, más közre tolvén a' köz Népnék adták, ez látvány kezdétének lenni (<i>Communio sub una</i>) annak hogy az égyik alatt mind a' kettő egyetül, a' kenyérnek az Ur Vatforájában való által vált - tozásáról, levő Tudomány nagyon bé - vetett.</p>	<p>6. Még - is a' Keresztyének a' körül levő Pogány Népektől, mint a' Saratzenuloktól - és Törököktől fokat szenvedtenek; a' melyre nagyobb részintok adtanak alkalmosságot.</p>
<p>983. III. <i>Otto</i>. Az ő Atyának halála után az Olasz - Országban támadott zenebonát le - tendefítette, és magát <i>Mediolánumban</i> és azután tñak hamar Romában meg koronázta. Második Olasz - Országban való menetelkor, a' Zenebonát <i>indio Crescentius</i> - t meg - ölette. Akkor az Ordáliák nagyon fókában voltak.</p>	<p>976. II. <i>Basilus</i>, és VIII. <i>Konstantinus</i> együtt az ő Anyoknok Tutorlaga alatt. <i>Basilus</i> 1013, az egész Bulgáriát a' Birodalommal edgyesítette. Ő az Utolsó dítferetes Király Nap Keleten.</p>	<p>II. <i>Silvester</i> Otto Tsaszárnak hajdoni Tanítója és Tudós Ember, e meg jedzére méltó. † 1003.</p>	<p>1. <i>Az (Communio Praesandificatorum)</i> előre meg - Szenteltetteknek egyesülése a' mely már valamelyre a' Görögöknel Szokásban volt, a' Déak Ekklesiák között igen bé - vetetté vala, t. i. Nagy I. István - tñak a' Kenyeret szentelték - meg egy - dül, abból a' következő Napon valamikét a' Borban vetetnek és a' bort - is meg - Szenteltetnek tartván, az Ur Vatforájában való élésre alkalmatosnak gondolták; Hasonlóképpen egy kevés meg - szenteltett Bort, más közre tolvén a' köz Népnék adták, ez látvány kezdétének lenni (<i>Communio sub una</i>) annak hogy az égyik alatt mind a' kettő egyetül, a' kenyérnek az Ur Vatforájában való által vált - tozásáról, levő Tudomány nagyon bé - vetett.</p>	<p>2. Szombat napon szoktak volt - szerte széjjel a' Szűz Mária tifeletére böjtölni. 3. XV. <i>János</i> Pápa, <i>Udalricust</i> az Auspurgi Püspököt az előbb Szentek Rendiben bé iratta. 4. A' minden Lelkek Innepét meg - kezdeték innepelni, és <i>Otillo</i> Kluniacumi Apátur Kezdet elsőben a' Purgatoriumbéli lelkekért a' Klastromokban Mifét siogáltatni. 5. Minden Tartományok Kápolnákkal farragott Képekkel Szentekkel és Szent Erkekkel, bé - toltattatnak; fokent, az Edeffai kép híres volt. A' valóságos Isteni félelemnek, ki - terjesztésén annál kevesebbet gondolkodtanak. 6. A' Gyónáskor minden külön külön a' maga vétét elő beszélte, és annak után - na Penitentia tarto büntetéseket adtanak.</p>	<p>7. Ezt a' Szazadot nem minden fundamenton nélkül tartottak ugyan a' közönségre nézve égy nagy Tudatlanlág idejének; de az oskálákban az <i>Aristoteles</i> Könyvei, a' <i>Mathesis</i> és Orvosi Tudományok szorgalmatlansággal folyttatának; a' Klastromokban - is vótának imitt amott derék Emberek: Ugy hogy ezenn időben kezdett, a' Nap nyugotiak Tudományának fundamentoma meg - vettettetni.</p>
				<p>8. De még inkább virágozott a' Tudomány az Arabok között Spanyol Országban, <i>Afrikában</i> és <i>Asiában</i>.</p>	<p>8. De még inkább virágozott a' Tudomány az Arabok között Spanyol Országban, <i>Afrikában</i> és <i>Asiában</i>.</p>
				<p>9. A' Papok nagyobbára fertelmes életet él - tenek; fokent X. XI. <i>János</i> Pápa; <i>Teodora</i> és <i>Marozzia</i> tisztátalan Afzsonyok, a' vellek való Barátságrol felette hírefek, maga <i>Baronius</i> - is, meg - valya ezen Pápnak uraltos vétkeiket.</p>	<p>9. A' Papok nagyobbára fertelmes életet él - tenek; fokent X. XI. <i>János</i> Pápa; <i>Teodora</i> és <i>Marozzia</i> tisztátalan Afzsonyok, a' vellek való Barátságrol felette hírefek, maga <i>Baronius</i> - is, meg - valya ezen Pápnak uraltos vétkeiket.</p>
				<p>10. A' <i>Nagy Otto</i> ugyan Törvényt szabott volt, hogy égy Pápa - is a' Tfázárnak meg - égyezése nélkül, ne - választassék, még - is a' Pápa a' világi hatalom felett, lassan lassan fel emelkedni tudanak.</p>	<p>10. A' <i>Nagy Otto</i> ugyan Törvényt szabott volt, hogy égy Pápa - is a' Tfázárnak meg - égyezése nélkül, ne - választassék, még - is a' Pápa a' világi hatalom felett, lassan lassan fel emelkedni tudanak.</p>
				<p>11. A' meg - romlott erkölcsű Papoknak, nagyobb vétkeik vótának, ezek: hogy 'Agyafokat tartottak az égy házi dólgozat el - adták, fokent az ő Erköltsük igen ostobák, és kevesse meg - jóbittattak vótak.</p>	<p>11. A' meg - romlott erkölcsű Papoknak, nagyobb vétkeik vótának, ezek: hogy 'Agyafokat tartottak az égy házi dólgozat el - adták, fokent az ő Erköltsük igen ostobák, és kevesse meg - jóbittattak vótak.</p>
				<p>12. A' Haragokor minden külön külön a' maga vétét elő beszélte, és annak után - na Penitentia tarto büntetéseket adtanak.</p>	<p>12. A' Haragokor minden külön külön a' maga vétét elő beszélte, és annak után - na Penitentia tarto büntetéseket adtanak.</p>
				<p>13. <i>Odo</i> állította - fel a' <i>Kluniakusok</i> rendét.</p>	<p>13. <i>Odo</i> állította - fel a' <i>Kluniakusok</i> rendét.</p>

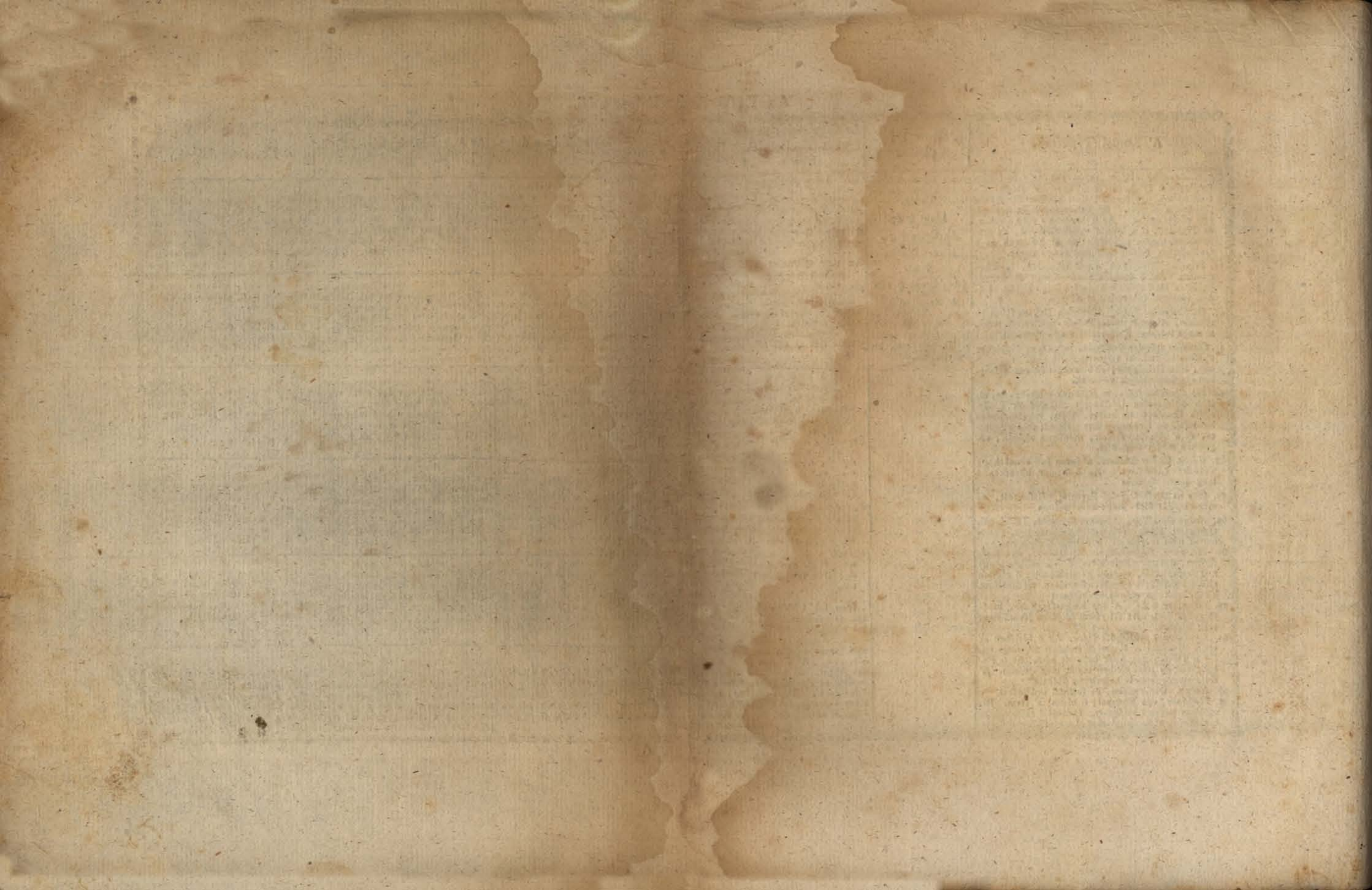

Nap - Nyugoti Tfálszárók.	Nap - keleti Tfálszárók.	A' Római Püspökök.	Az Eklésiái Irók és Tanítók.	Az Eretnekek, és az igazfágnak bizonyítói	Gyülélek, és Eklésiái Szó- kafók.	Nevezetes Dólgok.
1002. II. Henrik a' Baváriai Hertzegnek Henriknek fia. A' Barátokhoz egezfázen a' tekozláig volt adakozó. A' Görögök ő előtte Apuliából ki-menni kénszerítették. a' hol ellen-ben a' Normannusok meg - teleped-tenek.	1028. III. Románus az ő Felelégetől Zóétól IV. Mihály szeretójétől 1041. meg ölette. E' Klastromban ment, és V. Mihály következtet helyében, a' ki az említett Zóétól meg - va kiittatott.	XVI. (XVII.) János fél esztendeig, és meg - holt. 1003. XVII. (XVIII.) János . Az ő idejében Róma és Konstantiná-poly között, örökös békeség kötetett. 1009. IV. Sergius . 1012. VIII. Benedek . A' Római széket az ellenében tetetett Gergely Pápától el - nyerte. II. Henriket és a' Feleléget meg - koronáza. Luni Várofsát meg - szabadította a' Sarazénusoktól. és Pifát, Genuat fel indatotta a' hitetlenek ellen való hadra. 1014. XVIII. (XIX.) János az előbbeniek Attyafia, a' külfő rend közzül való. Pénze és Familiája által ült a' Székben. Konradot meg - koronáza. 1033.	Adamas Bremai Kanonikus. Adelboldus Utrechti Püsp. Adelmannus. Breciai Püsp. (Brixia) Ademar, vagy Aimár . Augs-burgi Barát. Aimonius. Fleuri Szerzetes. Anshimus. Kánterb. 'Erfek. Anshelmus Lukhai Püsp. Benno. Kárdinalis. Berengarius. Augeri Espereff. Bernó, v. Bernh . Reichenau Apát Ur.	1. A' Nestóriánusokkal és Monofisitakkal való dólgok a' Nap-keleti Tartományokban meg-maradtanak mint annak előtte voltanak. 2. A' Görög Cfászár Komnenus Elek egész e-rövel azon igyekezett, hogy a' Paulus követőit, Bulgáriában és Rátz-Országban az igaz útra térítse. 3. Ezek közzül a' Paulus Követői - közzül, sokan mentenek Olasz Országba, a' hol Paterinereknek Kathariufoknak vagy Gazariufoknak nevezet-tenek (Eretnekeknek.) 4. Frantzia Országban nevezeték Albigeneseknek, és Bulgarufoknak. Inkább az igazfág bizonyítójinak láttának lenni, mint Manichenufoknak.	I. Gyülélek. 1. A' 'Sinatok között főként nevezetes a' Soiffoni 1092 a' mellyben a' Roscellinus Tudománya meg-vetettet.	1. Minden Nap-Nyugoti Tartományokban, mint Magyar Országon is Erdélyben - is a' Keresztyéni Tudomány mind jobban jobban ki - terjedett.
1024. II. Konrad Salikus, a' Frankoniai Hertzegnek Henriknek fia. A' Polgári rendek azt akarták, mint már az ő előtte valóknak idejében, hogy a' Koronát idegen Fejedelmeknek adják-átal. Burgundiá, Német-Országgal edgyesítette és Dániával magát jobban öfve-kötötte.	1042. IX. Konstantinus Monomachus (két személy között való baj-vívó) a' ki az őreg Zóét vette vőli Felelégűl, lett már Tfálszárrá. Ekkor rohtanak előbbben a' Birodalomra a' Törökök. Az ő, és Felelége halála után, az ő Attyafia Theodóra lett Uralkodó. 1054. és nagy diáférettel fojtatta.	IX. Benedek , igen Ijű. Az ő Hivatalát meg - motkolta, mellyet ő gyalázatos úton módon ért - volt - el, lesleit erköltsű életével úgy annyira, hogy ki - üzetett, és János mint III. Silvester be - vetetett. Ő ugyan hatalommal megint visszát tetetett de mindgyárt el - adta az ő hivatalát VI. Gergelynek , a' ki egy bojánkozató személy volt, és amavál a' kéttövel együtt igazfágtalannak tartattatott. 1046. II. Kelemen külfő maga vifeletére nézve jó ember. III. Henriket és annak feleléget meg koronáza, és velle edgyütt az 'Egyházi dólgok el - dáfának ellent állani igyekezett, és a' Tfálszári jut meg - erősíteni 1048. Az istentelen Benedek újonnan magává vette a' Pápai méltóságot s Hónapokig, és akkor által adni kéntelenített	Bertholdus. Konstantziai Oreg. Bruno. Astiai. Segni Püsp. Bruno a' Kárhufiánusok rendének Szerzője. Bruno Wirtzburgi Püsp. Ceralarius. Konstant. Patriárka. Drodovinus. Lüttiki Püsp. Ditmár. Merseburgi Püsp. Fulbertus Chartreffi Püsp. Georg. Cedrenus. Görög Barát. Gerhardus Korvei Barát. VII. Gergely v. Hildebrand R. Püf. Guido Aretinus. Barát. Hermannus Contrafius. Reichenai Barát. Hildebert. Manfi Püsp. Berengariufnak Tanítvány. Hugo Klugni Apát Ur. Humbertus Kárdinalis. Johannes. Udvari Fő Vezér. Johannes. Konstantz. Patriárka. Ivo. Kartreffi Püsp. Lambertus. Benedek rend. Barát. Lanfrancus Kánterburí 'Erfek. Leo. A' Bulgariufok első - Püspöke az Országban. Marianus Skotziai. Fuldában Barát. Michail Pfellus. Konstantz. Patr. Nicetas Sceron. Hérakliai 'Erfek. II. Miklos Római Püsp. Petrus Damiani de Honeffis. Kárdinalis. Petrus. Antiokiai Patriárk. Philippus Solitarius. Radulph Glaber. Klugni Barát. Raymundus de Angeles. Samuel Morochianus. Siegfridus. Moguntziai Erfek. II. Silvester annak előtte Gerbertus. Az Ijább Simeon. Konstantz. Oreg. Theophanes Cerameus. Theophilaktus. Bulgáriai Erfek. III. Viktor Rom. Püsp.	5. Ezek közzül a' Paulus Követői - közzül, sokan mentenek Olasz Országba, a' hol Paterinereknek Kathariufoknak vagy Gazariufoknak nevezet-tenek (Eretnekeknek.) 6. Frantzia Országban nevezeték Albigeneseknek, és Bulgarufoknak. Inkább az igazfág bizonyítójinak láttának lenni, mint Manichenufoknak.	2. A' Klermonti 1095. a' mellyben II. Orbán Pápa a' szent hadakozást javolta. 3. Burgosban 1080. a' mellyben az áldozó Papoknak hazafása szorffian meg - tiltatott, e' kétféle. 4. A' Constantinápolyi Patriárka Michael Ceralarius végtére a' Deák és Görög Eklésiának minden együtt való tárfalkodá-sát fel bontotta, és leg - ottan a' Deák Eklésiát az anya Szent egy házból ki - rekezfitete.	2. A' Sarazénusok ellen a' Nap-Keleti Tartományokban, a' Keresztyény Vallást való szent hadakozást, meg-határozták; Petrus Eremita, egy Barát szinte az egész Európát fel - indította és a' Keresztyén vallás mellett való hadakozásra ösztönözte. Végére a' Bouilloni Gottfried a' Lotharingiai Hertzeg fok más Keresztyén Hertzegekkel a' Sarazénusok ellen alkalmas szerent-fével fojtatta a' hadat, és meg - hód - o - l - ta 1099. Jérusálemet. Gottfried magát Jérusalemi Királynak Koronáztatta.
1030. A' Fekete III. Henrik . Leg hatolmátságb Tfálsár. Az ő ölle ímet Magyar Országí Királynak tetetett Kegyetlen Péter, meg - emérite, hogy ő adta neki örököfen a' Birodalmat, A' Pápakon, és Olasz - Országon gyakorlotta utollyára a' Tfálszári Jut, és Hatalmat, három Pápaknak le - tetele, és a' Rómaiaknak meg elkétefel által, az annak előt - te való - I. Ottó edgyezésének ereje szerént. Az Országban a' Főbb Hivatalok ő alatta meg - örökösítette- nek. A' maga Hadi Vezérfégének a' Venedufoktól lett nagy meg - ve - rettéseből származott Keferfégéből meg - holt.	1056. VI. Mihály esztől Ural. Komnenus Isfától 1057. ki - üzetett, ő pedig önként le mondott róla. 1059. X. Konstantinus Dukas, az igazgatás dolgában rest. Eudocia az ő Felelége 1067. IV. Románusnak adta a' Tfálszáróságot. Ő előbbben a' Törökök ellen szerentés volt; de annak utánna azoktól meg - fogad - tatott, és szabadon való botfátáta után, a' Mostoha Fiától VII. Mihálytól 1071. ben meg vakittatott. Ez alatt hódolták meg a' Törökök a' Kis Ásiának nagy Részét. Két ellenkező Tfálszáróknak fel-támadásá-tól való félelmében a' Klastromba ment, és III. Nitzésorus Botóniastes, a' ki Brienniuft el-nyomta volt, lépett a' Tfálszári Méltóságra 1078. Ő önként le-mondott a' Koronáról, mid - on a' Komnenusok ő elle - no pártot ütötenek; és I. Elek Komnenus lett 1081. Uralkodó. Ez hatalman ellené állott a' Törökök- nek; de az Apuliai Hertzeg és a' Soithák ellen szerentetlen volt. Ő alatta 1096ban kezdödenek a' Keresztyén Tudomány ellen való- lóknak üldöztetések.	II. Damaszusnak a' ki 23. napok múlva meg - holt. 1049. IX. Leo . Igyekezte az ő Papjainak erköltsit meg - jobbítani; szüntelen való nyughatatlanságban volt; Berengariust Kárhoz - tatta; az Uttyában a' Normannusok hadi Seregétől meg - fogat - tva Boneventóba vitetett, az ő Szabadságot el - vesztette, és a' Görög és Deák Eklésia között való szakadás, megini meg - újítottat Ceralarius által. Szent. 1054. II. Viktor . igen buzgó volt az erköltsnek meg - jobbításában és a' Berengarius tudományának le rohtásában. 1057. IX. István . † 1058. II. Miklós . Ő ezt a' méltóságot el nyerte, a' Tfálszar meg - edgyezése nélkül választatott X. Benedek ellen. A' Pápa valasztásáról nevezetes rendelést tett; a' Normanniaknak némely Tartományokat örökösön ajándékozott, ellene állott a' Véték- nek és az Eretnekeknek. † 1061. II. Alexander , az ellenkező Pápával II. Honoriffusial való útközben meg - győzetett, de végtére elsőféget nyert. † 1073. VII. Gergely (Külomben Hildebrand.) ő felette visszát élt az ő Kellemetes ajándékaival és tehetségével, hogy a' Római Pápanak méltóságot és Hatalmát leg nagyobra emelhesse. A' Pápaknak hazafási életet ellen Törvényt szabott; az Egyházi dólgoknak pénzen való el adása, a' Püspököknek és Apát-Ur - raknak külfő jelek által való Tiszttségben tételek, egy Külö Renden lévőitől, és ezen Felsőfége Pápanak goromba gyalázatos tfelekedetéből meg tudott. Végére neki el - kellett szaladni és Guidot III. Kelemennek neve alatt a' maga helyébe tenni. Az ő számkivetésében, leg istentelenebb † 1086. III. Kelemen meg maradt Rómában, és a' Tfálszárt meg - koronáza, a' midön az ellenkező rész.	II. Kelemen külfő maga vifeletére nézve jó ember. III. Henriket és annak feleléget meg koronáza, és velle edgyütt az 'Egyházi dólgok el - dáfának ellent állani igyekezett, és a' Tfálszári jut meg - erősíteni 1048. Az istentelen Benedek újonnan magává vette a' Pápai méltóságot s Hónapokig, és akkor által adni kéntelenített	4. Olasz Országban tá-madtanak némely Tanítók, a' kik közzül, az akkor esmértes Gundul-fusnak Tanítványi a' leg - híresebbek; a' Keresz - tyének erejét tagadták, a' Közönfége helyen való Isteni szolgálatnak tzeré - moniaját meg vetették. I. at. de külombön szent életet éltenek. Ugy lát-tatik, hogy ezek volta - nak a' valófége Valdenses Tudományaiknak kezdői. 5. Roscellinus - ról úgy vélekedtenek, mint ha ő három Lelket hitt volna lenni az egy Istenben. 6. Berengarius ellene állott, a' Transubstantia-tionnak (az által változá - nak) azért vádoltak őtet, hogy tagadta a' Krisztus Testének és Vérenek je - len létét. Ha azt erő - sitette, hogy mikor a' kenyeret elzi és a' bort isza, s. az igétké réa-mondatván, a' Kenyer, és bor, edgyesítetik a' Jéfusfal, elég nagy Eret-nekűg. Némely Gyüle- sekben kárhoztatták, és Párisban tömlözbe vet - tetett.	II. Eklésiái Szókafók. 1. Nem a' Gothufok' és más Tartománybelieknek nyelveken ment végben az Isteni szolgálat, hanem Deák nyelven. A' kenyeret az Ur' Vátförájára különös módon kez - deték el - készíteni, a' gabonának szemeit ki válogatták, a' malmokat meg - tisztították, és mindeneket annak meg - sütfekkor szent személyek által vittenek - végben. A' misfében való áldozat mind inkább inkább nevedett. Imitt amott a' gyermekeknek - is ösztögatták az Ur Vátföráját. 2. VII. Gergely Pápa vagy Hildebrand közönfége parantolatott botfított ki, hogy egy áldozó Pá - pis meg - ne - házasodjék. 3. II. Miklós Pápa a' Kárdinali - sokaft felette nagy méltóságra eme - te - fel, és hatalmat adott nekik a' Pápa választására. 4. A' Penitentziát tartó bünösök - kel dorván bántak, és kemény büntetéseket rendeltenek, a' szivet leg - kissebbet sem jobbitották; fő - ként a' Korbátfolás fel - állott. 5. A' Kamaldulensesk, Karthufia - nusok, Grandimontanufok, Hospita - liufok és Cistertziánusok Rende - fel - állott. 6. Az Ordaliák (az Istennek kü - önös ítéltelei) moft - is szüntelen szo - kásban voltak. 7. A' Bütű - járólók, Máriának imádása, a' Szent Erekjének tisz - telete, a' leg nagyobb babonafágra fel - emelttenek. 8. Olvasók szerént kezdettének könyörögni.	Ez a' szent had, Európát meg - Né - petlenítette, és alkalmatosságot adott számtalan fok gyalázatos tfele - kedetekre. 3. Spanyol Országban a' Sarazénusok I. Ferdinand Aragoniai Király al - tal meg - lehetöfen zabolán tartatának. 4. A' Pogányok az Efszaki Tartomá - nyokban a' Keresztyéneket meg - is szüntelen háborgatták haddal és raga - dozással. 5. Ebben a' Században a' tudomá - nyokhoz való szeretett jobban neved - tett. Lanfrancus, Berengarius An - felm és máfok a' Disputatiór buzgó - ságon fojtatták. A' Realisták és No - minálisták között való vetekedések az indulatokat meg inkább fel - gnyulfaz - tották, és az Arifoteles Filofófiájának a' Keresztyén Tudománnyal való öf - ve elegyedéséből származott a' tulaj - donképpen való Skolastikusok Filofó - fiája. Főként Hildebertus kezdette el.
1056. IV. Henrik az ő Anyjának Tü - torfága alatt az igazgatáshoz jól - kez - dett. De a' Tfálszar erővel el - vi - tetett, és olly tzeiből, hogy némely Polgári, rendek tulajdon bafe - naik munkálódhassák, a' Koloniai Erfeknek Hannónak gondvifelefe a - latt meg - vesztegettetett az ő Ifjúfá - gában. Akkor igyekezte VII. Gergely a' Római széket minden Vilá - gi Hatalomtól meg - szabadítani. Az ő tzeilyát hogy el - érhesse, a' Tfá - szar ellen, fok és hatalmas ellensege - ket, és a' maga tulajdon Fiait - is ellene fel - gerjesztette. Az Ifjabb az Attyát foglalába tette, és az At - tyától erőzzakkal el - vett Koronát maga fel - tette. A' Tfálszar ugyan el - faladott, és egy gnyulevezé Se - regtől öltalmaztatott; de bofszárúsá - gában meg - holt 1066. A' Szent Had el kezdődött. A' Lengyelek és Ma - gyarok a' Birodalomtól el - szakad - tanak, már a' Hertzegfégek, Márk - Gróffságok 'S. a. t. nagy részent örö - kőfökké lettenek.		III. Viktor , fel - szentelte, a' ki Gergelynek tfelekedeteit min - denekben helyben hagyta; de Kelemennek el - kellett távo - zni, és ífjú korában meg - holt. 1083. ő helyébe lett II. Orbán a' ki mind addig, 's. mind annyiszor meg - tartotta a' maga hasznát, a' míg a' Kevély Mathildis valamit gyengítette. Kelemen - nek meg - volt Rómában az elsőfége, és még akkor Engelsburg ha - talmában volt. Végére győzedelmeskedett Orbán, Rómában né - melly jósfzágaiban meg maradtott, és ő ellenfégeit számkí - vetésbe Káldotta. Klermontban tel - állította az első Keresztes hadat, és † 1099. De Kelemen † 1100. II. Paulinus . Három ellenkező Pápával volt ügye, de azok ma - gokat nem öltalmazhatták. † 1118.	II. Orbán Rom. Püsp.		8. Olvasók szerént kezdettének könyörögni.	6. A' Keresztyéneknek erköltsaik, nevezetesen a' Szerzeteseké, és a' Köz népé felette meg - volt - vesztegetve. 7. A' Pápak és Tfálszárók között bahorgás volt, a' Püfökök tételeinek jussáért. VII. Gergely azért IV. Hen - rik Tfálszárt az Eklésiából ki rekez - tette, és vele igen gyalázatosan bán - t. A' kegyetlen uralkodást leg - nagyobra vitte. A' Pápaknak istentelésfégeik a' múlt Században, és ebben, rész szerént hitel felett való, rész szerént iszonyú - ak.

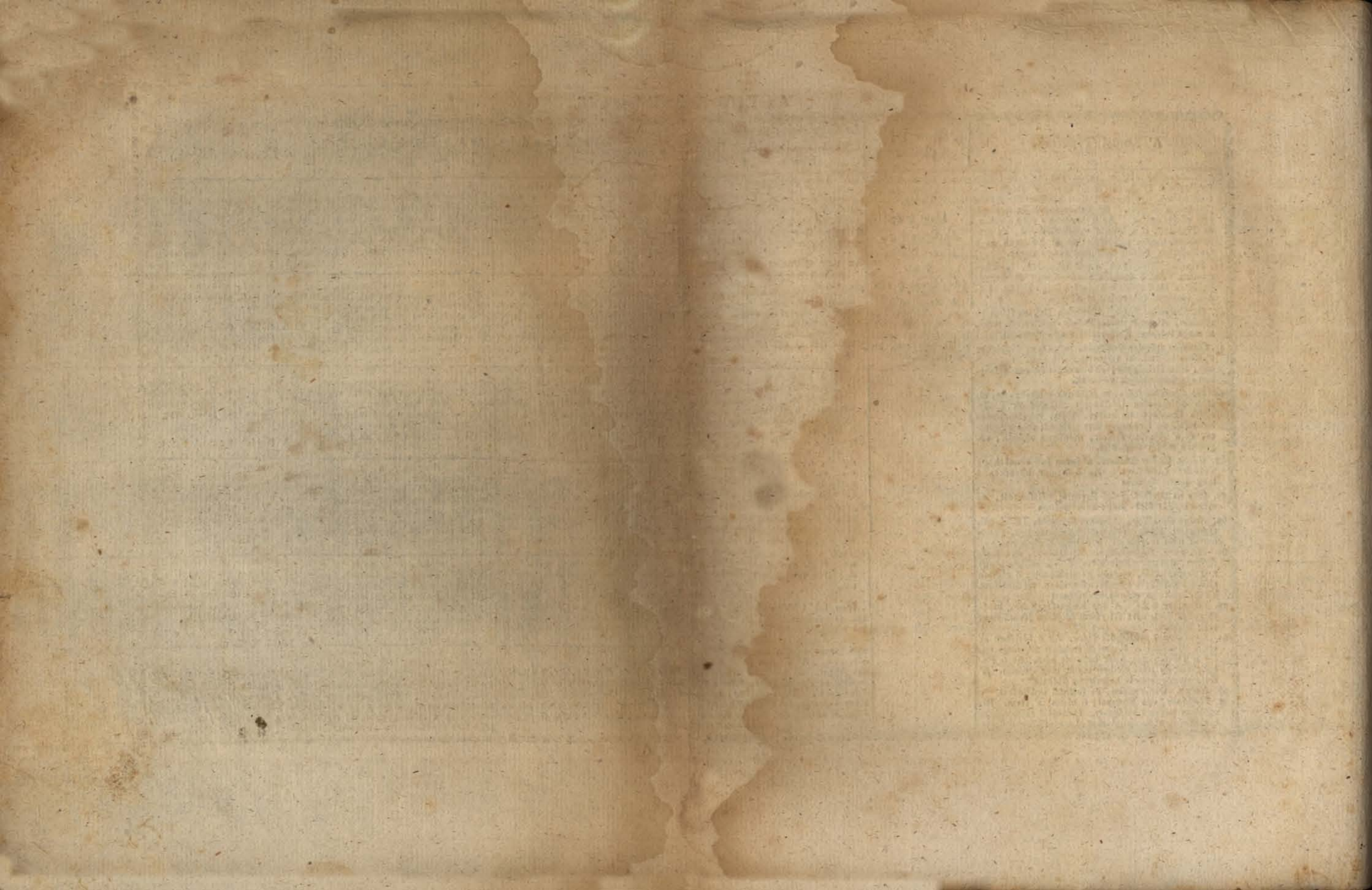

Tizenkettődik Század.

Nap - Nyugoti Tfászárok.	Nap-keleti	A' Római Püföpök.	Az Ekkleſiai Irok és Tanítók.	Az Eretnekek, és az igazfágnak bizonyítói.	Gyüleſek, és Ekkleſiai Szó- kafok.	Nevezetes Dólgok.
<p>107. V. Henrik Rómát meg-hódította, és Paskalis Pápát kényszerítette, hogy azon jutt, melyet Hildebrand, a' Tízfáſg-be való bé állítáſra adott vóti, esküvéssel meg-tagadja. Végtere az ebből ſzármazott fok boſzfágnakodáſát meg-ünvánt a' Tfászárt a' Vormátziái Orſzág-Gyüleſben által adta II. Kaliktuſnak a' tífzfáſgben való bé állítáſt. Ö benne ſzakadott vége a' Frantzia Orſzági Tfászároknak.</p>	<p>1118. II. János Komnézus, nagy ſzerentſéke vólt a' Törökök, Scithák és Sertviaiak ellen, Arménia meg-hódította.</p>	<p>II. Paskalis mindenkben nyomdokát követte az ő elötte valóinak V. Henriket a' maga Attya ellen ſel-köſzörítte; de annakutána magát annak akaratja ſzerent kellett alkalmaztatni, és ſokáig tartó háborúſág után ő előlle el-ſzaladmi. 1118. II. Gelafius. A' Tfászárral ellenkező réſzen lévöktöl válaſztatott, de amattól, mivel neki nem-engedelmeſkedett le-tetett. 1119. Azomban Burdinus ez alatt a' Név alatt VIII. Gergelly. a' R. Szeben ált, és a' Tfászárt ifjmet meg koronázta. De</p>	<p>Algericus, Lütti, Kanonikus, és Skolaſt. Anna Komnena. Aufelmus, Laoni, Dékány. Baldricus, Orleani, egy Püf. Baſtius, Teſſalonikai Erſek. Bernhardus, Klairvauki Apát-Ur. II. Kaliktuſ, Római Pápa. Konſtantin Törvényt Tudó. Eudmerus, Skotziai Püf. III. Eugenius Rom. Pápa. Eufathius. Nitzéában eſő Püf. Euthymius Zigabenus, Konſtantzinápoli ſzerzetes. Gergius Kortziéai. II. Gelafius. Rom. Pápa. Godoſredus. Angeri, Vendomi Apát-Ur, Kard. Godoſredus Viterbiénſis, Öreg Tanító III. Konrad Tfásznak. Udvari Pápa I. Fridrik, és VI. Henrik. Titoknaja. Gratianus Bologni Barát. VIII. Gergelly. Rom. Pápa. Guibertus. Laoni Apát-Ur. Helmoldus. Lübecki Kanonikus. Henrikus, Huttingtoni, Elperſt. Honorius. Autumi Kanonikus. Hugo Apát - Ur Párisban a' Szent. Viktor Kľaſtrómb. II. Innotzentius. Rom. Pápa. Káldber Jokim Apát-Ur. Ioh Cinnamus, Gramm. és a' Tfász. író Dékja. Lothar János Kátréſi Püf. Nitzforus Briennius. Nicolaus. Klairvauki. Odo. Orleani. Odo Aulma. Odo Kámbrai. Otto. Friſingiai. Petrus Abelardus Frantz. Barát. --- Blois Londoni Elperſt. --- Cellenſis. Kátréſi Püf. --- Ceſtor Troyeſi Kátréſi. --- Lombardus. Párisi Püf. --- Venerabilis. Klagni Apát-Ur. Rikhardus. Párisban, a' Sz. Viktor Kľaſt. Kanonik. Robert - Polleynus. Rupertus a' Duitzi Kľaſtomban Apát-Ur. Siegebertus. a' Gemblouri Kľaſtob. Barát. Simeon Logothata. Sugarius Benedek rendéből Apát-Ur a' Sz. Dénes. Theodorus Baſſamon Antiokhia Pátriárk. Thomas Becket, Kanterbur. Erſek. Vilhelm, Aukſeri. --- Malmesburi, Barát. --- Rami Apát-Ur. --- Tiriſi Erſek. Joh Zonas. a' Polgári hivatala folytatá-ſa után, utollyáza Barát. Anonymus IV. Henrik Tfászárt életét írta le. kötött, és meg holt t. 1191. koronázott foket - is ki-átközött. t. 1198.</p>	<p>1. Nap-keleten a' Miſtikuſoknak egy Neme ki-terjedett, a' melly a' külső Iſteni tífzfáſg meg-vevete, és egyedül a' Belfot bet-fulte nagyra. Ezen már gyüleſégben lévő nevezetel, nevezettek Meſſalidnuſoknak és Evchétaſknak. 2. A' Bogomiliták az előbenieknek egy Tárfafága vólt, az ő Verérek vólt Baſtius Barát, az akkori uralkodó babonafág ellen tettenek bizonyfágot. 3. A' Kathariuſok Napnyugoton meg-ſzaporodtának. A' Manichenſoknak, s. Gnoſtikufoknak hamis Tudományával öſve foglaltak az Iſteni ſélelemhez való igaz buzgóſágot. Ide tartoznak a' Paterinerek és az úgy nevezett Jó Emberek vagy bons kommes. 4. Bruis Péter Frantzia Orſz. Öreg Pap, abban ugyan hibá-ott, hogy a' külfő Iſteni tífzfáſg igen kitűnyítette; és a' gyermekek meg-keresztelést meg-vevete; külfőmben pedig ſok dögökben az igazfágnak bizonyítója vólt. Innen vagnak a' Petrobruſianerek. 5. Valdis Péter Lionban ellene ſzegezte magát a' kegyetlen oralkodó Pápák ſzentfáſgában (jó tífzfáſgban) való bizodalomnak, a' bünboſtatáſſal való kereskedésnek, és más ő idejéből hamis Tudományoknak, olly buzgóſággal, hogy ſzenten az egész Európában ſok követői vóltanak. 6. Abelardus Peterről az a' velekedés vólt, mintha ő az Iſtenben három leiket lenne, az ő Tanítványa a' Breſtziai Arnold 1155. Romában meg-égettett. Haſonlóképpen hibázott ebben a' Tzikellyben Guibertus Porretanus, és az Iſteni tökéletelſégeket, az Iſtennek természetétől nagyon meg-külfőbözött. 7. A' többi Eretnekek, Henricianuſok, Arnoldiſták, Paſſagianuſok, Kaputiánuſok, Apofimint a' Tancheliuſok - is, Endo de Stella s. a. t. nem igen nevezettek. Öter és a' Frantz. Orſzági Filepet ki-kefeztette a' Gyülekezetből. Arméniai Király lett és az Ifjú Fridriknek Titóra.</p>	<p>I. Gyüleſek. 1. Rómában 1122. Lateránumban, a' mellyben a' Tfászárt V. Henrik, II. Kaliktuſ Pápanak a' Gyürüvel és Páltzával való tífzfáſgben állítáſt által adta. 2. Rómában, Lateránumban 1139. és 1179. a' Petrobruſianerek, Valdefek és Simoniakufok ellen. 3. Vormatziában 1122. haſonló dögert, mint Rómában az említett 1122. 4. Konſtantzinápolyban a' Bogomilufok ellen. 5. Párisban Gvilbertus Porretanus ellen. 6. A' Senonébéli 'Sinat 1140. Abelárd ellen. * A' Deák és Görög Ekkleſia között való vetelkedés meg-is tartott, főként, mivel a' Romaiak felett igyekeztek azon, hogy a' Pápának a' Konſtantzinápolyi Püfök felett eſő ſége legyen. II. Ekkleſiai Szókáfok és Rendelſenſégek. 1. 'Ujj Iſnepek, Mária Magdaléna a' Kriſtus meg ditöletének, Mária fogantatáſának. 2. Már egy darab időtől fogva el-kezdetek vólt a' Kereſztíget nem ſtak Hűſvében és Panköſtben ki-ſzoigátatni; hanem mind annyifor, mikor valaki Kereſztelkedni akart, mikor a' ſtikfég úgy hozta magával a' Kereſztelést a' Közneptöſzül valónak-is, meg-engedtek, és úgy velekedtek, hogy a' Kereſzt Atyának 's. Ekkleſiának hite a' Kereſtelendőre terjedne. 3. Az Iſteni tífzfáſgban nagyobb réſze, ſtak a' Miſéből állott. A' kenyérnek imádáſa közönſéges vólt. A' meg-ſzentelt kenyérnek és Bor-nak nagyobb nagyobb természetű erőt tulajdonítottak. 4. Seregenként vétettek - bé a' Szentek közzé. p. o. Eduárd Angliai Király, Kámt Daniai Király, Szentek lettenek. 5. A' bünöket meg-böſtatották, hogy pénzt kaphaſſanak, melly nagy botránkozást okozott. Az Ekkleſiai penitentiákat ſelette terheſé tették. II. Henrik az Angliai Király erre hatható példa. 6. A' Mária ſzeplőtelen fogantatáſáról való tudomány ebben az időben támadott. 7. 'Ujj Rende. Praemonſtránok, Kármelíták, Bernhard rendeje, mint a' Fontevraut Rende-is az Abdriſſelis Robert által.</p>	
<p>1145. II. Lotharius. A' Viſurgiuſnál lévő Saklóniaiaknak Hertzége. A' Pápa ötet meg-koronázta. Azon gondolkozott, hogy ísmét a' Tízfáſgben tételnek juſát magává régye; de a' nem lehetett meg. Ellenben Mathildifnek javait a' magáéhoz foglalta. Az akkori 'Eſzaki háborúſágokban-is réze vólt. 1158. III. Konrad. A' Főbb Méltófágu Sveviai Familiákban való Frankoniai Hertzeg. A' hatalmas Saklóniai és Bavariai Hertzegek Henriket ſzámkivetéſbe küldötte, meg-ſzállotta és meg-hódította Veinsberger, a' hol a' két ſeregnek ſorfoláſokból, az eſméretes Welfufok és Gibellinufok nevezete ſzármazott. Ö is hadakozott a' Kereſtyénſég mellett. Ö allatta lett nevezeteſé az úgy nevezett Gratianus (Dokréuma) végezeſe.</p>	<p>1145. I. Innuánuel. A' Kereſtyének őltalmazói ellenſégeinek mutat-ſta magát. Siciliában a' Normanufokkal hadakozott és a' Törökökkel meg-bekélt. 1180. II. Alexius. A' maga Attyának Attyafától.</p>	<p>II. Kaliktuſtól a' Burgundiai Fejedelemtől, a' ki nagy elmejú és az Orſzág dolgaiban okos Férfjú, a' Tfászárral együtt, ki-átközött, meg-fogattott és illetlenül meg-gyaláztatott. Ez végtere meg-nyerte a' Tízfáſgben való bé állítáſnak juſát, és a' Tfászárt a' Kir. Páltzájával való meg-örököſtött magának tartotta, annakutána ſfendeféſégben ált. 1124. II. Honorius. A' Theobaldal való rövid ideig tartott Haſonláfa után nyerte el: hijjában állott el-ent, H. Rogernek, ſeſfégyverkeve. Konrad Hertzeg ki-átközta. és. 1130. II. Innotzentius. Az ellenkező réſzen lévő Pápa II. Anakletus neki fok bajt okozott; ellenben Lotharius Tfászárt, ő előtte magát illetlenül meg-alázta, és mint ha valami jó-téményiert hozzá köteles lett volna, ténben álva koronázta meg. Ujj haſonláſ ſzármazott ő közötté és V. Viktor között, és H. Roger, kényszerítette mint fogjot a' tölle íratott Törvényeknek el-fogadáſára t. 1143. II. Coeleſtinus. Toſkánai. t. 1144. II. Lucius. Ez egy Tamadaskor egy könek hajtáſa által, úgy meg-ſebeſtettetett, hogy nem ſokára meg-hólt. t. 1145. III. Eugenius. Ötet fokot boſzontotta a' Római Tanáts, a' mellytől kevés betűlelt és haſ-ſa vólt. t. 1153 IV. Anaſtaſius. Római. t. 1154. IV. Hadrianus. Angliai. A' Breſciai Arnoldot meg-égettette. I. Fridrik Tfászárnak a' koronázáſkor nagyon meg-kellett magát ő előtte aláznai. Vilhelm Királlyal emlékeztetre méltó bekeſéget kötött, mint a' Tfászárral is, és t. 1159. III. Aleksander. ſokáig tartó elleneſe után a' Tfászárnak, és az ő közötté és az ellenkező Pápák. IV. Viktor, III. Paskalis, III. Kaliktuſ és III. Innotzentius között való haſonláſ után érte-el nyugodalmas bírálát a' R. ſzekek. A' ſz. Iráſból ígék hozott elő a' Tfászarok tétélekor; a' R. Püfökök, gyakoroláſt azt a' magoknak vett juſt, hogy a' Királyi Méltófágu ő adjak. Bekét Tamáſt őltalmazta, és ezt a' rendelést tette, hogy a' Pápanak jó móddal való válaſtatáſára a' Kardinaliſoknak 2. harmad réze meg-ke-vantik. t. 1181. III. Lucius. Ellene ſzegezték neki magokat a' Rómiaiak, és ő közötté, és a' Tfászar között haſonló egyenlenség ſzármazott, meg-hólt Ravennában 1185. III. Orbán, Ferráriban a' tovább-is tartó háborúſágban hólt meg. 1187. VIII. Gergelly. Nem bírta éppen 2. egész hóluapig t. 1188. Páſában. III. Kelemen. Nagy rézeit Európának a' ſzent hadra ſel-zendítte a' Rómiaiknak a' Pápára nézve haſonú bekeſéget. III. Coſteſtinus g. eſztendő ember. VI. Henrik Tfászárt meg-koronázta, de ez-t is és más meg-koronázott foket - is ki-átközött. t. 1198. III. Innotzentius. Tudós és kevély: a' világi és Papi egyedül való uralkodáſ leg-nagyobra vitte Magának-alájt vetette Romát és az Akonital Gróft. Alfonſus Király kényszerítette, hogy a' Jegy-eſétől el-ſzáljon,</p>	<p>4. Bruis Péter Frantzia Orſz. Öreg Pap, abban ugyan hibá-ott, hogy a' külfő Iſteni tífzfáſg igen kitűnyítette; és a' gyermekek meg-keresztelést meg-vevete; külfőmben pedig ſok dögökben az igazfágnak bizonyítója vólt. Innen vagnak a' Petrobruſianerek. 5. Valdis Péter Lionban ellene ſzegezte magát a' kegyetlen oralkodó Pápák ſzentfáſgában (jó tífzfáſgban) való bizadalomnak, a' bünboſtatáſſal való kereskedésnek, és más ő idejéből hamis Tudományoknak, olly buzgóſággal, hogy ſzenten az egész Európában ſok követői vóltanak. 6. Abelardus Peterről az a' velekedés vólt, mintha ő az Iſtenben három leiket lenne, az ő Tanítványa a' Breſtziai Arnold 1155. Romában meg-égettett. Haſonlóképpen hibázott ebben a' Tzikellyben Guibertus Porretanus, és az Iſteni tökéletelſégeket, az Iſtennek természetétől nagyon meg-külfőbözött. 7. A' többi Eretnekek, Henricianuſok, Arnoldiſták, Paſſagianuſok, Kaputiánuſok, Apofimint a' Tancheliuſok - is, Endo de Stella s. a. t. nem igen nevezettek. Öter és a' Frantz. Orſzági Filepet ki-kefeztette a' Gyülekezetből. Arméniai Király lett és az Ifjú Fridriknek Titóra.</p>	<p>1. Nap-keleten a' Miſtikuſoknak egy Neme ki-terjedett, a' melly a' külső Iſteni tífzfáſg meg-vevete, és egyedül a' Belfot bet-fulte nagyra. Ezen már gyüleſégben lévő nevezetel, nevezettek Meſſalidnuſoknak és Evchétaſknak. 2. A' Bogomiliták az előbenieknek egy Tárfafága vólt, az ő Verérek vólt Baſtius Barát, az akkori uralkodó babonafág ellen tettenek bizonyfágot. 3. A' Kathariuſok Napnyugoton meg-ſzaporodtának. A' Manichenſoknak, s. Gnoſtikufoknak hamis Tudományával öſve foglaltak az Iſteni ſélelemhez való igaz buzgóſágot. Ide tartoznak a' Paterinerek és az úgy nevezett Jó Emberek vagy bons kommes. 4. Bruis Péter Frantzia Orſz. Öreg Pap, abban ugyan hibá-ott, hogy a' külfő Iſteni tífzfáſg igen kitűnyítette; és a' gyermekek meg-keresztelést meg-vevete; külfőmben pedig ſok dögökben az igazfágnak bizonyítója vólt. Innen vagnak a' Petrobruſianerek. 5. Valdis Péter Lionban ellene ſzegezte magát a' kegyetlen oralkodó Pápák ſzentfáſgában (jó tífzfáſgban) való bizadalomnak, a' bünboſtatáſſal való kereskedésnek, és más ő idejéből hamis Tudományoknak, olly buzgóſággal, hogy ſzenten az egész Európában ſok követői vóltanak. 6. Abelardus Peterről az a' velekedés vólt, mintha ő az Iſtenben három leiket lenne, az ő Tanítványa a' Breſtziai Arnold 1155. Romában meg-égettett. Haſonlóképpen hibázott ebben a' Tzikellyben Guibertus Porretanus, és az Iſteni tökéletelſégeket, az Iſtennek természetétől nagyon meg-külfőbözött. 7. A' többi Eretnekek, Henricianuſok, Arnoldiſták, Paſſagianuſok, Kaputiánuſok, Apofimint a' Tancheliuſok - is, Endo de Stella s. a. t. nem igen nevezettek. Öter és a' Frantz. Orſzági Filepet ki-kefeztette a' Gyülekezetből. Arméniai Király lett és az Ifjú Fridriknek Titóra.</p>	<p>1. A' Pommeriaiak, Finniaiak, Liſtándiaiak, és a' Tótók a' Baltikum Tengerénél naponként Kereſtyéneké lettenek. 2. Tatár Orſz. ban János Öreg Tanító, magának foglalta az Uralkodó ſzeke, a' melly Ken-Chánſnak halála által üreſedett volt-meg, az által fokot nyert a' Kereſtyénſég. 3. A' Frantzia Orſzági Apát-Urnak a' ſzent Bernhardnak buzgóſága okozta, hogy III. Konrad Tfászárt éppen úgy mint már annak előtte a' Frantzia Orſzági Király VII. Lajos fok más Fejedelmekkel ſent hadat indítottak. A' Tfászárt, I. Fridrik Frantzia Orſzági Király, Filepp Auguſt. és Richárd Angliai Király, annak példáját követték, és így ſoſztatott-meg Europa mind a' pénztől mind az emberektől, és meg-is végtere a' Mahumédánufok győzedelmeſkedtek. 4. Az alatt mig a' Kereſtes had tartott, a' Lovai rendek ſel-állottanak. a) a' János rendén lévőek (a' mellyek annak előtte Hoſpítáluſoknak, annak utána Rhodifereknak és Malibefereknak nevezettek) b) Templariufok. c) Teutonikufok v. a' Sz. Mária Jeruſálemi Német Lavas Serege. 5) A' Nap-keleti Tartományokban a' Kereſtyének fokát ſzenvedtek a' Mahumédánufoktól. Ghinghán annak a' Birodalomnak mellyet az Öreg Tanító János magáéva tett vala, ísmét véget vetett. 6) A' Tudományok Európának minden Tartományában ſelette nevekedenek, ſzentelen állittattanak-fel az ofkólák. III. Aleksander Pápa, az ofkólát, a' mellett a' Templom mellett, mellyben a' Püfökí ſzeke tartott meg újította. Univerſitások állottanak fel. 7. Lombardus Péter írt. Sententiarum Libros IV. Innen vagnak a' Sententariufok. A' Sz. Bernard, Cantor Péter és mások inkább meg-maradtanak a' Sz. Irás mellett; és az Ekkleſiai Atyáknak végezeſei mellett. Innen nevezettének ſok és az ſoket követő Dogmaticufoknak vagy Poſitivufoknak. Már annalelőttek Damascenus János, Scotus János, Lanfrankus Anſhelmus a' Sſtematica Theologia ſent ſtánság volt. Főként a' miſtikák a' Kláſtrómban bé vétettek. 8. A' Pápáknak Végezeſeit ſzorgalmatofabban kezdetek öſve gyűjteni; így vettett fundamentom a' Jus Canonica, és így kezdődött a' fobb Ofkólákban a' Közönſéges tanítáſ. Gratian készítette a' fobb Gyűjtement. A' Görögök között haſonló gyűjtemények által lettenek híreſek a' Ariſtonus és Baſſamon, mint Zenorás-is az Ekkleſiai Törvényeknek magyaráſa által. 9. Akkor a' Sz. had által a' hadakozáſra lekeſtettettek; de az Ekkleſiai Tanítók által a' Nép inkább botránkozott, mint építették; így az erköltnék veſztéſe még inkább nevekedett. A' Pápák és Püfökök kényszerítettek a' lovagláſban való velekédést kemény büntetéſ alatt meg tiltani. 10. A' Pápák unálkodtanak a' Tfászarokon és Királyokon, az ő ki-kefeztéſektől (átközofoktól) inkább ſelettek, mint az Iſten büntetéſétől. p. o. Lotharius Tfászárt a' meg-koronázáſkor az Innotzentiushoz való háſſre meg-eküdött I. Fridrik Tfászar. IV. Adriánus és III. Aleksander Pápáknak gyaláztatofan alája a' tta magát. 11. Más Tudóſok Michael Glikas: Gottfrid Vitterb, Averroes Filoſofus, Eufathius Homerufnak Magyarája, Günther Poéta, Algerus. Joannes Tzettes, Grammatikus. R. Moſes Ben Majmon R. David Kimchi. R. Abr. Ben. Eſra.</p>	

Nap-Nyugoti Tsfázarak.	Nap keleti Tsfázarak.	A' Római Püspökök.	Ekklesiái Tanítók és Irók.	Az Eretnekek, és az igaz fának bizonyítói.	Gyülések, és Ekklesiái Szokások.	Nevezetes Dólgok.
<p>1208. <i>IV. Ottó</i> a' Braunváji Hertzeget, Filippus ellen választák. Azalatt meg a' háborúság tartott, a' rendek, a' magoknak vett Szabadságban meg erősödtenek. Hafonló-képpen elszakadt a' Birodalomtól, Olasz Ország. A' Tsfázár ugyan, igyekezte a' megváltozott Tartományokat és Torvényeket helyre állítani: de azért a' Pápa kiátkozta. A' Tsfázár fok elment-állásain, az általt akart a' Pápa erőt venni, hogy ő neki</p> <p>1218. <i>II. Fridriket</i> a' Siciliái, és Jérusalemi örökös Tsfázárt ellenebe tette. Ez, fokat ellenkezett a' Pápakal, Apuliában a' pártosokkal, és Siciliában a' Saracénokkal. Ő ellenében a' Pápatól Német Országban két Királyok tétettek. A' volt az utólsó Sveviai Tsfázár, tudós Uralkodó. Ő tehát Nap-keletre, az Ariftoeles, Ptol. és Galénus könyveivel vizsgálta ment.</p> <p>Már hóvetkezett, 1259-től fogva 1273-ig az ugy nevezett: nagy Interregnum (hogy Uralkodót nem tettek) a' melyben a' Birodalom felett felhabaródott Vóltanak ugyan az alatt különb különb fele Tsfázarak; de edgyiknek sem volt tellyes hatalma.</p> <p>A' Pápa választotta 1247 <i>Wilhelm</i> a' Hollandiai Gróft; a' kivel IV Konrád, Fridrik Tsfázár Fija hadakozott. Nemely Polgári-Rendek annakutána 1257. az Angliai <i>Rikhard</i> neveztek ki: de némelyek Alfonsust a' Kastíliái Királyt. Edgyik sem volt valófóggal. Végére a' Pápa, az ország dólgaít illető okokból (Politica raiuból) azt erősítette, hogy az Ország Rendeinek mintlen hatalma a' Tsfázár választásra, és a' Frankfurtban, egybe-gyult Választó-Fejedelmek választották.</p> <p>1275. <i>Rudolfot</i>, a' Habsburgi Gróft, a' ki értelmes, és eleg vitéz-ember volt; de még-is a' Fejedelmek töle nem felhöztenek: meg lévén az ő hatalma határova. Meg alázta a' nyughatatlan Hertzegeket, és Gróftokat, a' gonósz-tévöknek fok menedék helyeit el-puszította, és közönfóggesen a' Tseh Országi Királynak Ottokárnak ajándékozta örökösön. III Miklós Pápaival meg edgyezett, mely által, az Ekklesiái állapot, a' még mostan-is meg lévő formáját meg nyerte. A' Német nyelvet a' közönfóggés bizonság-tételekben fel-állítani igyekezte. Az ő jussait a' Választó Fejedelmek meg erősítette. Az ő hamar-törént halála után</p> <p>1292. <i>Adolf</i> a' Nassoviaí Gróf választott Tsfázárnak: de ő a' Moguntziai Ország-Gyüléseben letétett, és az ő ellenfele.</p> <p>1298. <i>Albert</i>, Rudolfnak Fija, helyében választott; a' ki ötet, egy, annakutána következett tüközethen, meg-ölte. Rofiz szerentje volt. Az el nyomattott Helvétziaik, Izóvetfég kötés által igyekeztek a' magok szabadfágokat, az Auszriaiak ellen oltalmazni, és az általt vetetnek fundamentomot az ő közönfóggés-Tarlaságoknak fel állítására. Az alatt midőn újonnan igazfágtalanul tanácsoztak az ő Tefvere Fijának, a' Sveviai Hertzegek halálán, ugyan attól meg-ólettetett. Így lett hat Hónapig Interregnum (Uralkodó nem volt.)</p>	<p>1203. <i>IV. Elek Angelus</i> a' vak-Ifáknak Fija. A' Néptől le tétett, és</p> <p>1204. <i>V. Elek Murzulus</i>, Tsfázárnak ki kiáltott. Három hónapokig tartó Uralkodása után, el veszte a' Koronát. Konstantinápoly általt ment a' Latinusoknak, és már Nap-keleten, más Fejedelemségeken, és a' Trapezuntinumi Tsfázárságon kívül, még a' következő két Tsfázárságok származtanak.</p> <p>I. <i>A' Deák Konstantinápolyban.</i></p> <p>1204. <i>I. Balduin</i>, a' Bulgariának fogfágában holt-meg, 1206-ban vette fel a' Tsfázári titulust.</p> <p>1206. <i>Henrik</i>, az ő Attyafija.</p> <p>1217. <i>Péter</i>, az Auxeri Gróf, még minelőtte, a' Birodalomban ment volna; az ő helyében</p> <p>1221. <i>Robert</i> választott.</p> <p>1228. <i>II. Balduin</i>. Az ő Kitfingében a' Birodalomnak gondviselője volt: <i>Brienne Iános</i>. Ez Konstantinápolyt hatalmában oltalmazta az ő halála után, Balduin dítferete sen uralkodott; de utólyára, az el árulás által fzeremfelen lett. Mert a' Görögök magoknak a' nittót Konstantinápolyból fogadtanak, és a' Deák Tsfázárnak vége szakadt 1261.</p> <p>II. <i>A' Görög Nitzában.</i></p> <p>1204. <i>I. Theodor</i> Laskara.</p> <p>1206-ban vette fel a' Tsfázári titulust.</p> <p>1219. <i>III. János</i> Dukás.</p> <p>1255. <i>II. Theodoros</i>, Laskares.</p> <p>1259. <i>IV. János</i>, Laskaresnek Fija, az ő Túratoról</p> <p>1261. <i>VIII. Mihály</i> Paleologustól ki ütett. Ez meg hódolta Konstantinápolyt a' Genuaiaknak fegyeftéce által, a' kik nek nint a' Venetziáinak, és a' Pifaiaiknak nagy szabadságot engedett. Ő Edgygyefitette tehát ismét</p>	<p>III. <i>Innocentius</i>. Az ő ki átközfánuak sugára Filep Tsfázárt is érdekelte. Meg koronázta az Arragoniai Királyt Pétert, és annak Királyi birodalmát, a' Római S. ckek örökfóggel elnyerte, mint Angliát-is János Királytól. Meg-koronázta Otto Tsfázárt, az után hamar ki-átkozta. Ő tölle vette eredetét az; hogy az Eretnekekről való itélet tételben, a' Pápa az itelő Biró. Az általtvázást (Transubst.) és fülben való gyónást ő tette a' Hit egyik tikkelyének. † 1216.</p> <p>III. <i>Honorius</i>, tudós, és értelmes ember. Meg-koronázta Fridrik Tsfázárt, és azért adatott neki a' Mathildis Tartománya, a' Római Tanátsfát háborúságban vólt, és a' Tsfázár Udvarral való ellenkező értelme nevedett; de meg holt. 1227.</p> <p>IX. <i>Gergely</i> öreg ember, az ő Székének méltóságához, igen buzóg. Fridrik Tsfázárhoz nagy igazfágtalanfággal viseltetett; a' kit egynéhányfzor ki-rekesztett. † 1241.</p> <p>IV. <i>Celestinus</i>. Fájjalni lehet, hogy 18 napok múlva meg-holt. 121. 19 Hónapok múlva ült</p> <p>IV. <i>Innocentius</i> a' Székben; a' ki az ő Uralkodásra vágyódó tzeljárt, nagy vakmerőfóggel akarta végben vinni. Ő Romában, és Olofz Országban, oly kevés bátorságban vólt, hogy Lionba ment: a' hol ő egy Ekklesiái gyülésben II. Fridrik Tsfázárt az ő Birodalomtól meg-fosztván; ki átkozta, melynek rofiz következefé vóltak. Hafonlóképpen bánt Konrád Tsfázárral. A' Kárdinálifok ennek a' Pápnak köföshetik a' veres füveget. † 1254.</p> <p>IV. <i>Alexander</i>, az elotte valónak számdéka fzerent igyekezte Konrádot, és Manfredet ki üzni; de utólyára kéntelenített Tsfázárnak meg emérni a' okokat, és a' Rómáinaknak tamadáfokkor Viterborban szaladni. A' Gibellinufok ellen keresztén hadat prédíáltattott, és a' kolduló Barátoknak pártfóggója vólt. † 1261.</p> <p>IV. <i>Orbán</i>, az elotte valónak minden fobb fel-tételeit, (Principmait) követte; de a' Gibellinufok, kéntetítették őtet, hogy Romát el-hagya, és meg holt minekutána a' Kristus tésének Innepét fel állította mint egy tévelygő Lovas, Perusában † 1264.</p> <p>IV. <i>Klemen</i>: tudós ember. A' Ajonai nagy Karolyt Sicíliái Királynak, és a' Toskanai Birodalom gondvjel-jének ki-neve tette, minekutána az ő orokofse, és Adó-Fizetője lett. 1268. Azután színte két estendo múlva ült</p> <p>X. <i>Gergely</i> a' R. Székben, Lionban Ekklesiái gyülést tartott; a' melyben rövid eggyefittes tétett a' Görög Ekklesiával. Ő állította fel els ben, a' Pápak tételére való Hazat † 1276.</p> <p>V. <i>Innocentius</i>: ftep tudományú; de nem fokig Uralkodott. 1276. V. <i>Hadrján</i> elöb meg holt, mint sem áldozó Pap lett volna † 1276. XX. (XXI.) <i>János</i> a' Pápa választására való Házakról tett rendelkezefé el-rontotta. az ő hájának fedele le-romolván őtet meg-ölte. 1277.</p> <p>III. <i>Miklós</i>: Rudolf Tsfázárt arra öfzonozta, hogy a' régi Tsfázároktól a' Római Udvarnak adott ajándékokat, és különfóggon a' Ravennai Exarchaságot meg-erősítfe. A' Római Senatori, méltó-fágot magának vette, abban leg nagyobbat vétkezett, hogy a' Nepotifmuf munkálodta 's. 1280.</p> <p>IV. <i>Márton</i>: a' Görög Tsfázárt Mihályt, és az Arragoniai Tf. Pétert, ki-átkozta, és az utófóggbnak örökös Tartományait, Valófi Karólynak ajándékozta. A' Gibellinitákat felette keményen üldözte. † 1281.</p> <p>IV. <i>Honorius</i>: Ő a' Péter Tsfázárral való ellenfóggéskedéft tovább-is folytatta, az Apostolok követőit kárhoztatta, és meg holt 1287.</p> <p>IV. <i>Miklós</i>: a' Sánta Karólyt, Sicíliái Királynak koronázta, és gondoskodott a' Tatároknak, és Napkeleti Keresztyéneknek meg térésekről 1292.</p> <p>V. <i>Colestin</i> öreg Remete: a' Pápa tételére fel állítottott házakról való rendelkezeféket meg újította, de oly eggygyü dólgoakat tfelekedett, hogy őtet az utána következő, a' maga hivatalának le tételére öföndözte. Fumóban egy Toronyban meg-holt 1296.</p> <p>VIII. <i>Bonifacius</i>: jó tudományú; de fšalárd, felette kevely, és Uralkodásra vágyódó Nagy Pompával, de nem minden vér ontás nélkül, koronázta meg magát. Az Arragoniai Tsfázárnak ajándékozta, Sárdiniát, és Korfikát, el-puszította Prénést, és Dániát ki-átkozta.</p>	<p><i>Aegidius Colonna</i>, Római, az Augustinufok Vezére, Bourgesi Ertek, leg Fundamentomofábnak nevezetett.</p> <p><i>Alanus Ruffell</i>. Auxeri Püs, azután Clairvauxi Barát, ezen vezetek nével; <i>Közönfóggés Tanító.</i></p> <p><i>Alexander Halesius</i> Parisban Theológiát Tanító aki meg-izófóhatatlan-nak nevezetett.</p> <p><i>Albertus Magnus</i>, Regensburgi Püsp.</p> <p><i>Albertus Stadaí.</i></p> <p><i>Anton</i> Paduai.</p> <p><i>Bonaventura</i>, a' Frantziskanufok Vezére, és Kárdinálifja, ezen vezetek Nével; a' <i>Serafimok Tanítója.</i></p> <p><i>Conrad Lichtenau</i>, Urspergi Apát - Ur.</p> <p><i>Franciscus Affifi.</i></p> <p><i>Georg Acropolita</i> Konstantinápolyi Logótheta</p> <p><i>Georg Bachmures</i> Konstantinápolyi Pap.</p> <p><i>Hugo</i> sz. Karóí. Kárdinális</p> <p><i>Ioh. Beacus</i> vagy <i>Veccus</i> Konstantinápolyi Pátriár:</p> <p>III. <i>Innocentius</i>. Római Pápa az elött. <i>Joh. Lotharins.</i></p> <p><i>Johannes</i> Parisi.</p> <p><i>Johannes Beckam</i> Kanterburi Ertek.</p> <p><i>Martinus Polonus</i>. Ertek Gnesznában.</p> <p><i>Raymundus</i>. Pennaforti.</p> <p>Batallionai Kanonikus.</p> <p><i>Raymundus Martinus</i>. Dominikánus.</p> <p><i>Richardus de Medinilla.</i></p> <p><i>Rogerus Baconus</i>, Oxoni-umi Frantziskanus, fšudálko-áfra méltó.</p> <p><i>Stephanus Langton</i>, Kanterburi Ertek.</p> <p><i>Sylvester Gyraldus.</i></p> <p><i>Thomas Aquinas</i>, aki Anglusnak Nevezetett.</p> <p><i>Vicentius</i>, Beanval.</p> <p><i>Vilhelm Durandus.</i></p> <p><i>Vilhelm</i> Parisi.</p> <p><i>Vilhelm</i>, Amuri, Parisban Doctör és Rektor.</p>	<p>I. Eretnekek.</p> <p>1. Nap-keleten, meg-maradttanak a' régi Szakadáfok. IV. <i>Innocentius</i> igyekezte a' Nestorianufokat, és Jakobinufokat a' Deák Ekklesiával edgyefitenni. IV. <i>Miklós</i> is éppen azt tfelekedte.</p> <p>2. Olofz Országban, Frantzia Országban, és Német Országban, a' Szabadléleknek Attyafijai, a' mint magokat nevezik, vagy a' <i>Beghardenek</i>, <i>Beguinének</i> a' mint Német Országban, vagy <i>Turiupinonok</i> a' mint Frantzia Országban nevezettének, felettébb üldözttettek. Vóltanak olyan Fanatikufok a' kik a' külfő Ifent tfeletet, fšak nem egyszóggon meg vetették, 's. felettébb való fzentéget tulajdonítottanak magoknak.</p> <p>3. A' <i>Flagellánfok</i> (Korbátófok) tamadttanak Olofz Országban, 1260-ban. Azt hitték, hogy a' Korbátófolás, és a' testnek más gyóretesei által, a' bünért eleget lehet tenni.</p> <p>4. A' <i>Stedingerok</i>: a' kiket, a' Papi Rendnek, és Előjáróknak, ellenfóggéiknek inkább lehet mondani; mint Eretnekeknek nagyobb részént az Oldenburgi, Vestfáliái, és Hassiai Parafzátokból állottak.</p> <p>Fokent ebben az időben reményleték a' Szabadfágnak idejét a' fzent Léleknek szabadofabb Századját) <i>Seculum Sp. Sancti Liberioris</i>. Ezt a' reményféget nagyon segitette, a' Florentziai Apát-Ur <i>Joachim</i>: a' ki a' Eklefia meg jobbitáfárol való jóvendölései által fok elmékét fel-indított. Réfz fzerent a' Frantziskanus Barátok-is ide tartoznak, mint lelki Atyafiak, a' kik a' lelkeknek jobb Orzfágot észelős módjára jóvendöltek. <i>Parna János</i> írta ezt a' könyvet: <i>Evangelium aeternum</i>. Ezt némelyek, Joachim Apát - Urnak tulajdonították.</p>	<p>I. Gyülések.</p> <p>1. Romában 1215-ben, a' melyben III. <i>Innocentius</i> az általtvázásról való Tudományt, és az Ur Vaforájának egy fšim alatt való ki öfzítáfát meg-erősítette.</p> <p>2. Konstantinápolyban 1277-1280, 1285-ben Sinatok tartottanak, hogy meg-erősítfe a' Szent Léleknek eggyedül az Atyától való származáfát.</p> <p>3. Külömb külömbféle Sinatokat tartatott II. Fridrik Tf. Lionban 1245-ben, a' melyben a' Deák, és Görög Ekklesiái, edgyefitenni akarta, és 1274-ben, egy máft, 's. így malfšor-is a' Római, és Görög Ekklesiának eggyefitüfére.</p> <p>II. Ekklesiái szokások.</p> <p>1. A' Mife szólgáttatáskor való fšengetés, és a' <i>Dominicus</i> által már imitt-amott eméreties Olvasó, jobban be vetett. Az áldozó Papok Házaságaról való meg tiltás III. <i>Innocentius</i> által meg-ijittott. A' Lateranumi Gyüléseben 1215. a' falbe való meggyónás, hogy különfóggon minden vétkeket edgyenként megvallyon közönfóggé meg erősítetett. VIII. Bonifacius, az elfo Jubileumi (Szabadulási) Eftendőt 1500dik eftendőre hirdettette.</p> <p>2. Új Rendek: Dominikánufok, Frantziskanufok, Augustinánufok, Remetek, Serviták.</p> <p>3. Az Eretnekeknek ki törlötéfére, az (Inquifitio) vizsgálta, fel állítottott. Az elfo vizsgálók vóltanak: <i>Reinarius</i>, és <i>Petar</i>, de <i>Castro novo</i> 1209-ben. Hamar az után 1216-ban Dominikus, 's. mások, igyekeztek az Eretnekeket Frantzia, Német, Olasz Országban 's. a' t. hatalommal ki-irtani.</p> <p>4. A' Kristus Testének Innepét, meg kezdték innepélni, mint a' Mária fšülettének Innepét-is, mely, az ugy nevezett Mária 'Enekek tfeletetére készítettet.</p> <p>5. Imitt amott, a' közönfóggés embereknek az Ur-vaforájában a' pohárt nem szólgáttatták ki.</p>	<p>1. Noha a' Tatárok az 'Eszak' Afában, a' Keresztyéneket felettébb üldöztek, még is végtére azok közül fokan, még is emberek-is, tértenek a' Keresztyéni hitre. Sidók-is fokan; de igen gyakran hatalommal térítették a' Keresztyéni hitre.</p> <p>2. A' Német Lovafok, fokig tartó Had után, a' Pruffufokat meg-gyózték, és azt a' Pogány népet a' Keresztyéni hitre terítették.</p> <p>3. A' Nap-keleti Tartományokban az Európaiak szakadatlanul fojtatták a' Szent Hadakat a' melyek között IX. <i>Lajos</i> Királynak, Frantzia Országban való Hada a' leg hirefőbb. Mindazáltal a' Keresztyéneknek Palestinában való uralkodáfokkal annak vége szakadt; ugy hogy az után 129-ben majd egyszóggon el töröltetett.</p> <p>4. Ezen fok Háborúságok között mindazáltal, fok Akadémiaik állítottattanak - fel. p. o. a' Paviai, Modénai, Neápolisi, Kapuai, Salamauai. Ebben a' Században az Akadémiai Gráfufok fel-állítottak: <i>Aristoteles</i> minden Okfóldokban a' Leg fobb vólt. Ő utána foképpen <i>Alexander Hales</i>, <i>Albertus Magnus</i>, és kivált <i>Thomas Aquinas</i>, kitéztetnek, és dítferettek. Így lett az, hogy a' Theologia elő adása, örökké a' Philosophia fzerent ment (a' Theologiat Philosophice tanították.)</p> <p>5. A' Pápak hatalma nagyobbra nagyobbra nevedett. III. <i>Innocentius</i>, mint III. <i>Miklós</i>-is Olasz Országban az ő uralkodáfokat meg-nagyobbították, és külömb külömb-féle Hert-egfégeket foglaltanak magoknak. A' Pápnak minden dólgo igafatásába való belé elegyedések a' Frantziskanufoknak, és Dominikánufoknak új Rende által felette meg-nevedett. III. <i>Alexander</i>, az Adriaticumi Tengert a' Vénét-iaiknak ajándékozta.</p> <p>6. A' Püspökök majd mindent, inkább Világi Uraknak; mint Papoknak láttottanak. Katonákat gyújtottanak, Hadat fojtottanak, és nagy Uri Rangot tartottanak.</p> <p>7. A' Justinianus Torvénye, és a' Kanonok már az Akadémiaikban, p. o. Bononiában fštematicusan tanították.</p> <p>8. <i>Langton Ifván</i>, a' Bibliát részekre öfzította.</p> <p>9. A' Dominikánufok, és Frantziskanufok, egymással keményen vetélkedtenek, az Evangeliumi fšegényféget (propter pauper-tatem Evangelicam.)</p> <p>10. <i>Robert Sorbona</i>, fundálta a' Sorbonai Collegiumot Parisban.</p> <p>11. A' költött fšudák minden felöl fšaporadttanak, mint a' Képek, Kápolnak, fšent Erejkék.</p> <p>12. A' Pápa tételére való Ház. (a' hova a' Kárdinálifok gyültek) fel-állítottott: X. <i>Gergely</i> vólt a' fundálója.</p> <p>13. Az alatt, míg a' nagy Interregnum vólt, fšarmazott a' Hanfeaticumi, és Rh. fšóvetfégg.</p> <p>14. Más Tüdófok: <i>Georg</i>, <i>Abulpharagius</i>, <i>Aegidius Romanus</i>, <i>Paulus Venetus</i>, <i>Raymundus Lullus</i>.</p>

Nap-Nyugoti Tsfázarak.	Nap-keleti Tsfázarak és Sultánok.	A' Római Pálpokök.	Az Ekklesiái Irók és Tanítók.	Az Eretnekek, és az igaz fagnak bizonyítói.	Gyülesek, és Ekklesiái Szokások.	Nevezetes Dólgok.
<p>1309. VII. <i>Hénrik Luxemburgi Gróf</i>, bátor és értelmes Ural. a' Birodalomban jobb rendeltett. A' 60. Eftendőtől fogva Olasz Országban el-töröltetett Tsfázári méltóságot, igyekezte megint visszafoglalni, és a' vakmerő Velphisi Birodalomnak Elöljárója (hely-tartója) helyet, egy Gibellinust Viskonu Máté nevűt. a' következő Hertzegnek Atyját tette. Romában magát Lombárdiai Királynak és Tsfázárnak meg koronáztatja; de az ő jora igyekező Szándékában, mérég által meg ölettetvén, meg-gátolattott.</p>	<p>1328. III. <i>Andronikus</i>, az elebbeninek unokája. A' Görög Fejedelmeket meg hódolta, s azomban a' Törököknek meg engedte, hogy a' magok hasznokat szaporíthassák.</p>	<p>VIII. <i>Bonifatzius</i>, ő a' kettős Koronának szerzője, az első Jubileumot ő hitdettette, s. meg-parantfoltta, hogy minden 100. Eftendobben meg-innepejék, a' fosvényfég és a' (Nepotifmus) az ő Rokonit segíteni kívánó indulat uralkodott benne, és a' szép Filepp Tsfázárral nevezetes bajoskodásai lévén elméjében meg-háborodott és meg-holt 1303.</p>	<p>Bernhard Guido Pálp. Barlaam. S. Brigitta. Bartholomäus Albticus. Catharina Siemai. Durandus de S. Porciano. Franciscus Mayronius, ezen vezetek nevével, Acutus. Franciscus Zarabella. Gregorius Palamas. Wilhelm Occan. Wilhelm Bakkonus. Johann. Bafolis. Johannes Gantaczenus. Johannes Duns Scotus Oxoniiumi Theologiae Prof. Johannes Freyburgi. Johannes Ruisbrock. Johannes Taulerius. Johannes Wiclef. Theolog. Doctor. és a' Lutherorthu Ekklesiának Igazgatója.</p>	<p>I. Eretnekek. 1. A' <i>Hefkasták</i> v. <i>Qviritifák</i> a' Fanaticusoknak egy nemei voltak, ezt hitték, hogy ha az ő Lemeikkel keményen a' magok Hazaikra néznek, és az ő érzékenységeket minden világi dólgoctól el-húzzák, így egy Mennyei Világot lárnak <i>Umblicanufoknak</i> is nevezettek.</p>	<p>I. Gyülesek. 1. Romában 1302 ben, a' Frantzia Országi Király a' Gsep Filep ellen, VIII. <i>Bonifatzius</i>, a' Frantziai Papi rendet fel akarta gerjesztetni. 2. <i>Parisban</i> 1303ban, a' melly Sinatot <i>Filep VIII Bonifatzius</i> ellen tartott.</p>	<p>1. V. <i>Kelemen</i>. XII. <i>Benedek</i>. V. Orbán nem szüntelen-meg a' Tsfázárokat és Királyokat a' Mahumed ellen való hadakozásra ösztönözni. De ezeknek az uralkodóknak az ő munkálodások többnyire haszontalanok voltak. 2. <i>Tartariában</i> és <i>Chinában</i>, a' R. Pápák, a' Keresztényi Tudományt ki-terjesztették; de ezekben a' Tartományokban nem tovább, hanem csak ezen Századnak végéig virágzott.</p>
<p>1314. V. <i>Lajos</i> Bavariai Hertzeg. 14. Hónapokig nem volt uralkodó. A' Pólgári rendek annakutána meg-hasonlottanak, és némelyek az <i>Austriai Fridrikot</i> választották. az ő ellenebe tetetett Tsfázár ő tölle egy ütközetben meg-fogatott, de három Eftendő múlva azon igéreire, hogy a' Tsfázári méltóságot le-telje, el-bocsátattott. Fridrik meg-holt 1330. Mivel a' Tsfázár az Országok julsait a' Pápa ellen erősen óltalmazta, azért fokfele bosszúságot kéntelenített szerveneni ki-iskoztatott. Noha a' Rendei a' Pápának a' Tsfázár ellen vett hatalmát a' Frankfuri Ország gyűlésére 1338. által adták, még-is az alatt a' szin alatt, hogy a' Pápa ki-iskozta fel indittattanak, hogy a' Cseh. Országi Koronára Következő Printzet <i>Károlyt</i> választás annak helyébe 1341. mind az által <i>Lajosnak</i> eleteben ezt el nem érhette, és ennek halála után a' velt-szándék ellen az ő választások haszontalannak ésméretetett és a' Korona</p>	<p>1341. V. <i>János Kantakuzenus</i>. Előben a' Tsfázári Hertzegnek Tutora volt, de maga magát meg koronázta. A' maga Leányát Orkan Sultánhoz adta férjhez, igyekezte, de haszontalan a' Deák és Görög Ekklesiákat egyefütni. Klastromba ment minekutána előre a' maga fiát <i>Mátét</i> Tsfázárnak ki nevezte, a' ki a' Birodalomtól lemondani és a' Koronát le-tenni, és azt 1355. VI. <i>János Janosnak</i> által adni kéntelenített. Ez a' Törököket a' Bulgárokat ellen legittlegül hivta, és nekik alkalmatosságot adott, hogy Rátz Országban allandoul meg telepedjenek. Alája adta magát a' Pápa nak is, de minden haszon nélkül.</p>	<p>V. <i>Kelemen</i> Filep Csfázárnak Pólgári igazgatófából választott Pápának, a' kinek akarattya szerent kellett oztán ő neki tfelekedni. Ő Romából a' Pápa székét Avignónba által vitette, Venetziát ki-iskozta és Ferrara alája adta magát. A' Templáriusokat kárkozattta, de Robert Tsfázárt fel-szabadítottta, és őtet a' Birodalom Elöl-jarójának s Római tanácsfoknak tette † 1314.</p>	<p>XI. <i>Benedek</i>. Ő Békességet szerető ember volt, mindenek ellene mondott valamit az ő előtte való, a' Frantzia Országi Csfázár ellen rendelt, és azt meg jobbitotta, a' mit amaz rozzál tfelekedett. † 1304.</p>	<p>2. A' <i>Begvínusok</i> <i>Beghárdufok</i> és más efféle Fanaticusok a' kik Franciscanusfokból és külföld emberekből állottak háborgatták Német Országot, főként a' Rhenus körül. V. <i>Kelemen</i> és XXII. <i>János</i> Pápák minden munkáikat azoknak ki-irtásokra fordították. Ezek között az emberek között fok kegyes férjfiak és Afzonyok voltak, a' kik ártatlanul szenvedtek.</p>	<p>3. <i>Londonban</i> 1342ben <i>Viclef</i> ellen, 1396ban is ugyan azon ellen. 4. <i>Viennában</i> 1311. a' Templáriusok ellen és a' <i>Beghárdufok</i> ellen és a' <i>Begvínusok</i> ellen. 5. <i>Konstántinapolyban</i> <i>Barlaam</i> ellen 134 ben egy gyűlés tartott, a' mellyet a' Görögök közönséges Gyűlések neveznek.</p>	<p>3. <i>Tamerlán v. Timurbek</i>, <i>Tatár Országi Tsfázár</i> szántatlan Keresztényeket vagy meg-ölt vagy a' Mahumed Vallására állította. 4. A' <i>Kastiliai</i> <i>Arragoniai</i> <i>Navarrai</i> Királyok, mind tovább tovább üzték vissza Spanyol Országban a' Szaracénusfokat. 5. <i>Jagello</i> <i>Lithvaniai</i> Hertzeg <i>Keresztényénné</i> lett, hogy <i>Lengyel Országban</i> Király leheffen. 6. Az alatt meg Nap-keleten a' Hadakozás volt, fok Tudósok <i>Görög Országból</i> ki-faladtak Európába. A' Görögök Tudománya, az olaszok és más Európaiak közé az által hozatottb, p. o. <i>Mánuel Chrysoloras</i> <i>Konstántinapolyból</i>, és az előtt már <i>Leontius Pilátus</i> a' Görög Iróknak irásait magyaráztták. <i>Franc. Petrarcha</i>, <i>Dantes Aligheri</i>, s mások, a' szép tudományokat olasz-Országban fel-állították. 7. <i>Wilhelm Occan</i>, <i>Franziskánus Barát</i>, a' <i>Nominálifák</i>, és <i>Reálifák</i> között való vetékedést ujjlag fel-gerjesztette.</p>
<p>1347. III. <i>Eduárdnak</i> az Angliai Királynak ajánlatott, és midőn azt által engedte a' <i>Milánai Grofnak</i> <i>Fridriknek</i>, és annak utánna <i>Günthernek</i> a' <i>Svartzburgi Grofnak</i>, a' pénzrel váltotta meg magát; e pedig mérég által ölettetett meg.</p>	<p>1355. VI. <i>János Janosnak</i> által adni kéntelenített. Ez a' Törököket a' Bulgárokat ellen legittlegül hivta, és nekik alkalmatosságot adott, hogy Rátz Országban allandoul meg telepedjenek. Alája adta magát a' Pápa nak is, de minden haszon nélkül.</p>	<p>XI. (XXII) <i>János</i> Nagy értelmű és tamúlt ember volt, se igen fosvény, kevély és bátor, a' Bavariai <i>Lajos</i> Tsfázárral hosszasan perlekedett, ő közötte, és az ellenkező részén lévő V. <i>Miklos</i> Pápa között való egyenetlenfég igen nevezetes. Az ő Isten nek meg vizsgálásáról való eretneksége az ő betűletét nagyon meg kissebbítette † Avignóban 1334.</p>	<p>Ludolphus Saxo. Marfilus Patavinus. Michael Cäsenas. Maximus Planades. Mathäus Blastates. Nicephorus Gregoras. Nicephorus Callistus. Nicolaus Lyranus. Petrus Aureolus. Petrus Ailli. Porchetus Salvaticis. Raymund Jordan. Theophanus Nizeai. Thomas Bradwardin Canterbury Ersek. Vitalis du Four. Kárdinal.</p>	<p>3. A' <i>Korbátolók</i>nak egy új Tarsága állott-fel, a' mellyet VII. <i>Kelemen</i> ki-átkozott. 4. <i>Ennek</i> a' Sáltanfoknak vagy a' Tántofoknak új Tarsága Hollandiában ellenebe tetetett, a' melly mind addig tántólt, míg fél holtan a' földre le este-nel, ezen el-ajúlások or az ő vélekedések szerent tudálkozásra méltó dólgoakat láttanak.</p>	<p>*) A' többek nem nevezetsek.</p>	<p>8. <i>Pisában</i> ujj Akadémiát fundáltak 1338ben. <i>Heidelbergában</i> 1346; <i>Prágában</i> 1360; <i>Bétsben</i> 1367ben, <i>Koloniában</i> 1388. <i>Erfurtban</i> 1392ben. 9. <i>Lyranus Miklos</i> az O és U. Testamentomra magyarázatot irt, a' mellynek annak utánna Luther fok hasznát vette. 10. A' <i>Scholasticusok</i> részre otlottak. <i>Scotifákra</i> <i>Duns Scotus</i> Jánostól; és <i>Thomifákra</i>, kik <i>Aquinas Tamást</i> követtek. A' <i>Thomifák</i>, a' <i>Praedestinatimusfokhoz</i>; a' <i>Scotifák</i>, a' <i>Sempelagianusfokhoz</i> hajlottak.</p>
<p>1349. IV. <i>Károly</i> a' Tsfázárságot ujj választás által nyerte-el, és békességben nagy tekintettel Uralkodott. Ő tölle nagyon az Arany Bulla (a' Pápa petfetes Levelé.)</p>	<p>1350. IV. <i>Andronicus</i> az ő Atyja ellen támadott és meg-vakított. Az Anna az Ifjabb fiát Emmánuelt vette magának tárful a' Tsfázárságban, egy idő múlva <i>Andronicus</i> töl mind a' ketten ki üzetettek, és a' Törököknek kerestenek segittféget, mellyért ő nekik ísmét vissza engedte az Uralkodást. Az Atyja meg holt 1391. Annak utánna.</p>	<p>VI. <i>Kelemen</i> a' Pápai hatalommal keményebben élt, az Ekklesiának és a' Népek kárára, mint az előtte való. <i>Lajos</i> Tsfázárt üldözte és azt tfelekedte, hogy IV. <i>Károly</i> lett Római Tsfázárra <i>Avignont</i> meg-várolta † 1352.</p>	<p>II. Az Igafagnak Bizonyítói. 1. A' <i>Valdensok</i> és az <i>Albigensok</i> szüntelen bizonyították a' Ekklesiának meg-romlását és annak meg-jóbbítását kívánták, Frantzia, Nemet, Olasz, Tseh Országban és Austriában, noha nagyon üldözettek mind az által az Isteni félelemnek terjesztése által fok jót állítottak fel.</p>	<p>Ekklesiái szokások. 1. <i>Ujj Innepek</i>, a' sz. <i>Háromság</i>, a' <i>Mária</i> közfönte fének, (S. B. <i>Afzsony</i>) a' <i>Dárdának</i> (lántának) és <i>Izregegnek</i> innepé s. a. t. A' szabadulátnak innepét VI. <i>Kelemen</i> minden Sodik Eftendobben meg-tartani parantfoltta. A' ki abban Romában ment <i>Butuf</i> járnai, a' büntet meg-botláttattak. VI. Orbán rövidebb időt rendelt a' szabadulátnak eftendejére t. i. 35dik Eftendőt. XXII. <i>János</i> Pápa azt rendelte, hogy minden nap háromszor az <i>Ave-Mariát</i> könyörögjék. XII. <i>Benedek</i> rendelte a' sz. <i>Ferentz</i> sebeinek innepét. 2. A' <i>Kegyes</i> embereknek <i>Testeikkel</i>, és azoknak <i>maradekjaikkal</i> igen fok bávány imádták tfelekedtek. p. o. V. Orbán a' jobb kezét <i>Aquinas Tamásnak</i> V. <i>Károlynak</i> a' Frantzia Országi Királynak ajándékozta. 3. <i>Ujj</i> rendek. A' <i>Jesuiták</i>, a' <i>Hieronimiták</i>, a' sz. <i>Brigitta</i> rende, a' <i>Katharina</i> rende; <i>Ellemben</i> a' <i>Templariusok</i> rende, <i>szép Fileptől</i> a' Frantzia Országi Királytól el-töröltetett.</p>	<p>11. <i>Épületes</i> könyveket is irtanak: <i>Taulerius</i>, <i>János</i>, <i>Ruyabrock</i> <i>János</i>; <i>Bradwardin Tamás</i> az Isteni Gondviseletről szép könyvet irt. 12. Noha a' Görög Tsfázár <i>Paleologus János</i> fokot munkálódott hogy a' Görög Ekklesiát, a' Rómaival egyefütsse, és igen örömeft segítették a' Pápák-is, mindazonáltal ez az ő munkája nem ment tölkélltetésfégre. 13. Imitt amott az <i>Erkölsökben</i> is némelly meg-jobbítófok tetettének, még-is a' Papi Rend úgy meg-volt romolva, hogy a' babonafág, a' bün botláttással való kereskedésnek irtoztatofága egyebb hamis <i>Ludományokkal</i> együtt olly közönséges volt, hogy a' romlottságot igen kevéfő lehetett akadályoztatni. Minden meg esmerte hogy a' meg jobbulásra nagy szükség legyen. 14. A' Pápák az <i>Annást</i> (hogy a' Pap Urak az első Eftendobélt jövedelmeket a' Bulláért a' R. Pápának adják) fel-állították, képen IX. <i>Bonifatzius</i>. Erre az időre lehet tenni az Ur <i>Vatforájáról</i> való Bullának eredetét is. A' Pápák a' <i>Reservatiók</i>kal és a' <i>Provisiók</i>kal igen nagy szentelenegeket tfelekedtek, a' Papi <i>Régulák</i> világosságra jöttek. 15. Más <i>Tudósok</i>. <i>Dantes Aligheri</i>, <i>Franc. Petrarcha</i>, <i>Joh. Boccaccio</i>, <i>Herustus</i>, <i>Bartolus</i> egy <i>Torvénytudo</i>; <i>Buridán</i>.</p>	
<p>1378. <i>Ventzeslaus</i>. A' <i>Históriákban</i> nem a' legg jobb híre nagyon. Az ő maga vifselete által, az akkori Ekklesiái szakadásokban azt tfelekedte, hogy IX. <i>Bonifatzius</i> Pápa, annakutána minden úton módon munkálódta az ő le tételét. A' Tsfázár háromszor esett örizez alá, de mindenkor kifszabadította magát belöle, és mind végig foilytatta a' maga <i>Kegyetlenfégét</i>. Ebben az időben lett minde-nütt a' Puska porral való első közönségese, a' mint a' szüntelen fenn álló <i>Katonaság</i> is fok Tartományokban ő általa állított fel.</p>	<p>1392. II. <i>Emmanuel</i> e' gyeddül uralkodott. A' Törököknek adót kéntelenített fizetni. <i>Bajazet</i> Sultán egészfen meg hódolta <i>Konstantinapolyt</i>, és a' gyözedelmefkedő <i>Timur</i> által kifszabadított meg, mindazáltal azután még egyszor meg-hódolttott.</p>	<p>VI. <i>Benedek</i>. Ő Békességet szerető ember volt, mindenek ellene mondott valamit az ő előtte való, a' Frantzia Országi Csfázár ellen rendelt, és azt meg jobbitotta, a' mit amaz rozzál tfelekedett. † 1304.</p>	<p>IX. <i>Bonifatzius</i>; egyik a' másikat ki-átkozták és egyenetlenkedtek. Végére meg holt <i>Kelemen</i> Avignóban 1394. De a' hasonláltnak meg sem volt vége. Annak helyébe következett egy más, XIII. <i>Benedek</i> név alatt, és minden igyekezetek az egyefférgől hibában valóok voltak. <i>Bonifatzius</i> Romában az egész világot meg-botrántkozattta, az <i>Egyházi dólgo</i>knak pénzzen való el-adása és a' <i>Nepotifmus</i> által s a' <i>Jubileumi</i> Eftendo által magát meg gazdagítottta. † 1404.</p>	<p>2. <i>Joh. Viclef</i> Theolog. Doctor, és a' Lutherorthu Ekklesiának igazgatója, Angliában igen bugott az igazságért, mellyet ő az Isten befzedéből meg-esmért, az <i>Által-vátozás</i>: a' <i>Misfébél</i> áldozat; és a' <i>füllbe</i> való gyónás ellen, s. a. t. Mind a' ketten a' <i>Viclefiták</i> és a' <i>Valdensok</i> <i>Lollárdusok</i>nak is nevezettek. Noha ez a' nevezet egy különos Nemnek láttatik tulajdonittatni.</p>	<p>16. <i>Ujj</i> rendek. A' <i>Jesuiták</i>, a' <i>Hieronimiták</i>, a' sz. <i>Brigitta</i> rende, a' <i>Katharina</i> rende; <i>Ellemben</i> a' <i>Templariusok</i> rende, <i>szép Fileptől</i> a' Frantzia Országi Királytól el-töröltetett.</p>	

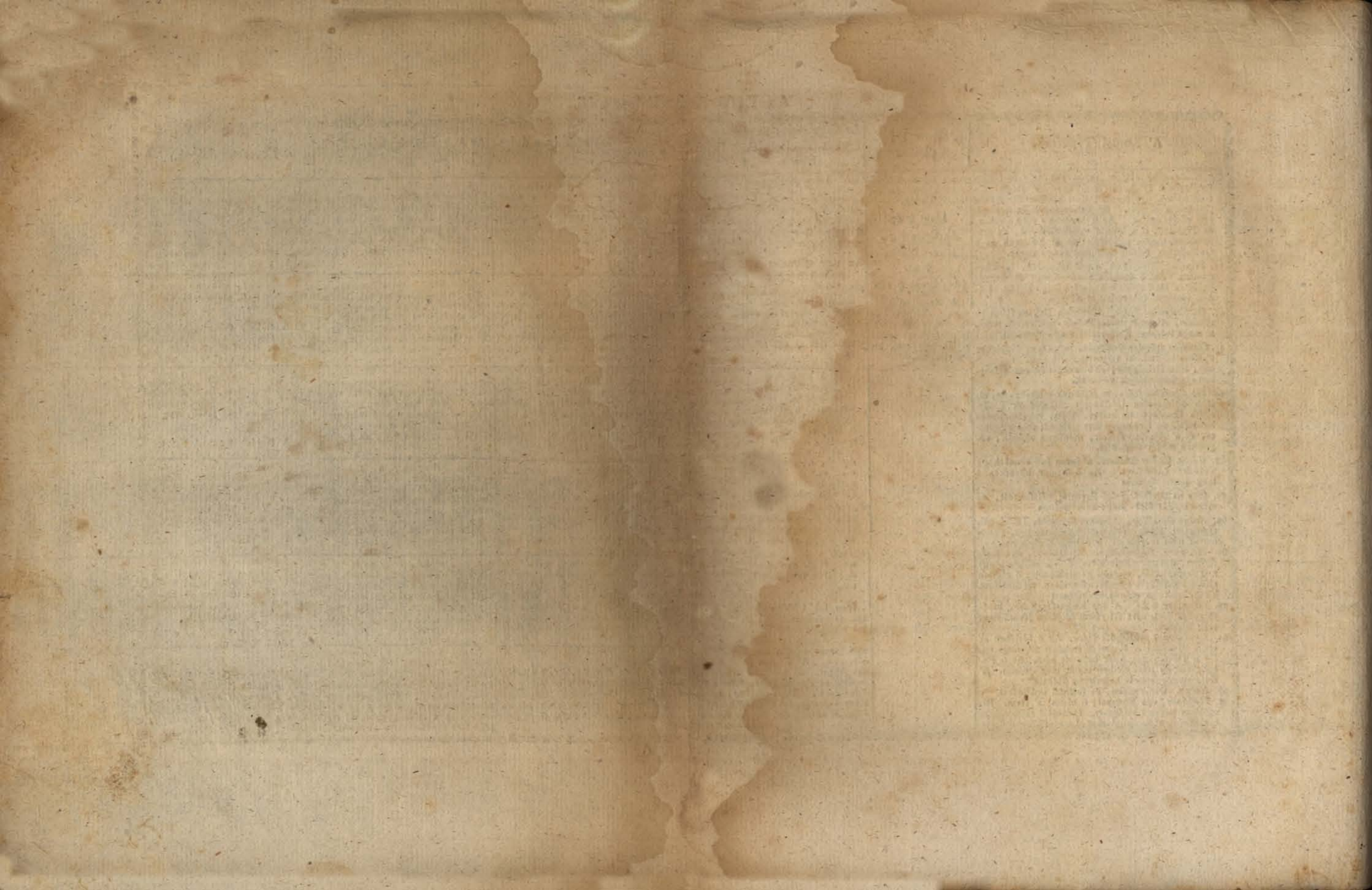
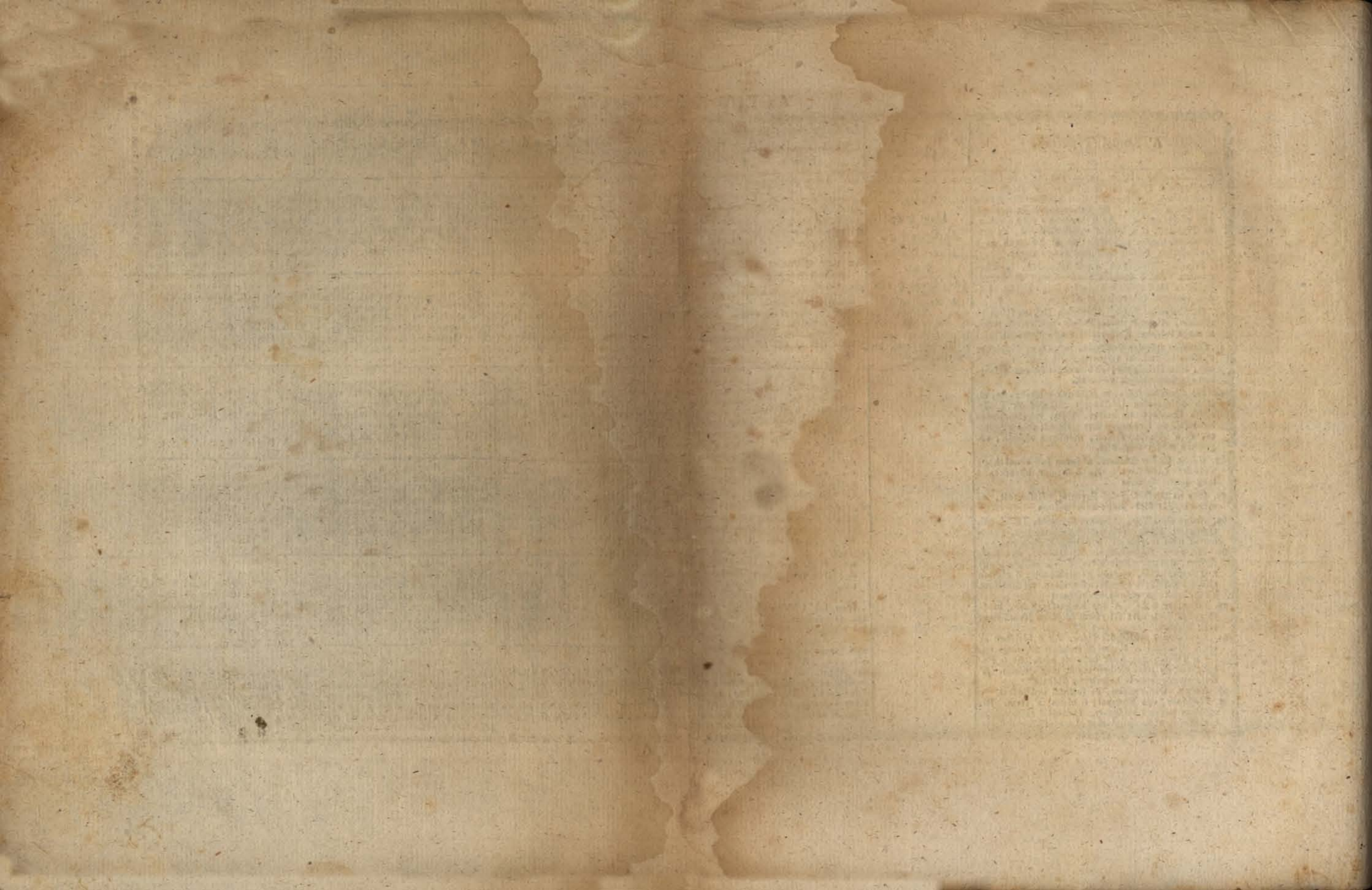

Table with 7 columns: Nap - Nyugoti Tsfászarak, Nap - keleti Tsfászarak és Sultánok, A' Római Püspökök, Ekklesiái Tanítók, és Irók, Eretnekek és az Igazfágnak Bizonyítói, Gyülelék és Ekklesiái Szokások, Nevezetes Dólgok. The table contains detailed historical information about the 15th century, including papal reigns, church councils, and notable events.

Tizenhatodik Század. I. Táblátska.

Római Tsfázarak.

A'Római Püspökök.

A'Római Pápa Birodalmának Historiája.

A' Lutherána Ekklesiának Historiája.

1519. V. Károly. Nagy Károly után a legnevezetesebb Hatalmaság Európában. A' Pápa az ő választását háborgatta, de még előre meg egyeztettétt (Capitulatióra bizonyos végezések férént, magát kötelezi ő választotta. Frantzia Országgal szerentes hadat fojtatott, az ő győverének híre Afrikában is ki-terjedett, és az Alfő Német Ország Tartományokat egy Birodalomná foglalta. Az ő Uralkodása alatt leg-nevezetesebb volt a' Réformáció, a' melly már Maximilian alatt elkezdődött volt, mellyert ő köztette, és a' Réformáció igyekező Fejedelmek között Hadakozás származott, melly az utolsóknak károkkal végeződött-el. Az annakutána következett új hadban nem volt szerentseje, a' hol az ő nagyobb bosszúságára 1552. a' Passaviai Frigyre kényszerített állani, mely meg-érvén 1555ben a' Vallásról való békeség elkevetkezett. Midőn ő az ő fiának Filepnek nem adhatná által a' Társaságot leette az Uralkodást, és a' Klastromba ment. Ő állította-fel a' kinos fő vétele való itélet tételt. Mikor uralkodni kezdett, akkor tanulták az egész világot körül hajokáni.

1556. I. Ferdinand, Bolts, és igazságot szerető uralkodó. Ő volt az első, a' ki a' Páptól való meg-koronázást nem-igyekezte.

1564. II. Maximilian. Ő alatta történt a' Grumbaki dolog. A Vallás akadályai ellen ő tett hasznos rendelkezte, és annakutána a' Törökök ellen kadakozott.

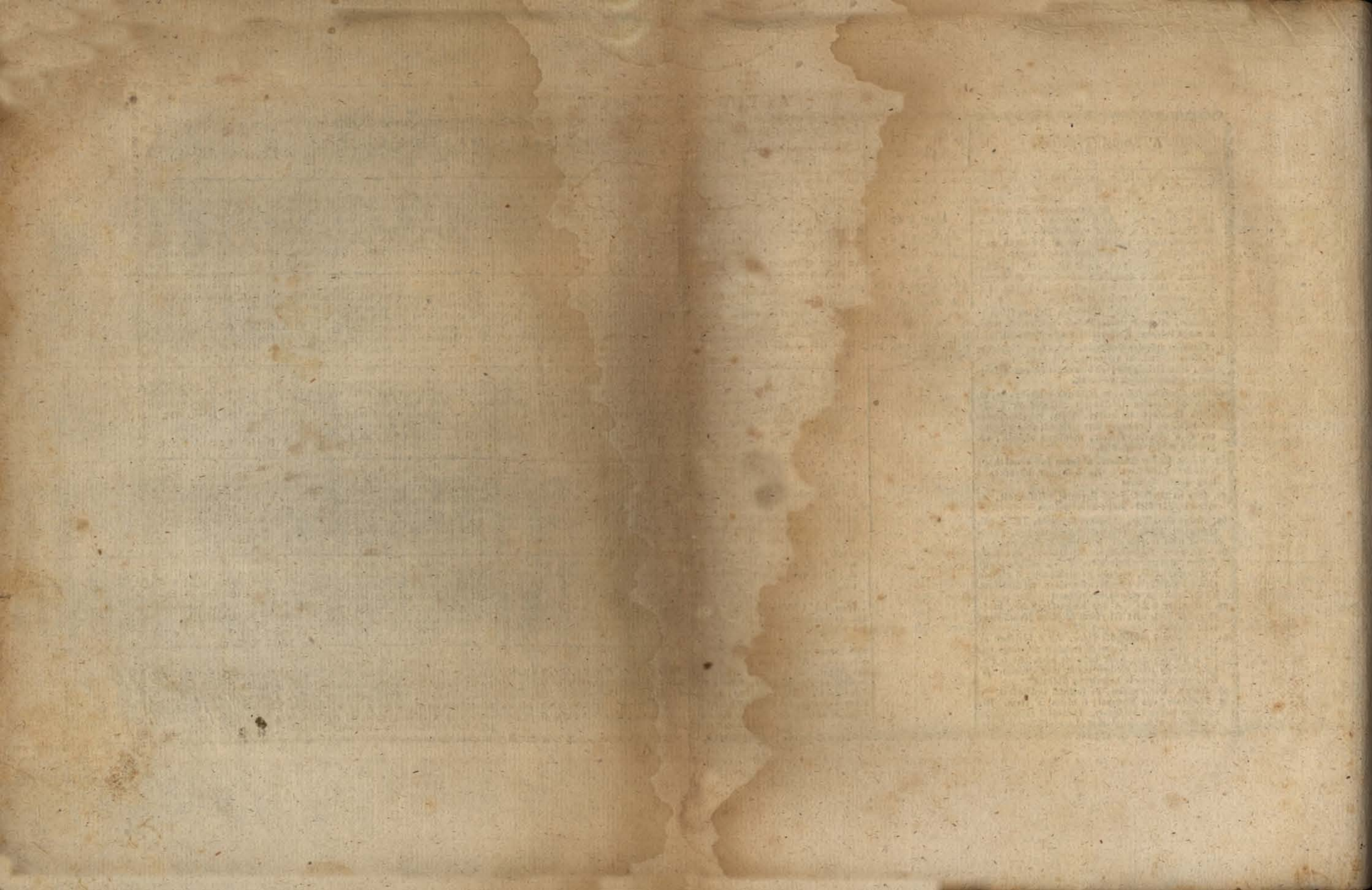
1576. II. Rudolf. Az ő uralkodásban való nagy reifége áltl adott alkalmatosságot arra, hogy Német Országban a' Réformációtól fogva támadott ellenkezések, a' egyenetlenfészek a' két Valláson lévők között szüntelen nevedjenek, mig fok előre meg-eftett fisekedetek után a' következő században egy nagy veszedelmes had ütötte ki magát.

VI. Alexander 1191-től fogva 1603ig.
 III. Pius Az ő hivatalának 26. napján meg-holt. 1503.
 II. Julius Uralkodáson kapdoló, vért szomjuhozó, büfégetlen, hite légett és egyéb veikkel meg-fertéztetett Ember. Meg hódolta Venéziát. Kámbriával Izóvetléget kötött. Ama' Közönleges Társasággal (Respubl.) megint bekéféget kötött, Lajos Tiszt meg-haragította, a' ki ő ellene Pifában Gyülest tartott; maga a' Pápa ellenben mást tartott Lateranumban, és a' Spanyolokkal és Venéziákkal Iz. Frigyet kötött (Ilgue a' Pápista Ekklesiának oltalmazására) 1513.
 X. Leo A' felettebb való bújáság, hazontalan Pompa, az Isteni Tudományokban való isekely Tudományja, és a' maga Familiájához való buzgófsága az ő természetü ajándékainak díszétet a' Tudományokban való esmerettiséget, a' a' Tudósokhoz való szeretést meg-homajósították. Frantzia Orzággal egyeiféséget kötött, a' Lateranumi Gyülest el-vegezte, és különösen Német Orzágot a' Bün-botlásának Kereskedelével el-borította; foként ez adott alkalmatosságot a' Réformációra. † 1521.
 VI. Adrian Tudós, igaz, mértékletes, ember volt. A' Római Ekklesia rendelenfészeinek (rossz erkölcsűeknek) ellenfége volt, és különösen a' Pápák Isékinek. † 1523.
 VII. Kelemen. A' Római Iséknek hasznáért, buzgólkodó Ember. Frantzia Orzágnak javára ő állította-fel a' Iz. szövetséget. Róma meg-hódoltatott, fel-prédáltatott, a' Pápa meg fogattatott; ő el-fzaladott, és békeség kötetett. Ő munkálódott az Angliai Király VIII. Henrik Hátsági dolgának el választásában, a' Károly Tsfázart másodikkor meg-koronázta, de az neki nagy szomorúságot okozott † 1534.
 III. Pal Az Ország igazgatásában jártas, de rossz Theologus, és rossz életű. Ő tetteztet buzgófságot mutatott, hogy egy Ekkiesiai Gyülest tarthasson; az Angliai Királyt ki-áukozta, és lenkilese figyelmeztet annakutána réa, a' Jesuiták vendét meg-erősítette, a' békeséget szerző Tsfázárral háborgott, Tridentinumban Gyülest hirdettezt, azt Bononiába által-tette, és az ő Fiát Farnését meg-ajándékozta örökösen Pármával és Platentiaival, de mind a' kettő felett háborúlságok származtak és meg-holt 1549.
 III. Julius bűnben bűbörökölő Pápa. Az ő Kárdinálisü süvegét az ő tápodár kedves szolgálójának ajándékozta. A' Tridentinumi Gyülest tovább folytatta, veszekedett Venéziával, Frantzia Orzággal, és végtére Ferdinand Római Királlyal † 1555.
 II. Marcell. Ifak 22. napokig uralkodott.
 IV. Pál Az ő haragos, és Kemény indulataival ő benne egybe volt kötetve a' Pompának szeretete, és uralkodásra való vágyodás. Ő ifinált leg-elsőben a' meg tiltott Könyvekről (Causalogus) Laifromot, a' Rómában el nyomattott Népek örömére meg-holt 1559.
 IV. Pius. A' Tridentinumi Gyülest, ő alatta hozzás háborgásokban folytatott, és végtére egészen el-vegeződött. Az Auszriai, és Bavariai köz Népek a' Pohárt meg-engedte † 1565.
 V. Pius az előti Főbb vallato; (Generalis Inquizi.) hasznos ember; a' Tridentinumi Gyülestnek, de veteleert buzgólkodott, és a' Római Széknek hatat nélkül való Méltóságért; az ugy nevezett Erenek, és némely Tudósok ellen igen Kezvetlen; ő tette Florentziát fő szertezlegnek, a' Iz. Penzeknek szerzője, és a' Tridentinumi Kerekülésnek, † 1572. Szentnek tartatott.
 XIII. Gergely Isékdebb hajlandóságú voltanak mint az előtte valóknak; helyben hagyta a' Parisi véres lakadalmat. A' Tridentinumi Gyülestnek mellőlagarol gondoskodott és az Ifjak Tanitatófokra szolgáló bizonyos Kollégiumoknak építeteseferő; Erfebet Angliai Kiralyne ellen való arulasban reizes volt, és magának fok bosszúságot okozott. A' Kalendariumot meg jobbitotta, és a' Corpus Iuris Canout 1585.
 V. Sixtus. Jól tudts magat tetteit; a' külföld hatalmat igyekezte, foként a' Népolyi Királyi Birodalomnak meg hódolása által jól meg szaporítani; Ke-ményen uralkodott, és az ő Klastrozo (Bulla) pofitese levelet mészre, és fzelesen ki-botlatotta. A' Iz. Irasnak jobban való fordítása, a' Vatikánumi Biblioteka és a' Pápi Kamara által lett felette érdemese. A' Jesuitáknak ellenfége volt; a' Kárdinálisoknak Isamat helyenre hasározta † 1590.
 VII. Urban az ő hivatalának 13dik napján meg-holt.
 XIV. Gergely. Az ő elmejenek Karaktere jobb volt, mint az ő értelmének tellettsége. Ő nyilvánoságon reizes volt a' Frantziáknak Iz. szövetségesben és ezt a' háborúságot nagyobbitotta. † 1591.
 IX. Innocentius Ifak két hónapokig uralkodott.
 VIII. Kelemen az ő Protestánsok ellen való buzgófsága kevés okoféggal volt őfzve körve. A' Római Isék ő alatta megint Ferrarába vizsa vitette.

1. Ennek a' Századnak az elein külfoképpen mindenek békeségben voltanak. VI. Alekszander és II. Julius Pápák igen búján eltenek és kegyetlenül uralkodtanak.
 2. Mivel Julius XII. Lajosnak nem ifak a' Néapoli si meg-hódolásában, hanem egyebekben is ellene volt; azért verette ez a' kaa az esmeretes pénzeket Perdam Babilonis Nomen Ek. XIV. 22.
 3. Lajos Maximilian Tsfázárral is Pifában Julius ellen gyülest tartatott. Julius ellenben Rómában mást tartott.
 4. Alekszander, Julius, és X. Leo a' bün botlásattal való kereskedést leg-nagyobbra vittek.
 5. A' Pifai II. Gyülesben ez a' tikkely; a' Pápa a' Gyülest alabb való a' melly a' Pifai, Konstanz, és Basileai Gyülesekben az előbbi században végeztetett volt, meg-erősítetett.
 6. A' Papi rend-is felette meg volt romolva.
 7. A' Misfikusoknak az ő szente Fanatikusi nem igaz Tudományok közott meg vagon valami a' tiszta Tudományból-is.
 8. Hogy a' Peter Isékét meg erősíthessék a' hasznos irásoknak olvasását meg tiltották.
 9. A' Pápisták ebben a' században a' Terítette való dolgokat (Misionar) felette nagyon ki-terjesztették a' Nap-keleti, és Napnyugoti Indiákon.
 10. 1511ben Pifában és Lionban Gyülest tartatott a' mellyet a' Kárdinálisok hirdetenek és
 11. 1511-től fogva 1517ig a' Lateranumi Gyülest.
 12. A' Tridentinumi Gyülest III. Pal kezdte el 1542ben 45 ig. Akkor gyakran felben szakadt, a' megint elkezdettek, mig IV. Pius 1563. el-vegette.
 13. A' Pápistáknak a' Protestánsokkal 9 együtt való Beszélgetések volt 1) Augspurgban 1518. 2) Lipsiában 1519. 3) Vormatziában 1521. 4) Megint Vormatziában 1541. 5) Regensburgban 1542. 6) Ugyanott 1546. 7) Vormatziában 1557. 8) Pofisban nem messze Parifitól 1561. 9) A' Brifzgváriai Eumenidgenben 1590.
 14. A' Dominikánusok, és Franciskánus közt való Háborús a' Maria bün nélkül való fogamatásáért a. a. t. A leg nagyobb botránkozásra, és mindenféle Isávd Tüddáknek ki gondolására a. a. t. tovább is folytatott.
 15. Új rendek: a' Theatinusok Kaputzinusok, a' Franciscanusoknak egy neme, a' Barnabíták, Kármeliták, Meziálábfok, Káriták, vagy Fratros Charitatis. A' Jesuiták Izerte Lejola Ignatz és III. Pál Pápától meg-erősítetett.
 16. Univerzitások. Alcalában, vagy Complutumban ennek a' Század elein Saragofában Aragoniában 1530. Portugalliában Eborában 1515. Dillingenben 1549. Rheimban Kampagneban 1560. Burgundiában Besunjonban 1560. Duvakiban 1561.

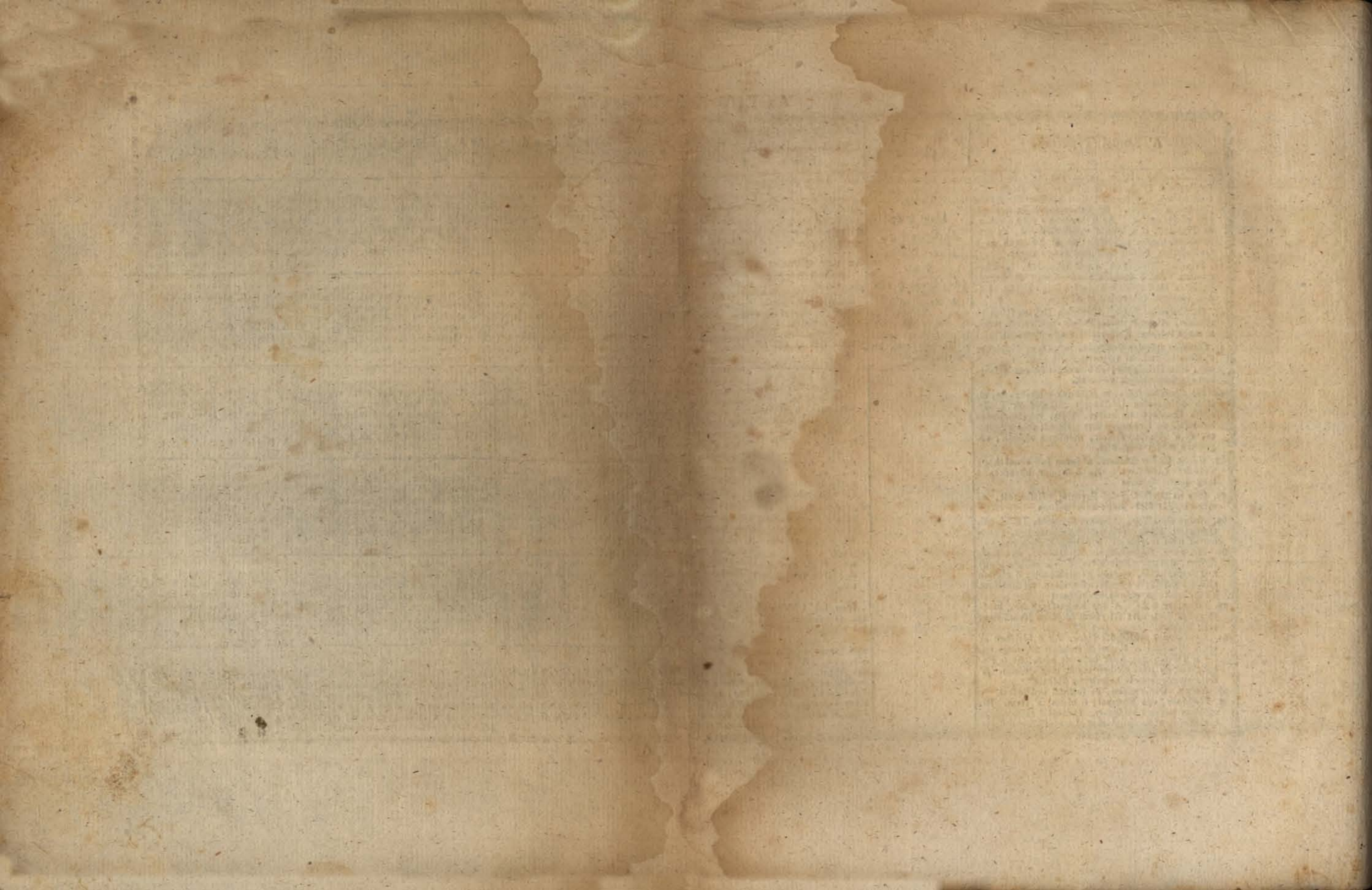
1. A' Réformációra (melly nagy munka) már a' mult században fundamentom vettett volt. t. i. Az igazságok bizonytói által, az Ekklesia meg vesztettségéről való közönleges panasz által, a' Pifai Konstanziai Basileai Gyülesek által.
 2. Az Ekklesia meg-jobbítására közelebből alkalmatosságot adott a' bün botlásattal való kereskedés. X. Leo Pápa a' Brandenburgiai Hából való Erseknek Albertnek Szabadtságot adott, hogy Német Orzágnak nagy részében a' bünnek meg-botlását predikáltassa, a' pénznek sele őve, fele pedig a' Pápa Nényéé lenne. Terzelnek meg parantfolatott hogy Saxonában a' bün botlásat predikálja és nagy szorgalommal folytatja az ő munkáját minden Artatlanoknak nagy meg-botránkozásokra.
 3. Luther Márton Margerétától 1483ban Islebiában született; Hann Luthernek egy Bányásznak Felefege; Magdeburgba és Eisenachba ment Oskolába; 1502 Erfurtban az Univerzitásban; 1505 Tanító lett; 1507 Augustinanus; 1512 Vittembergában a' Theologiában Professor lett. Már az előtt jókál kezdte volt ő a' Bibliának szorgalmatos tanulása által jól által látni a' dolgokat; ekkor már a' bün botlásattal való kereskedésnek irtoztatossága otet ugy fel-indította hogy ő 1517ben 1) Oct. a' Vittembergi Klastromnak Templomában a' Pápának nem igaz Tudományok ellen 95 Tzikellyeket (Ibeses) ragasztott-fel és foként a' bün botlás ellen fok Predikáziókat mondott.
 4. 1518. Heidelbergban az Augustinusoknak egy Gyülesék volt a' hól az ő részére állottak Bucer Schnez, és Brentius. Ugyan ebben az esatendoban Augspurgban Kárdinális Kajetanussal együtt való Beszélgetést tartott; 1519 Lipsiában disputált a' Pápi Méltóságról Ekkel, a' meg terétül, Purgatóriumról, a' Bün meg-botlásáról. 1520 Eck egy Bullát hozott Rómából, a' mellyben Luthernek fel tett Iséit mint Eretmek leg meg-vettekte, maga ki-átkoztatott. 1521 a' Vormatziái Ország Gyülest ment; a' Saxoniai Választó Fejedelem ötet alatonban az ő viszáz téro uttyában el-vitte és a' Wartburgi hegyen lévő Klastromban Isenaknál Bátorfágon helyhezette. Itt fordította az Új Testamentomat. Az időből fogva Német Orzágnak fok helyein az igazság mellett hasonloképpen buzgólkodtanak. 1522 Háborúlságok kezdődtenek, a' mellyet Carolostadnak indított. Luther annakutána Wittembergá a' ment, hogy azokat le-fsenedíttse. 1523 Norimbergában Ország Gyülest tartatott, és abban 100 Vallásbéli nehézfések (Gravamina) adattanak - bé a' Németektől. Azomban a' meg-világosodás mind inkább inkább terjedett, a' Klastromokat fokan el-hagyták, ugy hogy 1524ben Luther az Augustinusok Klastromát Wittembergában a' Választó Fejedelmek által-akta 1525 Bor n Katás Felefégül vette. 1527 a' Saxoniai Választó Fejedelemnek Sznosnak parantfolatyaiból Ekklesiái rendelést készített. Az Isteni Tiszteletben hasonuló Reformációt tettnek Német Orzágnak fok más helyein-is; t a' Evangéliom Sveciában Dániában a' Hollandiában, mint már annak elotte egynehány esztendővel Frantzia Országban-is ki-terjedett.
 5. 1528. Luther az egész Saxoniban meg-vilgálta az Ekklesiákat 529 a' nagy, és kifiny Katekifist írta. Ugyan ezen esztendőben volt az Orzágnak Gyülest spirában; a' Pápista Urak ezt a' végeztést kezdetek tenni; hogy az Ekklesiái dolgokban mindeneket az ő előbbeni állapotokra vizsa kell állítani. Az Evangéliusok protestáltak; innen neveztek őket azután Protestánsoknak. A' Protestánsok Smalkaldiában, és Norimbergában őfzve gyülenen, és foként Smalkaldiában az ő bátorfágra szövetléget tfináltak, és akkor a' Helvetziai és a' Német Orzági Protestánsok közott egyenetlenségek lettenek. Luther és Zuinglius Marburgban gyülest tartottanak, hogy mind a' kettő egyefitték. Smalkaldiában, és Torgaviában Tzikellyek tetteken - fel, a' mellyeknek a' következő Gyülesben hasznát vennék. Ebből és Luthernek némely Jegyzéseiből készitette Melancton az Augustana Vallás tételt.
 6. 1530. Augspurgban Ország Gyülest tartatott, és annakutána Jun. 25kén Bajer Arif az Augustana Vallás tételt. Confessio Augusti) el olvasta. Az Ország el-öszlálásának a' Protestánsokra néve szomorú kimenetele lett.
 7. Azért magokat oltalmazták 1531. Smalkaldiában egy közelebből való szövetség által.
 8. Még-is 1532 Norimbergában a' bekefégről, és Vallásnak szabadtságáról való Biouyossá tételt meg-nyerték a' következő Gyülest.
 9. 1536. Frid. Sznos, a' Saxoniai Választó Fejedelem, a' Luneburgi Hertzegek Vittembergai Hertzeg Ulrich, a' Birodalom Grosja Fitep, és más Protestáns Fejedelmek az ő bátorfágra Smalkaldiában szövetséget kötötenek. Mivel ebben az időben III. Pál Pápa Mantuában Gyülest hirdettezt; azért, (v. ez alkalmatossággal) 1537 a' Smalkaldiai (Articulufok) tzikellyek Lutherot irattaták.
 10. 1538. A' Pápista Fejedelmek Norimbergában az ugy Nevezett szent Frigyet tfináltak.
 11. Azomban ifak nem az egész Német Országban, még Auszriában-is felette fok helyeken, mint Tseh Országban-is alfő Német Országban olly jó elemenettel reformálódtanak, hogy azt hitték, hogy a' Pápista Rend ellen elég erőfiek lennek, és egy Hadban magokat jól oltalmazhatták.
 12. 1546. holt-meg Luther. Ugyan abban az esztendőben hirdettezt V. Károly Regensburgban Ország Gyülest. Akkor az Olasz és Spanyol Népek Német Orzágra mentenek. A' Protestánsok ezre vévén, hogy őket el-akarják nyomni, fegyvert fogtanak, és így hat esztendőig igen véres Had folyt.
 13. 1547. Passiában Frigyet kötötenek. 1555 a' Vallás felet való békeség Augspurgban t-kelletefégre ment.
 14. Azomban fok Tanító Luthernek felső Saxonában a' Zuinglius és Kalvinus Tudományra hajlottanak. Hogy ezt az újitást meg-akadályoztathassák Lichtenbergben 1576 Gyülest tartatott. 1577 a' hegyen lévő Klastromban Magdeburgnál Jacob Andrú, Selnekker, Musculus, András Kornerus, Chytrérus, és Chemnitius őfzve gyülenen, és az ugy nevezett egyezéinek formáját (Formula Concordiae) készitettek, a' melly 1580 a' Torgaviai Tartományi Gyülesben ki-hirdettezt.
 15. Együtt való beszélgetések (Colloquia) és Gyülesek (Konventek) Hamburgban 1526. Flensburgban 1529. Marburgban 1529. Vittembergában 1536. Weimárbán 1560. Heidelbergban 1560. Naumburgban Gyülest a' meg-valtorított Augustana Vallás tételért 1561. Maulbrunban az Ur Vafordért 1564. Alenburghan a' Jenai, és Vittembergi Theologusok közt 1568. Dresdában Konvent az Ur Vafordáért 1571. Torgaviában 1574. Lichtenbergben 1576. Maulbrunban 1576. Torgaviában, és a' Hegyen lévő Klastromban Konvent az egyezéneknél Formájáért (Form. Concord.) 57; Hertzbergben 1578. Kvedlinburgban az egyezéneknél formájáért 1580. Badenben 1589.
 16. Lutheránusok Akadémiái: Wittembergában 1502. Az Oderánál lévő Frankfurban 1506. Königsbergben 1544. Jéndában 1548. Altdorfban 1575. Helmshütben 1576.

és Norimbergában őfzve gyülenen, és foként Smalkaldiában az ő bátorfágra szövetléget tfináltak, és akkor a' Helvetziai és a' Német Orzági Protestánsok közott egyenetlenségek lettenek. Luther és Zuinglius Marburgban gyülest tartottanak, hogy mind a' kettő egyefitték. Smalkaldiában, és Torgaviában Tzikellyek tetteken - fel, a' mellyeknek a' következő Gyülesben hasznát vennék. Ebből és Luthernek némely Jegyzéseiből készitette Melancton az Augustana Vallás tételt.
 6. 1530. Augspurgban Ország Gyülest tartatott, és annakutána Jun. 25kén Bajer Arif az Augustana Vallás tételt. Confessio Augusti) el olvasta. Az Ország el-öszlálásának a' Protestánsokra néve szomorú kimenetele lett.
 7. Azért magokat oltalmazták 1531. Smalkaldiában egy közelebből való szövetség által.
 8. Még-is 1532 Norimbergában a' bekefégről, és Vallásnak szabadtságáról való Biouyossá tételt meg-nyerték a' következő Gyülest.
 9. 1536. Frid. Sznos, a' Saxoniai Választó Fejedelem, a' Luneburgi Hertzegek Vittembergai Hertzeg Ulrich, a' Birodalom Grosja Fitep, és más Protestáns Fejedelmek az ő bátorfágra Smalkaldiában szövetséget kötötenek. Mivel ebben az időben III. Pál Pápa Mantuában Gyülest hirdettezt; azért, (v. ez alkalmatossággal) 1537 a' Smalkaldiai (Articulufok) tzikellyek Lutherot irattaták.
 10. 1538. A' Pápista Fejedelmek Norimbergában az ugy Nevezett szent Frigyet tfináltak.
 11. Azomban ifak nem az egész Német Országban, még Auszriában-is felette fok helyeken, mint Tseh Országban-is alfő Német Országban olly jó elemenettel reformálódtanak, hogy azt hitték, hogy a' Pápista Rend ellen elég erőfiek lennek, és egy Hadban magokat jól oltalmazhatták.
 12. 1546. holt-meg Luther. Ugyan abban az esztendőben hirdettezt V. Károly Regensburgban Ország Gyülest. Akkor az Olasz és Spanyol Népek Német Orzágra mentenek. A' Protestánsok ezre vévén, hogy őket el-akarják nyomni, fegyvert fogtanak, és így hat esztendőig igen véres Had folyt.
 13. 1547. Passiában Frigyet kötötenek. 1555 a' Vallás felet való békeség Augspurgban t-kelletefégre ment.
 14. Azomban fok Tanító Luthernek felső Saxonában a' Zuinglius és Kalvinus Tudományra hajlottanak. Hogy ezt az újitást meg-akadályoztathassák Lichtenbergben 1576 Gyülest tartatott. 1577 a' hegyen lévő Klastromban Magdeburgnál Jacob Andrú, Selnekker, Musculus, András Kornerus, Chytrérus, és Chemnitius őfzve gyülenen, és az ugy nevezett egyezéinek formáját (Formula Concordiae) készitettek, a' melly 1580 a' Torgaviai Tartományi Gyülesben ki-hirdettezt.
 15. Együtt való beszélgetések (Colloquia) és Gyülesek (Konventek) Hamburgban 1526. Flensburgban 1529. Marburgban 1529. Vittembergában 1536. Weimárbán 1560. Heidelbergban 1560. Naumburgban Gyülest a' meg-valtorított Augustana Vallás tételért 1561. Maulbrunban az Ur Vafordért 1564. Alenburghan a' Jenai, és Vittembergi Theologusok közt 1568. Dresdában Konvent az Ur Vafordáért 1571. Torgaviában 1574. Lichtenbergben 1576. Maulbrunban 1576. Torgaviában, és a' Hegyen lévő Klastromban Konvent az egyezéneknél Formájáért (Form. Concord.) 57; Hertzbergben 1578. Kvedlinburgban az egyezéneknél formájáért 1580. Badenben 1589.
 16. Lutheránusok Akadémiái: Wittembergában 1502. Az Oderánál lévő Frankfurban 1506. Königsbergben 1544. Jéndában 1548. Altdorfban 1575. Helmshütben 1576.

Tizenhatodik Század. II. Táblátska.

A' Réformáta Ekklesiának Históriája.	A' Sociniánusok Históriája.	Az Anabaptisták, Menzioniták, és Fanatikusok Históriája.	A' Római Ekklesiának Tanitói.	Tanitói a' Lutherána Ekklesiának.	A' Réformáta Ekklesiának Tanitói.
<p>1. 1519dik Esztendőben <i>Sámson</i> Helvetziában a' Bünbofánatot prédikálotta, <i>Ulrik Zwinglius</i>, nagy Indulattal szegede magát ellenébe, annakutánna Luthernek könyvet ajánlotta, egyedül a hit által való meg-igazulást prédikálotta, és nagy szorgalmatossággal munkálódta a' Reformációt.</p> <p>2. Az 1523dik Esztendőig a' Helvétziaiak a' Luther követőivel igen meg egygye-tenek. 1524ben <i>Zwinglius</i>, és 1525ben <i>Oecolampadius</i> az Ur Vatorjáról való vélekedéssel elő-állott. 1525től fogva 1528ig erről a' dologról fok különb különbözőféle írárok származtanak. 1529ben <i>Luther</i> és <i>Zwinglius</i> Marburgba mentenek, hogy az Ur Vatorjáról való Tudományról végezzenek, és meg egyezzenek; de hijában. <i>Zwinglius</i> halála után a' melly történt 1531, <i>Bullinger</i> és <i>Bucerus</i> az Ur Vatorjáról való vetélkedésekert tovább folytatták, és 1542ban a' <i>Zwinglius</i> írásait ki nyomtatták. 1544ben azért <i>Luther</i> az ő kistiny Vallás tételét (<i>Confessióját</i>) az Ur Vatorjáról ki adta. A' Tigrumtiak annak ellenébe szegedék azon Vallás tételket, mellyet az Istennek befédéből hittének, különösen az Ur Vatorjáról való Igy nevezkedett a' vetélkedés. 1548ban <i>Kálvinus</i> Argentoratumból Genevába ment, és ott az előre való el-választásról Praedestinatoról való Tudományát ki-terjesztette. <i>Vesslál</i>, és más Lutheranus Theologusok annyival inkább bürgölködének ellene. 'Es így végtére meg tiltották a' Népet mind a' két részről hogy a' másiának Templomában ne vegyen Ur Vatorját.</p> <p>3. <i>Franzia Országban</i> a' Lutheranusok terjesztették - ki először az ő Tudományokat; Genevában pedig, és Lausánban a' <i>Kálvinus</i> Tudománya terjedett ki mintegy 1555ben. Ott hát akkor mintegy 1560ban ezek a' <i>Kálvinus</i> Tudományának követői, mások között <i>Hugonottáknak</i> végtére <i>Reformatusoknak</i> is nevezteknek.</p> <p>4. <i>Angliában</i> már 1525 tájban némelyek a' Luther, Tudományát be- vették, 153; után Luthernek fok könyveit, és különösen <i>Iustus Jonásnak</i> Katekésist Angliára fordították; <i>Kramer Tamás</i>, <i>Foks Tamás</i> <i>Latimer</i> Püspök, és mások követtek a' Luther Tudományát de végtére nevezetesen <i>Martinus Péter</i>, <i>Hooper</i> és <i>Ridley</i> Püspökök segítségével <i>Kálvinus</i> Tudományát be-vitte. <i>Elisabeth Királyné</i> azt a' Birodalomban meg-erősítette.</p> <p>5. <i>Alfo Német Országban</i> (<i>Belgyomban</i>) a' Tanitók 1540dik Esztendőig nagyobbára a' Lutheranusokkal tartottanak. De az időtől fogva a' <i>Kálvinus</i> Vallása ottan felette erőssen ki-terjedett.</p> <p>6. Elsőben 1547 tájban a' <i>Palatinatusban</i> kezdettek az Ur Vatorjáról való Tudományban a' Reformatusok részére állani, azok között főképpen <i>Wilhelm Kleinwitz</i> Heidelbergban nevezetes.</p> <p>7. A Nagy elméjű <i>Filip</i> a' <i>Zwinglius</i> Tudományát már meg-szenvedte Hassiában. Végtére ez úgy meg-nevezkedett, hogy a' Tartomány béli <i>Graf Moritz</i> 1592ben a' Reformáta Vallásra állott.</p> <p>8. Magyar Országban is a' Réformációjának fundamentomos Tizkellie mind inkább inkább ki-terjedének.</p> <p>9. Együtt való Befelgetések <i>Bernában</i> 1528ban; <i>Genevában</i> 1534; <i>Oxoniumban</i> 1549; <i>Londonban</i> 1553; <i>Vestmünsterben</i> 1559; <i>Rokhelben</i> 1571; <i>Mumpelgárdban</i> 1586; <i>Neuburghban</i> 1593.</p> <p>10. <i>Sinatok</i>; <i>Emdében</i> 1571; <i>Dordrechtben</i> 1578; <i>Middelburgban</i> 1581.</p> <p>11. Univerzitások: <i>Marburgban</i> 1526. ennek a' Századnak vége felé többire mind Reformatusok; <i>Lejdában</i> 1575; <i>Franekerában</i> 1585; <i>Sedánban</i>, <i>Champagnében</i> 1592.</p>	<p>I. Ebben a' Században Külömböző helyeken a' Sz. Háromság ellen való hibás Tudományban estének. Ezek között a' nevezetekek:</p> <p>1. <i>Servetus Mihály</i> Aragoniai, a ki hét Könyvekben a' Sz. Háromságnak hibáiról tette elmeretése az ő vélekedését 1531. Az Istennek Fia nem magától való Személy; A' Sz. Lélek egy Isteni erő. Ő <i>Olafz Országban</i> szándékozván midőn Geneván kerestül ment meg-fogatottat, és az ő vélekedését főként <i>Kálvinus</i> annyira vitte hogy ő 1555ban meg-égettetett.</p> <p>2. <i>Ioh. Valentin Gentilis</i> Kalabriában <i>Kolsenzai</i>, <i>Olafz-Ország</i>ból Genevába ment, a' hol az Ariánusok hamis Tudományát ki-terjesztette. <i>Bernában</i> fejt vették 1566ban.</p> <p>3. <i>Blandrata György</i> <i>Saluzzoi</i> Orvos, hasonlóképpen hibázott, a' <i>Gentilis</i> Követői által az Arins hamis Tudományára vezéreltetett 1555ban; <i>Sigmond János</i> Fejedelemnek Erdélyben Orvos Doktora vőtt, és ott ki-terjesztette, mint annakutánna Lengyel Országban-is az ő hamis Tudományát.</p> <p>4) <i>Hetzer Lajos</i> hasonlóképpen tagadta a' Krisztus Istenféget.</p> <p>II. <i>Olafz Országban</i> 1546tól fogva egy Tudós Ferjszákából álló Társaság állott-fel, hogy a' Vallásról mindenféle meg-vitgálásokat készítsenek. Ebben a' Társaságban vőtt <i>Laelius Socinus Marian</i> <i>Socinnak</i> fia. Midőn ez a' Társaság el-felészletett, <i>Laelius Socinus</i> Helvetziába szaladott. Az ő írásait hagyta az ő Attyafának <i>Fauftus Socinusnak</i>, a' ki 1674től fogva az ő Attyafának hibás Tudományát be-vette, <i>Bafiléban</i> Theológiát tanult, annakutánna Magyar Országban által <i>Lengyel Országba</i> ment, és ott magát az Ariánusokkal egyefeltette. Mert 1566ig ott a' szent Háromság nem hívók nagyobb részén az Ariánusok Vallását tartották. Ezek ötlet elsőben nem akarták be-venni: de ő meg-is az ő okofsága, és ékeksen <i>Isóllá</i> által arra bírta még a' főbbeket-is, hogy az ő Tudománya ebben a' Társaságban az Uralkodóbb vőtt. Erdélyben annak előtte <i>Blandrata György</i> az Ariánusok Tudományát ki-hintette vőtt; annakutánna pedig ez a' Társaság inkább hajlott a' <i>Socinus</i> Vallására.</p>	<p>I. Anabaptisták.</p> <p><i>Münzer Tamás</i> <i>Zwikan</i> <i>Prédikátor</i>, 's. a. t. <i>Marcus Stabner</i>, <i>Cellarius Márton</i>, <i>Stork Miklós</i>, és mások egynehányon főként <i>Zwikan</i> 1521ben azután más helyeken is Uj Profetáknak jelentették ki magokat, <i>Münzer</i> és <i>Stork</i> <i>Zwikan</i> Vittembergba mentenek, és <i>Karolostadiust</i> el-tábitották. Azt tartották hogy a' fel-nevezkedteket a' Krisztus Uj Országára ísmét meg-kellene keresztelni. Ebben az Uj Országban femmi haszna mintfen az elsőfőnek, sem a' tudós Pápnak, sem az Akadémiai elsőfőnek. Minden Kegyesben bele adja azt a' Sz. Lélek, a' mit ő neki tanulni kellett. Minden feleszed Gazdának szabad hogy az Ur Vatorját ki- szolgálta 's. a. t. Ezeknek követői 1534 <i>Münsterben</i> olly irtoztató Zúravart csináltak, hogy nagy munkával fzedetett megint rendbe a' Város.</p> <p>II. <i>Menno Simonis</i> <i>Ubbo</i> <i>Filip</i> től megint meg-Kereszteltetett és álló Német Országban olly fok Követőket gyűjtött ujra, hogy az ottan tállatott ujra Keresztelkedők (<i>Anabaptisták</i>) <i>Menmoni</i> taknak nevezteknek.</p> <p><i>Melchior Hofman</i> és az ő Tanítványa <i>David Joris</i>; ezek is fok követőket gyűjtöttek. Innena <i>Melchioristák</i> <i>Hofmannisták</i> és <i>Joristák</i>.</p> <p>III. A' Fanatikusoknak más nemei <i>Schwenkfeld Gáspár</i>. Ez ugyan egy ideig az Ujra Keresztelőkkel tartott, de meg-is a' maga vélekedését Német Országban ki-terjesztette. A' <i>Tseh Atyafiaknak</i> a' mult Században nagy Pártfogójok vőtt <i>Podiebrád</i> Kir. mellyert ötlet fellette gyűlölte a' Pápa és az ő halála után, amazok Keményen üldöztek; <i>Moráviában</i> mentenek lakni; és a' Réformatusokkal egyefelni igyekeztek. I. <i>Ferdinand</i> II. azt is üldözte <i>Prússziban</i> szaladának, a' hol I. <i>Albrecht</i>, a' vallásokra szabadságot adott. <i>Lengyel Országban</i> műveken keresztül az Evangéliumot ki-terjesztették. A' <i>Valden</i>ek ebben, és a' mult Században a' kemény üldöztetéstől felvén (<i>Sippokritakodtanak</i>) nem azt mondották a' mit hittek.</p> <p><i>Theophrastus Paracelsus</i>, egy nagy Orvos az ő Társaságban a' Fanatikusok hibás Tudományaira fundamentomot vett. p. ő. az ő Istenről bölsekedő Könyveikében, megint a' <i>Kabbalística Theológiában</i>.</p> <p><i>Vilhelm Postel</i>, és <i>Hieronimus Karanus</i>-is ide tartoznak.</p>	<p><i>Ximenus Ferentz</i> <i>Toledo</i> <i>Ersek</i>, és <i>Kardinális</i> <i>Hochstratan</i> Ják, a' <i>Dominikánusok</i> között az elsőbb.</p> <p><i>Erasmus Rotterodamus</i>, <i>regul. Kanonikus</i>. <i>Theol. Doktor</i>.</p> <p><i>Sylv. Prierias</i>, a' <i>Dominikánusok</i> vezére.</p> <p><i>Tezel</i> János, <i>Dominikánus</i>.</p> <p><i>Eck</i> János. <i>D.</i> az <i>Ingolstadt</i> <i>Univerzita</i>tnak, <i>Procancellarius</i>.</p> <p><i>Cochlaeus</i> János, a' <i>Német</i> <i>lévo</i> <i>Frankfurtb.</i> <i>Dékán</i></p> <p><i>Aleksander Hieronymus</i>, <i>Vaticani</i> <i>Bibliothecarius</i>, és <i>Kardinális</i>.</p> <p><i>Thomas de vio von Geta</i> <i>Kardinál</i>.</p> <p><i>Campegius</i> <i>Lörintz</i>. <i>Kardinál</i></p> <p><i>Polus</i> <i>Reginald</i>. <i>Kardinál</i></p> <p><i>Faber</i> János, <i>Beti</i> <i>Püsp.</i></p> <p><i>Sanctus Pagninus</i>. <i>Lioni</i> <i>Dominikánus</i>.</p> <p><i>Alphonsus a Castro</i>, <i>Franciskánus</i>.</p> <p><i>Faber Jakab</i> <i>Etables</i>. <i>Sorboni</i> <i>Dokt.</i></p> <p><i>Sadoletus</i> <i>Ják</i>, <i>Kárd.</i></p> <p><i>Kontrarenus</i> <i>Gásp</i> <i>Kárd.</i></p> <p><i>Ferus</i> vagy <i>Vild</i> János, <i>Moguntzai</i> <i>Frantziskán.</i></p> <p><i>Karranza</i> <i>Bertalan</i>, <i>Toledo</i> <i>Ersek.</i></p> <p><i>Cenalis</i> <i>Robert</i>, <i>Airankes</i> <i>Püsp.</i></p> <p><i>Kassander</i> <i>György</i>.</p> <p><i>Maldonatus</i> János. <i>Jésuita</i>.</p> <p><i>Sikstus Suenfis</i>, <i>Dominikánus</i>.</p> <p><i>Paija</i> <i>Andradius</i> <i>Ják</i>. <i>Portugalliai</i> <i>Theologus</i>. <i>Laudis</i> <i>Espencius</i> <i>Párisi</i> <i>Theol.</i></p> <p><i>Arias Montanus</i> <i>Bened.</i> <i>esmeretes</i> <i>Spanyol</i> <i>Theol.</i></p> <p><i>Sanderus</i> <i>Miklós</i> <i>Lóveni</i> <i>Theol. Professor</i>.</p> <p><i>Pamelius</i> <i>Ják</i>. <i>Omer</i> <i>Városlában</i> <i>Püsp.</i></p> <p><i>Vatablus</i> <i>Ferentz</i>. <i>Párisban</i>, a' <i>Sido</i> <i>nyelven</i> <i>Professor</i>.</p>	<p><i>Luther Márton</i>.</p> <p><i>Scaupitz</i> <i>János</i>. <i>Theol. Dokt.</i> és <i>Német</i> <i>Országban</i> az <i>Augustinus</i> <i>rend</i>ének <i>Fo</i> <i>Vikárius</i></p> <p><i>Bugenhagen</i> <i>János</i>. <i>Pomeriai</i> <i>Vittembergi</i> <i>Pap.</i></p> <p><i>Melunchton</i> <i>Filip</i>. <i>Vittembergben</i> a' <i>Görög</i> <i>nyelven</i> <i>Professor</i>.</p> <p><i>Lampertus</i> <i>Ferentz</i>. <i>Márburgban</i> <i>Theol. Prof.</i></p> <p><i>Spaiatinus</i> <i>György</i> a' <i>Böls</i> <i>Fridriknek</i> <i>Udvari</i> <i>Présikátora</i>, és <i>Altenburgi</i> (<i>Superintend.</i>) <i>Püspök</i>.</p> <p><i>Myconius</i> <i>Frid.</i> <i>külömben</i> <i>Mecum</i>, <i>Gothai</i> <i>Superint.</i></p> <p><i>Urbán Rhegius</i>. <i>Lunenburgi</i> <i>fő</i> <i>Superint.</i></p> <p><i>Krutziger</i> <i>Gáspár</i>. <i>Vittembergi</i> <i>Theol. Prof.</i> és <i>Prédikátor</i>.</p> <p><i>Haffus</i> <i>János</i>. <i>Breslaui</i> <i>Pap.</i></p> <p><i>Bucer</i> <i>Márton</i>. <i>Strasburgban</i> <i>Theol. Prof.</i> az után <i>Kambridgeban</i> <i>Angliában</i>.</p> <p><i>Vitus Theodorus</i>, vagy <i>Veit Dietrich</i> <i>Norimbergai</i> <i>Pap.</i></p> <p><i>Aepinus</i> <i>János</i>, <i>Hamburgi</i> <i>Pap.</i> és <i>Superint.</i></p> <p><i>Susus</i> <i>János</i>, <i>Vittembergi</i> <i>Prédik.</i> és <i>Theol. Prof.</i> az után <i>Jénei</i> <i>Professor</i>, <i>végtére</i> <i>Köburgi</i> <i>Superintend.</i></p> <p><i>Erhard</i> <i>Schnepfius</i>, <i>Pap.</i> és <i>Theol. Prof.</i> <i>Marburgban</i>, <i>Tubingában</i>, <i>Jánában</i>.</p> <p><i>Amsdorf</i> <i>Miklós</i>. <i>Magdeburgi</i> <i>Superintend.</i> <i>Naumburgi</i> <i>Püsp.</i></p> <p><i>Vergerius</i>, <i>Péter</i>, <i>Pál</i>, <i>Kapo d' Istria</i> <i>Püsp.</i></p> <p><i>Mathesius</i> <i>János</i>. <i>Joachimstáli</i> <i>Pap.</i></p> <p><i>Agricola</i> <i>János</i>. <i>Berlini</i> <i>Udvari</i> <i>Prédikátor</i>.</p> <p><i>Vitorin</i> <i>Strigelius</i> <i>Juni</i> <i>Theol. Prof.</i></p> <p><i>Brentius</i> <i>János</i>, <i>Svéviában</i> <i>Halában</i> <i>Pap.</i> <i>Stuttgárdban</i> <i>Elojáró</i>.</p> <p><i>Eberus</i> <i>Pál</i> <i>Vittembergi</i> <i>Prof.</i> és <i>Superintend.</i></p> <p><i>Morlinus</i> <i>Joak</i>. <i>Samlandi</i> <i>Püsp.</i></p> <p><i>Hieronimus Veller</i>. <i>Theol. Dokt.</i> a' <i>Freyburgi</i> <i>Oskolának</i> <i>Mefitában</i> <i>Gondviselője</i> (<i>Inspekt.</i>)</p> <p><i>Májor</i> <i>György</i>. <i>Vittembergi</i> <i>Prof.</i> és <i>Prédik.</i></p> <p><i>Illyricus</i> <i>Flacius</i> <i>Maty</i> <i>Vittembergben</i> a' <i>Sido</i> <i>nyelven</i> <i>Prof.</i> <i>Jenában</i> <i>Theol. Prof.</i> <i>számk</i> <i>ki</i> <i>vetésben</i> <i>ment</i>.</p> <p><i>Marbachius</i> <i>Joakim</i>, <i>Strasburgi</i> <i>Pap.</i> és <i>Prof.</i></p> <p><i>Kennitius</i> <i>Márton</i>, <i>Braunsveigi</i> <i>Superintend.</i></p> <p><i>Vigand</i> <i>János</i> <i>Theol. Prof.</i> <i>Jenában</i>, <i>Vismari</i> és <i>Jénei</i> <i>Superintend</i> <i>Königsbergi</i> <i>Theol. Prof.</i> <i>Pomesaniai</i> <i>Püspök</i>.</p> <p><i>Kirchner</i> <i>Timot.</i> <i>Jenában</i>, <i>Helmstädtben</i>. <i>Heidelbergában</i> <i>Pap.</i> és <i>Professor</i>. <i>Vajmárban</i> <i>fő</i> <i>Superintend.</i></p> <p><i>Heshmusius</i> <i>Tilman</i> <i>Jénei</i> <i>Helmstädti</i> <i>Theol. Prof.</i></p> <p><i>Selmecker</i> <i>Miklós</i>, <i>Theol. Prof.</i> <i>Jenában</i>, <i>Lipsiában</i> <i>Udvari</i> <i>Pap.</i> és <i>fo</i> <i>Superintendens</i> <i>Volfsbüttelben</i>, <i>ismét</i> <i>Prof.</i> <i>Lipsiában</i>.</p> <p><i>Andrae</i> <i>Jak</i>, <i>Tubingai</i> <i>Prépost.</i> és <i>Kancell.</i></p> <p><i>Kytráus</i> <i>Dávid</i>, <i>Rostoki</i> <i>Theol. Prof.</i> és <i>Superint.</i></p> <p><i>Aegid Hunnius</i>. <i>Marburgi</i>, és <i>Vittembergi</i> <i>Theol. Prof.</i></p> <p><i>Osiander</i> <i>Lukáts</i>. <i>Vürtembergi</i> <i>Udvari</i> <i>Prédikátor</i>, és <i>Adelsbergi</i> <i>Apát-Ur.</i> s. a. t.</p>	<p><i>Ulrik Zwinglius</i>, <i>Glaronai</i> és <i>Tigurumi</i> <i>Prédikátor</i>.</p> <p><i>Oecolampadius</i> vagy <i>Hauschein</i> <i>János</i> <i>Theol. Prof.</i> és <i>Prédikátor</i> <i>Bafiléban</i>.</p> <p><i>Bodenstein</i> <i>Rudolf</i>, <i>András</i>, <i>külömben</i> <i>Karolostadiusnak</i> <i>neveztetett</i>. <i>Vittembergi</i> <i>Theol. Prof.</i> és <i>Dokt.</i> <i>Orlamündi</i> <i>Pap.</i> <i>Tigurumi</i> <i>Diákonus</i> <i>Bafiléi</i> <i>Prof.</i></p> <p><i>Judas</i> <i>Leo</i>. <i>Tigurumi</i> <i>Pap.</i></p> <p><i>Kramer</i> <i>Tamás</i>, <i>Kantelbergi</i> <i>Ersek.</i></p> <p><i>Myconius</i>, vagy <i>Geisshäuser</i> <i>Osváld</i> <i>Bafiléi</i> <i>első</i> <i>Pap.</i></p> <p><i>Pelikanus</i> vagy <i>Karjchner</i> <i>Konrad</i>, <i>Tigurumban</i> a' <i>Napkeleti</i> <i>Nyelvekben</i>, és <i>Theológiában</i> <i>Prof.</i></p> <p><i>Vermillius</i> <i>Martyr</i> <i>Péter</i> <i>Oksoniumi</i> <i>Theol. Prof.</i></p> <p><i>Muskulus</i> <i>Farkas</i>, <i>Augsburgi</i> <i>Prédikátor</i>, és <i>Bernai</i> <i>Theol. Prof.</i></p> <p><i>Kalvinus</i> <i>János</i>, <i>Theol. Prof.</i> és <i>Prédikátor</i> <i>Genevában</i>, <i>Strasburgban</i>, és <i>megint</i> <i>Genevában</i>.</p> <p><i>Farell</i> <i>Vilhelm</i> <i>Neufchâteli</i> <i>Prédikátor</i></p> <p><i>Biblander</i> <i>Todor</i>. <i>Tigurumi</i> <i>Theol. Prof.</i></p> <p><i>Viretus</i> <i>Péter</i>, <i>Prédikátor</i>, <i>Laufannában</i>, <i>Genevában</i>, <i>Nimesben</i>, <i>Montpellierben</i>, <i>Liouban</i> 'sat.</p> <p><i>Bullinger</i> <i>Imre</i>, <i>Tigurumi</i> <i>Prédikátor</i></p> <p><i>Bokvius</i> <i>Péter</i>, <i>Theol. Prof.</i> <i>Heidelbergában</i>, és <i>utólyára</i> <i>Laufannában</i> <i>Pap.</i></p> <p><i>Simlerus</i> <i>Jósiás</i> <i>Tigurumi</i> <i>Prof.</i> és <i>Prédikátor</i>.</p> <p><i>Lavater</i> <i>Lajos</i>. <i>Tigurumi</i> <i>Fő</i> <i>Pap.</i></p> <p><i>Zankius</i> <i>Jeronimos</i>. <i>Theol. Prof.</i> <i>Strasburgban</i>, és <i>Heidelbergában</i>.</p> <p><i>Vithaker</i> <i>Vilh.</i> <i>Kambridgei</i> <i>Theol. Prof.</i></p> <p><i>Beza</i> <i>Todor</i> <i>Genevai</i> <i>Prof.</i></p> <p><i>Junius</i> <i>Ferentz</i> vagy <i>Duion</i> <i>Lejdi</i> <i>Theol. Prof.</i></p>

Tizenhatodik Század. III. Táblátska. A' Réformátzióról.

Magyar Ország' és Erdély' Réformátziója.

Lengyel Orsz. Réformátziója.

Német Orsz. Helvétzia Réformátziója.

Frantzia Orsz. Réformátziója.

Belgyiom' Spany. és O. lafz Orsz. Réformátziója.

Svétzia és Dániá Réformátziója.

Anglia' Skotzia' Hibernia' Réformátziója.

A' Réformátzió előtt már némely *Waldonsok* Magyar Országba mentenek volt, a' kiknek ot követői is maradtanak. A' Hulsufok fok helyein ennek a' Kir. Birodalomnak ki-terjedtenek; *Sigmond* Tf. ugyan keményen üldözte őket, de az által még jobban meg-erősödén az igaság mellett, nagy kívánsággal fel-keresték Luthernek Irásait és Magyar 's, Erdély Országban vitették. Sok Magyarok mind a' Nemes, mind a' köz renden lévők közül Wittembergában mentenek hogy Luthernek, és *Melánctonnak* tanítását halhassák. A' leg nevezetesebb azok között volt *Ciriacus Márton*, a' ki leg-elsőben Magy. Orszról Wittembergába ment, és annak utána *Lőtsei* első Prédikátor lett; ez után 1524 ment ez a' kettő: *Lyncius Diens*, és *Gléba Boldisár*; a' következők ezendőkben máskok fokon, úgy hogy *Ferdinándnak* haláláig, Wittembergában 250 Magyarok tanultanak; ez a' Német Országba való ki-jövés még ma is szokásban vagyon; melly által a' Protestánsokkal a' Tudományok közölvén, pallérozódnak, 's a' hivatalokra alkalmas férfiak származnak. *Lajos* ugyan kemény parantsfolatot adott ki a' Lutheránusok ellen, de azok avar még annál nagyobb buzgóságra gerjesztettek a' Luther Tudományához. *Lajosnak* halála után Magyar Orsz. on a' Lutheránusoknak állapotyok jobban kezdett lenni; A' *Mohátsnál* lévő útközvetben Püspökök-is fokon el-éfvén, fok Nemes Emberek az Evangyelikusok ref.éte állottanak, remelvény hogy annál könyebben magokéva tethetik az Ekklesiái jókat. *Lajosnak* özvegye *Mária V. Károlynak* testvére, a' Luther Tudományára felelett hajlando volt. Az után *Ferdinánd* K. nagy kegyelmességgel viseltetett a' Magyar Lutheránusokhoz azok gyülekezete felelte nevedekett, és már 1550 Felső Magyar Országon 5 szabad Városok *Kassa*, *Lőtse*, *Eperjes*, *K. Szabon*, *Bártfa*, és *Sáros* Vármegyé *Ferdinánd* K.nak egy Vallás tételt (*Confessio*) adtak né, mellyet annak utána helyben hagyának. Midőn az Erdélyi Vajdát *Zapolya János* némely magyarok, *Ferdinánd* helyett Királynak választották, és a' Torók *Ts. Sulinán* legítelén volt; akkor a' Pápnak némely Püspökei, és más követői, az Evangyelikusokat keményen kezdetek üldözni. Nevezetesen Magyar Országban híres Reformator *Dévai Mátyás*, a' ki Magyar Országi Luthernek neveztenek, sokat iszenvedett. Budán és Bétsben foglágban tétetett, de még is végtére abból ismét ki szabadított. A' mit e' M. Országban *Hontér János* éppen azt tfelekedte Erdélyben, a' *Brassói* Tanács (Magistratus) ötlet első Lutheránus Prédikátornak tette, és 1533 a' Réformátust réa bizván, olly szerentfesen ment benne elő hogy 1540 Erdélynek nagy része Evangyelikus volt. Minden Erdélyi Százok bé veték 1544 ezt a' Vallást és 1545 a' Lutheránusok *Medgyesén* a' leg első Sinatot tartották; mellyben az Augsburgi Vallás tételben meg egyeztenek (azt bé veték) és a' Saksoniai Ekklesiái szokásokat bé vettek. 1553 *Szebenben* Sinat; ennek a' Városnak akkori Prédikátort *Wiener Pált* közönfeges akaratból első Evangy. Püspöknek v. Superintendensnek választván a' Püspöki hivatalokat a' Papoknak ki rendelőfét fel-szentelelet, Papi hivatalban való bé állitást, és az arra el-készitett Regulákat neki által adták. Magyar Országon is fok Sinatok tartattanak. Előben a' M. Országi, és Erdélyi Ekklesiáknak Papjai részszereint az *Augustána*, részszereint a' *Helvetika* (*Confessio*) vallás tételt hitték; amazoknak száma nagyobb volt, a' kik között igen híres *Dévai Mátyás*, a' ki *Zvingliusnak* az Ur' Vatorájáról való Tudományát hirdettvé 1530 *Budán* Reformátustá lett. A' Réformátusoknak száma 1550 után szemlátomást szaporodott, és még 1557. előtt már a' Kalvinus Tudományából is igen sokat tudván, ezen időtől fogva mind inkább inkább kiterjedett, és feregenként állottanak réa. 1555 a' fellyebb említett 5. Szabad Városok, a' *Szepes* Vármegyéből való 13 Városok helyekkel együt, és also Magyar Országban némely Városok, 's, Főbb Uraságok *I. Ferdinándtól* a' Vallásnak szabadofon való gyakorlására Just nyertenek. Hasonló Just nyertenek az Erdélyiek 1563 *Ifaballa* Kínétől 's a' Fiától *Sigmond Ján.* Kir.rol és 1564 Némely M. Országi Városok *Ferdinándnak* Fiaitól *Maximiliántól*; a' melly Privilegiumot a' következő Királyok is meg-erősitettének.

Az igazságnak világossága Lengyel Országban nem egészen homályosított volt meg a' Babonafág által. Tfeh Orsz. bol fok Hulsufok mentenek volt oda. Eppen azon okból *VI. Hadrián* Pápa *Sigmond* Lengyel Or. Királyt az ő követel által a' Vigyázásra kérte, ne hogy Lengyel Országban is Eretnekek támadjanak. A' Király valósággal meg-is tiltotta 1523 és 1524 az ollyan könyveknek nyomatását és bé vitéletét a' mellyben valami eretnecség vagyon. Mindazáltal találkoztanak a' kik a' tiszta Tudományt prédikállották; még is 1549 és 1550 előtt nem volt egy gyülekezet - is egészen reformálva, és az első Lutheránus Sinat *Krakauban* 1549-ben tartottat. Az első Lutheránus Eka. állott a' Tfeh Atyafiakból, a' kiket a' R. Kir. *Ferdinánd* a' Smálkáldiai Hadnak kezdete után ki ízetten reformálva 's. annak határain meg telepédtenek volt. Lengyel Or. bol Pofnábol a' Püspöknek kérdőre ki ízetten Pruffiában mentenek, de még is némelyek Pofnában vizsgálva tervén 1553 az első gyülekezet a' Tfeh Atyafiaknak fel-állitották; ebből más gyülekezetek származtanak, a' mellyre némely fő Uraságok is állottanak. Ez anyival könynyebben meg eshetett, hogy maga a' K. is *Sigmond August* felelte hajlando volt a' Tiszta Tudományra 1557 *Israel György* az ő Esperestyeinek v. Superint. nek tétetett N. Lengyel Orszban. Szinte abban az időben hatott-be az Evangyelioni igazságnak világossága is a' K. Lengyel Orsz. ban és Lithvniában, úgy hogy a' mint említett *Krakauban* 1549 Sinat tartott. De ennek a' Birodalomnak Tanítóit többnyire a' Réformátusok részre hajlottanak a' kik között a' leg nevezetesebb *Laski János*, a' ki elsőben a' Gnefnai Káptalannak Prépótja, az után Al Magyar Országon Vespaprémi Püspöknek ki-nevezetett; azért annak utána a' két rész között egyeféliget kellett készíteni

I. A' Palatinatusban. A' Palat. Fejedelem *III. Friderik* a' Lutheránus, és Réformátus Tanítók között a' Vallásfok befelgétéseket tartván maga is 1560 Réformálódott, és a' le-tétetett Lutheránus Tanítók helyében Reformátusokat tétvén, az ő alatta valóinak meg parantfolta hogy a' Gnévafának vélekedéseit, és szokásait Vennek-ből, így minden Német Or. Fejedelmek között leg-elsőben ő vitéte a' maga Birodalmában a' Réformátust. Ő a' *Hajdelbergi Kátékéfit*, a' Vallásnak ut mutatófára (melly *Zak Ursinus* készített) 1562 leg először ki ny omartatta s közönfegéssé tette. A' ő Fia a' ki hely. ében következett *VI. Lajos* 1576 az ő Atyának igyekezeteit el törölvén, a' Lutheránus Tanítoknak Tekinteteket helyre állította és a' Ref. Tanítókat helyre káttetett. Ennek halála után, a' Fianak *IV. Friderik* nek Tutora *Kasimir János* olly nagy buzgósággal állította vizsgálva a' Réformátusok Tudományát, hogy a' Lutheránusok keveslen maradtanak. Melánctonnak barátja *Hardenberg Alb.* igyekezte leg-elsőben *Kalvinus* az Ur Vatorájáról való Tudományát a' Bremai Orsz Gyüléssé vele - esmérten. Noha ő a' Városból ki-ízetett és ez az igyekezet fűtben ment, meg-is ennek a' Szaznak vége felé a' Bremaiak Réformátusok. A' Német Or. Refor. Láf. I. Tábl. bővebben.

II. Helvétziának Réformátusóját lásd. II. Tábl. Nevezetes Reformátorok *Zvinglius*, *Oecolampadius*, *Haller*; még mikor Helvétziában Luthernek Nevét se hallották volt *Zving* már el-kezdette ot az Evangyelionot prédikállani 1516ban Mikor *Sálmof Bern.* azt mondotta; ő pénzert a' leg ístentelenebbeknek - is büneit meg-borsátja, és a' lelkeket a' Purgatoriumból ki-szabadítja, ő hatatofon meg íszolta. 1523 *Zving* 67. Fel tetelekben az ő Tudományát, a' Traditioit sat ellen olly hathatofon oltalmazta, hogy a' Tigurumi Tanács és Nép meg-erősítette. 1524 a' Templobol a' képek ki vitettek és 1525 a' Mife el töröltetett. 1528 *Haller Bernát* 1529 *Oecolampadius* Basileát Reformáltak. *Zving*, meg holt 48. Ész. korában 1531. 11. Or. helyében következett *Bullinger Henr. Oecol.* is abban az Ész. tben holt meg 4. Ész. helyében követke *ettilyon Orwald*

A' kik elsőben a' Rom. Eklától el-távoztanak *Lutheránusoknak* neveztek. A' Navarrai Királyné *Margaretha I. Ferentz* K.nak Testvére a' Vallás meg-jobbításában gyonyörködött; és azon tudós Férfiaknak kik azt tfelekedtek pártját fogván, azokat tanítottak, gyülekezeteket gyujtottak, és már az előtt 1523, a' Meauxi Püspöfégben és Várasban meg nevezetes Emberek is és Püspök is a' Rom Eklától, el hajlottak. *I. Ferentz* Kir. a' Réformátusoknak el-élenfegé volt; a' Testvérét *Margaretát* meg fedvén miert engedte meg a' Vallásban az ujítást, *Margaretha* ezt ígerte: ífak hét dolgokban teszen váltoást. 1) hogy a' különös Mife el törölteték, 2) az Ur Vatorája két szin alatt szolgáltafak ki 'sat. A' Réformátusoknak száma, és hatalma Nagy Férfiaknak hozadékjok valo állása által hirtelen meg nevedvén, az ő Vallások háborgattatott, és ők a' Királytól 's. Tiszt. Viselektől üldöztetvén segyvert fogni kéntelenitettek; melly által nem ákadályoztatott a' Vallásnak meg jobbítása; hanem még előfegitett. Ő velek, együt valo befelgétést tartottak *Poffiban* 1561: végtére az ők el pusztitást el-vegeztek; melly kezdetes Nevezetes *Párisi* és *Lakadalomkor* 1572; a' Sz. Frigyet (*Ligue*) 1576 meg készitettek. Minek utána 1562től fogva 1598ig 8 különböző hadat folytattanak; az után ő nekiek *IV. Henrik* Kir. meg engedte az híres *Nantest* parantsfolat által hogy az ő vallásfokot mind örökké szabadofon gyakorolhassák. Frantzia Országban leg nevezetesebb Reformátor *Kalvinus János* volt.

meg égetésre valo lúk a' refor. ra valo indulatot el-törölték.

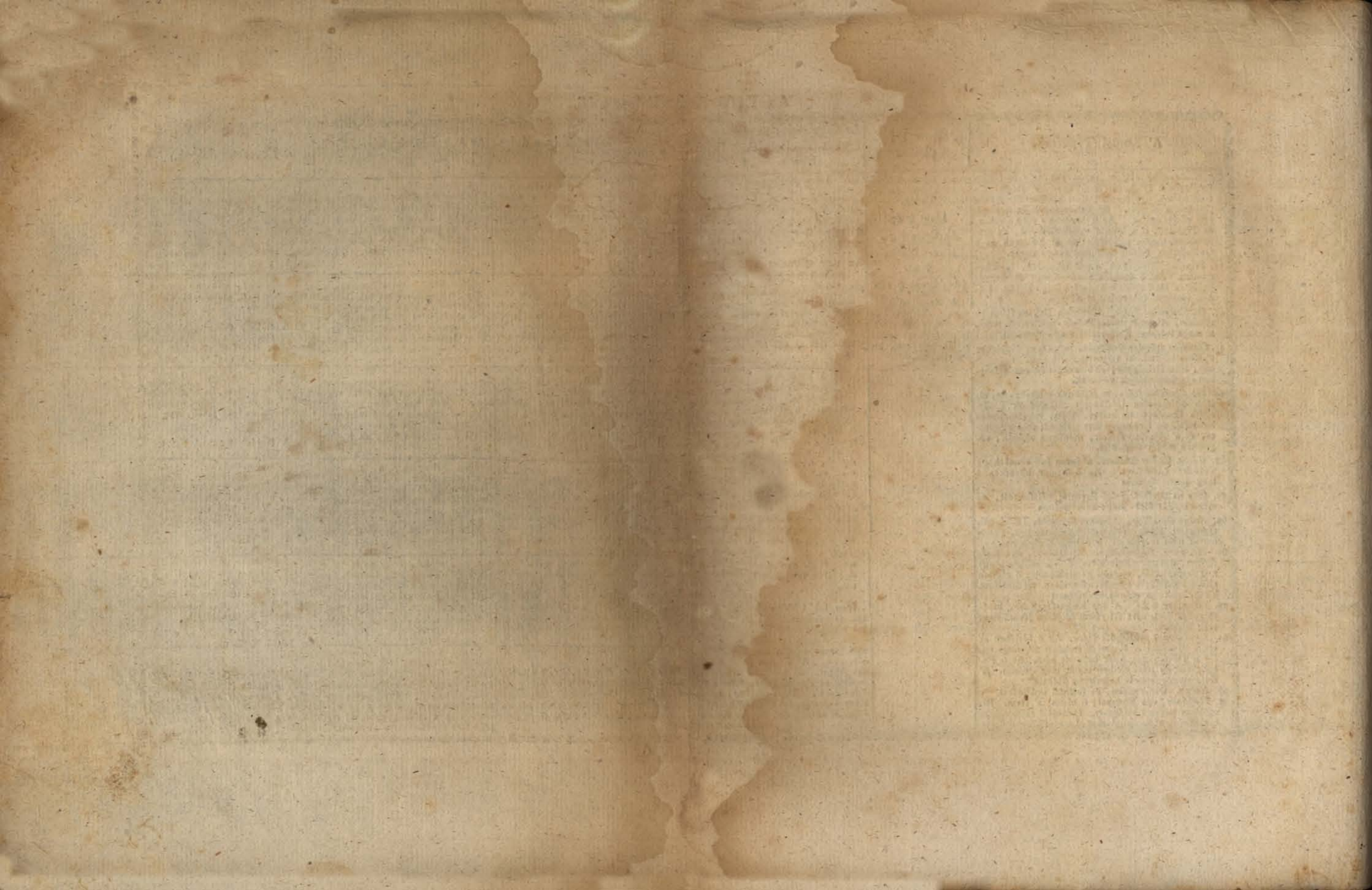
I. A' Réformátzió előtt a' Valdenfek Tudománya ottan kirihathatlanul el-terjedt volt, és így elegen voltanak a' kik a' Réformátusokkal tartottanak. A' Spanyol Orsz. Kir. *II. Fílep* a' Vallást (*Inquistio*) Uj Püspökéget 's. más szoros Torvanyeket akarván ottan fel-állítani; ezen Uj rendelőfeknek az egyefült Nemesség közönfeges akaratból 1566 el-lene mondot, és meg-vevén, a' képeket 's. a' mellyeket a' R. Ekl. szentnek 's. ísteninek tartott őfzve rontottak, és nagy haborfagot okozván, annak le tfeleltetése *Alba H.* Spanyol Országból oda küldetett, és számláhatatlan Artatlanoknak meg ötletéfevel akarván le-tfeleltetni, abból egy nagy Had származott. Sok Belgának véret ki-ontván a' Spanyolok, az után nyerte meg Belgyiom a' maga szabadtágot. A' Oraniai Printznek a' *Nafsavi* *Vilhelmnek* vezérfege alatt az Angliai Királynak *Elizabetának* és a' Frantia Or. Kir. nak segitfegé által szabadított meg a' Spanyolnak hatalma alól. és 1573 a' Helvétziáknak Vallás tételét, és Ekklesi Szokásokat bé - vevén Réformátusoknak nevezetettek; az alatta valóinak a' Vallások gyakorlására tellyes szabadtágot engedtenek ífak hogy a' Birodalomnak Hafznát 's. nyugodalmat leg kifebbetse ferték.

II. Dániában 1521 *Kristiern* hogy a' maga hatalmát nevelhesse a' *Lut.* Vallást be akarta vinni. 1520 *Karolostádusnak* Tanítványát *Royhardot* Saksoniából Hafniában Papnak hívta, és az után magát *Karolostádus* vitte. Ezen igyekezete nem ment tökéletességre, mert az ő fok kegyetlen legéért 'sat az Ország 1523 pártot ítvén ki ízeték, és a' Holftizai *H. Friderik* helyében választották, a' ki *Johannis Gy.* és *Taufson J.* nak meg engedte h. a' Luther Vallást prédikállják, és az alatta valói, vallásfokot meg-változtassák, az ő fia is *III. Kristiern* meg-engedte; és az *Oihoni* Orsz. gyülelésben az Ország rendei is 1559 a' Réformátust bé-vették.

I. Svétzia. *Olaus*, és *Laurentius Petri* Luthernek, és Melánctonnak oskolájában tanulván, 1519 a' haza menő utyokban egy szelvést abban a' ízegetben hajtván a' mellyben pénzert árulták a' bün borsító prédikátort, annak ellene állottanak, az után *Strengnösben* menvén *Luther* szerent olvasták a' Bibliát, *Olaus* részere állott *Andreä* (*Andersson*) Lór. a' Királynak jelen nem léteben *Olaus* közönfeges helyen prédikállott 1523 a' ízentek imádása, Klast. élet, Gyónás 'sat. ellen. *Gustav* Fejedelem párt fogója volt a' Réformátzió, akit a' kegyetlen Dániái Királynak *Kristiern* ki-üzetete után a' Svétziáknak 1521 Királyok k választván 1523 meg koronázták. Német Orsz. bol hozott tudós Emberekkel tanitotta a' Népet és *Olaus Petri* Svétziára fordítván a' Bibliát, az egész Birodalomban bé-vetett az ő Meltsósága által. *Upsaliában* 1526 *Olaus*. (az Evangyelikusok részéről) és *Gallus Peter* (a' Rom. Ekl. részéről) között disputatziót tartott, és *Gallus* meg-gyoztetvén, a' következők ezendőkben 1527 az Ország gyüleste által adta olly hathatósággal a' Luthertől meg jobbitatott vallást hogyha a' mellé nem állanak az Urakodásról ismond; és így az Ország elővén a' Püspököknek jószágait a' Királynak adta, és az Ország jóvára fordította ífak hogy az Urakodásról le ne mondjon.

II. Dániában 1521 *Kristiern* hogy a' maga hatalmát nevelhesse a' *Lut.* Vallást be akarta vinni. 1520 *Karolostádusnak* Tanítványát *Royhardot* Saksoniából Hafniában Papnak hívta, és az után magát *Karolostádus* vitte. Ezen igyekezete nem ment tökéletességre, mert az ő fok kegyetlen legéért 'sat az Ország 1523 pártot ítvén ki ízeték, és a' Holftizai *H. Friderik* helyében választották, a' ki *Johannis Gy.* és *Taufson J.* nak meg engedte h. a' Luther Vallást prédikállják, és az alatta valói, vallásfokot meg-változtassák, az ő fia is *III. Kristiern* meg-engedte; és az *Oihoni* Orsz. gyülelésben az Ország rendei is 1559 a' Réformátust bé-vették.

I. Angliában. Az Angliai Király *VIII. Henrik* (aki annak előtte a' Lutheránusokat üldözte) meg-kevelvén *Bollen Annát* el-akart az ő feleségéről az *Arragoniai Katától* válni, és azt a' Pápa meg nem engedvén *V. Károlytól* való feltében; a' Pápa akaratya ellen *Fellegül* vette *Annát*. Mellyből a' következet hogy *Henr.* a' Pápatól el-szakadott, és az Angliai Parlamentum, 's. Nép az *Ekklesiák* *Főjének* tervén a' Szerzetefeket ki ízte 's. jóvairt fel oztatván a' R. Pápnak minden hatalmát el-törölte Angliában. Ennek 1547 történt halála után *VI. Eduard* (a' ki noha ífu H. de felette bólt és okos) *Bucor*, *Mátyr*, *Fagius*, tanitásaik által a' Vallásnak meg-jobbítását munkálkodta, ez az alatta valóinak nagy izomonságokra 1553 meghalván a' helyében következet *Testvére* *Mária* a' Protestánsokat nagyon üldözte és a' Katholika vallást vizsgálta állította; mindazonáltal főként *Kraumer Tamás* felett igyekezte a' Pápa hatalmát Angliában el-törölni, *Mária* meg hólt minden maradék nélkül 1558 és helyében következet *Elizabéta* (*Ersebet*) a' ki a' Réformátziót, megint helyre állította. II. *Hiberniában* éppen azon változások 's nyomorúságok voltanaka mellyek Angliában, azok lévén ísten-is az Urakodók: a' *Dublini* *Ersek* *Browne György* tisztította leg-elsőben meg az ő Tartományát a' képektől 's. más banonás szokásoktól; mellyet a' Király is követvén a' Szerzetefeket ki ízte, 'sat. III. *Skotziában* *Hamilton Patricius* vitte-bé leg-elsőben a' *Luther* Vallást; azok az ífak a' kik Német Orsz. ban tanulának igyekeztek a' Vallást meg-jobbítani, de a' Kemény büntetefek 's. Pap hatalom miatt jo Fundamentomot nem vethetnek. Főként *Knoks János* Kalvinusnak tanítványa volt az; a' ki Skotziát a' Pápnak urakodástól egészen meg-mentette. Midőn 1559. Gnévabol Skotziába ment az ő Prédikátziója által hirtelen a' Népet úgy fel-buzditotta, hogy a' régi ísteni tisztetnek nagy részét el-hagyván a' Kath. Vallásnak minden nyomdokát el-törölte; és bátor indulattal a' *Kalvinus* Vallást, e Ekklesiái rendtartást bé-vették.

Tizenhetedik Század. I. Táblátska.

Római Tifzfárok.

1615. Mátyás midőn bizonyos fel lételekre kötelezte magát, arra is reá állani kéntelenített, hogy a Római Király a Tifzfárnak akarata nélkül választathassék. A Tfeh Országának az ő Atyafiától nyert Királyi leveleket meg erősítette. De a Pápiát a Törvényt meg rontván azzal azt okoztak, hogy azok az annalotte fel-adott engedelmre méltó panaszokdofoknak sulya szerént igyekeztenek magoknak törvényt készíteni. A Tifzfári Követeket Prágában az Ablakon ki akarták hányni, a Jesuitákat, mint a háborúsnak szerző okait a birodalomból ki-üztek, a Tifzfár ellen fegyvert fogtanak és az által mindjárt jelt adtanak az 1616. következő sokaig tartó hadra; Mig ez a háborúsg tartott a Tifzfár meg-holt.

Római Püspökök.

VIII. Kelemen a Jubileumot meg innepelte, és a Kegyelemnek segítségéről Gyűlést tartott 1605. XI. Leo csak 25 Napig ült a Római székesben. V. Pál a Pápai Méltóságához nagy buzgósággal volt, Venéziával nevezetes háborúsa volt a melytől az ő székesnek méltóságát gyengítette a Nepotismus az ő idejében uralkodott; ő Román és a Vatikánumi Bibliothekát meg ékésíteni igyekezte, és magát földi Istennek, a Keresztényen leg egyedül való uralkodójának, és a Pápai nagy hatalom meg tartójának nevezettette. † 1621.

A Pápa Birodalmának Historiája.

I. A Pápák éppen úgy mint más katolikus Papok fokat munkálodtanak, hogy az ő vallásokat a távol lévő Tartományokban, ki terjeszték. XV Gergely Romában 1622 Gyűlést tartatott a Hitnek el terjesztéséről. VIII. Orbán 1627 a hitnek el terjesztéséről oda Semináriumot állított, Frantzia Országban a Pápoknak gyűlése volt a külföld Tartományokra való küldéséről, és Seminariumot állítottanak fel, a külföld nemzetekhez való küldésről, ebből, és más planáló iskolákból, sok Tanítókat mentenek a Világnak leg tovább lévő részeire. Kinában, Abissíniában, Indiákra, Japponidásban, és más Tartományokban, a tzerémóniákat jobban ki terjesztették, mint a Keresztényen Vallásnak fundamentos ágazatait. Chinában a Jesuitáknak, a Dominikánusokkal való botránkozató vetelkedéseik, a Keresztényiségnek sok gyanakodásokat indítottanak Japponidában a Keresztényen utólyára keményen üldöztek, és egészben kiirtattanak. II. Ennek felette, sok felemódon igyekeztek a Protestánsokat a katolika Ekleziával megint egyesíteni. Ezt az edgyesítést tselekedte Frantzia Országban főként, Richelieu Kardinális, Masenius Jesuita, Volufius Montuziába, Gibbon de Burgo Erfurtban, Detz János Strádfürbúrgban; mint Bossuet Püspök-is Frantzia Országban. Más katolikus Tudófsok, uj modot igyekeztenek fel találni, hogy a Protestánsokat meg győzzék p. o. Veronius Ferentz kívánta, hogy a Protestánsok minden őt zikkelyeiket, hathatós szent írásbeli helyekkel bironyítsák meg: Péter és Hadrián Valtenburg azt erősitették hogy a katolika Eklezia eleitől fogva, a tiszta Tudománynak helye, Valerius Magnus, Henzikus Marcellus, és mások, másképpen ottromolták. III. Külömbb külfömbféle edgyüt való beszégetések tartattak éppen abból a tzebből p. o. A Bavariai Maksimiliánusnak, és a Neuburgi Palatinátusi Grófnak Lajos Filpnek kértésekből 1601. Regensburgnak a melyben katolikusok: Hunger, Grefzer, és Tanner, Lutheránusok: Argid Hunnius, Heibrunner Jak, Ofsander, Andr. és Rung Dávid voltak; akkor a Duna mellett 1615 Neuburgban, mint Prúsiában is Torenben 1645 a mely a leg nevezetesebb közzül való mivel IV. Uladistanus Király, abban akarta a három vallásokat edgyesíteni, végtére Rheinfelds. 1651. IV. A Pápiátának munkálkodása nem egészen volt haszontalan; ok némely Fejedelmeket, némely Tudófsokat is a magok részekre hódítottanak p. o. Vilhelm Farkast a Rénusi Palat. Grof: Vilhelm Kriff, a Brádenburgiai. Márk Grófsot; Ernst a Hassíai Tartománybeli Grófsot; Frid. August, a Sakszóniai választói Fejedelmet, és Lengyel Orzági Királyt. A Tudófsok közzül Befold Kriff, Hunnius Ulr., Pfeiffer Filp Ján., Holten Luk., Lambek Pet., Blum Juli Henr., Niehusus, Hedwig, Präterius Sat. V. Belőlrol a katolikusok Ekleziája némely visszavonásfok által háborgattatott a. A Dominikánusok és Jesuiták vetelkedenek a kegyelemnek segítségéről (de auxil. gratiae) vagy a természeti Ember szabad akaratjának meg meg lévő erejéről. Lefs, és Molina Lajos Jesuiták, ebben a vetelkedésben tették magokat eméreteseff. Innen a Molinisták. b. Korn. Jansen alfo Német Országban Yperben Püspök szorosan kovette az Augustinus Tudományát

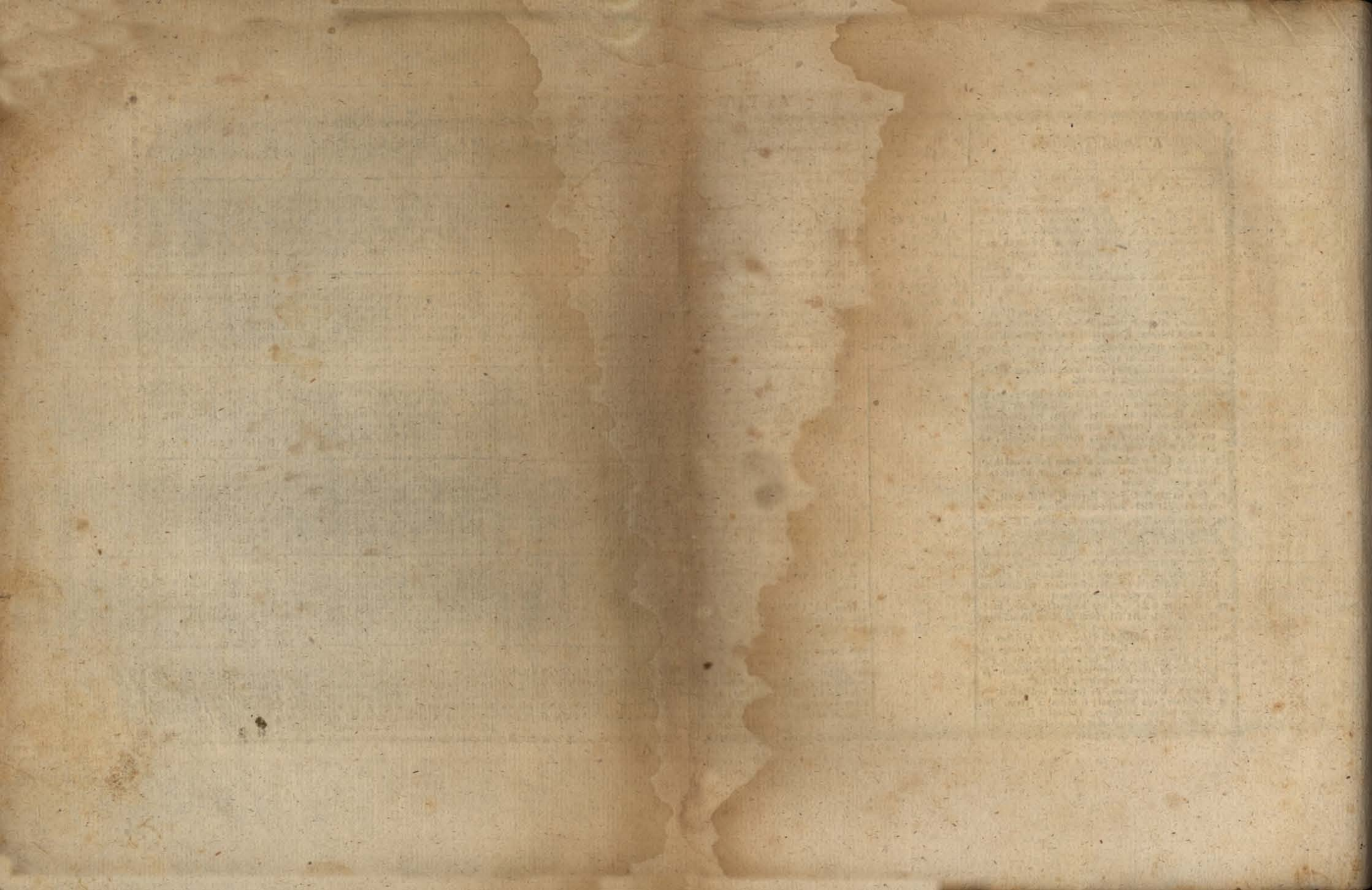
A Pápiá Ekleziának Tanítói.

és a Jesuiták Tudományát a maga könyvében melynek ez a neve: Augustinus imitt amott alattomban határozóffon osíromletta. Kemény vetelkedés ümadott. X. Innotzentius Pápa 1653 egy (Bullát) pefésites levelet adott ki a melyben Janseniusnak 5 fel tetelei vádoltattak. Bossius, Pascal Montaltius nevezett alatt, Miklós Pé. és más Janfenus követői keményen óltalmazták magokat és így az egész Frantzia - Ország, és alfo Német Ország ezzel a vetelkedéssel fel indittatott. Az ugy nevezett Janzenistákon kívül Vergerius János, Arnold Antal, Kalenus Henr., Fraumond Libert. és mások a leg nevezetesebbek. c. A Maria bűn nélkül való fogantatásáról való vetelkedés, III. és IV. Filp Spanyol Orzági Királyok által, ujjonnan fel indittatott, a midőn V. Pál és XV. Gergely Pápáktól kívánták, hogy a Dominikánusok ellen való Tudományt közönfésiesen meg erősítsék. d. Spanyol Orzági Molinos Mih. egy könyvet írt (Manudictio Spiritualis), a melyben a belfo keresztényiséget, a Léleknek az Istenben való nyugodalmit, e Világi dolgoknak meg vizsgálását és minden földi dolgoknak kevéfse való betűsülését igen hathatóffan elő adja. A Jesuiták ő neki magokat ellenébe szegeztek, ő örökké való Tomlótzre ítéltetett, meg holt 1696. Az ő követőt közt főként nevezetes de la Mothe Guyon a kit Bossuet azéri meg támadott; és Fenelon óltalmazta. e. A Jesuiták erősitették a Filozófiai vétket, ebből ujj háborúsg tármazott. A mit Pezzerius Ifjók az Adám előtt valókról ír, ő neki ugyan bosszúságot okozott, de háborúsfogot nem. Bourhus Ferentz Jóf. Fanaticus volt. VI. A Római Püspöknek hatalma sokkal alább való lett. A Frantz. Eklezia óltalmazta a maga fábadságát Edem Richerius, Launois Ján, Marka Péter, Natalis Alexander, és Dupin. ebben a dologban igen hathatóffan írtanak a Pápa ellen. A Venetziái közönfésége: Társaság igen Keményen óltalmazta a maga jussát, főként Sárpi Pál által. VII. A Klástromokban a Papok között az erkölcsnek vesztése meg maradtott, ugy nagy resént mint annak elötte volt, a Jesuitáknak Istenellenfége selettebb való volt, ezért kezdettenek Frantzia Országban, és más helyeken a Klástromok reformálodni; lunet lett az, hogy a rendeknek követői az idotól fogva fel os tattanak, reformáltakra, és nem reformáltakra. A Reformáltak között Sz. Maurusnak Gyűlése, melyet 1620ban XV. Gergely Frantzia Országban tartott igen nagy készülettel. Aomban némelyek igen meg sokositották ezt a meg jobbulást p. o. A Portugalliai Royálban lévő Apátzák és a Bernhárd rendi levők in ordre de la Trappe. Némely új rendek is tármaztanak, p. o. Patres oratorii. St. Jese, Sacerdotes Missionum *) a Jésus rendének Apátzák kereszt hordozók. Sat. VIII. A Paderborni Univerzitatón kívül, sok ugy nevezett Akadémiák, vagy Akadémiai Társaságok tármaztanak p. o. Venetziában, Lorentio Fer. Junotól az első fel állittatott, melyet incognitának neveztenek; Annak utánna következtenek Romában Humoristák, Fanaticusok. Ist, Pataviumban, Immaturnusok, és sokak mások. De nevezetesebbek Akadémie Françoise Parisban 1635. és a Királyi Franz Tudományoknak Akadémiája 1666. mint a Colleg. nat. curios. melynek Leopold Tifzfár 1661 privilegiumot adott.

Egy néhány is, különböző Vallásokból.

Rigant Miklós, a Frantzia Királynak Tanácsosfia Blasius Pascal, Frantzia Nemes Ember. Leo Allarius, Római Bibliothekárius. Carl du Fresne du Cange Ur, az Amiens-i Kerületben, Királyi jövedelmét befizető. Herm. Conring, orvos Polgarrenden való és sok tudományu Helmstadtban. Ernst Pius, a Sakszóniai Gothában Hertzeg. Veit Ludw. Seckendorf, Lovasrenden lévő, a Brandeburgi Választói Fejedelmnek Titkos Tanácsosfia, és Hálában Kantzellarius. Ahafu. Fritsch, Rudóltstadti Törvény Utadó. Casaubonus Ifjók, Frantzia Országban, IV. Henrik Tifzfárnak Bibliothekáriusfa. Buktorf. János. A Napkeleti nyelveknek Professora Basilléában. Tudós Sidók. R. Nathau. R. J. Loria. R. Manasse. R. Athias. R. Júda Leo. Cusar Baronius Sorai Kárd. Rob. Bellarmus Kárd. Jac. Dav. Perronius. Kárd. Gregor. de Valentia, Spanyol Orzági Jesuita. Dillengeni, és Ingolstadtí Prof. Paul. Sarpi Servita. Arnold Offatus Kárd. Gabr. Vasquez Complutumí Jesuita. Mari. Anton. del Rio, Jesuita. Serarius Miklós Jesuita. Feuardentius Ferentz, meitlábos, és Dominikánus Parisban. Anton. Possevinus, Jesuita. Vilh. Estius. Donatban a Sz. Péter rend. Elöljárója. Suarez Ferentz Spanyol. Jesuita. Arcudius Ferentz, Görög áldozó Pap Romában a Görögök Kollégiomában. Salefsus Ferentz. Genevai Püsp. Franto Ducsus, Frantzia Orsz. Jesuita. Mart. Aut. de Dominis, Dalmáciában Spalatroban Ersek. Bekkanus Márton. Jesuita. Grefzer Jak. Ingolstadtban Jesuita Prof. Keller Jak. Német Jesuita. Edmund Richerius. Párisban Theol. Dokt. Armand Joh. du Plessis Richelieu. Frantzia Orsz. Kárd. Sirmond Ifjók. Jesuita, és a Frantzia Orsz. Királynak Gyontató Atya. Kauffinus Miklós. Jesuita, XIII. Lajos Frantzia Orsz. Királynak Gyontató Atya. Dionisius Petavius Jesuita, és Párisi Theol. Prof. Morinus Ján. Frantzia Országban az oratori rendnek áldozó Papja. Holsten Luk. Kanonikus, a Vatikánumi Templomnál. Petr. de Marca. Párisi Ersek. Theophil Raynaud. Jesuita. Bollandus Ján. alfo Német Orzági Jesuita. Annatus Ferentz a Frantzia Orsz. Királynak Gyontató Atya; Jesuita. Bona Ján Kárd. Launois Ján. Párisban Theol. Dokt. Kombeffius Ferentz. Párisb. Dom. Granierius Ján. Frantzia Jesuita. Gerh. Papt. Cotelerius. Párisi Theol. Doktor. Maimburg Lajos Jesuita. Nikolius Péter, Frantziaul írta az Eklai dolgokat.

*) A Kegyes és keresztényen oskoláknak Ferfi's, Átszöny Atyafiai vagy a Piáristák az Apátzák rende, Visitaciones Mariae, az Urselinusok.

Tizenhetedik Század. II. Táblátska.

A' Lutherana Ekklesiának Historiája.

A' Lutherana Ekklesiának Tanítói.

I. Amerikában főként a' Luther Tudománya, rész szerént a' Kereskedők által, rész szerént nagyobb Készletek által, a' kisebb ujj Városokban, a' Réformátusok között ki terjedett. A' Svétiai Király XI. *Károly* azon munkálkodott hogy a' Lappontiaikat meg térítse. De Európában némelyeket azok közzül el vezettek, a' kiket magává tett volt. A' Brandenburgiai választó Fejedelemlé *Sigmund Ján* 1614. Réformálódott. *Mauritius* a' Hassiai Kassel Tartománynak Grófja még 1604ben reformálódott volt.

II. Külömb külömbfele együtt beszélgetéseket tartottanak ugyan a' Réformátusoknak és Lutheránusoknak edgyesítésére p. o. Kasselbe 1661. De ez éppen olyan hijában való volt, mint Mátvás Jánosnak, Kalikst Györgynek, Duraeus Jánosnak, Paraeus Davidnak, és más Theologusoknak azon munkálkodásaik, hogy a' két Ekklesiát egymással edgyesítsék. Az olyan Emberek inkább az edgyütt való értelmet vádolták.

III. A' Katholikusok és Lutheránusok között minden féle kemény háborúások származtak, Stráfszurgbau már 1592 a' Püspöknek válaszfátsért kemény vetelkedés támadott. Donauverthben a' Katholikusok egy szokatián Processiót tartottanak, abból ő köztök, és a' Proteftánusok között nyilvánfagos erőszak tétel lett, ugy hogy azért a' Város számkivetteget. Azomba *Vilhelm János* az utófsó Jálíki Hertzeg meg holt. Brandenburgia, és a' Neuburgi Palatinátus a' következtét kívánták. II. *Rudolf* Tífszár, a' Fő Hertzeg Leopódot a' Stráfszurgi Püspököt akarta tenni, azért nagyon bosszankodtanak. Eppen ez a' Tífszár adott a' Tífeheknek Királyi levelet a' Vallásról való szabadtságról. Az ő Atyafiai, és utána következett *Mátvás* az ő privilegiumokat meg erőtelentette anyira, hogy a' Tífehek 1518. az ő Követyeket Prágában az Ablakon hányták-le. 'E volt mindjárt kezdete a' 30 ezfendeig tartó szerentfetlen Hádnak. Mert Midón Mátvás meg holt a' Tífehek az ő utána következendő II. *Ferdinándot* Királyoknak nem akarták meg esmérni; a' Palatinátusi Választó Fejedelmet V. *Fridriket* választották, a' kit a' Tífszár ki ütött és számkivetésbe küldött, és az ő Hadban lévő szerentfét midon ara fordítana, hogy főként az alsó Sakkóniai kerületben Durlakumban és a' Hassiai Kasselben a' Proteftánusokat keményen el nyomná; az alsó Sakkóniai kerületnek rendei egy Sereget gyűjtötenek össze, és *Krisfiánt* a' Dániai Királyt választották vezérének, de Königslythernél meg verettentenek 1626. A' Tífszári Seregek mindenütt gyozedelmeskedtenek, ugy hogy végtére 1629. az esmérteset visza állítátnak paransfolatya *) a' melyben meg paransfoltatott, hogy minden Papi Józságok melyek, a' Passáviai békeféltől fogva, a' külső rendnek adatanak volt által, esmét a' Katholika Ekklesiának kezébe által adattassék. Az által a' Proteftánusok Ekklesiája igen nagy veszedelembé tétetett, a' mely veszedelemben bizonyonon valami különös Isteni igazgatásból a' Svétiai Király *Gustav Adolf* 1630 egy kistiny fereggel segítségül ment. Ez a' had tartott 1648ig ennek folyása alatt mind a' két részről fellette nagy kegyetlenségeket vittnek véghez, fáté az egész Német-Ország el-tölt gyilkossággal, s ragadozással, és meg szűnés nélkül edgyik Keresetyén Ekklesia a' másikat el nyomni igyekezte, míg az említett 1648. 24 Odoberben Mánsterben, és Osnábrugban békefélt köttetett. Ezen békefélt kötésben meg erősttetett, hogy a' Papi Józságokra az Ekklesiái Törvényekre, és szabadságokra nézve a' Rómái birodalomban mindenek mind egy meg maradjanak mint 1. januáriusban 1624 voltanak.

IV. A' Lutherana Ekklesiának belső békefélté hasonlóképpen némely visza vonások által gyengítetett.

a. *D. Hofman Dán* Helmstädti Theol. Profess. a' Természettől való esmeretfélté, és Filófsófiát nagyon meg vetette. Azért az abból származott fokfélté háborúások után, Hivatalából le tétetett.

b. *Rathman Herm.* Dantzkai Prédikátor abban a' tévelygésben esett, hogy a' Szent Irás magában nem hathatófabb mint más könyv, ha azon kívül, és a' inellet a' Szent léleknek természet felétt való ereje az Olvasónak szívét meg nem változtatya. *D. Korvin Ján* Dantzkai Pap, ellenébetette neki magát, és a' Jenai, Vittembergai Akadémia pártját fogta.

c. *Praetorius István.* Külömben épületes Iró és Saltzvedeli Prédikátor, az a' vetelkedés volt rólla, hogy ő a' Isten Irásról igen kevelet, a' benne lévő szókrol pedig igen sokat tartana. *Dielefeld*, *Rango* és mások voltak az ő ellentéte. *) ki - hirdettetett,

d. *D. Arndt Jánosról*, hasonlóképpen ugy velededtenek, mintha a' Mistikusok hamis tudományát hitte volna. A' Meklenburgi Udvari Prédikátor *Hofst György*, *Osiander Lukás* Tubingai, és főképpen *Korvinus* Dantzkai, mint *Schelwig Samis* s. mások, az ellen a' kegyes Ember ellen irtanak és igen keményen beszéllettenek a' ki magát ifak ugyan előre nem vigyázván imit amot ki - beszéllette.

e. *Menzer Boldisár* és az ő mostoha hja *Fenerborn* az ő Társaikkal vetelkedni kezdettenek. *Winkelmannel* és *Geseniovól* a' Krisztusnak mindenütt való jelenlételeéről. *Menzer* azon igyekezett, hogy a' Tubingai Theologusok hagyják helyben, és főként *Hafenreffer* Kancellárius; a' kik azt tartották, a' Krisztus az ő meg alázodásának állapotában a' maga Isteni természetét nem vettezte le, ha nem ifak el-titkolta (*κευφίς*). Más Giefsai, és Sakkóniai Theologusok azért 1624 Lipsiában Gyülelt (Konventet) tartottanak, és azt erőstítettek, hogy magát egészen meg üresítette (*κευφίς*) ez a' vetelkedés fokáig tartott.

f. *Helmstädtben D. Kalikst György*, az ő irás által fokfélté vetelkedésre adott alkalmatóságot, p. o. valyon az 'O Testamentombéli Hívek, a' Szent Háromságnak titkát tökéletesen meg esmérte, valyon a' Jó tfelekedet az idvefségre szükséges é, valyon a' halottakért való könyörgés szabad é, valyon az Embernek szabad akara ty a' Kegyelemmel nem munkálkodik; valyon a' mi hitnek formájára való Könyvek szükségesek, valyon a' 3 Vallások a' hitnek fundamentomiban, egymástól Külömböznek, ebben a' vetelkedésben *Kalikstus* a' Katholikusok részére látatott hajlani, és azért vélek egy értelembé lévőnek tartatott. Mivel *Mufaeus János* Jenában ugy látatik, hogy a' Helmstädiaknak nem elég erősfélté állott ellenek, azért a' Vittembergai Theologusok - is, a' Jenaiakkal el szakadianak.

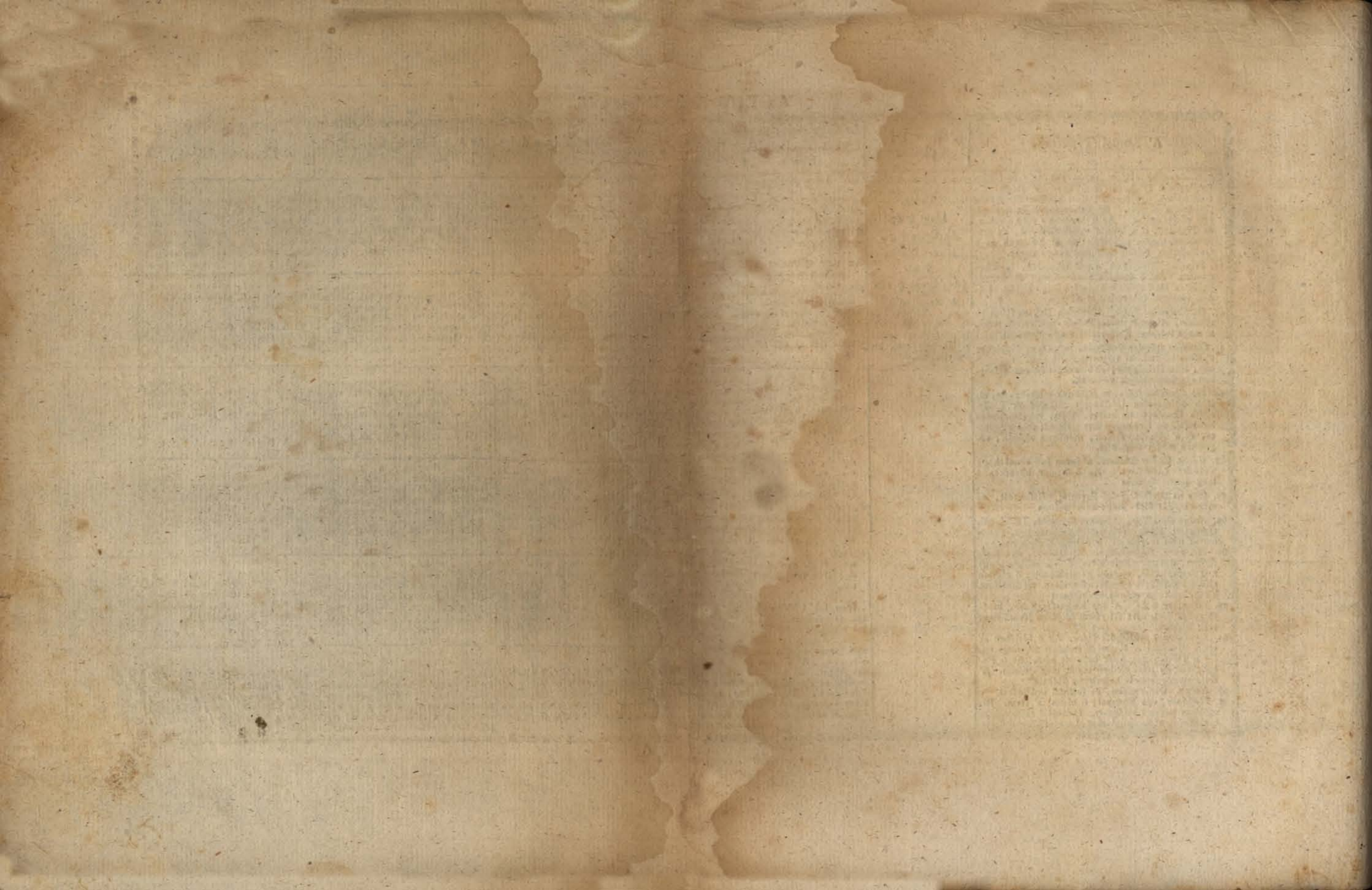
g. *D. Spener Jak. Fil.* akkor Frankfurtban Pap. az ő halgatói közzül, némelyeket az ő buzgó prédikálása által, ugy fel indított, hogy az ő vezérége alatt 1670 az ő Házában kegyes össze gyüleleteket kezdettenek tartani, abban a' Isten könyveket olvasták, és arról egymással beszélgettenek. Ennek a' példáját követte Angsprugba *Spitzel*, *Darmstädtben Vinkler*, s mások más helyeken, *Menzer Boldisár* szegerte előtször ellenébe magát a' *Darmstädi* egyházi szolgának *Vinklernek* 1679 *Dielefeld*. K. G. Nordhansi egyházi izólga ki adta az ő Horbius Spenner szerént (Theosophiam Horbio Spenerianam) való Istenről tett böltselkedéset, a' mely ellen magát a' következők ezfendőben *Spenner* oltalmazta 1686 kezdetek *M. Aug. Herrn. Frank Schade* Gáspár, és *Anton Pál* Lipsiában (Collegia Biblica) egybe gyűlvén a' Bibliái magyarázatokat olvasni, a' melyek nem egyebek, ha nem a' Tudósokért való épületes órák voltak. Más Professzorok ellenébe szegtek magokat, ezeket a' gyűléteket meg tiltották, és akkor állott fel a' Pietistáknak nevek. Midón *Horbius* és *Hinkelman* Hamburgban - is a' *Kegyesfélté gyűléseit* (Collegia pietatis) tartották, akkor ottan nagy hathatósággal ellene szegte magát *D. Mayer*. Ilyen módon nevededtenek a' háborúások minden részről, és még a' következő Században - is tartottanak.

h) 1697 kezdette *Schade Gásp. Ján.* Berlinbe a' Lutherana Ekklesiának gyónását gyalászni. Ebben az időben erőstítette *Böfe György Ján.* Soráviai Pap az ugy nevezett (terminum peremptorium) el végezetott határt, hogy t. i. az Isten a' bűnösnek ifak egy bizonyos ideig engedje meg, hogy az ő Kegyelmével elheszen; az utófsót *Rechenberg* Adám Lipsiában *D. Ittig* és mások ellen oltalmazván abból egy hathatos vetelkedés származott.

V. A' Tudomány főként a' izóló (Polemica) a' Luther Theologusai között felettébb nevededett. Az eredeti (fundament) nyelveket és a' Isten Irás ellenben nem olyan buzgófággal tanulták mint kellett volna. Az ujj Univerzítások im é következők: *Giefsában* 1607. *Rintelnben* 1621. *Lisslandiában* Dordthen 1632 a' mely 1699 *Pernaumban* által tetetett végtére el-törölletett. *Finniában*, *Abbon* 1640 *Krisfiina* Királyné. *Kielben* 1665. *Scaniában* *Londinumban* XI. *Károly* 1668. *Hálában* a' választó Fejedelemlé *Friderich* 1694, állitottak.

Lyserus Polycarpus. Vittembergai Theol. Dokt.
Marbach Fil. Stráfszurgi Theol. Prof.
Gerlach Istv. Tubingában. D. és Prof.
Hutter Leonard. Vittembergi D. és Prof.
Granerus Alb. Jenai. Theol. Prof.
Osiander Andras, az Adelsbergi Klastromnak Apát - Ura.
Heilbrunner Jak. Bebenhaufeni Apát - Ur, és fő Superintend.
Schleißenburg Konrad. Strálsfundban, Dokt. és Superintend.
Nicolai Melch. Tubingai Prof.
Hackspan Todor. Altdorfí Prof.
Dorfschues György. Jan. Stráfszurgi Prof.
Häsemann Jan. Lipsiában Theol. Prof. és Superintend.
Schuppis Bold. Ján. Hamburgban a' St. Jákob Prédikátor.
Weller Jak. Dresdában fő Udvari Prédikátor.
König Friedr. Ján. Rostoki Theol. Prof. és Meklenburgban Superint.
Dannhauer Konr. Ján. Stráfszurgi Prof.
Hafenreffer Mátvás, Tubingában Kancellarius.
Arndt Ján. Zelleban fő Superintend.
Affelmann Ján. Rostoki Dokt. és Prof.
Winkelmanna Ján. Marburgi, és Giffai Prof.
Meisner Bold. Vittembergi Dokt. és Prof.
Menzer Bold. Marburgi, és Giffai Theol. Prof.
Baldwin Fridr. Vittembergi Prof.
Dedekenn György, Hamburgi Pap.
Franz Farkas, Vittembergi Prof.
Thummius Todor. Tubingában Dokt. és Prof.
Gerhard Ján. Jenában. Prof. és D.
Jjabb Osiander Luk. Tubingai Kancellarius.
Dietrich Konrad. Ulmában Superintend.
Himmel Ján. Jenában Prof. és Dokt.
Höpsner Imre, Liptsai Prof.
Hunnius Miklos, Lübecki Superint.
Hoe de Hoenegg Mátvás, Sakkóniában fő Udvari Prédik.
Saubert Ján. Norimbergában, a' St. Sebald Pap.
Dürr Konr. Ján. Altdorfí Theol. Prof.
Dilherr Mih. Ján. Norimbergában Prof.
Gerhard Ernest. J. Jenában Theol. Prof.

Hennichius Ján. Rintelnban Theol. Prof. és Schaumburgban Superint.
Müller Ján. Hamburgban. Theol. Dokt.
Müller Imre, Hamburgban Pap. és Rostokban Superintendens.
Mufius Ján. Jenában Theol. Prof.
Gejer Márton, Sakkóniában Udvari fő Prédik.
Noldius Kriszt. *Koppenhágában* Theol. Prof.
Scherzer Ad. Ján. Liptsai Prof.
Varen Agost. Rostoki Theol. Prof.
Olearius Ján. Ekklesiái Tanácsos, Sakkóniában Weisenfelsban fő Superintendens.
Olearius Gottfrid. az Ország Házának goudviselője, Hállában Pap.
Kalov Abr. D. és Superintend. Vittembergában.
Reifer Ant. Hamburgban. Theol. Dokt.
Bebel Bold. Vittembergai Prof. és fő Superintendens a' Kerületnek.
Quenstedt Andr. Ján. Vittembergai Prof.
Wesmuth Mátvás. Kielban Th. Prof.
Quistorp Ján. Rostoki Prof.
Broshmann Erasm. Gáspár, Seelandiai Püsp.
Lüthemann Joakim, Braunschweig - Laneburgi Superintend. - és Riddagshauseni Apát - Ur.
Feuerborn Justus, Giffai Superintend. és Prof.
Kalikst György, Helmstädti Prof. és Königslytteri Apát - Ur.
Glassius Salamon, Gothai Fő Superintend.
Karpzov Bened. J. Liptsai Efpereft.
Micraelus Ján. Theol. Dokt. és a' Stettini Gymnasiumnak Igazgatója.
Sagittarius Krisztfried Ján. Altenburgi Fő Superintend.
Spitzel Teop. Angspurgi Pap.
Hildebrand Joakim, Zellei Fő Superintend.
Seriver Krisztian. Magdeburgi Pap.
Schomer Kriszt. Justus, Rostokban Theol. Prof. és Meklenburgban Superintend.
Kortholt Krisztian, Kieli Theol. Prof.
Bajer Willh. Ján. Jenában Theol. Prof. és Vajmari Superintend.
Schmidt Sebestyén, Stráfszurgi Theol. Prof.
Alberti Balint. Liptsai Prof.
Pfeiffer Agoston, Lübecki Superint.
Karpzov Benedek J. Liptsai Prédik.

A' Réformata Ekklesiának Hístóriája.

Réformátus Tanítók.

A' Görög Ekklesiáról.

I. Hístóriában, és Brandenburgiában a' Réformata Ekklesiának általmazói letének, a' Tartományok Fejedelmei; főként a' Hollandusok által, a' Réformátusok Tudományja a' Napkeleti Indiákon, és az Anglusok által Amérikában ki-terjedett.

II. Frantzia-Országban ellenben a' Réformátusok főként Richelliu Kárdinalis által felette el nyomattattanak, és végtére XIV. Lajos alatt 1685 a' Nantefi parantolat fell állítottatott, az által egy kemény üldözés származott; úgy hogy fok 100000 el nyomattattván Frantzia Országból ki mentenek. A' Váldeniek, a' Pedemontziumi Tartományokban hasonlóképpen keményen üldözettek; és nagy részént Helvétziában, Alsó Német-Országba, és Angliába szaladtanak. A' Palatinátusban, a' Réformátusoknak Hatalma, és Tekintete meg kitsínült.

III. A' hathatosb belső vetelkedések é Következendők:

a. Az előre való el választásnak tudományáról (a' Praedestinációról) némelyek szelidebben kezdettek tanítani mint Kálvinus; Innen származott a' Külömbfég az *Univerzalisták*, és *Pártikuláristák*, *Supralapsáriusok*, *Infralapsáriusok* között. A' közönséges Isteni Kegyelemről való vetelkedés Frantzia Országban - is, Helvétziában - is be vétetett. Frantzia Országban *Amyráld*; a' ki ezt erősítette, az Istennek ígertei minden Emberekre el terjednek. Neki felette fok követői voltak; p. o. *Placæus*, *Dallæus Joh.*, *Blondellus*, *Morus Sándor*. 'sat. Genevában *Tronchin* a' ki hasonlóképpen a' közönséges kegyelmet erősítette, a' kinék *Turetinus Ferentz*, és mások egész erővel ellenebe szegeztek magokat.

b. Midőn a' Kártéfius Filozofiját Frantzia Országban, és alsó Német Országban nagy kívánsággal be vették, és *Claud Payon* azon munkálodott, hogy a' Réformátusoknak Keresztény tudományával össze foglalja, akkor abból kölömbfélé hibás tudományok származtanak, rész szerént az eredendo bünért és természeti erőért, rész szerént az Isten beszédének erejéért. Az ő veledésekét külömböző 'Sinatoknak adattak által Frantzia Országban és Hollandiában. A' Kártéfius Filozofijának; és annak a' Theologiával való össze elegyedésekét Fobb ellenfelei voltak: *Voëtius*, *Marefius*, *Mastricht*, *Spanheim*.

c. *Jofua Placcæus* Salmuri Professor. úgy látattik, hogy az 'Adám bünének következendőkre való ki terjedését, (tulajdonittatását) mely kölömbben be vétetett volt, tagadta: Az ő veledését a' Karentoni 'Sinatnak 1645 által adták. *Rivetus*, *Marefius*, és mások ötet írásban tszófolták - meg.

d. *Joh Coccaeus* Lejdai, és Franekverai Professor. Az ő veledése által kölömböző háborúfogokra adott alkalmatosságot p. o. valvon az ő Testamentombeli Hívek valófággal a' bünöknek tökéletes meg bocsátását meg nyerték é, valyon a' 'Sidók; minekutánna a' Borjuval való bálváuy imádásnak bünében estenek, a' kemény tszerémóniális törvények büntetésül adattattanak e? és a' Sz. Írás magyaráztsához tartozó más hasonló vetelkedések.

e. *Joh Labadie*. Genevai Pap, és annakutánna Middelburgi, az hathatos Keresztvényfeget, ő magára nézve ugyan dítéretessen, de az arra fordított eszközök által gvaláratosan igyekezte munkálodni, mivel ő kevessebb étellel és ruházattal elt mint más Emberek, gyakorta böjtölt, rendkívül való adakozó volt; az Ekklesiának tszükegéről tszüntelen panaszkodott, és az ő fokfele Fanat) ezelos külső tselekedetivel magát gyanuságban ejtette. Midőn azért Hollandiába le tététt, Herfortban ujj társaságot állított fel, *Altonába*, végtére *Wiverdenben*, a hol az egy darabig tartott. Ez a' Társaság más különös Tudományokon kívül ezt is be akarta venni, hogy az ő javok egymással közlegyen, úgy mint Jerusálemben az első Keresztényeknek volt.

f) *Joh. Pijkatörök*. úgy veledednek; mintha ő a' Krisztus tökéletes elég tételének, nekünk való tulajdonítását tagadta volna.

g) *Alex. Harm. Roellius* erősítette, az Isten Fijának az Atyától való szarmazását, nem kell tulajdonképpen érteni; A' halál a' Híveknek - is egy büntetés. 'sat. A' felett Hollandiában, nagy háborúság származott.

h) *Bekker Boldisár* Amsterdami Prédikátor az ő Könyvében tagadta; (a' meg babonázott világ 1691) az ördögnek a' testen való hatalmát, Kisértetet, babonáságot 'sat. Az első látattik a' Szent Írás magyarázatyával ellenkezőnek lenni.

i) *Heinr. Dodvell*. Okfoniumi Professor, tanította, az Embernek lelke az ő természetére nézve halandó. De az Isten azoknak halhatatlanságot ígért, a' kik az Evangéliumnak engedelmeskednek. De tsak azoknak a' kik, az áldozó Paptól a' Páspóki Tempomban meg - keresztesztettek vagyon az a' bizonyos Halhatatlanságról való Reménysegek.

k) *Pet. Chauvin* Az ő természeti vallásról írt Könyvéért 1698 mindeneknek felette szembe tönt, mivel ő a' Keresztényen vallást egészen Természeti vé tsinálta, tsot a' Sákramentókat is Természeti okokból magyaráta.

l) *Verschoor Ják*. és *Pontianus Hatten* mind a' ketten Hollandiában, úgy látattak, hogy Spinosának némely fel tereleit, a' Keresztényen vallással egybe foglalták, t. i. mindenek a' mik léznek; tsükséges képpen léznek; az Isten nem haragszik, a' bünök által nem sértetődik meg. A' Krisztus által tehát nem is engeszteltetik meg, hanem a' Krisztusnak halála által tsak meg mutatta, hogy az Isten nekünk örömeft meg akarna bocsátani.

m. Az Angliai Ekklesiában a' fobb vetelkedések voltak a' Páspokok, és öreg Tanítók (Praesbyterek) között. A' Páspokok erősítették az Ekklesia Páspók nélkül nem valófágos Ekklesia. A' Puritánusok tanították a' valófágos Ekklesiának, tsak öreg Tanítóinak (Praesbyterek) nem pedig Páspokjainak kellett lenni. (A Praesbyterianusokból) az öreg tanítókat követők közül valokból I. *Károly* alatt származtanak az (Independentisták) máitól nem függek; a' kik tanították; egy Keresztényen közönségnek se kellett a' máiktól függeni, már a' mult Században *Polton Robert*; és ő utánna *Brown Robert* még nagyobb bátorfággal az ő gyülekezeteivel a' többtől el vált, innen származtanak a' (Brownisták) ezek a' Gyülekezetek mind meg egyeznek abban, hogy a' Réformátusok tudományából az övekben leg több vagyon; de azomban egy mástól - fok dolgokban kölömböznek.

IV. A' 'Sinatok között; a' melyek ez vagy amaz vetelkedésekért tartattak; a' Dodrat énai 1616. a' leg fontosabb. A' melyre alkalmatosságot adtanak a' Arminianusok, a' kiktől különösen szöllunk Mas Karentonban tartattatott 1631. a' mellyben úgy mutatták magokat, hogy a' Luther Ekklesiájával meg egyezni felette kívánnának a' Helvétziái Ekklesiák ellenben az olyan edgyeff. gtol annál inkább el idegenedtenek, és *Hejdegger Henrik János* által egy hit formáját készítették 1675, a' melyet közönségesen meg edgyezés formájának neveztének.

V. A' Vallással, (Dogmatikával) némely Réformátus Tanítók az Aristoteles Filozofijának felette fok tszítelyeit össze foglalták, mint mások (a' kiktől emlékeztünk) a' Kártéfiust, mások a' Gassendust, *Coccaeus*, és mások szorgalmatossan munkálodtanak az Írásnak magyarázatyán. Es mindenütt a' kölömböző értelmeknek fel tszításán igyekeztenek.

VI. Ujj Univerzítátsok; Groningában 614. Utrechtben 1636. Hejdelbergába vissza állítottatott 1653. Duisburgban 1655. Williamsburgban 1700. ide tartoznak az Angliai Királyi Társaság 1663; a' Természeti tudományokról való Prussiai társaság. 1700.

Perkins Wilhelm, Kambridgai Theol. Prof. Angliá.

Chamier Dan, Vántaubani Theol. Prof. Frantz. Orban.

Parvus Dáv, Hejdelbergai Theol. Prof.

Lubbert Sibrand, Franekvérai Theol. Prof.

Camero Ján, Frantz. Orfz. ban Salmuri Theol. Prof.

Hospinian Rudolf, Tigurumi Prédikátor.

Amama Sikstin, Franekvérai Theol. Prof.

Forbesius Vilhelm, Skotziában Edimburgi Pásp.

Pelargus Kristof, az egész Brandeburgi, Tartományban Fő Superint.

Amefius Vilhelm, Franekvérai, és Rotterdami Theol. Prof.

Gomarus Ferentz, Groningai Theol. Prof.

Bedellus Kilmar Pásp. Hiberniában.

Alting Henrich, Hejdelbergai, és Groningai Theol. Prof.

Rivetus Andreás, Lejdai Prof. Hollandiában.

Forbesius Ján, Aberdeeni Theol. Prof. Skotziában.

Spanheim Friedrik, Génèvai et Lejdai Prof.

Cloppenburg Ján, Franekv. Prof.

Ufferius Jácob, Armaki Ersek, és Hiberniai Primás.

Blondel Dávid, Houdában Prédikátor, és az után Amsterdámban Híft. Prof.

Mestvezat Ján, Párisban, a' Réform. Eklának Préd.

Molinäus Péter, Karentoni Prof. Párisnál.

Capellus Lajos, Salmuri Theol. Prof. és Pap.

Hammond Henrik, Okfoniumi Theol. Prof.

Walton Brian, Kesteri Pásp.

Buxtorf Ján, Basileai Theol. Prof.

Amirand Moses, Salmuri Prédikátor, és Prof.

Bochart Sám, Frantz. Orfzban. Kaenben Prédikátor.

Hettinger Henrik Ján, Tigurumi Theol. Prof.

Hornbeck Ján, Utrechtban Theol. Prof. és az után Lejdában.

Coccaeus Ján, Lejdai Theol. Prof.

Morus Sándor, Génèvai Theol. Prof. és Middeleburgban Zélandiában.

Dalläus Ján, Párisi Prédikátor.

Lightfoot Ján, utollyára Vicekancellárius Kambridgában.

Marefius Sám, utollyára Groningában Theol. Prof.

Voëtius Gisbert, Utrecht Theol. Prof.

Burmans Ferentz, Utrecht Theol. Prof.

Alting Jácob, Groningában a' Nepeleti Nyelvenben, Prof. és Pap.

Owenus, Okfoniumi Theol. Dokt. és Dékány.

Pearson Ján, Angliában Kesteri Pásp.

Claude Ján, Karentoni Theol. Prof.

Turretinus Ferentz, Génèvai Prof. és Prédikátor.

Hejdegger Henrik Ján, Tigurumi Prédikátor, és Theol. Prof.

Fabritius Lajos, Ján. Hejdelbergai Theol. Prof.

I. A Görög Ekklesia abban az állapotban maradt; melyben az elébbeni Században volt. VIII. Orban Pápa minden erejét reá adta, hogy a' Deák Ekklesiával egygyesítse; de *Cyryll Lucaris*, *Constant*. Pátriárka máfokkal edgyütt ennek a' fel tételnek ellenébe szegezte magát, azomba meg - is némelyek, a' Pápa Ekklesiának tudományából, f.ként az Ur Vátförájáról való Vallástétel a' Görögvallással valamenyire össze elegyedett.

II. A' *Russiai* Ekklesiában támadott a' Kivátsátsátsnak Separatistáknak) tszfásága, vagy *Isbranikusok*, olyan Emberek a' kik a' mi Pietistáinkhoz hasonló de fokkal hathatósabbak, és Zenebonásabbak. Nagy Péter főként tszándt nagy változást az Ekklesiái rendelésekben és nevezetesen fel állította a' szent 'Sinatot, a' fo Ekklesiái gyüleseknek egyneft.

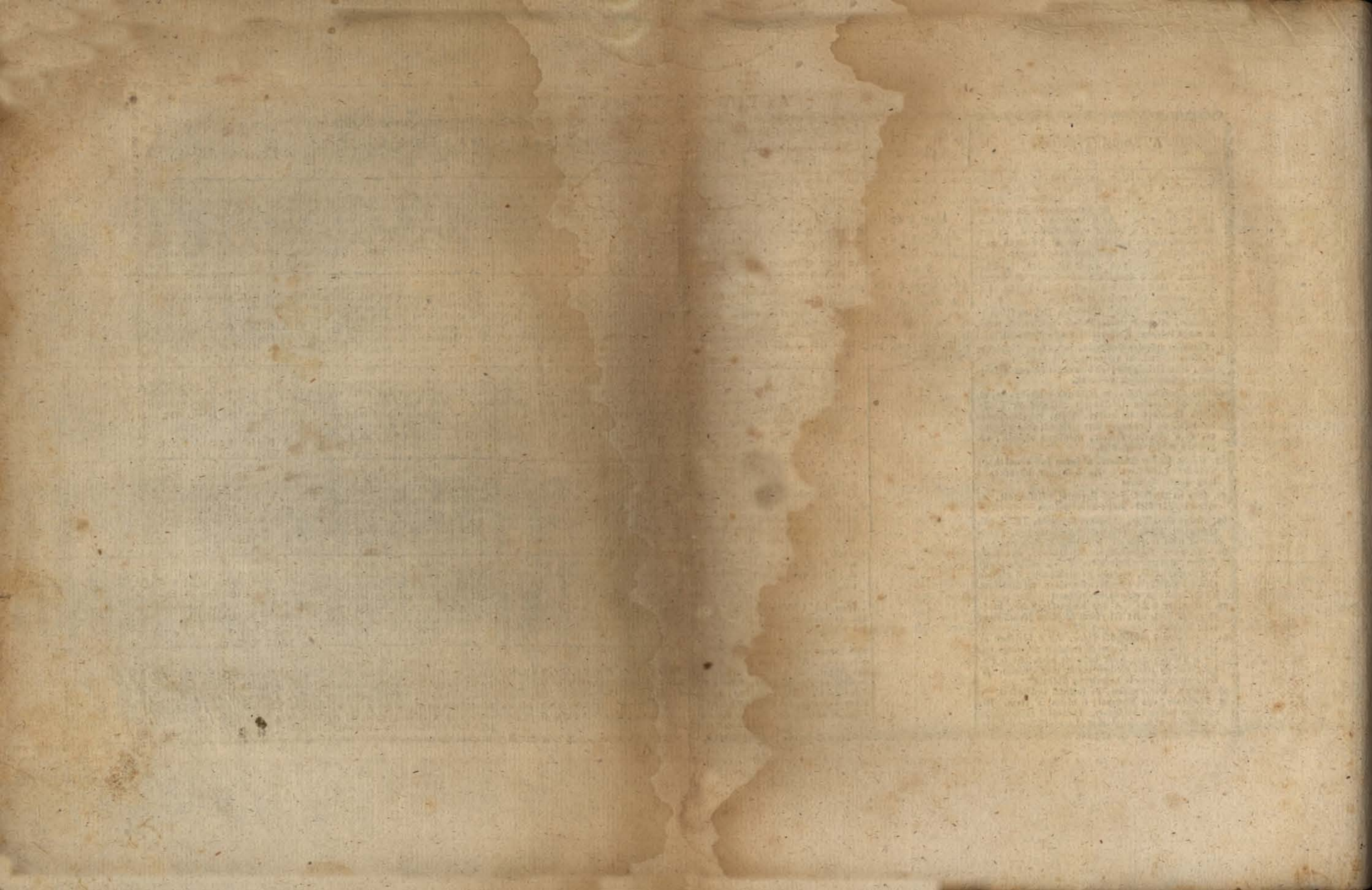
III. De a' mi a' tszfátalan Görög Ekklesiát illeti, ez a' meg jegyzésre méltó.

a) A' Monofisták Asiában a' Római Ekklesiával össze foglalták magokat úgy annyira, hogy a' Pápa nekik Pátriárkát állított.

b) 1634 *Heyling Péter* Lübecki, Abyfsiniában ment, hogy az Evangéliomi tszista igazságot ottan kiterjesztsé, és szereztsesen ment elő dolgában. A' kegyes *Ernst* Gothai Sakszoniai Hertzeg, annakutánna *Hiob Ludolfot* oda kaldötte; és az egy hajó-törés által 1657 meg halván helyében *Wausleben Mihály János* oda küldtetett, de ő keveset igazított.

c) *Arméniában* a' Keresztények a' Persiai Királytól, a' Nagy Abbától, igen fokot szenvdedtenek. Sokan a' Mahumedána Vallásra állottanak, fokan Londonban, Amsterdámban Vénetsziában mentenek. 'sat.

d) A' *Nestorianusok* egymás között nagyon háborogtanak, ezért mind a' két rész a' Római tszekkel egytsülni kívánt: de házfantal. Amidában és Diarbekben, vagyon egy kitsiny gyülekezete Nestorianusnak; a' mely valófággal a' Római Ekklesiával tart.

Az Arminianusokról.

Az Arminianusoknak eredete vagy az Amsterdami Prédikátortól, *Arminius Jakobtól* a' ki annak utánna Lejdai Theolog. Profelsor lett. Az ő főbb ellenkezője volt *Gómar Ferentz*, ez is Lejdai Profelsor. Noha a' kettő között lévő közönfeges helyen esett, 1608 edgyütt való beszélgetéseknek alkalmatosságával, Arminiusnak vélekedése az öröktől fogva való kegyelembéli el vállastáfról meg vette, és ő maga is azután hamar meg holt, még is 1610ben az ő követői az ugy nevezett Remonstratiot (ellene mutatást) bé adták, a' honnan ok Remonstranfsoknak nevezetnek. Ok abban azt a' szabadságot kérték hogy az eddig vetelkedésben lévő 5 feltételek mellett meg maradhasanak: t. i. e' következendők voltak: Az Isten fel tétel alatt végezett el mindeneket. A' Kristus minden Embereket meg holt. Az Embertől füg a' Kegyelmet bé végye e' vagy nem. A' Kegyelem nem ellene állhatatlanul munkálódik. A' hitet el lehet vesztetni (a' Hivőköl lehetnek hitetlenek). Bé mutaták az ellene mondók az ő (Contraremonstratiójukat) ellenkező erősségeiket és azért Contra Remonstranfsoknak nevezetnek. E' felett különvaló együtt beszélgetések tartatának; mint 1611 Hágában; és más 1613 Delftben, a' mely által az egyenetlenség el nem töröltetett, hanem a' Rendek szükségnek látták az 1614 közönfegessé tételt rendelés által a' botránkozató vetelkedésnek (Disputatiók) akadályt vetni, az hol az Arminianusok is szabadságot nyertének, a' Népet az ő vallások szerént, hogy taníthassák. De mivel a' külfö (Pólgári renden-lévőknek-is) tanátskozáfok közben járultak, azért nem fokára lett az, hogy a' contra Remonstranfsok egészen el nyomattattanak, a' Remonstranfsok pedig a' Dodratzeni Sinatban 1618 kárhoztattanak. Merit naponként kezdettenek az ő elebbeni Vallásoktól el távozni. Ok mindennek szabadságot adának, hogy a' szent Irást az ő magának tetzőjeb értelme szerént magyarázza. Az Emberek a' mint ok hiszik, az esetutánn is vagyon szabadsága, és elég ereje az Isteni parantfolatnak bé tellyesítésé által az idvességnek el érdésere: foként midón a' Kristus nekünk oly tökéletes Törvényt adott. 'sat. Rövideden' ok többnyire Latitudinariusok nagy mértékben. Most híres Gymnasiumok vagyon Amsterdánban, és szabadságok egész Hollandiában a' Vallások gyakorlására.

Az ő híresebb Tanítóik Arminiusván *Simon Episcopus*, *Conrad Forstius*, *Steph. Curcelläus*, *Arnold Pölenburg*, *Philip Limborch*, *Joan. Clericus*, *Catzenburg*, *Grotius*, *Wettstein*.

A' Socinianusokról.

A' Socinianusok Vallására szabadság engedtetett ennek a' Századnak az elein, Lengyel - Országban és Erdélyben, nagy pártfogói, és előfegellői is voltak. Még is midón 1638 a' Socinianusok Gymnasiumának némely Tanítványai Rakkoviában a' felszülést meg motkolták, azért akkor oly Zenebonák származának, hogy a' szerént a' parantfolat szerént, melyet a' Pápisták Varfauban kidőlgöztának a' Gymnasium el pusztult, és a' Socinianusok Rakkoviából ki üzettenek. Végtere az Ország Gyűlésben, Warfauban 1653. és annak utánna ujjonnan 1661 el végeztek, hogy a' Socinianusok életeknek, és Javaiknak el vesztése alatt a' Birodalomból ki takarodjanak.

Többire tehát mentenek Erdélyben, Silésziába a' Brandenburgi Mark Groffságba, Prusziába, Hólsátsziába, Dániába, Hollandiába, Angliába, a' Palatinátusban-is.

Ernst Söner Orvos és Filos. Profels. Aلدorfban, ott is 1610 a' Socinianusok tudományát ki akarta terjesztetni, de az oda való Theologusoknak, és a' Norimbergai Tanátsnak vigyázása által, abban meg akadályoztatott.

Az ő nevezetesebb Tanítóik ebben a' Században ezek: *Chr. Ostorod*, *Ernst Söner*, *Valent. Schmaltz*, a' Rakkoviái Kátekésisnek Szerzője, *Eieron. Moscorovius*, *Christ. Stęgman*, *Joh. Crell*, *Joh. Voelkelius*, *Enyedi*, *Joan. Sehlicking*, *Brzickovius Sámuel*, *Vissovátius András*, *Lubinyetzi Stanisla*, *Preufs Joann*, *Felbinger Jerém*, *Sand Christ*, és *Bidellus Jan*. inkább Aridusok mint Socinianusok.

A' Kvakkerekrol.

Foks György Angliában Tszumadia, kegyes do a' képzelődesben felettebb el merült Embert, azt képzelte az Istenül neki különös jelentősei vagynak 1649. Kezdet is arról jelentősei előtt beszélteni, ő a' Varásokban járt szerént széjjel, és közönfegesen intette a' Népet az Isteni felelemre; olyan követői is voltak hogy azok más kerestyeneknek Isteni tiszteltre való gyűléseket háborgatták, és akadályoztatták. A' fobb tudománya ennek a' Társaságnak főképpen ebből állott. Az Isten gerjelzt az Emberek belfő világosságát az elméjékben, belfő sugallást, a' mely hathatósb mint a' szent Irásnak külfő betűi. Ez által a' belfő világosság által vagy a' bennünk lévő valóságos Kristus által, az Ember meg tisztítatik, meg igazittatik, és meg boldogittatik. Ez a' világosságot minden Emberek minden szent Irás nélkül meg szereshetik, akár Pogányok akár 'Sidók, akár Törökök legyenek. A' kinek ez a' világossága vagyon, az, az ujj Testamentomnak áldozó Pápjá, és semmi Pápi hivatal nem kell, a' Sakramentumok isapán külfő tisztemóniak, a' Kerestyennek nem kell hadakozni, eskünni, a' Világnak szokása szerént közzönni, a' Kalapot le venni 'sat, mivel az ő tanítókban, és prédikálásokban, hathatósan kezdettenek refektetni, azért hívták innen őket *Kvakkereknek*; vagy *Zitereknek*. Refektőknek.

Cronwell el - szenvedte, mivel nem írhatta ki.

II. *Károly* alatt még jobb rendelkezéseket tándtak.

II. *Jakob* alatt 1685. még nagyobb szabadságot nyertének, abban meg - erősítette őket III. *Vilhelm*.

Az ő nevezetesebb Tanítóik *Robert Barclay*, a' ki a' magok mensségek mentegető felelet Apológiát írt; *Richard Hubbert Thorn*; *Keith György*, *Fischer Sámuel*. Végtere foként *Vilhelm Penn*, az ősméretes Amirálnak Fija, a' kinek II. *Károly* 1680 egy nagy darab tartományt Amerikában ajándékozott. Pennsylvániának neve innen vagyon.

Mivel *Keith György* a' Jépus Kristusnak Emberei természetéről hazugságot kezdett tanítani, és egy Menyei és Emberei Istenséget igyekezett erősíteni, azért másoktól meguraltatott, és az ő Társaságokból ki rekesztetett.

Némely nevezetes Eszelők (Fanatikusok.)

1. *Veigel Balint* Mesniai Pap, az ő halála után 1588 fok tölle maradt iráfai világosságra jöttek azokban nevezetesen e' következendő hamis tudományok voltak; a' Kristusnak két teste volt; menyei, és földi, a' szent Irás egy még holt betű, nagyobb ereje vagyon a' belfő világosságnak; a' Fiu, és a' szent Lelek alább valók az Atyával; mi meg igazulunk a' természet szerent bennünk lakozó Kristus által, a' Sakramentumoknak semmi különös erejek nintsen. 'sat. Elégge meg tráfolták az ő Irásait.

2. Az ugy nevezett Kereszties olvafóknek rende, ennek a' Századnak az elején állott fell, és szinto hasonló Vallások principiumok volt.

3. *Aegidius Gutman* ujj Menyei jelenéseket adott elő.

4. *Esaiás Stiefel* Langensaltzban, szinte azt erősítette, a' mit *Weigel* tanított volt, főképpen a' Pápi hivatalt meg vetette azt szokta mondani; a' Kristus természet szerent lakik ő benne. 'sat. Ide tartozik *Meth Ezechiel* is hasonlóképpen Langensaltzban.

5. *Böhme Jakob*. Görlitzben született, ott Tszumadia, rövideden az ő hamis tudományai ezek. A' szent Irást meg vetette; ugy vélekedett, a' Világ az Istenből való ki gözölés, a' Kristusnak Menyei teste volt; Adám elföben Férfi; és egyfersmind Alszo-ny-is volt; többnyire az ő kitételei a' Chemiából vétetnek, az ő Irásából főképpen Aurora meg gyalázattott, az ő követői között a' leg nevezetesebbek *Thobias Khober*, *Valter Boldisár*, *Veisner Kornelius* három Orvosok, *Frankenberg Abraham*, és *Tsehefeh T. J.*, *Verdenhagen Agoston J.*, *Kuhlman Kvirinus* és mások.

6. A' Flandriai *Antoniette Bourignon* Augustinus renden lévő 1650 kezdett dűfekedni menyei jelenésével a' Sz. Irást meg vetette, a' Könyveket és tudományokat, a' Kristusnak két testet tulajdonított, a' 1000 esztendeig való birodalmat tanította, és különbben is fok eszelős hamis tudományokat.

7. *Seidenbecher*, *Lörintz György* Coburgi, Altenburgi Pap, hasonlóképpen tanította az 1000 esztendeig tartó birodalmat.

8. *Hohburg Christian*. A' Schvenkfeld iráfai által, az Enthusiaszták vélekedésere állott, és fok Mysticus Könyveket írt.

9. *Baptista János*. és az ő fia *Helmontzius Merkur Ferentz* nem ták az erkölcsi, és Mystica Theologiai vittek igen fokra; hanem még az Isten képének hasonlatosságáról, és az erendő bűnről való szokatlan vélekedéseket is neveltek.

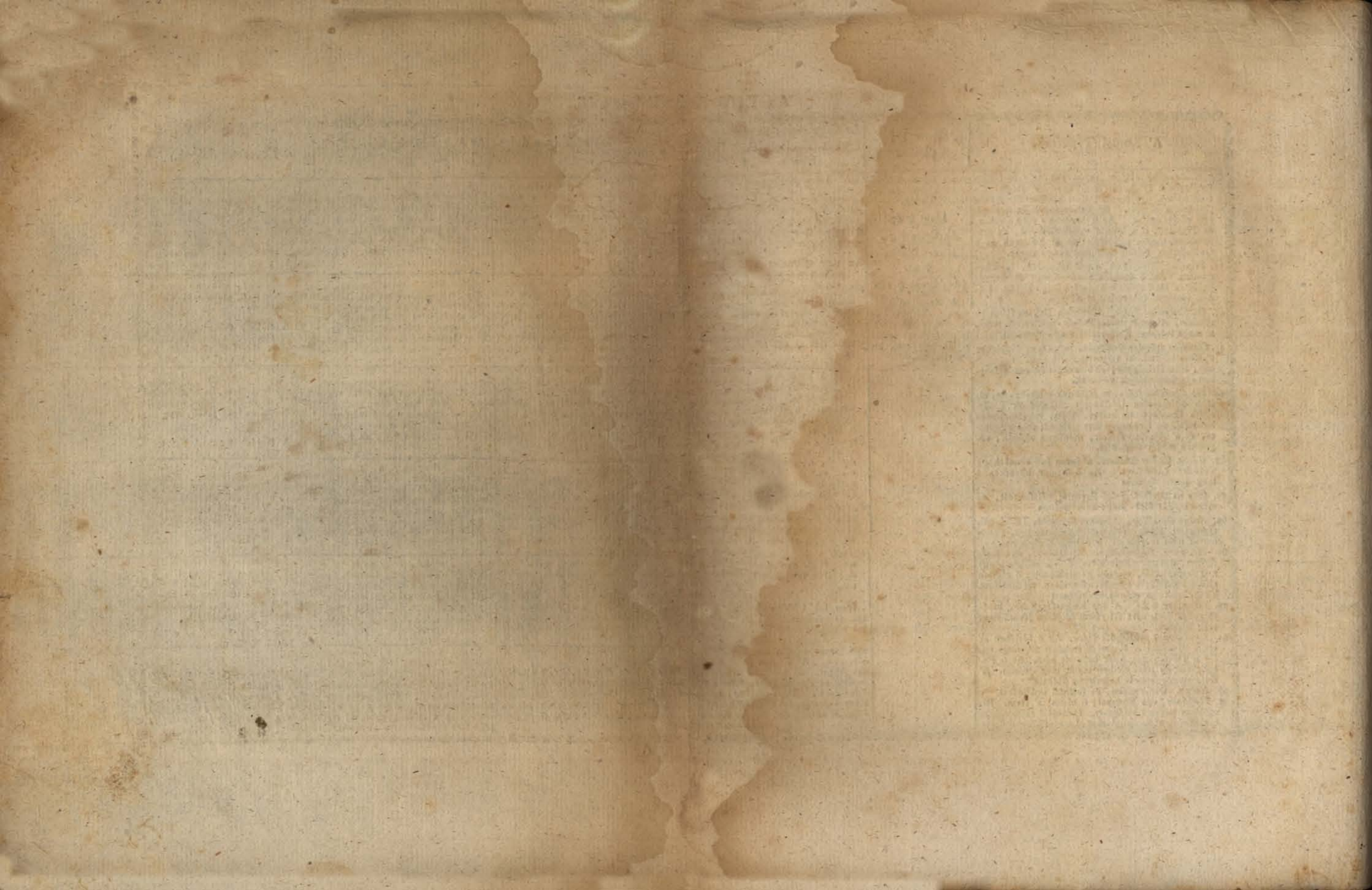
A' Naturalisták és Deisták.

1) *Eduard Herberth Chorbury* az elfok közül ták nem az edgyik volt Angliában, a' ki a' Naturalismust tanította, ő ugyan a' halál utánna való életet nem tagadta, de ugy vélekedett, mind azok el erhetik azt a' kik a' következendő 5 fel teteleket igaznak tartják és követik 1) Van egy Isten. 2) Ezt az Istent tisztelni kelletik. 3) A' leg jobb Isteni tiszteltet áll a' Virtusnak gyakorlásában. 4) A' rozsat el kell távoztatni. 5) Ez élet utánna a' jó meg jutalmazatik, és a' rossz meg büntetetik.

2) *Hobbes Tamás*. Az ő fobb tévelygése abban állott, hogy ő azt hitte; a' ki azt hiszi a' Jépus legyen a' Kristus, és a' mellett a' Tartománynak törvénye szerent el az boldogulhat, az első feltételt ugy magyarázhatja a' mint ő akarja, ezenkívül hajlott ő a' Fátaliumusra.

3) *Julius Cäsar Vaninus* a' Neapolisi Vallásból foként a' Pápistáknak tsalárd tsudatetelei által a' hitetlenfégre indittatott, a' Kristusról semmit nem hitt, a' társaságokban gyakorta mondotta, ő egy tsef Istent sem hiszen, végtere *Touloufiba* meg égettetett.

4) *Spinosa Benedek*. Amsterdami 'Sido, Orvosi tudományt, és Filozofiat tanult; ugy látatik, hogy a' világot és az Istent egy valóságának (*substantiának*) tartotta lenni, a' teremteseket az Istenféig igazgatásának; (*modificatiójának*) az Isten a' maga erkölcsi tulajdonlását meg vetette; mindennek a' melyek történnék székféig szerent valoknak nézte, tehát a' szabados tselekedeteknek nekünk való tulajdonlását réank való kiterjedését tagadta. 'sat. ő maga igen rend szerent élt, és buzgólkodott a' Virtusért.

Római Tifázarok.

1706. I. József. A Hadot tovább folytatta; a Pápával is háborgott, de igen hamar meg holt. Helyébe következett
 1711. VI. Károly az ő Attyafija, eddig Spanyol Ország Király. Az ő Frigyesfele, a Hollandiaiak, és Angliaiak, magokra nézve Frantzia Orzággal, és Spanyol Orzággal 1712 Utrechtben békefegyert kötöttek. A Tifázar ugyan nem akart réá állani; de még is az után kéntelenített, hogy Frantzia Orzággal hasonló képpen 1714 Raftadban békefegyert kössön; a mely Helvétziában Badenben meg erősítettet. Ebből fok féle frigy kötések, és azzal való ellenkezések követ eztek, míg végtére a Királynak halála után, Lengyel Országban I. August. a Királynak választásáért 1733 új hadat indított; midőn Frantzia Ország, az előbbeni Lengyel Királyt Stanislaust ismét Uralkodóvá akarta tenni. Tifak ugyan 1735 ismét békefegyert lett, és az 1738 az ugy neveztetett, meg határozott Trakta (rendelés) által tovább is ki terjedett, és meg erősítettet. Már az előtt egy darab idővel a Tifázar a (Pragmatica Sanctio.) a maga Országá meg maradásáról való végeztet, a Tanácsfokkal együtt meg tette volt, a melyet már Frantzia Ország is helyben hagyott volt. Az után hamar meg holt, és ő benne az Ausriai Férfi ágnak vége szakadt, 15 napokig tartott Interregnum után, noha az Ausriaiak részéről (Protestánsnak) ellene mondottanak,
 1742. VII Károly, a Bavariai Választo Fejedelem választatott Tifázar. Ő már annak előtte a Pragmatica Sanctio Semminek tartotta, a Saxoniai Választo Fejedelemmel, a Prussialal, Spanyolal, az Ausriai örökséghez just formált; jó szerentseje is volt. De minekutánna VI Károlynak Leánya Mária Theresia, a Prussial Sileziáért Breslauban 1742 Békefegyert kötött, szerentseje lett vége a Tifazari fegyverkezésnek. Az egész Bavariát el foglalták az Ausriaiak, és az azzal egygyesült Frantziák, egészen a Rhenuson kereftül vizszá üzettenek. Meg is 1744 Prussia, az Elect: Palatinatus, és a Hassiai Kassel között, a Tifázar javára Frankfurtban zövéttfegyert kötöttet, mely meg-efvén, ismét az ő Birodalmát, és lak helyét, uralkodása alá vette. Az ő hamar történt halála után, a Fija, a Bavariai Uj Választo Fejedelem, a Béti Udvarral a Békefegyert állandóvá tette, és a Pragmatica fanctiora réá állott.
 1745. I. Ferentz Toskánai Fő Hertzeg, az ő Feleségével Mária Theresiával Frankfurtban meg koronáztatott, 8 Hónapokig nem volt Uralkodó. A Prussial Sileziában továbbis folytattatott Hadnak vége szakadt 1745 a Dresdai békefegyert által, és Frantzia Orzággal a Tifazárnak frigyesele, tífak nem minden ölzve gyűlés nélkül, 1748 Aquisgranumban békefegyert kötöttek. A Spanyolokkal már az előtt meg bééltetnek, és mind a két rész től I. Ferentz Német Orzági Tifazárnak esmérterett. De Sicilia ezt a Békefegyert kötött, nem hagyta helyben.
 Minekutánna az Orzágnak új Tanácsfossai fel állottanak, és Regensburgban ismét Ország-gyűlés tartott; az vallásról való panaszkodások, és más háborgások, ismét el-kezdöttek. Még az Aquisgranumi Békefegyert előtt 1746, a Petersburgi frigy Ausria, és Russia között meg-kötöttek, és az után következett 1751 a Dresdai Békefegyert meg erősítése, a melyet Német Ország erősített meg, és a Tifázar helyben hagyott. 1756 a Nagy Britanniai, és a Prussiai Király, oltalmazó lövéttfegyert kötöttek, az ő Német Birodalmoknak oltalmazására, és anakutánna mindjárt, ugyan abban az elztendőben, a Magyar

Orzági Királyné, és a Frantzia Orzági Király, Barátságos (Traktat) rendelést, és részre nem hajlat), kötöttek. Végte re 1756. az említett elztendőben még is, a veres had, ki-ütött; a melyben többnyire minden Europai Hatalmaságok belé egyedtek, és a mely a Világnak más részelt-is meg-rettentette. Ez részről voltanak a Nagy Britanniaiak, és Prussialok, a melyhez utólyára állott Portugalia. Más részről Frantzia Ország, és a Fő Ausriai Ház, az ő Frigyesfelel együtt, Russia, Svétzia, Saxonia, nagy része Német Orzágnak, és végtére Spanyol Ország. Ellőben Russia állott el attól, és eleintén 1762ben 16 Martz. Fegyver nyugovást afinalt a Prussialal, és azután mindjárt 5 Maji Petersburgban Békefegyert. Majulnak 22kén Svécziával meg-békéltet, és Novemberben a Frantzia Ország, és Nagy Britannia között való békefegyert előre való fel teteleinek Fontaineblabban alá írtanak, (abban meg-édgyeztenek) 1763 Januariusban a Frantziák és prussialok között Véselben frigy kötöttek, és Februariusban Londonban, a Prussiai, és Angliai Ministerek től frigy kézzitetett hogy egy részre se hajlat. A Frantziáknak, Nagy Britanniaiáknak, és Russiáknak munkálkodások által, a Tifazárné, és Királyné között, és a Prussiai Király között, a Békefegyert helyre állított. Az említett Hónapban meg-állított az Ország rendeinek-is, részre nem hajlatok. Es Frantzia Ország, Spanyol Ország, és Nagy Britannia között, azomban Parisban, a meg határozott (trakta) rendelés el-vezetett; mely meg-efvén, leg ottan a Békefegyert kötés, a Tifazárné s Királyné, és a Prussiai Király között Hubertsburgban, Februariusban 15kén tökéleteségre ment, Amaz minden Prussiai Birodalomról le-mondott: mint ez, az Ausriairól.
 Ez által a Had által ugy Lättzik, mintha az egész Europai igazgatásnak formájára, új fundamentom vetettét volna. 1764 Választatott a Római Király, és mindjárt az után a fo Hertzeg József a Tifazárnak, az ő Attyának jelenlétében meg-koronáztatott. Akkor Frankfurtban, a Választo Fejedelmégeknek egygyesítések meg-újított, és Braunschweig, mint kilentzedik Választo fejedelmégek, ismét pompával Regensburgban, abban az egy yefülsben, be-vetett. Az után hamar meg-holt a Tifázar, és helyében következett:
 1765. II. József. Az ő választásakor, az Orzágnak Fejedelmekből álló gyűlése azt erősítette, hogy neki Jussa vagy arra, hogy az előre meg-lenni szokott tanácskozásban, részre legyen, és a bizonyos fel-tetelek alatt való választásokról, az ő köben szollásának valami ereje legyen. Az ő Tifazari Uralkodására való lépése után, ötet az ő Annja az Uralkodásban tárful vette az Ausriai örökös Birodalmához foglalt több Tartományokban; a melyekben ő, mint szintén a Német Birodalmában hasznos Rendeléseket tett. Az idegen Spanyol Orzági térémonia, nagyobb részint el-töröltetett. A Vallásoknak nyomattatásokról való panaszkodásokat, és az igazság ki-szolgáltatásának akadályait, diltferetes buzgóssággal igyekezte el-törteni, és 1767diknek vége fele, személyeket rendelt, az Ország jóvedelméről való Törvényeknek Judicium Camorale meg vizsgálására. A Tifazárnak fok utasfai között különösen az Olaf Országban való úttya nevezetes. A Lengyel Orzági háborúkor, a fomsédek hatalmaságokkal együtt, a Prussiaiakkal, és Russiákkal, alkalmatlóságot kapott: hogy a Közönséges tartására való jussokat el-rontsa, és barátságosan munkálodta azokkal, a tífedességnek vizszá állítást, és a következő Ország rendeleteinek meg-erősítését.
 1790. II. Leopold, a Toskánai Nagy-Hertzeg.
 1792. II. Ferentz.

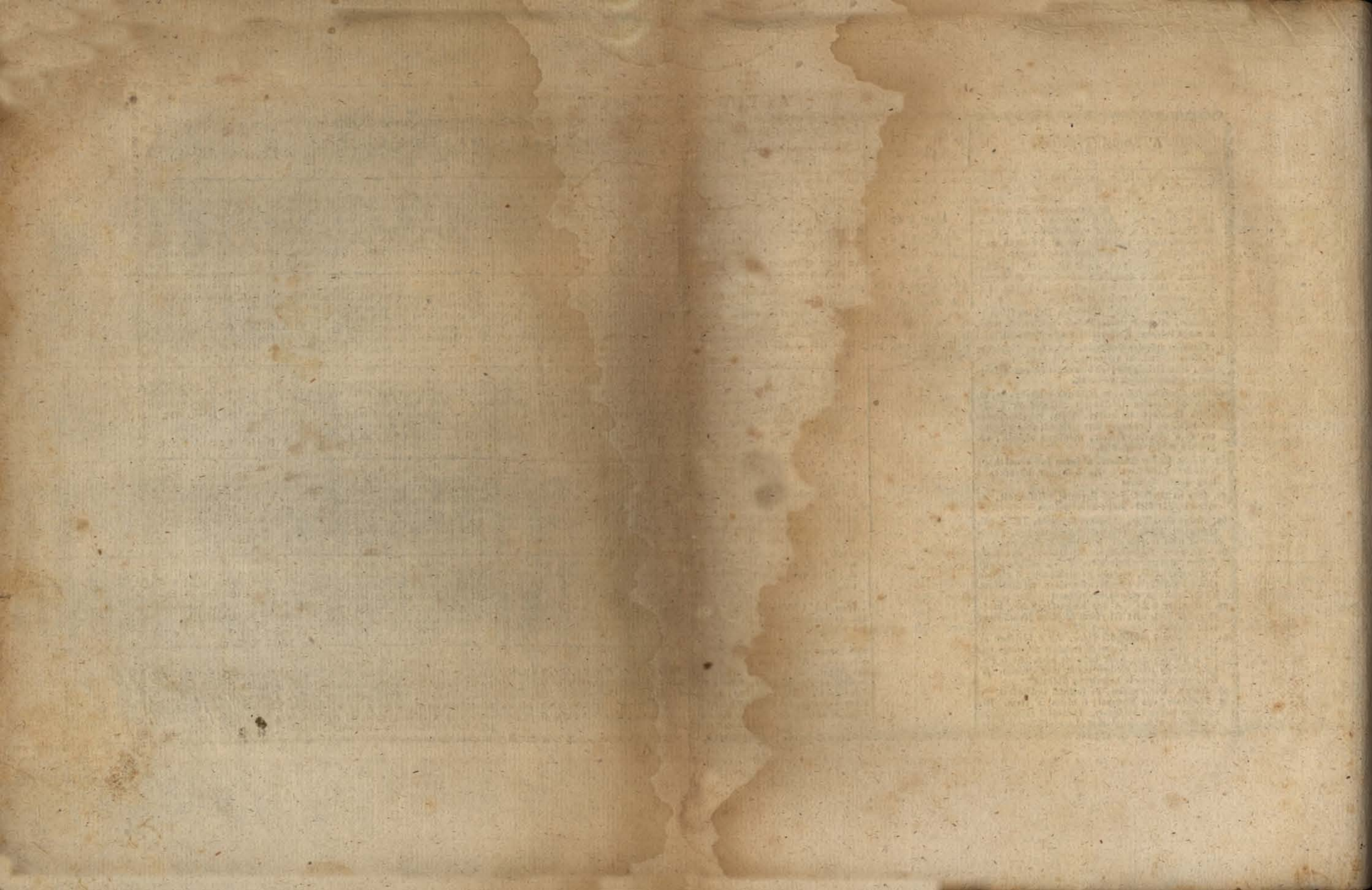
Török Tifázarok.

1711. III. Achmet, az ő le-téte-tett Attyafjának helyében következett. A Muszka Tzárnak Afsoffot vizszá kéntelenített adni. A Venetiaikat szüntelen Östromlották; Az akkor következett Magyar Orzági Hadban, a Tifazari Szerenek Kivánt szerentseje volt. A Pasarovitzi Békefegyert Annak véget vetett 1718. A Törökök a Persiai háborúlagokban is belé egyedtek; de végtére káros békefegyert kéntelenítették köni. Az akkor szerentsejlenessé lett Bezir Ibrahim, Konstantinopolyban, a Könyvnyomtatásnak fel-állítása által, magát el-hiresítette. Achmetnek le-tétele után következett
 1736. V. Mahamed II. Mustafa-desnek Fija, az ő Uralkodására való lépésekor, a Birodalomnak némely föbbjele, a (Despoticum) Fejedelmi hatalmat a Nagy Sultánnak, a Tanácskozára szüntelen tartó gyűlések által, meg-határozták. A Russiáknak Afsoffot el-veztek, és még több hódolásokat is tfelekedtenek. A Russiával egygyesültnek kevés Szerentseje volt. Azért VI. Károly igen hirtelen, a Belgrádiakkal békefegyert kötött, annak utánna Russia-is követte. A Persiákkal való hadakozás, a Törökökre nézve szerentsejlen; meg-is ök meg-lehetős békefegyert kötöttek.
 1754. III. Osman, az előbbinek Attyafija, a ki amannak, a Római Tifazarhoz való békefegyert indulatját meg tartotta.
 1757. III. Mustafa. A Georgiaiak partot ütöttek, Heraklius Fejedelmek vezérsege alatt; de végtére engedelmekedtenek de az el-partolt Hely-tartó Ali Bafa-is, fok Háborúságokat tinnált, és a Lengyel frigyeseleket kivánságára, a Russiával is el-kezdett hadakozás, a Török-birodalomnak nagy kárt okozott.
 1774. Abdul Hamid.
 1789. Selim Ginahdazi.

Római Püspökök.

XI. Kelemen. A Prussiai Koronának híjjában mondott ellene; a Spanyol Országban való következését, (bellum successiois) támadott hadba belé egyedett. A Portugalliai Patriarkaságnak fel-állításaiban nem örömeft edgyeztet meg; a Jesuiták, és Dominikánusok vetelkedésekor, a Khinaiak Vallás béli tfevelgéseket, a leg első felette kedvetlen Bullát ki bocsátotta, de egy más által fel-váltotta, a mely: az Urnak szollo-hegyéről neveztetet, mely a Jansenistáknak érekeny tfevelgések. Ellenben az unigenitus Bullája által, a Pápai Meltóságot igen nagy vezedelembe ejtette. Sok fele Hatalmaságokkal volt bajoskodása, és meg-holt 1721.
 XIII. Inuozentzius, az ő öregsejének gyengesége miatt meg akadajoztatott, hogy fokot tfelekedjen. Az unigenitus Bullát oltalmazta, és VI. Karoly Tifazaral némely vizsongafa volt, 1724.
 XIII. Benedek. Az ő tudománya, és Szembely-béli tulajdonságai, inkább diltfereteselek: mint az ő Uralkodása. Az ő töle Lateranumban tartott Tartomány-béli, Sinatnak semmi közönséges meltósága nem volt. Ő a Dominikánusok tudományát, mindenkor helyben hagyta, az Unigenitus Bullának tfezetletét meg-tartani igyekezte, nagy hajlandósága volt a Pápista, Görög, Lutherana, és Reformata Vallásoknak egygyesítésekre. meg-holt 1730.
 XII. Kelemen. Sok Hatalmaságokkal egyenellenkedett; a Nepotismust igen fokra vitte, és privilegiumot adott neki, és az ő utólfó idejét tfeleden töltötte t 1740.
 XIV. Benedek. Tudós és békefegyert szerető Pápa, még is az ő Uralkodásában a Pápista Udvarokkal való veszekedést egészen nem kerülhette-el. A Prussiai Királytól Sileziában fel-állított Fő Vikarinuságot ő nem akarta helyben hagyni. Az Aquilėjai Patriarkaságnak el-törlése, és az Innepeknek meg-kevesítése, ő neki beifületet szerzett. A Portugalliai Királynak, a Leg-hüfesejsebb Királyi titulus adta. A Jansenistákkal való vetelkedésben 1756, az ő ki adott Breviariuma, a Frantzia Udvarnak ugyan tettzett; de az Apellánusoknak nem, és leg-kevésbé a Jesuitáknak. Meg-holt 1758. A választo Házban eften nagy háborgások után választatott.
 XIII. Kelemen: a Jesuitáknak Baráttya azért a Portugalliakkal fokot veszekedett; ugy annyira, hogy a Bourboni Udvarnak követele azt kivánták: ez a Rend, egészen el-pusztították. Ő meg-holt, mikor az Apostoli székek igen nagy háborgattásban volt, 1769.
 XIV. Kelemen: derék Karakterű, és nagy tekintetű. Az ő Uralkodása alatt leg nevezetesebb volt, a Romszék és Bourboni Ház között való jó szándéknak fel-állítása, és azután tulajdon Bullája által a Jesuiták Rendének 1773. Juliusnak a kétöl fogva való el-töröltése. Mag-holt 1774, kéttfegyertkül mérget vett volt be, és
 VI. Pius következett helyébe, a ki 1782ben Bötben volt.

*) Neutralitás.

Tizennyótzadik Század. II. Táblátska.

A' Római (Katholika) Eklésiának Hístóriája.

I. A' Római Eklésia a' távol lévő Tartományokban ki terjedett munkálkodásait nagy buzgofággal folytatta tovább is. Kinában a' térítésre ki küldettetteknek jó szerentéjek volt, de még is nagyon akadáljottattak, rész szerént *Teng*, *Tchin*, és *Kien Long* által, rész szerént az Hitet hirdetőknék egymás között való veszekedések által. *Sidamban*, *Tonkingban*, *Kokinkinaban*, a' *Koramandéli* parton, a' *Tibeti* Királyságban ezek a' Készületek nagyon el romoltanak, és rész szerént egészen el pusztultak. Európában a' Jéfuiták meg térítésének modjáról való Panaszok tovább is tartottanak mellyen XI. XII. Kelemen és XIV. Benedek Pápák sem azö Követjeik által, sem a' Jéfuiták ellen kiadott Bullájok által nem tehettenék igazitást. *Paraguayban* ugyan a' Jéfuiták azö fő Uralkodásokat meg nagyobbitották; de az által magoknak az el pusztulásra utat készítettek. A' Kanadában lévő készületek és az északi Amérikának más Tartományai a' Pólgári dolgoknak meg változása által fok meg határozuokat szenvedtenek.

II. Ismét próbálták a' Prótestánfokat a' Pápišta Eklésiával egyesíteni: nevezetesen ide tartozik *Quirinus* Kárdinálnak a' Protestans Theológusokkal és Tudósokkal való felette kétféles levelezése. A' többek között ezen költött Név alatt: *Justinus Febronius*, egy Pápišta fő Pap tanácskozásának hasonlóképpen ez az újra való egyesítés volt a' célja. Azután mind a' Római Kathólikusok, mind a' Protestánfok részéről, a' Vallásnak meg egyesítéséről több több Fel - tételek (Projektumok) jöttek világra. A' Protestánfok Eklésiájának némely Tiszteletre méltóbb Tanítóiról ugy gyanakodtanak, hogy a' Pápištafagra alattomban hajlandók. Magyar Országban a' Pápišta Vallásból egy Nemes Társaság egyesült; a' Prótestánfok' meg maradásának és ki terjedésének kárára, a' Tudósok között való Vetélkedések fokkal nagyobb mértékben folytattanak mint a' múlt Században, ki vevén *Weislingert*, *Merzt*, *Weisenbakot* és némely' másokat. Ezek a' két Jéfuiták: *Scheffmacher* és *Seedorf* azö vetélkedő irásai által meg jegyzésre méltókká tették magokat. A' Pápišták Vallása a' Prótestánfok Eklésiájára nézve egészen ugy meg maradt, mint az előbbeni két Században volt. Kivált képpen ennek a' Vallásnak követői, minden mesterlégeket meg vetették, hogy Európának Északi részére Vallások ki terjedjen, (Északi Fundatiók, *Lintzben*, és *Schverinben*) még is minden látható következés nélkül.

A' Prótestánfoknak, fok Tartományaikban a' Római Kathólikusok Vallásainak szabad gyakorlását meg engedték, *Portugáliában* és *Spanyol* Országban az (Inquisitionnak) Vallásnak hatalma, minekutána egy kevés ideig meg volt határozva, annál iszonyatosabbán mutatta ismét magát. *Spanyol* Országban, különösen *Olivades Pál* annak szomorú áldozatja *Parmában* 1787ben az (Inquisitionnak) Vallásnak jussa megint bé vétettetett. Még is 1782ben a' *Sicilii* Királyi Birodalomban egészen el töröltetett.

III. A' Prótestánfok közzül némely Főbb Személyek Pápištákká lettenek, az olyanoknak Vallásbéli változások, gyakorta az alatta valói Vallások állapotjának háborúságot okozott, és az által rész szerént nevezetes rendelkezésekre is adtak alkalmatosságot. De ellenben olyanok is voltanak, a' kik a' Római Eklésiáról el szakadván Prótestánfok lettenek; a' kik között *Rothfischer Ferentz*, *Archibald Bower* és *Ferdinand Ambrus Fidler* főként a' meg jegyzésre méltók.

IV. Számlálhatatlanok és nevezetesebbek azok a' Vetélkedések, mellyek által a' Római Eklésia belsőli háborgattatott; mivel a' Pápának fő Uralkodása, és az azon fundáltatott Méltósága az által jó móddal meggyengítettett, és igen szoros határok közzé szorítottatott. Ide tartoznak:

1. A' Pápának a' Pápišta Udvarokkal való Veszekedései. XI. Kelemen Pápának a' Római Tísfárral *L. Jóseffel* az első kérdés Jussának gyakorlásáról, a' *Sicilii* Monarchia felett, a' mellyek XIII. Innotzenzius Pápa alatt ugy meg örössítették, hogy a' Római Udvarnak által kellett botfátni. A' fokáig tartó Vetélkedések a' *Sárdinii* Király és Római sz. szék között az Ersekek Jussai és Püspökök ki nevezése felett a' *Sárdinii* királynak ugyan hasznokra szakadtanak félben; de XII. Kelemen alatt meg ujjtatnak, és elsőben XIV. Benedek Pápa egészen el törölte. 'S a' t. A' Bétfi Udvar, *Toskána* és *Modena* VI. Pius alatt a' Ferrarai és Urbinoi Hertzegséghez való Jussokat meg erőssítették. A' *Sicilii* és Római Udvar között leg több veszekedések voltak. Az Európai Udvarok ugyan a' fok féle Réformatiók

által a' Pápai szék Hatalmának és jövedelmének némü némü kárt okoztanak. Ide kell számlálni azon Törvények meg újítását és meg erősítését, mellyel, a' külső örökséget Eklési örökséggé változtatták, az *Ur Vatsorójában* való Bullának meg tiltását, a' szabad Városok Törvényeinek el - rontását vagy meg határozását, főként a' II. Iosif Római Tászárnak rendeléseit; a' mellyek által ő nem csak a' fok féle Titulus alatt, mint a' Pápai Papi jövedelemnek *Jussai* (*Jura Stolae pontificiae*) az Ausriai örökös Tartományából Rómába bé - menő ajándékokat tapasztalható képpen meg - kissebbítette, és bizonyos részekben, a' Papoknak Törvény - szolgáltatásra való hatalmokat, a' mellyel a' Pólgári dolgokhan nagyon belé elegyedtenek meg határozta; hanem ő maga az olyan dolgokra szorította, mellyekben a' Videntinumi Sinattól fogva az őket illető Jussokban nem lehetett háborgatni. Ő aző Tartományában az Isteni Tiszteletnek rend - tartásában, az Eklési jószágok régula szerént való ki - szolgáltatásában, a' Püspök - ségeknek kerületekre való fel - állításában, nevezetes változásokot tfelekedett, nem járván sz után, a' Pápa helyben hagyjaé vagy nem? De a' Pápai Hatalomnak valófagos Fundamentoma, mind ezek által az igyekezetek által még - is kevesset gyengült. Olly kevesset, mint a' három Papi renden lévő *Választó - Fejedelmeknek Koblentzen* való egyesülésé által 1769ben, és a' 4 Német Ersekeknek *Emsben* 1786ban, a' kiknek tzéjok volt az egyességben lévő Püspököknek Jussokat meg őltalmazni, hogy a' Pápa Udvara azzal gyakran ne éllyen. Mivel a' több Püspökök, és a' Német Birodalomban, a' Pólgári - renden lévő Pápišták, ezt az egyben foglalást nem hagyták helyben; azért szükségesképpen haszontalannak kellett lenni. Tehát valófagga a' Római Rendtartásnak Fundamentomos rendelése, az által semmi leg kissebb sértődést se szenvedett.

2. Tudós Vetélkedések, a' Pápanak tfelehatatlan Tudományáról és fő Uralkodásáról. Nem csak a' Frantziák munkálodtanak a' Frantzia Eklésiának szabadságának őltalmazásában, hanem Olasz - Országban - is némü melly írók, főként ezen kettő: *Giannone* és *Pilati* Historiát írók, és a' Jánfénisták az egyesült Belgyiomban, a' Római - széket nagyon meg sértették. A' *Febronius* vetélkedése - is és a' *Mayer Ulrich* Pater ellen való háborúfagga a' Római Udvarnak Kayserheimban aző *Dissertatiojéért, de nexu Statisticae cum Juris prudentia Divina*, ide számlálatnak.

3. Más Vallásbéli Vetélkedések.

a) A' Jánfénisták Vetélkedése nagy buzgósággal folytatott. Ennek a' Századnak az elején Frantzia - Országban éltenek a' Jésuiták nyomattatások alatt és aző Papjak a' Spanyol - Belgyiomban is üldöztek. Közlebről alkalmasfagga szolgáltatott egy új háborúfagga Sorbonnéban 1707ben a' Vallás dolgaról való ellenetés, melly a' tfelekedetekben a' Pápanak tfelehatatlanságát tagadta. XI. Kelemen Pápa, nem csak a' 40. Doktoroknak ezen kérdérről tett ítéleteket kárhóztatta, hanem (Bullat) Petés levelet - is adott ki, a' melyben ő egy belső meg gyözödést kívánt, hogy *Jansenius* az 5 Fel tételeket abban az értelemben tanította, a' melyben szokot a' Pápa kárhóztatták, és egy új Formát tett elő, hogy annak alája írának, (a' mellé állának) mellyet a' Frantzia Papi - Rend bé - venne XIV. Lajos Király a' Portrojái Apátzák Klastromát el - rontatta. Még nagyobb háborúfagga indított, a' már, ez előtt fok, Esztendőkkel ki - adott *Quesnel Paschas* Új Testamentoma, a' ki - keményen el nyomattatott Jansenista volt, XI. Kelemen Pápa, a' Jésuiták őszünözésére a' magának ellenére az *Unigenitus*, Bullát ki botfátotta, a' melyben nem csak meg tiltotta; hanem még *Quesnelnek* jegyzéseiből ki szedetett 101. Theologiai Tudományokat is (vagy *Dogmat*) kárhóztatta. Midő XIV. Lajos Király ezen Bullát Ország Törvényévé változtatni, és minden Papokat az alája való írásra kényszeríteni akarna, ellenében szegezték magokat nem csak a' Jánfénisták, hanem még fok más Püspökök - is, és maga a' Kárdinalis *Noailles* és az Udvari Törvény tévők. Frantzia Ország fel - oszlott *Constitutio* szerént valókra, és *Constitutio* ellen valókra. XIV. Lajos Király halála után 4. Püspökök apellátanak a' következő Eklési közönséges Gyűlésre, mellyet a' Kárdinalis *Noailles* és a' főbb Papok közül egy seregen, s. más személyek helyben hagytak. Így eredtenek az *Apellások*. XI. Kelemen Pápanak átkozó ki - rekesztése csak a' háborúfagga nevelte. XV. Lajos Királynak uralkodása alatt a' *Constitutio* szerént való feletertbb való hatalmat vettenek, az

őreg Kárdinalis *Noailles* a' minden fel tétel nélkül valónak irt alája, ennek Példáját fok fő Apellások követték. A' Tászárn, noha ellene mondottanak, a' jegyző könyvben bé - iratta, hogy senki a' Papi Hivatalra bé ne vétetődjék, ha a' Bullát bé nem vészi. A' Frantzia Eklésiának Szabadságának ezt az el - nyomattatását, sem a' Jánfénisták Társasága, sem a' Parlamentumnak bátorfaga nem védelmezte. Azok aző dolgokat tfudák által gyámolgatták; Párisban a' buzgo Apellás *Páris Ferentz* Diakonus Sirjánál fok tfudák mentenek végbe, ahol naponként fok emberek meg - jelentenek, míg az oda való menetel el zárattatott. Ebből származtanak a' *Convulsionáriusok*. Mindazáltal a' Jánfénisták nyomattatások tovább is tartott. A' Párisi Ersek *Christoph Beavmont* meg tiltotta 1752ben aző Parjait, hogy a' betegeknek és haldoklóknak a' Sakramentumokat ki ne szolgáltatásák, ha semmi Gyóno levelet nem tudnak elő mutatni, aző példáját azután követték más Püspökök is. A' Parlamentumok ellenében szegezték magokat, ezen okból, mivel az *Unigenitus* Bulla nem a' Hitnek régulája, és Törvény szerént tfelekedtenek a' Papokkal Püspökökkel, és magával a' Párisi Ersekkel - is. Tehát követték hol a' Parlamentnek, hol az Erseknek és némely más Püspököknek ki - rekesztését és megint vizsza vételét. Míg végre a' Gallicánumi Eklésiának Gyűlése a' dólgot a' Pápanak eleiben terjesztette, XIV. Benedek 1756ban egy Breviariumot adott ki, a' mely ugyan az Udvarnak tettett, de az Apellásoknak kivált a' Jésuitáknak nem, a' kik az által oly szomorú lépéseket tettenek, hogy az által a' magok nyomorúságokat munkálkodták; az Ausriai Német Országban a' Jánfénisták Társasága tfeledefféggben élt, mivel a' Birodalomnak igazgatása meg nem szenvedte, hogy az *Unigenitus* Bullát, mint a' Hitnek közönséges réguláját úgy nézze; de az egyesült Belgyiomban az nagy hasonlást tfelekedett.

b) A' régi Vetélkedések, az Isteni Kegyelemnek munkálkodásáról tovább folytatottak: Főként *Concina* és *Graveson* Dominicanusok az Augustius Tudományát bé - vették; *Scipio Maffei*, ezen Vetélkedés alatt lévő Tudományok Historiáját részre hajlással, a' Jésuitákra nézve, írta le, és azért ellenfégei lettenek.

c) A' Dominicanusok és Franciskánusok egymással vetélkedtenek az Agrédei J. T. Apátzának *Máriának* elő adott meg jelenéseiről és írásairól.

d) *Muratori* gyalázta az olyanokat, akik esküvés által magokat el - kötelezték, hogy aző életeket, a' Mária szeplőtelen fogantatásáról való Tudományért fel áldozzák, a' melyért ötet keményen meg - támadták. Német Országban - is fok ellenfégei és őltalmazói voltak.

e) Azon kívül vetélkedtenek *Conrayer Ferentz Péterrel*, aki az Aldozó Papoknak az Angliai Püspököktől való fel szenteltetések jónak állította lenni: a' Jésuiták Historiája felett mellyet *Jouvenus József* tovább is fojtatott; *Hardvinus János* itélő (*Critica*) írásairól; az Új Testomnak ujonnan Déakra való fordításáról; *Bernyars Jak.* Ísának a' 'Zidó Népről irt historiájáról; *Benzi Bernhárának* erkölcsi írásairól. Frantzia és Olasz Országban próbálták az áldozó Papnak Házasfagga őltalmazni. Német Országban a' Boszorkányok meg vizsgáltságának Törvényes voltáról vetélkedések származtanak, *Gasner József* aző tfudállatos gyogyításival nagy Tekintetet szerzett. *Isenbiehl Lörintz* Moguntziai Professor Efa. 7: 14. az *Emmanuelöl* való jövendülésnek Magyarázatjéért és *Wiehrl Márton* Badeni Professor fok Filozofiai Fel - tételeiért kemény üldöztetéseket szervedtenek. *Bavariában*, a' hibeő nemes tzele - kora fundáltatott) meg világosodtak rend - el - puztított és annak fok Tagjai rész szerént a' Tartományból számkivetésbe küldettek, rész szerént pedig más módon nyomattak el.

V. Portugáliában V. János Király Lisbonában a' Királyi Kápolnát Pátriarkaságra emelte - fel: XI. Kelemen Pápa nem örömeft egyezett meg benne; de XII. Kelemen szüntelen való Kárdinalis méltóságot egyesített aval. A' Prussiai Király II. Fridrik, a' Breslauer Püspöknek által adta a' Vicáriusfagga, a' melyben nem örömeft egyezett meg XIV. Benedek Pápa. A' Tászárné, és Királyné *Mária Theresia* a' Székes Fejér - Vári Praepostfagga Magyar Országban Püspökségre emelte - fel a' Pápanak meg egyezéséből. Moraviában *Brünninben*, Siléziában *Troppauban* két új Püspökséget állított fel. Olkmützet Ersekégre emelte. Ellenben az Akvilléjai Pátriarkaság el - töröltetett, és a' helyett két új Ersekégek az Uhini

Noris Henrik, Augustinus Barát, utójjára Kárdinalis.
Poffus Benig Jak. Meau Püspök és egyserfmin Dauphinnek Tautója.
Mabilon Jan. Benedek rend - den lévő Barát, a' f. Maur, közül való, elsöben Rheimban, azután Párisban.

Simon Richard az Oratoriumnak Papja, utójjára Dieppében.
Franc. de Salignac de La Motte Fenelon Cambray Ersek.

Dupin Ellis Lajos Sorboni Dokt. és a' Filozofia - ban Királyi Professor Párisban.

Paschas Quesnel a' Párisi Oratoriumnak őreg Papja, végtére Amsterdamban.

Huet Dan. Péter Auvangi Püspök, azután Embuni.

Nat. Aleksander Párisban a' Dominicanusok rend - Oratoriumának Provi - ciálissa.

Constant Péter Benedek rendi lévő.

Hardvin Ján. Párisban Jésuita.

Michaél le Quien a' sz. Maurus renden lévő Benedek. Párisban.

Serry Hiac Jak. Dominicanus, Theolog. Prof. Paduában.

Martens Edmund a' sz. Maur. Rendén lévő Benedek Sz. Párisban.

Montfaucon Bernhárda sz. Maur Bened. Párisban.

Vinc. Ludw. Gotti. Dominicanus utójjára Kárd.

Andr. Herde Fleury Kárd. *Muratori Lajos Ant.* Majlándi Bibliothekarius azután Modénában, és nem fokára Praepost.

Angelus Maria Quirini Benedek Kárdinalis és Bresciai Püspök.

Calmet Agoston Benedek renden lévő Apát - Ur Nenciben.

Lambertini Prosper utójjára Rom. Pápa XIV. Benedek.

Bajonici Domokos Kárdin. *Orji Agoston József* Dominicanus és Kárdinalis.

Genovasi Antal Neapollyi Filozof. Professor. *Braun Heinrich* a' Bavariai Elektórfagga Pápi Tanácsos *Waishaupt Adam.*

Tizenhétzadik Század. II. Tábláska.

A' Római (Katholika) Eklésiának Hístóriája.

és Görtzi állították fel II. József Császár az Auszriai örökös Tartományban, sok Klostromokat és egész Pápai rendeket törölt el, nem kérvén a' Pápanak abban való meg egyezését. De annak meg egyezését a' Moguntzi Választó Fejedelem három Klostromokat elrontott, annak jövedelmét az Univerzitásnak hasznára fordította.

VI. A' Szerzetesek rendének sokféle szomorú változásokot kellett szenvedni; de legnevezetesebb a' Jézuiták rendének esete. Ezen renden lévő Embereknek,*) vakmerő bátor igyekeztek Amerikában, azö Paraguay közönséges Társaságok, és a' Spanyol Ország és Portugallia között való Határról elvégeztetett (tractátnak) ítéletnek tökéletességre való vitele ellen tett hatalmas igyekezetek, a' Lisbonai föld indulást orvált tfelekedetek és a' Borral való kereskedés miatt Portónál lett Pártütések adtak alkalmatosságot József Császárnak Portugallia XIV. Benedek Pápanak meg egyezéséből, hogy a' Jézuitáknak minden Tartományait és Házaikat a' Birodalomban meg vizsgálta a' melynek ő reájok nézve (szomorú következtése volt. Ide járul az is, nagyon gyanakodtanak azon hogy öök a' Császárt és Királyt Józsefet meg ölni igyekeztek. Mivel Romában a' Jézuitákkal való tfelekedetért haragudtanak, azért József Császárt ki rekesztette 1759ben, azö Országának minden Birodalmából, mind az új mind az ő Világon. Ez a' levelezés, mellyre ez a' Portugalliai tfelekedett alkalmatosságot adott, a' Jézuitáknak igen veszedelmes volt. 1762 Frankfurtból is ki üzetettek az ö Társaságok rendeléseinek előre való meg vizsgálása után. Ennek példáját követte a' Spanyol Ország Király *Károly*, mint a' Parmai's Plátenzai Hertzog is. Végtré a' Bourboni Udvar arra vették, hogy XIV. Kelemen Pápa 1773ban Juliusnak a' kén tulajdon maga Bulláj által el-törölte ezt a' Rendet, és ez a' Bulla volt az első a' Pápai Birodalomban, azt annakutána Európának más Pápista Birodalmaiban is beteljesítették. Még is tartott ennek a' Rendnek, közönségesen való el-töröltetése után is, nem csak azö Fundamentumainak (Principiumnak) hathatossága; hanem még maga is főként Ruffiában, Lengyel-Országban, a' Nap-nyugoti Pruffiában meg erősítettetett. Az Eszközök mellyeket arra fordított, hogy azö hatalmát és erejét meg szaporítsa titkosok és sok félek. Ezek közzé tartoznak főként a' titkon való *Társaságok* nevezetesen a' *Keresztes olvasoknak* *Rendek*. Ez a' vélekedés, hogy ennek a' Rendnek sok világozágra jött fel-tételei a' Protestánsok Eklésiájának a' Katholikuskokéval való egyezéséért indító ok volt, mivel ezen eszközök által azö Uralkodásra vágyódó tzeljait annál könnyebben véghez vihetni remélték, talán nintsen is minden fundamentom nélkül.

VII. XIV. Benedek Pápa ugyan az Innepe napoknak számát meg szaporította, de az után meg kevesítette. A' szabadulásnak (Jubileumnak) Innepei XII. Benedek Pápa alatt 1725ben, XIV. Benedek Pápa alatt 1750ben, és VI. Pius alatt 1775ben meg innepeltettek.

VIII. A' Római Eklésiának tulajdonképpen való Vallásbéli Tudománya, változhatatlanul maradott meg; még is annak némely Tanítói jobban által látták a' dolgot, az Univerzitasokat's oskolákat is meg akarták jobbitani. I. József Császár sokféle fontos változásokot tfelekedett Portugalliaiban az Esimbrai Univerzitasban, és némely hasznos rendeléseket állított a' Nemzetnek nagyobb pallérozódására; de az Uralkodásnak és a' Méltóságnak következett változások, mellyet az (Inquisitio) Vallás megint meg-kivánt, ezen rendeléseknek nem lett meg az ohajtott szerentléjek. *Bétsben, Prágában és Freyburghban* Brisgoviában II. József és II. Leopold az Univerzitasokat hasznoson meg jobbitották. Leopold az Olosz-Ország Birodalmában is az Eklésiákat és Oskolákat meg jobbitotta (*Pislojai* Sinatban) Moguntziában az Univerzitas helyre állította; Főként a' Katholikuskok kezdték a' Protestánsok Tudósainak Magyarazatjait, a' Biblia Magyarazásában, Eklésiái Hístóriában és Filozofiában szorgalmatoson a' magok hasznokra fordítani. *Honbigant. Kar. Feventz, Poiks Lajos, Montfaucon P. Bianchini József, és Sabatier Péter*, a' Bibliák fontos meg vizsgálásban (Criticában) és Filologiában tették magokat érdemesé. Némeltyek próbálták a' Bibliát, vagy leg alább az Új Testamentomot született nyelvre fordítani. Főként mások felett ki tettö az Kempteni Apát Ur Fejedelemnek parantsolatjából *Brentanótól* készített Új Testamentomnak Fordítása. Siléziában a' Felbingeri, hasonloképpen a' Moguntziái, Baváriai, Auszriai, Wirzburgi, Veneriai's. a. t. Oskoláknak fel állítások, felette nagy dítferetet érdemelnek.

*) el-szélesztést okozta a'

A' Lutherána Ekklesiának Históriaja.

Lutheranus Tanítók.

I. A' Lutherána Vallás ki-terjedett: a) A' Napkeleti Indián mégpedig a' Koromandeli Parton Trankébarban, a' IV. Fridrik Király alatt fel-állítottott, Dániai Királyi (Missionáriusok) ténitese ki küldettek által, azután a' határos Királyi Birodalomban *Tanfchauerban Maraver Tartományában*, és a' Királyi Birodalomban *Maduraiban*. 1714nek vége felé, Hafniában a' ténitese ki-küldendőknek Kollegyiumok fel-állítottott. Továbbá *Madrosban, Kukulurban, Kalkuttában, Bengáliában*, és *Tirutschinapalliban* az Angliai Társaságtól a' Keresztényen Vallásnak ki-terjedésére fel-állítottott ténitő Papok által. Hasonlóképpen *Báro Imhofnak* Szorgalmatossága által Belgyiomban Luthernek gyülekezete állott-fel. b) Kis Ásiában *Smirnában*. c) Afrikában, A' jó remény Tartományában. d) A' Napnyugoti Indiánok mégpedig új *Georgiában* a' Sálzburgi Uj Lakokok által, a' Britanniai Amerikában, más német új Lakokok által, *Paramaribóban Surinámiban és Berbitzében*; A' Dániák által, a' sz. Kereszt. sz. *Tomás*, és sz. *János* által. A' Luther Vallása hogy az *Eszaki Karolinában* ki-terjedjen a' Helmstädti Professzorokból álló Társaság azokat a' könyveket a' melyekben a' tudományok voltak, özve gyűjtven ki adta és az által tette magát érdemesebb. e) Európában mégpedig *Oronlandiában* elsőben a' Norvégiai Prédikátor *Hans Egede* által és az után a' Királyi ki-küldettek által; *Laponniában* a' Dániák által és a' Svétziák által főként I. Fridrik Király alatt, ifjút a' Rufsiai Birodalomnak, fok Tartományjaiban, Európában és *Affriában* a' Török Tartományban, az *Olaf Orzági Bukurestben* a' Moldáviai *Filippében*, és *Lisbonában*, a' Német kereskedők által az Hollandiáknak általmok alatt. A' *Saltzburgból* ki-költöztek Amerikában és Prusziában, fok új Evangyéliomi (Lutherána) Gyülekezeteket állítottak fel. *D. Callenberg* Henrik Jan. a' 'Sidóknak megterésen, a' Mahumédanusoknak, és Napkeleti Keresztényeknek elő segítettén igyekezett és végére 'Sidó s. 'Sidóbol Németre fordított, irafokat osztogattatott-ki. Ténitő Papokat-is küldött-ki.

II. Azon-is tanátskoztak, mi módon Kellesek a' Lutherána Ekklesiát, egyesíteni; rész szorént a' Római Ekklesiával *Fabricsius* Ján. Apát-Ur által, mely által az meg-egyezésről való háborgás meg-ujtattott, és *Resevitz* Ferd. Kristof György által, az alatt a' Név alatt *Zapheryni a' pace*; rész szorént a' Réformáta Ekklesiával I. Fridrik Prusiai Királytól 1701ben Berlinben mind a' két részről való Theologusok között tartatott, együtt lévő beszélgetések. (*Colloquiumok*) által; *D. Clemens* Krist. Jánosnak és a' Tubingai Kancelláriusnak *Pfaff* Máté Kristofnak, egyesítettéről irt iráfai által. Az Evangyéliomról való dolgokat magok meg fontolták, és 1722 egy végzési tettek, a' mely ugyan igyekezte a' Pólgáriakban az Evangyéliumok rendet közelebről özve foglalni, de semmi Ekklesiái egyesítésre nem telenzott. A' Lutheranus Theologusok különös helyen való Tanátskozásiainak hasonló képpen semmi következe nem volt. *Mafius* M. nak a' Vallásnak egyesítéséről való (*Projectuma*) tanáts-adása alig érdemel említést. A' vetelkedések annál inkább folytattanak. Midőn a' Réformátusok Német Országoknak némely helyein, főként a' Menus mellett lévő *Frankfurtban* és *Hamburgban* próbálták, hogy az ő Vallásoknak közönséges helyen való gyakorlását meg-engednek, azzal a' háborgásra alkalmatosságot adának a' melynek végére még-is új szakadott vége, hogy a' Réformátusok mind a' két helyen az ő Isteni Tízleteknek különös helyen való szabad gyakorlására engedelmet nyertének. Kevesebb figyelmettséget érdemelnek azok a' tévelygések, melyeket a' Réformátusokkal okozott, *Bukkenburgban*, *D. Fronep. A' Közönséges Kegyelemről* való vetelkedések *Lange* Joakim és *Dreás* Gott. Ant. által; az *Ur Vatsorájáról* való Tudomány felett főként *Sturm* Crist. *Lhéon* és *Heuman* Agost. Krist. által meg-ujtattak. Az el-választattnak a' Kegyelem állapotjából való ki-efelekről, az első

Németh ország Bibliotheka ki adói és a' Hágai Német Lutránus Prédikátor *Rütz* Kristof György Ferentz között. A' Hitnek, a' könyörgésnek erejéről és a' Sz. Lélek ajándékairól *Lavater* Gáspár Jánossal.

III. A' Pápisták és Lutheránusok között lévő háborgások tovább is tartottak, Német Országban, és Magyar Országban, a' Lutheránusok Vallása háborgattatásról való Panaszokdások felett meg-nevedettek. De 1709tól fogva, azoknak el töröltetésére, igen hafnos rendelkezések tettek. Mivel a' Lutheránusok a' Sálzburgi Erkekfeben, és a' *Bertholsgadeni* Püspökségben felette erősen nyomattak; azért nagy része más Tartományokban ment, főként Prusziában. Az Ausztriai örökös Birodalomokban is Tfeh Országban és Silésziában, az után Magyar Országban és Erdélyben a' Protestánsoknak állapotjaik igen változandók voltak 1781ig, a' miőtől fogva II. *Josef* a' *Tollerantiáról* (meg szennvedésről) való *Parantsolattya* eszközése által, a' Lutherána Vallás szabadon gyakorlataik és fok új Gyülekezetek Konsistoriumok, és Superintendentziák állittattanak-fel, Lengyel Országban a' meg *Hasonlattak* Jusiai Sokfelekeppen rontattak meg és 1724ben a' Lutheránusok nagy kegyelenséget vittének végbe Thornban. 1768tól fogva Lengyel Országban a' szövevényeknek a' meg *Hasonlottakon* véghez vitt baromi ifelekedetek örök-ké irtoztatofra méltóknak maradnak.

IV. A' Luther Ekklesiájának belső háborgattatásai:

- a) A' Pietisták vetelkedései, *D. Spenernek* halála után *D. Mayernek* a' *Pietistákról* való Beszélgetése által 1706 a' Hálai Theologusokkal és annak Barátjaival meg-ujtattak. *Lange* Joakim és *Löfcher* Ernst Bálint keményen vetelkedtenek egymással; Német Országban fok Tartományjaiban, Silésziában Svétziában az ugy nevezett Pietistáknak egyben gyülesek, és gyakorlataik meg-tiltattak míg végére ezek a' vetelkedések mások által el-nyomatattak.
- b) A' Szombatnak szoros meg tartása (*Moralitassa*) felett való vetelkedések *Stryck* Sám. Jánossal, és annakutána *Ruf* Rein. Jánosnal; a' Gyónásnak (termeléséről) belső tulajdonságáról, *Pérs* György Jánossal, és annakutána *Moser* Ják. Jánossal, a' ki a' fel-fabaditást, ifak títupa meg-mutogatásnak (*deklarativának*) magyarázta, nem felette hozások voltak.
- c) *Peterfen* Vilhm Ján, 1699ben irta az ő *Örökké való Evangyéliomát*, és az után szüntelen azt erősítette, a' Kristus minden dolgokat ugy vissza állított hogy az el-kárhoztak, és Ördögök egy Izer boldogok lesznek, az ő buzgó követői voltak, *Kleinikolai* György, *Gerhárd* Lajos, *Bärensprung* Sigmond és mások.

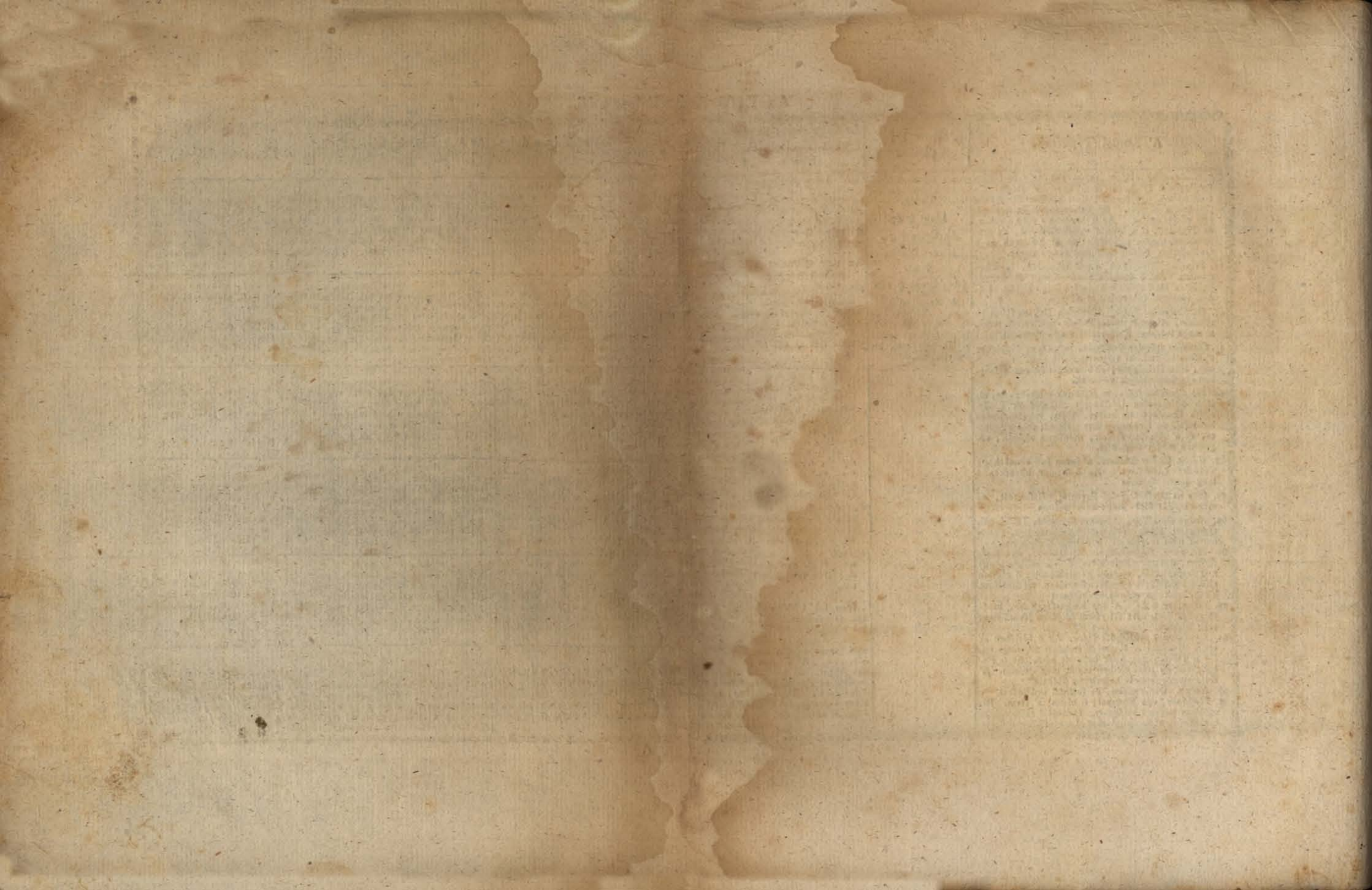
d) Ezenkívül vetelkedtenek a' meg-igazulásakor lévő jó-ifelekedetek jelen-lételéről, *Haferung* Gáspár Jánossal, 'sat. az Idvefégről való kétségeskedésről *Joch* György Jánossal; a' Kristusnak Pokolra való le szállásáról elsőben *Rufsal*; annakutána *Rauschenbusch* Károly. Jánossal; az ő meg-terése ideje meg-tudátnak szükséges voltáról *Lau* Sámuellel; a' *Targuni* Theologusokkal a' meg térsen való tusakodásról; a' Nordhausi Enekes könyvről; a' Kristus Emberi Lelkének eredetéről; hasonlóképpen eről a' Kérdésről; valyon a' Kristus a' Sz. Lélek ellen való Vétekért eleget tette? *Carpzov* Jakabbal; A' Teitől el-vált Lelkek közép állapotjáról (*de statu intermedio*) *Tresenrauter* Ulrich Jánossal; 'sat. arról miben ályon az Isten képenek hasonlatossága, *Vagner* Theodor Jánossal; a' Halálnak okáról, *Neuman* Sámuellel; A' Kristusnak megalazódásáról, *Kofgarten* Krist. Bernhárdal; az Isten beszédének erejéről, *Subert* Ernst Jánossal; a' Gonosz Lelkektől el-foglaltattakról, ifmét a' Bibliái Kanonokról *Semler* Sal. Jánossal:

a' meg-igazulásról *Danov* Ják. Ernestivel; a' (*Symbolicus*) Hitnek ágazatáról való Könyvekről, és némely különös Tudományokról *Busching* Frid. Antallal; (A' Symbolikus könyvek' méltóságáról való vetelkedések a' Prussiai Királynak a' Vallásról tett parantsolattya alkalmatosságával 1788 fok Tudósok között meg-ujtattott); a' Kristus hathatós engedelmségéről való Tudományról és némely más Kérdésekről *Tölner* Gottlieb Jánossal; az eleg-tetelnek tudományáról, és a' Pogányaknak idvefégekről *Eberhard* Aug. Jánossal 's. a. t.

V. Ezeknek és más Vallásbéli háborgásoknak, még-is ez a' haszna vagyon; hogy némely Tudományok még jobban meg-Világosítottak, még nagyobb meg-jobbításokra adott alkalmatosság az által, (noha fok féle rendeletienségekkel) a' *Filószófiát*, *Filológiát*, *Historiát*, 'sat. nagyobb szorgalmatossággal tanulták. A' Biblia fordítására nagy szorgalmatosságot fordítottak, a' midon nem csak a' Luther fordításának ötfő ki-adását készítették-el; a' hová nevezetesen lehei számlátni a' *Hálai Kaufsain* és a' *Lengoi Mayer* Bibliái készleteit; hanem Uj fordítások-is fokféle módon, rész szorént a' Bibliának né mely Kon-veire, rész szorént az egész Szent Íráfra készítették. Nem csak a' Lutheránusok között, hanem más Protestáns részen lévők között is támadtak Férfiak, a' kik a' Bibliának fontos meg-vilgálatára igen fok szorgalmatosságot fordítottak. Az ő munkálkodásairól való bir adásokat nem lehet egymástól jól meg-kilömböztetni; az Uj Testamentomra nézve a' Görög Uj Testamentomnak fontos meg-vilgálat ki adásai vadnak mint: a' *Milli* és *Kaifer*, *Moftrich*, *Bengel*, *Vestsein*, *Bowyer*, *Griesbach*, és *Mathae* ki adásai főként a' meg-jegyzésre méltók. Az O Testamentomnak jomoddal való fontos meg-vilgálatát ennek a' Száznak elején kezdetek-el elsőben. Az első fontos meg-vilgálat 'Sido Biblia a' *Hálai*, a' melyet *Michaelis* Henr. Ján. készített, *Kennikott* Béntámín kezdett egy tökeletesebb és drágább munkához, némelyeknek ellenzéfével, és ezt a' munkát *Roffi* tovább folytatta. Es-féle nevezetes írásai neki is voltak. Ifmét az által igyekeztenek a' Bibliának világosságot gyujtani; hogy az új Testamentomnak Görög nyelvét, nem csak a' Világi dolgot írókka *Scriptob. Profanis*) hanem még a' 70 fordítóknak Görög fordításai-val is szorgalmatossan özve hasonlították, a' 'Sidó és más Napkeleti nyelveken kívül, különösen az Arabot, szorgalmatossággal gyakorlataik, a' régi fordításokat, de főképpen az ő Testamentomnak Görög fordítását, meg-jobbítani igyekeztek, és az újabb utasoknak le írását 's más segítő eszközöket jobban használtak mint annak előtte: A' Vallás felett való fok vetelkedések, a' Filozofianak változása, mint: *Leibnitz*, *Volfius*, *Crusius*, 's. *Káns*. Filozofiajok, a' Bibliában lévő értelmekek jobb által látása, és a' szép Tudományok, a' Tudósok tanításaikban elő adásokban) 's. az egész Vallásbéli Tudományban, némely változások okoztak. Munkálódtnak a' közönséges Emberek oktatásainak-is és az Oskalai tanításnak meg-jobbításán, és e' végre némely Törvények és Kátékéfi irások, adattattanak-ki.

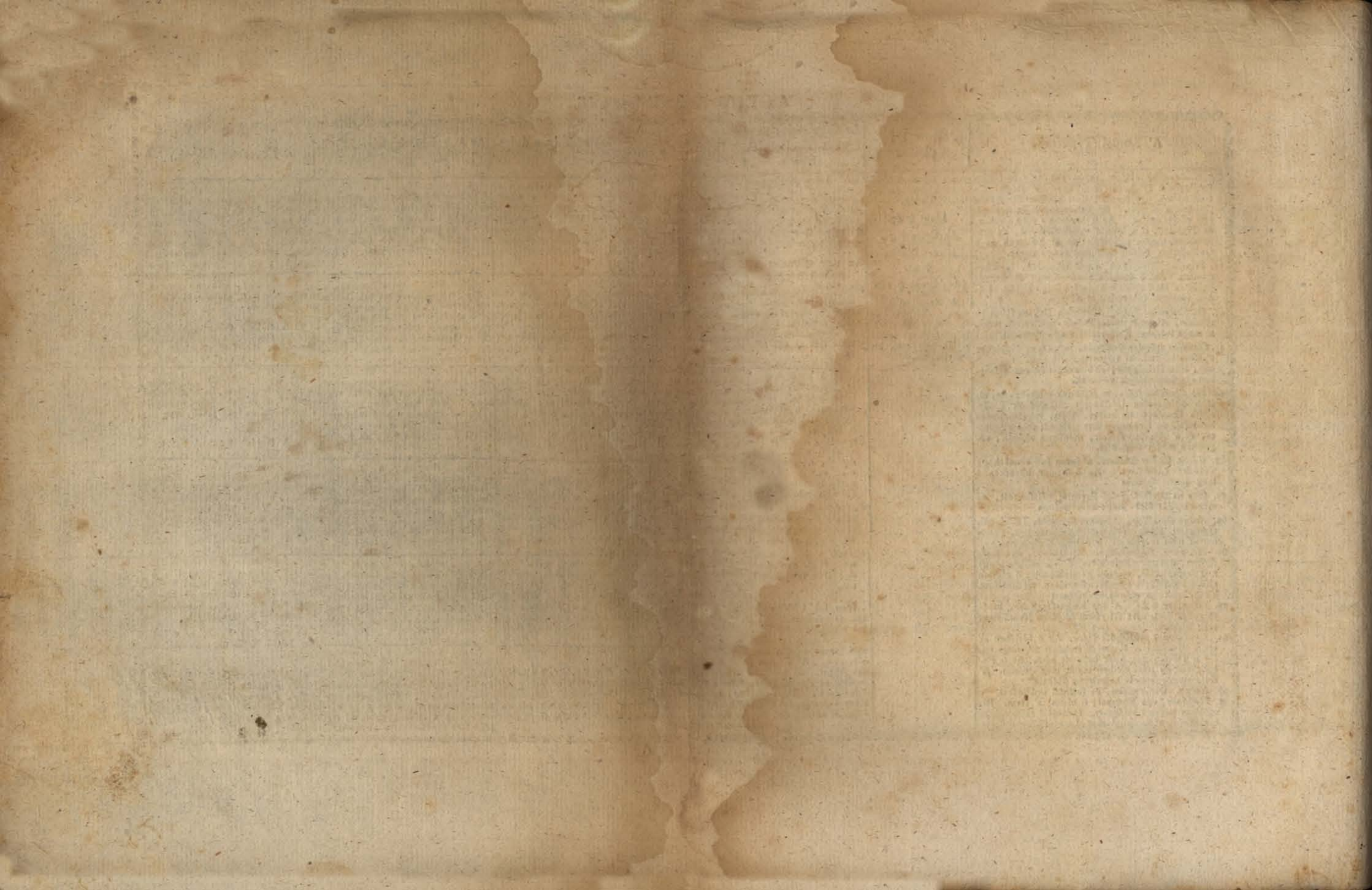
VI. Az Ekklesiái Szokások Változást Szennvedtenek. Főként meg-jegyzésre méltó; Az *Ördög ki üzések* próba tétele, (*Exorcismus*) a' Gyónás, és más Tzerémóniak el-töröltettek, főként a' Pruszi Tartományban, a' Confirmationnak Pompás fel-állítása és kilömbféle (*Jubiléumi*) Szabadulátnak Innepei. A' Hufvét Innepekről 1724ben és 1744, A' Római Katholikusok és Protestánsok között kemény vetelkedések származtanak, a' Satoros Innepek, Prusziában, *Braunschwaigban*, *Dániában* és *Sakfoniának* némely Tartományjaiban meg-kevelitettének. Sok Tartományokban, és Városokban, új Enekes Könyvek véttetnek be, és főként a' Liturgiák (az Isteni Tízleteknek módja v. rendtartása) a' Theologiának moftani meg-vilgofodásához alkalmaztattnak.

- Calixtus* Ulrik. Frid. Helmstädti Theol. Prof. Königs-lutteri Apatur.
- Bechmann* Fridem. Jenai Theol. Prof.
- Spener* Jak. Fil. Berliui Prepost.
- Utz* Tom. Lipsiai Prof. és Superintend.
- Mayer* Frid. Jan. Greifswaldi fő Superintendens és első Prof.
- Arnold* Gottfrid. Perlebergi Inspector.
- Olearius* Gottfrid. Lipsiai Prof.
- Fecht* Jan., Rostoki Superintend. és Prof.
- Mai* Henr. Jan. Gifsi Superintend. és Prof.
- Jäger* Farkas Jan. Tubingai Kancellarius és Prof.
- Röchenberg* Adam. Lipsiai Prof.
- Schmidt* Andr. Jan. Helmstädti Prof és Marienthal Apát-Ur.
- Franke* Herm. Agost. Hálai Prof és Pap.
- Fabricsius* J. Helmstädti Prof. és Königs-lutteri Apát Ur.
- Wernsdorf* Gottlieb, Vittembergi Prof. és fő Superintend.
- Buddeus* Ferentz. Jan. Jenai Prof.
- Breithaupt* Just. Joak. Hálai Prof. a' Bergeni Klaftronak Apát-Ura.
- Rambach* Jak. Jan. Giessei Superintend. és Prof.
- Fabricsius* Albr. Jan. az Ekfen-szollásnak, és Erköltsnek Prof. Hamburgban.
- Zeltner* György Guft Altdorfi Prof. végtére *Poppenreuthi* Pap.
- Reiback* Guft. Jan. Berliui Prepost.
- Lange* Joakim, Hálai Prof.
- Cyprian* Sal. Ernst, A' Gothai Fő Konsistoriumnak, Ekklesiái Tanatfóisa, és Viceprásidens.
- Weismann* Eberhard. Krist. Tubingai Prof.
- Löfcher* Ernst. Balint, Dresdai Superintend.
- Bengel* Albr. Jan. Alpirspachban Apát-Ur, és a' Stuttgardi Konsistoriumban Tanatos.
- Canz* Gottlieb Israel, Tubingai Prof.
- Deyling* Sal, Lipsiai Prof. és Superintend.
- Mosheim* Lörinz Jan. Götingai Kantzellarius.
- Baumgarten* Jak. sig. Hálai Prof.
- Kraft* Wilh. Frid. Dantzkai Esperest.
- Wagner* Frid. Hamburgi Esperest.
- Pfaff* Máté. Kristof. Giessei fő Superintend és Kancellarius.
- Prebenius* Fil. Jan. A' Menus Frankfurtban Esperest.
- Celsius* Olaf. Upfali Prof.
- Heuman* Agost. Krist. Götingai Prof.
- Ponippidan* Erik. Hafniában Prokancellarius és Prof.
- Feuerlein* Wilh. Jan. Götingában Fő Superintend;
- Carpzov* Gottlob Jan. Lübecki Superintend.
- Berthing* Agost. Ernst Dantzkai Pap és Rector.
- Brucker* Jak. Augspurgi Esperest.
- Ullsparger* Sám. Augspurgi Esperest és Pap.
- Köcher* Krist. Jan. Jenai Prof.
- Walch* György Jan. Jenában Prof. és Eklaí Tanatos.
- Schubert* Greifswaldi Prof.
- Tölner* Gottlieb Jan. az Oderánál lévő Frankfurtban Prof.
- Zacharia* Traug. Gottlieb. Kieli Prof.
- Cotta* Frid. Jan. Tubingai Kantzellarius.
- Crysius* Agost. Krist. Lipsiai Theol. Prof.
- Ernesti* Agost. Jan. Lipsiai Theol. Prof.
- Gramer* Andr. Jan. Kieli Procaancellarius.
- Bajdow* Bern. Jan.
- Michaelis* David. Jan. Götingai Prof.
- Semler* Sal. Jan. Hálai Theol. Prof.
- Dathe* Agost. Jan. Lipsiában, a' Napkeleti nyelvekben Prof.
- Jerusalem* Frid. Wilh. Braunschweigi Vitze-Prásidens, és Bidday-hauseni Apát Ur.
- Koppe* Beniam Jan. Hannoverai Konsistoriumban Tanatos.
- Morus* Nathan. Frid. Sám. Lipsiai Theol. Prof.
- Doederlein* Krist. Jan. Jenai Prof.

Tizenhétedik Század. IV. Tábláska.

A' Réformáta Ekklesiának Históriája.	Réformátus Tanítók.	Az Arminianus-fokról.	A' Tseh Országi Atyafiokról.	A' Görög Ekklesiáról.
<p>I. Az Angliaiak diltretessen munkálkodták a' Keresztyén vallásnak ki-terjesztését. A' Keresztyén Vallás meg-efmérésének ki-terjesztésére való Társaság Londonban III. Vilhelm Király alatt meg-ujtattott, meg-erősített, és meg-szaporított, a' Térítésre ki-küldő Papok-is fel-állottanak akkor, nevezetesen Amerikában, azoknak elősegítésére, az Amerikai új Hejtégekben, főként Bostonban és a' Bermudiai Szigetekben Társaságok fundáltattanak. A' Methodisták Uj Gyülekezetet állítottanak-fel, a' Savanna Vizénél. Skotziában is egy Társaság állott-fel, a' Keresztyén Vallásnak ki-terjesztésére és Anna Királyné azt meg-erősítette. A' Hollandiaiak-is hasonlóképpen az ő Uj hejtégeikben a' Napkeleti Indiákon Ceylonban és a' jó reménységnek Tartományában 's. az ő Amerikai Ujlakhejeikben a' Pogányoknak meg-térését munkálkodták.</p>	<p>Spanheim Frid. Lejdai Prof. Kiddler Richar. Bathban, és Wellben Püsp. Gouffet Jak. Groningai Prof. Maffricht Péter, Utrechti Prof. Witsus Herman. Lejdai Prof. Bull György. Davidban Püsp. Grabe Ernst. Ján. Londoni Theol. Prof. Cave Vilhelm Windfori Kanonikus. Surtou Péter, Rotterdami Prof. és Préd. Till Salamon Lejdai Prof. Burnet Gilbert, Salisburgi Püsp. Allix Péter, Vindfori Kanonikus, és Salisburgi Kintstartó. Placceto Ján, Préd. Hafniában. Roell Aleks. Herm. Utrechti Prof. Leydecker Melchior, Utrechti Prof. Vitringa Campegus Franckéri Prof. Bastuag Jacob Hágai Prédik. Piké Benedek. Genèvei Prof. Prideaux Humphrey, Norvichi Dèkány. Whitby Dán. Salisburgi Prédik. Abbadie Jak. A' Hiberniai Killalowan Dèk. Lonsant Jak. Prédik. és a' Fő-Konfistoriumnak Tanítója, Berlinben. Lampe Adolph Frid. Brèmai Pap és Prof. Clark Sam. Londonban, Királyi Udvari Préd. Saurin Jak. Hágai Prédik. Beaufobre Isák, Prédik. és a' Konfistoriumban Tanítos Berlinben. Turretinus Alph. Ján. Genèvei Prof. és Préd. Werrenfels Sam. Basileai Prof. Jablonski Ernst Dán. Udvari Préd. a' Konfistoriumban Tanítos, a' Tudományok társaságának elöl-ülője (Praesesse) Berlinben. Potter Ján. Kanterbury Ersek. Gibson Edmund Kanterbury Ersek. Watts Isák. Londonban, az öreg Tanítók közül való Préd. Elfner Jak. Berlinben Ekklesiái Tanítos. Schultens Albr. a' Napkeleti nyelvekben Prof. és a' Theologicum Collegiumnak Rektora Lejd. Chandler Eduard. Durhama Püsp. Doddridge Fil. Northamptonban Préd. öreg Tanítók (Presbyterek) közül való. Stackhouse Tam. Beruhamban Préd. Buttler Josef. Durhama Püsp. Iken Corn. Brèmai Pap, és Prof. Jablonsky Ernst Pál, az Oderánál levő Frankfurtban Prédikátor, és Prof. Clayton Rob. Hiberniában. Clogherben Püsp. Scherlock Tamás. Londoni Püsp. Benson György, Londoni Prédik. Presbyter. Leland Ján. Dublinban Prédik. Presbyter. Lardner Nathan. Londoni Prédik. Presb. Chandler Sam. Londoni Prédik. Presb. Secker Tamás, Kanterbury Ersek. Breitinger Jak. Ján. Tigurunban Kanonik. Kennicott Benjámín, Oxfordumi Prof. Lowth Robert Londoni Püsp. Zollikofer J. G. Liphában, a' Réformátusoknak Préd., Eudemann. Sam. Marburgi Theol. Prof és Eklai Tanítos.</p>	<p>Keves a' megjegyzésre méltó. Az ő Társaságok meg-kevelsedett, ellenben az ő Vallásokat ki-terjesztették minden más Vallásnak között. Az ő Vallásokat szabad-szorgalommal, az egyesült Belgiumban és Holstátziában. Friedrikstadban. Ők valóságosokra, és nem Valóságosokra osztattak, ezek (az utólsók) úgy nevezettek mivel a' Socinus fundamentum fel-tételeit (Principiumait) hejben hagyják, az ő Tanítóik között főként nevezettek, Limborch Filep, Pap és Professzor, Cartenburgh Adrian, Theol. Prof. Clerc Jan. Filozofiat és Ekklesiái Historiát tanító Prof. Vett Stein Jak Ján. Filozofiat tanító Professzor, mindnyájon Amlerdamban.</p>	<p>Ezek Lengyel Országban és Tseh Országban sok üldözéseket szenvedtek, a' mely miatt sokan utolyára kényszerítettek az ő Hazájokat el-hagyni, annak utána némelyek magokat öfve foglalták a' Hernbutistákkal, mások a' Saxoniai Fejedelemségben főként a' Lausitziai Városokban mentenek, mások annakutána a' Brändenburgiai Városokba, és Berlinben egy Tseh gyülekezetet állítottanak fel. De itt hasonlós származott, a' Kenyérnek az Ur Sz. Vatorájában való meg-ízésvöl; úgy hogy egy része egészen Lutheránus, más része egészen Réformátus lett, a' Lengyel Országokon kívül tehát vagynak már háromféle Tseh Atyafiak, Lutheránusok, Réformátusok, és Hernbuterek.</p>	<p>1. A' Görög Ekklesiának állapotja meg-maradt mind az előbbeni Században volt; a' Római Katholikok hijában munkálodtanak, hogy az ő Ekklesiájokkal egyesítsék; mert a' Sorbonnétól 1717 készült a' Russiai Tsászárnak I. Péternek eleiben adatott fel-tételek meg-vettettek és III. Jérémiás Pátriárkának az olyan egyesítésről való igyekezete hasonlóképpen hafzon nélkül való volt. Néha erőszakosan is munkálkodták azt, mint a' Vénétziai közönséges Társaságban és Erdélyben.</p>
<p>II. XV. Lajos Kir. Frantzia Országban a' Réformátusok ellen ujonnon üldözö Törvényt adott, a' melyet némelykor szorosan bé-telyesítettek. Leg-nevezetesebb az annakutána ártatlannak tanáltatott Callas Jánosnak a' Touloni Parlament által való meg-ölettetése (1762) Még-is Frantzia Országban Számafón Vadnak és az ő Tekintete:nek jobb Szerentését reméllik.</p>				<p>2. A' Görögök és Protestánusok között, némely vetélkedések történetek. Jávorski István az ő halála után, mingyárt ki-jött könyvében; (Petra fidei) a' Hitnek közikálja, a' Protestánusokat erőssen meg-támadta. Buddeus, Jablonski, Mosheim, Bilsinger, Pfaff. meg-feleltek az ellenvetésekre. A' Michaelenski Görög szerzetektől el-kezdett és Procopowicz Theofanes Ersektől tovább is folytatott Levelezés a' Königsbergi Theologusokkal emberlégesen folytatott.</p>
<p>III. A' Tulajdon képpen való Réformátusok között a' közönséges kegyelemről való régi Vetélkedések és más avvalólóve köttetett Tudományok, Brandeburgiában, és Erdélyben meg-ujtattak. Ujj háborgások is származtanak Saurin Jakobbal a' Szükségben mondott hazugfágról; Or Antallal, a' Zwóli Prédikátorral, az Arminianusoknak és ociniánusoknak különböző hibás Tudományokról; a' mellyeket vétkefessnek tartván a' magát óltalmazta noha hivatalból le-tétett; Pierre Petitel a' Neufchatel Groffágában levő Prédikátorral, a' ki a' Pokolbéli büntetéseknek végét lenni nyilván tanította, és azért az ő hivatalát el-vezette; Hollebeck Evaldal, a' kinek a' Prédikálás mógya meg-jobbittására való fundamentumos fel-tételeinek nagyon ellene mondottanak; Bonnéttal Utrechtben és Kempével a' (meg-Szenvedéfről) Tollerántziáról, és a' Hit ágazatira tartozó Könyvekről; a' Tollerántziáról Cock Prédikátorral.</p>				<p>3. A' Russiai Birodalomban némely Püspökök fokot munkálodtanak, a' Pogányoknak és Mahumedánusoknak meg-térítésén. A' Tsászárnék: Anna, Elizábeta, és Catharina ezen igyekezetet nyilvánfagos készületek által segéltették, sok ezer Ostiakusokat, Kálmukeneket, Lapponiaiakat 's. Mahumedánusokat is megkereszteltettek, de a' meg-téréskor a' meg-térésnek modja szerént, a' mely majd mindenkor szokásban volt kevesen gyözödhettének meg a' Keresztyén vallásról, a' Roskolmikusoknak Fánátikus Társasága meg-is meg-vagyon.</p>
<p>IV. Angliában továbbis tartottanak a' régi vetélkedések a' Püspökök és Öreg Tanítók (Presbiterek) között, tehát a' nagyobb 's. alább való Ekklesiák között. A' szoros értelemben való részén, vagy főbb Ekklesiákban főként el-hire fedtenek D. Sacheverell Heincr. és Atterbury Ferentz, az aláb valóknak a' Tisztviselőkhöz való szenedő engedelmességéről mondott Prédikációik által; a' bővebb értelemben levő részén pedig Hoadley Beniam a' Kristus Királyi Országáról való Prédikációja által. Ezen kívül új vetélkedések-is származtanak Angliában: a' Léleknek halhatatlan ágáról Dodvel Henrikkel; az Ur Vatorájáról való Tudományról Hoadley Beniaminnal; az Eredendő Bünről, és az esetnek réánk való ki-terjedéséről (Nékünk való tulajdonításáról) Whibby Daniellel; a' gonosz lelkektől (Ördögöktől) el-foglaltakról a' testnek fel-támadásáról Art. Asl. Sykeffel; Erről a' Kérdésről valyon az O Testamentomban a' Halál után való meg-jutalmaztatásról és Büntetésről való Tudomány esméretes volté Varbourton Vilhelmet; a' Tstudákról és Jövendölésekről való Tudományról Conver Midletonnal; a' Hit ágazatira tartozó Íráfoknak igaz voltáról, és az Angliai Ekklesiának 39. Tzikkejeiről Blackburne Ferentzel; és az ő Barátjaival. Feletté igyekeztek a' Parlamentben a' 39. Tzikkellyeket hogy el-törölhessék de az az igyekezetek füstbe ment. Továbbá Vetélkedések folytattanak, Gibbon Eduardal, a' három első Században való állapotjáról és ki-terjedéséről a' keresztyén Vallásnak; és Fennynek a' Keresztyén Vallás belső világosságáról való íráfaról; de még-is Kiváit az Angliaiak, ennek a' Századnak utólló fertályában a' Theologiai Tudományokban való elő-menetelben nagyon hátra maradtanak és a' Németek minden arra tartozó tudományokkal együtt igen nagyra vitték.</p>				<p>Uj. R. Kath. Univerzítások: Breslauban 1702. Strasburgban 1702. Gironában 1710. Cerveraban 1717. Lissabonban 1720. Dijonban 1723. Guimaranesben 1725. Fuldában 1734. Uj Luth. Univerzítások: Göttingában 1737. Erlangában 1743. Moskoviaiban 1755. Bucephalában (Bü-zow) 1760. Uj Réform. Univerzítások: Uj Torkban 1763. Filadelfiában 1763.</p>

A' Fánatikuskoknak Társaságai és Tanítói.

Az Indifferentistákról. | A' Sz. Háromságról való Tu-
| A' Külömbféget nem esmérőkről. | dománynak Ellenfégeiről.

A' Hitetlenekkel való Vetelkedések.

A' Memnonitáknak nem ták az egyesült Belgyomban, hanem Vestfáliában - is, a' Palatinusban, Prussiában, Lithaniában, Magyar-Országban, Erdélyben és Helvétziában vagyon kistiny Gyülekezetek. A' Tízta (Subiliore) Memnoniták ímért különböz Seregekre osztattának t. i. a' szoros értelemben lévők; a' Groningaiak és Dantzkaiak; azó előtte valóknak Vallás-tételekben és gyakorlásokban szorosabban meg maradtak, mint a' Gorombák (Crassiores) bővebb értelemben lévők a' kik Remonstrans és Memnonita Anabaptistákra osztattak. A' Remonstrans Anabaptisták gyakorta gyauulá tettek magokat, mintha a' Socinus Tudományát hinnek, midőn egy Hit formájának alja irni (abban meg egyezni) kényszerítették, inkább azó Tanítói hivatalokat le-tettek. A' Memnoniták azó következendő Tanítóiknak annakutánna tudós oktatásfokat adtak.

2. Angliában a' Baptisták, akár Particularis, a' kik az előre való el-választásról való Tudományt helyben hagyják, akár a' Generalis Baptisták légyenek; rész szerent az Arminius, rész szerent a' Socinus értelmében voltak. A' Sabatáriusoknak Társasága meg Penfilvaniában meg tartott.

3. A' Schwenkfeldusok 1718 a' Jesuitáknak ingerlésekből Siléziában üldözettek: ezek azó Hazájokat el hagyják és Amerikába mentenek, az holott Penfilvaniában meg telepedenek; a' többinek a' Prussiai király 1741 a' Vallásnak szabadságát vizsgálva ajándákozta.

4. A' Kvakerok, a' Nagy Britanniái Tartományokban fok Polgári szabadságot nyertének; azóltól fogva engedtetett meg, hogy esküvel tehetnek bizonylást; elegendő Alszó Német-Országban, fzembe tönleg meg kevesedtenek. Ö közöttök is voltak irók. Holm Benjam, Martin Iosias, és Shevel Vilh. az esmértefebbek. Az Enthúsiastustól alkalmasint el-távoztanak, de a' Naturalismushoz inkább közelitettek; továbbá ez a' Társaság most inkább fogy mint nevedik.

5. A' Collegiansok Belgyomban, (az egy értelemben lévő Társaságok) rész szerent Hollandusok, a' kik Esztendőnkent Rheinsburgban, rész szerent Groningaiak, a' kik Leovardiában pom-pafon szoktanak öfve gyülni: az elsőbkek azó Társaságokba a' Socinianusokat - is be vézik.

6. Szoros értelemben lévő Inspiratusok (Istentől illettek) 1691 Camisards alatt, a' Sevenniai Tartományokban Langvedoziába származtanak. A' kemény üldözések által, a' mellyeknek ki voltak tetetve, nagy része az Angliába való meneketre fel indítottak, a' hol azó előre való jóvondoleisek és kimondásai által nagy Tekintet szerentének és Követeket kaptanak. Azó ellenfégeket, a' meg holt Emes Tamásnak fel-támasztása által igyekeztek meg távolítani; de ezen végbe nem ment próba tételek által el-veztettek azó Tekinteteket. Némelylek közülök a' Brandenburgi Birodalomba mentenek az abból való ki-üzettetések után, más Tartományokba-is háborgattak, elfozoltanak, minekutánna Konstantinápolyt és Rómát meg járták és meg lehető számmal hagyának magok után Német-Országban Inspiratusokat (Istemi sugallással bírókat) és fokent Istenbűnyben kaptanak Követeket. Az Udvari nyergesnek Roek Frid. Iánosnak halála után (1749) úgy láttatik, hogy ez a' Társaság egészen el töröltetett.

7. Az Evangéliomi Atyások (Herrnhuterek Moraviai Atyásk) más Protestánsoktól ták azó tulajdon rendelések és gyakorlások által különböztek meg magokat. Ezen Társaságnak szerzője Grof Zinzendorf Lajos Miklós. Közlebről alkalmasint fázogtattatott erre a' Tseh-és Moraviai Atyásknak némely Familiái, a' kik 1722 a' Vallásfokert azó Hazájokból ki jötenek, és a' felső Ausztaii Grófnak Józsefnak talátnak Lak helyet, melynek alkalmasint azó azó Herrnhut nevű helyet meg épitették. Az Istemi tiszteletről elsőben itten tetetettének különös

rend-tartások, mellyet a' Gróf Német-Országban más kelyeink ki-terjesztési igyekezett szerentés következzel. Annakutánna ezt azó rendeléseit a' Terütre ki-küldött Papok és Lakosok által nem ták Európának különbféle Birodalmaiban, hanem meg a' Pogányok között is ki-terjesztette. De a' Lutheránus és Reformatus Theologusok ellene állottanak; fok helyeken az Elöljárók - is parantolatot adtak ki ellenek; mert a' Grófnak és azó követőinek írásaikban, fokent a' Herrnhutiták Enekes-Könyvében botrányoztatott Tudományokat és ki-mondásokat talátnak fel; az egész rendeléseknak úgy láttak, a' volt izelja, hogy a' Vallásnak fok szakadásait egy értelemben foglalja. (meg egyet se) fok gyakorlásai és rendeléseik az Hazaságra - Nevelésre-belső rend-tartásra nézve, rész szerent botrányoztatónak, rész szerent a' Pólgári Társaságnak és az Atyák Jussainak károsoknak láttának lenni. Mindazonáltal öket, mind Német-Országban; mind azon kívül fok helyeken meg szenedtek. Ök ugyan a' tulajdon rendeléseiket, és az ő gyakorlásaiinak egy részét meg hagyják; de némely Tudományokat és szokásokat, a' mellyeket többire gyalátnak, meg változtatták. Az Atyásknak Gyülekezetektől fok érdemet szerent magának azó Püspökök Spangenberg Ag. Goutl. t. i. a' Herrnhuterek, gyüllert.

8. A' Methodisták Angliában a' Pápista Ekklesiákban, szinte egy időben származtanak a' Herrnhutistákkal. A' fundálójá Wesley Karolly és János, a' kívül öfve kötötte magát Whitefield György, a' ki azó ékesen szóllása és buzgósa által azoknak ki-terjesztését Angliában és Amerikában leg többet segítette. Nem szakadtanak - el az Anglia Ekklesiától, de az örök boldogságot nagyobb buzgóssággal, mint abban szokás, igyekeztek elő mozdatni; végeztre nagy buzgóssággal igyekeztek a' Krisztus elégg teleről, a' meg - igazulástól és meg - téréstől való igazabb Tudományt fel-találni, és némely gyakorlásokat vettenek - elő, a' mellyek által az Enthúsiasták tévegyő értelmebe estenek. A' Herrnhuterekkel való öfve köttetéseik kevés ideig tartott; utóljára két Seregekre szakadtanak. Wesley azó Követőivel együtt a' Krisztus érdemének és az Istemi kegyelemnek mindenekre való ki-terjedését erősítette Whitefield és azó Társasága az tagadta.

9. Az Abrahamiták 1781 Tseh-Országban mutatták ki magokat. Az Hiteknek egész Vallás tételei ták abban áll, hogy az Istent minden dolgok Teremtőjének és meg tartójának hitték, a' ki az halál után a' Jót meg jutalmaztatja és a' Rosszkat meg bünteti, Azert neveztek magokat Abrahamitáknak, mivel azt hitték, hogy az Abraham Vallását tartják; némelylek környül is metélkedtenek; különben rendes és tündes életet éltenek. II. Jófsef Tásár az által vetett ennek a' Társaságnak véget, hogy ő annak Tagjait, a' kik az Ausztai örökös Tartományban meg szenedett Vallás közül egyiket sem hinnek, Erdélybe vitette és ottan a' Határ szélén lévő Regementek között fel osztatta.

10. Egészzen más féle nemtek voltak, a' gyalázatos Butler Serege: a' Ronsdorf Társasága a' Clevi Hertzegségben; a' Brüggel Szakadása a' Bernai Kantonban; ennek Vezerei két Atyának voltak Kohler Krist. és Hieron. Ezeknek szer-selett való tselekedetek valósággal meg érdemelték az Elöl-járóktól való bocsáto-állást; de az utólsóknak meg égettetéset fokban nem hagyják kelyben. Rosenfeld Fil. Pál Ján. Brandenburgiában magát Mesiásnak mondotta lenni, és a' mellett gyalázatos ele-tet elt, és Spandauba örökös fogásra vetettet.

11. A' Fanatikusok Tanítói közül a' meg jegyzetre méltók: Dippel Conr. Ján. jobb Borbély mint Theologus, a' ki utóljára a' Fanatikusokéval a' Socinus Goromba ereinekését öfve foglalta; Hoehenau Hochmann Krist. Ernst; Seitz Krist. Ján; Tuchs-feld Kristof Victor; Heyne Ján; Swedenborg Imman. 's. at. Ezen kívül a' Lehman (inspiratiójának) Istentől való sugallásai-nak, és némely elő adott meg jelenéseknak fok Tekintetek vagyon.

A' Naturalisták fokent azok, a' kik minden különbkülömbféle Vallásokhoz egy forma indulattal viseltenek; de meg - is vagynak némelylek olyanok, a' kik a' Indifferentistáknak (válogatás nélkül valóknak) száma között tétének, mint: a' Hálai, és annakutánna Gieslái Professor Ludovici Frid Jak. és a' Lipiai Predikát. Bernd Adam. fat. Mások részre való hajlás nélkül itéltenek minden Keresztényi Vallásnak szakadástól abból a' tésből, hogy azt egyestének. p. o. Iyer Pál Ján. Leg nagyobb Tekintetet szerent Leon Mih. Ján. ezzel azó Könyvével; Az egyetlen igaz Valóság (die einzige wahre Religion)

1. A' Socinianusok mint egy különös Társaság, mind addig Erdélyben a' Vallásoknak szabadságával éltenek, vagynak kevesen Lengyel-Országban - is és Prussiában. Hollandiában és Angliában azó Vallásoknak nyilvánfagos gyakorlását nem szenedik meg; de magokat más Szakadatokkal egyesítik és azó Vallások alkalmasint közönséges. Azomban meg - is 1774ben Lindsey Theofil. Londonban az első Socinusi Istemi tiszteletet fel állította és Skotziában Montroseban, Chrissie With. Kereskedő. Eleintén a' Pápista Ekklesiákól fok Papok állottanak reá, de most ezek a' Gyülekezetek fogynak: azomban ez a' Socinus Vallása, ugy a' Pápistáké, mint az avval ellenkezők között fántelen szé-lesebben terjed ki. A' tudófebbek ezen Társasághoz tartoztanak, voltanak Chambers Wil. Predikátor és Jébb Ján. D. hajdon Lambidgeban a' Péter Társaságnak Tagja. Crest Sam. ugyan nem a' Socinus Tudományának Summáját, hanem azt a' részt, mely a' Sz. Háromságról való Tudományt érdeklí, vette elő fel. Emuln Tamást - is, más több Anglusokkal együtt Damm Tob. Krist. fat. ide kell szám-lálni:

2. Az Ariannusok Vélekedését Whiston Wil. nagy buzgóssággal általmazta, Clarke Sam. meg jobbitotta, és a' Subordinati-onusoknak Társaságát fundálta. Ez időtől fogva az Antirritariánusoknak (a' Sz. Háromsággal Ellenkezőknek) száma meg szaporodott és nagy Férjsiak egyeszenek meg ebben a' hibában; De nem lehet mindenkor szorosban meg határozni, vallyon tulajdonképpen való Ariannusok, vagy ták Subordinatiánusok voltak. A' Pápista Ekklesiáknak nagy része a' Sz. Háromságról való Tudományt meg vetette, noha az Időnek környül általsai kényszerítették a' közönséges Valás - tételben azó Vélekedéseiket el-titkolni. Ezt a' Vélekedést Anglián kívül más Tartományokban - is helyben hagyják.

3. Az Uj Sabellianusok között a' Gronin-gai Törvényt tanító Prof. Denfing Herm. a' leg nevezetfebb. Ide tartozik Angliában a' Modulistáknak Vélekedése - is, a' mely nem egyebb, hanem a' Sabellianismusnak egy Neme. A' Sz. Háromságról való, ugy nevezett Plato Ideáinak ellenségei között Souverain Ján. különösen kitettik. Maty Pál a' Sabellius és Arius Vallását egymás-fal öfve foglalta. Az olyan hamis Tudományokat nem ták irások által meg távolíták, hanem Angliában - is Moyer Lady Fundatiót tündít a' Sz. Háromságról való Tudománynak Esztendőnkent Predikációk által való általmazására.

A' Hitetleneknek különbkülömb féle Nemeit bajos meg határozni. Külömbözö Klassifikó-ra kelletik osztani.

1. Azok között, a' kik az Athéisták fundamentos Tizkelleit széles értelemben erősítik, tartoznak: ennek a' Könyvnek szerzője, Systeme de la nature, a' ki erőssíti, hogy nintsen Isten, és az olyanok, a' kik vagy a' Spinoza, vagy a' Materialisták Vallásait tanítják, vagy az Isteni Gondviselés ellen irtanak. Ezek közül meg kell jegyezni: Toland Ján. elsőben a' Keresztényiségnek Ellensége; annakutánna Spinozista; Lau Todor, a' ki azó hamis Spinozai Tudományát megint elő hozta; Hartem Pontianus, ennek követői Belgyomban Hartemifit nevezet alatt esmértefek; Fischer Gab. Christ. Königsbergi Prof. ísmért elő hozta azó Spinozai tálard Tudományt; Edelman Krist. Jan. elöb Fanatikus, azután Naturalista, utóljára Spinozista, de la Mettrie Offrey Julian. a' leg gorombább Materialismust tanította, és minden erköltséget tagadott, a' melyért ötet Atheusnak gyanították. Grof Boullainvilliers Henr. eleintén a' Keresztényi Tudománynak ellensége volt, és annakutánna a' Spinoza Tudományt igyekezte meg jobbitani.

2. Ezeket kívül némelylek olyan Vallásokat tanítottanak, a' mellyek által végtére minden Vallások el-töröltetnek. Ide tartoznak a' Kétségeskedők, Bayle Péter, mint a' ki leg híref-febb; Brown Péter, Sykes Afbl Arth, Robinet Jan. és az olyanok, a' kik vagy az emberi tselekedetnek minden erköltséget tagadják, vagy azt a' tupa természeti indulatokkal való meg egyezésben helyhezetik.

3. A' Naturalisták, vagy a' Sz. Írásnak Ellenségei felette nagy Számmal vagynak; a' Keresztény Vallást elsőben rész rendel ostromolták és száraz Fundamentomon; de ennek a' Századnak zodik Esztendejéit fogva, egymásból fojó rendel és rész szerent be vehetőbb Okokkal; Collins Antal, Anglus Filozófus kezdte leg elsőben a' jóvondoleseket tagadni; Woolston Tamás Cambridgeban Theol. D. annakutánna az Evangéliustól első befűtett Tstudateteleket ostromolta. De a' Tstudnak keményebb ellensége Hume Dávid, kasonlóképpen egy kétségeskedő. Tindal Máté, a' természeti Vallásnak elegendendőségéből akarta az Isteni ki-nyilatkoztatásnak (a' Sz. Írásnak) elsőben seűkfűtelen, és azután Fundamenton nélkül lévő voltát meg mutatni, és a' Bibliában lévő Sz. Írásbéli helyeket s' elő befűtéseket ostromolni, a' Keresztény Vallás erköltsi részének, fokent Mandeville Bernhard, azó Méhekről való meseiben kezdett ellene mondani. Morgan Tamás a' Biblia egész értelmének ellene kezdett mondani. Chubb Tamás eleintén kesztűs, azután gyertyát mártó, ujra kezdte elő befűtleni azt a' mit mások ő előtte befűtlettenek, és fokent a' Keresztény Erköltsi Tudományt tfofolta. Bolinbroke Mylord, nem ták a' Keresztényen, hanem egy-átalýában mindeneket, meg a' Természeti vallást is ostromolta. Ezeket az Eredeti Irókban kívül a' Keresztényi Tudománynak Ellenségei között fokban találkoztanak a' kik azokat követték: Radicati Albrecht, Gróf Passerano a' szabad Lelkekről való írásaival igyekezte magát Londonban táplálni, de annakutánna azó hitetlenféget meg bánta és Amsterdamban a' Keresztényen Vallásban holt meg. Fokent Patot Tyfot Simon ostromolta a' Meg-szabadulástól, halottak fel-támadásról való Tudományt vakmerő költeményekkel Huber Leányó Lyonban a' Fanatismusban való elegyedése által igen goromba Naturalismusi (egy részre se hajlóságba) Indifferentismusba esett, és az Ember tulajdon maga hafznát az Erköltséget egyetlen egy regulájának mondotta. Rousseau Jak. Ján. az Evangéliomnak Istentől való származását ugyan erősítette, de a' Tstudateteleket meg vetette, és a' Bibliát némely hibákkal, a' dolgoknak nevetféges és serefelett való elő adásával vádolyta. A' Hitelenségnek leg buzgóbb Predikátora Voltaire Arouet Ferentz, a' ki egy tsmó írásban, a' melyben magát egész a' tsmor-lépig ki-irta, az ő meg vesztetett és meg gyalázott tfofolódásait a' Keresztényi és Természeti Vallásnak kárára egész Európában el-terjesztette. Lessing Név nélkül való (Fragmentakat) Darbokat adott ki, a' mellyekben nagy izetlenséggel és vakmerőséggel, fokent az Izraelitáknak a' veres Tengeren való által meneketelét és a' Jéfus Krisztus fel-támadásának Hístóriáját, és a' Sz. Írásban a' Jéfusnak Tzéljait, és azó Tanítványainak Karaktereit és a' mi Vallásunk Fundálójának s' hirdetőinek Tudományait ostromolta. Fokent a' Naturalismus szüntelen kezdett nevedni. Barth Frid. Kár. részzerent az Uj Testamentonnak fordítása részzerent más egyéb írásai által, a' melyben a' Természeti Vallásnak méltóságát a' Sz. Íráson épült Vallásnál fellyebb befűlte, igen fokot segítette. Schultz Brandenburgiában Gielsdorfban Predikátor; Azó Gyülekezetét tupa természeti Vallásra tanította. Williams Dávid Londonban a' Deistáknak egy Kápolnát állított fel, de az megint hamar be zároltatott.

D. Bristley a' ki azó Írásban a' Materialismust világoosan erősítette, a' Léleknek halhatatlanságát tagadta, és a' Kereszténynek egész reményét a' következendő fel támadáson fundálja, ez is a' Deisták között számílatatik; de ő valófagos Kereszténynek akar tartani, fokent Angliában voltanak a' Deistáknak fok követői. Illive Jan. 1735. a' Keresztényen Tudomány ellen Esztendőnkent moudandó Predikációra Fundatiót tündít; azó fia Illive Jak. mondotta az első és utolsó Predikációt - is. De már az előbbeni Szazban 1602ben Boyle Rob Ritter, a' Hitetlenek ellen való Predikációért Fundatiót tündít. Scope Jan. Lejdában a' természeti és erköltsi Vallásnak meg erősítésére való írásoinak jutalmára Fundatiót tündít. Stokholmban 1771. egy Társaság pro fide et Christianismo (a' Keresztényen Hítért) állott fel. Haagában 1786. a' Keresztényen Vallásnak általmazására egy Társaság fundaltatott. A' Német Társaság a' tífata Tudománynak és valófagos Boldogságnak elő-fügűlése és az Emberi Szeretnek magyarázására való Társaság Stokholmban hasonló tésből álltatott fel. A' szabad Lelkekről irók ellen a' Tízta - vífelök is tettenek rendeléseket.

